

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU

ROČNÍK XXXII.

POŘÁDAL
ANT. BROUSIL

V PRAZE 1931

Vychází nákladem Družstva Vlast. — Tiskne knihtiskárna Družstva Vlast
v Praze II, Žitná 26.

OBSAH ROČNÍKU XXXII.

Články:

- Bartůněk Václav: Kladenští z Kladna — 21.
Hille J. P.: K dějinám statku přestavlského roku 1668 — 14.
— Ze staré matriky zábořské — 54, 97.
Janda Ant.: Kterak se nemají psáti dějepisné články pro děti i dospělé — 34.
Macourek, Dr. Vlad. A.: Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského — 8, 79, 196, 264.
Neumann, P. A. a Tenora Jan: Z francouzských relací o českém povstání (1618—1622). Doklady. — 38, 123, 226, 277.
Novák, prof. Ant.: Víra Táborů — 3, 73, 185, 268.
Peřinka Frant. Václav: Augustiniáni kanovníci ve Fulneku do války třicetileté — 28, 112, 201, 252.
Pop Václav: Pověsti z okolí Nepomuku — 130.
Šorm Ant.: Svatyně zasvěcené v naší vlasti ke cti sv. Antonína Paduan-
ského — 49, 145.
Štědrý Frant.: Chlumčany v okrese lounském — 60, 156, 241.
Teplý Frant.: Sedlčanská kniha Jana Procházky — 67, 176, 272.
Vojáček Jos.: Období tolerančního patentu v Lysé — 15, 86.
Žundálek Fr. H.: Sborník histor. kroužku dvouměsíčníkem — 1.

Zprávy:

- Msgre J. P. Hille sedmdesátníkem — 42.
Dávná zvěst Orientu o olom. bisk. Zdíkově. (Dr. Kutal.) — 43.
Rok úmrtí sv. Jana Nep. (Štědrý) — 43.
Zvonaři v Lounech (Štědrý) — 44.
Rodopisná společnost čsl. v Praze — 45.
Národní vědomí českých jezuitů — 45.
Vlastivědné sborníky českých museí v poněmčeném území (Žundálek) — 46.
Hanácký archeolog tiskař Slovák — mrtev — 131.
Profesor čsl. dějin v Poitiers zemřel — 131.
K 800letému jubileu olomouckého dómu — 132.
Obohacení budějovického archivu — 133.
Odkud pochází Harachové (Štědrý) — 134.
Oprava starého kostelíka ze začátku XVI. století — 133.
Historický objev v Berlíně — 134.
Pět set let proslulé katedrály v Šibeniku — 134.
Významná jubilea jihomoravských obcí — 134.
Dar presidenta na opravu Dienzenhoferova chrámu — 134.
President dr. Masaryk rozdělil jubilejní fond — 134.

Svatojanské museum v Nepomuku — 134.
Víska na Nepomucku a původ jejího jména — 135.
Rodná obec „slepého mládence“ — 135.
Obrana českého jazyka na církevním poli — 135.
Rudolfův majestát — dílem šilence — 136.
Po svatojanských slavnostech — 137.
Ohrožené historické památky — 137.
Justiční vražda sedláka Jana Koziny — 138.
Pohaněné procesí — 139.
Předhistorické Hradiště se rozebírá! — 139.
Museum pro politický okres v Ledči nad Sázavou — 140.
Historický obraz P. Marie vrácen cisterciákům v Americe — 140.
Svatovojtěšské památky v pokladu velechrámu sv. Víta — 141.
Oprava Kunětické hory — 141.
Mrštíkovo museum — 142.
Musejní spolek města Kostelce nad Orlicí — 142.
Dílo slavného Matyáše Brauna před úplnou zkázou — 142.
Význam denáru svatováclavského — 142.
Turecký historický materiál prodán jako makulatura — 143.
Mons. Václav Kubíček pětadesátníkem — 281.
Katedrální chrám sv. Václava v Olomouci — 281.
Olomoucký biskup Jindřich Zdík — 282.
Pamětní deska Václavu Břežanovi — 283.
Poustevník v Horšicích — 283.
Nástropní malba v zámku ve Štěnovicích u Plzně — 283.
Dr. Flajšhans dokazuje Husovu závislost i na jeho listech — 283.
Pamětní deska dr. Tomáši Čapkovi — 283.
Průmyslníci, pomozte našemu musejnictví — 283.
Pozemková reforma přispěla k vyliďňování venkova — 283.

L i t e r a t u r a :

M i n a ř í k P. Clem. O. F. M.: Venerabiles martyres pragenses O. F. M. - 46.
Hlasatel, věstník městské spořitelny příbramské — 48.
Krajem Lučanů. Věstník českého musea v Žatci — 48.
Dějiny Pardubic. (Ed. Mattes) — 143.
H r u b ý, Dr. Václ.: Úvod do archivní teorie a praxe — 143.
Dějiny metropolitního chrámu sv. Václava v Olomouci. — 143.
Glasnik muzejskega društva za Slovenijo — 144.
Břevnov, první klášter černých benediktinů na půdě slovanské — 238.
Narodna starina — 240.
Katedrální kostel sv. Petra a Pavla v Brně — 284.
Slavnostní spis o Stříbře — 284.
Dějiny hradu Sigetu — 284.
Croatia sacra — 284.

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU

ROČNÍK XXXII · 1931 · ČÍSLO 1

Sborník historického kroužku dvouměsíčníkem.

Usilovné snaze a práci lidí dobré vůle podařilo se zažehnati těžkou a nebezpečnou krizi, která hrozila zánikem Družstva Vlast.

Po nové úpravě a reorganizaci našich měsíčníků „Vlasti“ a „Vychovatele“ a ostatních našich publikací, přikročujeme také k reorganizaci „Sborníku historického kroužku“.

Tento vycházel dosud čtvrtletně.

Považujeme však za velmi důležitý úkol, ano svou milou povinnost rozšířiti „Sborník historického kroužku“ v tom směru, aby vycházel každého druhého měsíce, tedy šestkrát ročně.

Nechť naši vážení páni odběratelé přijmou ujištění, že nový ročník — již 32. — uvedeme do pořádku tak, aby vycházel pravidelně.

Převzali jsme v druhé polovici prosince 1930 tiskárnu Družstva Vlast opět do své správy za velmi svízelných poměrů. Zakoupili jsme potřebné písmo a hleděli jsme vypraviti do světa ročník 31., který se opozdil pro obtížné vyjednávání o předání tiskárny.

Nyní předstupujeme před odběratele s novým ročníkem „Sborníku historického kroužku“ v novém rouchu a s bohatým obsahem za nové redakce osvědčeného pracovníka vděp. Ant. Brousil, faráře v. v., který věnuje svoje drahocenné zkušenosti redaktorské i svou osvědčenou píli zdokonalení našeho důležitého časopisu. Nepochybujeme, že spoluprací redakce a našich horlivých přispěvatelů „Sborník historického kroužku“ stane se důležitým prostředníkem v obohacení pramenů našich milých dějin. Ty potřebují zajisté takového časopisu, jakým je „Sborník“, aby v něm bylo sneseno co nejvíce dokladů k poznání dávných dějů naší vlasti.

Redakce získala hojně spolupracovníků a nahromadila tolik zajímavé a závažné látky, že dosavadní rozsah „Sborníku“ nestačí.

*Obracíme se na dosavadní přispěvatele, aby zůstali věrnými spolu-
lupráci dosavadní a vybízíme i jiné pracovníky v oboru dějepis-
ném, aby se připojili k našemu šiku a přispěli k poznání a obo-
hacení našich domácích dějin. Vděčnost současníků i potomstva
bude jim dostatečnou náhradou za jejich obětavou práci.*

*Ke svým váženým odběratelům se obracíme se zdvořilou pros-
bou, aby zasláním zvýšeného předplatného 30 Kč místo dosavadních
18 Kč podpořili podnik náš. Nepochybujeme o tom, že reorgani-
sovaný „Sborník historického kroužku“ najde i hojně nových před-
platitelů, kteří by takto přispěli k udržení a zlepšení našeho důle-
žitého časopisu a ke zhodnocení dějepisné práce.*

*Vysíláme tedy hlasatele nadšené myšlenky dobře vypraveného a
vyzbrojeného do všech končin naší drahé republiky s pevnou na-
dějí, že nebude odmítnut, když zaklepe na dveře našich přátel s ra-
tostí míru a práce.*

*Kéž každý odběratel získá nám nového odběratele, aby se list
udržel a mohl zvelebiti!*

*Myslíme, že není potřebí nám zdůrazňovati, že i náš list se
p ř e d p l á c í, n i k o l i d o p l á c í. To je věcí spravedlnosti, aby
každý odběratel šel dobrým příkladem napřed.*

*Kdo snad dosud neprohlížel účtů svých a nezapravil předplatné-
ho za minulý ročník nebo snad dokonce i za více ročníků, nechť
připomene si tímto novým poslem svou povinnost a zapraví, co je
dlužen. Ušetří nám času, upomínek a sobě vydání a často i mrzu-
tostí.*

*Jsou jistě mezi našimi přáteli i takoví dobrodinci, kteří k zvý-
šenému předplatnému přiloží i dobrovolný příspěvek na fond ke
zvelebení „Sborníku historického kroužku“.*

*Příští číslo „Sborníku historického kroužku“ vyjde jako dvojčíslo
začátkem července.*

*Nuže, do nové práce s odvahou a nadějí v pomoc boží a našich
přátel!*

*Fr. H. Žundálek,
předseda Družstva Vlast.*

Prof. Ant. Novák:

Víra Táborů.

Část další.

Věroučné hádky mezi Prahou a Táborem.

Spory o víru mezi Táboři a Pražany pokračovaly i po Konopišti. Koncem roku 1424 sešly se obě strany v koleji Karlově k hádání. O průběhu jsme kuse zpravení od Biskupce a Příbrama.¹⁾ Biskupec nereferuje spolehlivě. Nic nám nepraví o tom, že mistři pražští nepřijali nálezů synody klatovské a že zůstalo jen při osobních hádkách. Táboři se důrazně ohradili proti osočování z pikartství a žádali na útočném Příbramovi důkazů, kterých jim tento hned dáti nemohl. I byl tento od svých za to pokárán. Příbram však se obrátil na kněze Markolda a vyčetl mu, že věří, že špatní kněží neposvěcují. V této víře dovolovali si kněží táborští nejhorší útoky proti svátosti oltářní. Příbram na dvou místech Apologie tvrdí, že „Markold, když je byl shledán v tom bludu a k němu se seznal, tehdy je v hádání až do němoty před obcí přemožen“, neboť „že toho jemu dovedl mistr Příbram, že tehdy není to boží tělo, kdežkoli slúžie kněží, ješto se protiví přijímání s kalicha“. Biskupec líčí nám celý spor jinak a tvrdí, že Markold obhájil se druhý den takovým způsobem, že uspokojil shromáždění.²⁾

Markold svedl obratně, ale obojetně při na jiné pole. Neodvažuje prý se tvrditi, že kněz řádně svěcený v hříchu neposvěcuje, ale zmínka o špatných kněžích prý spadala na ty, kteří simoniasticky si koupili kněžství a jsou heresí prolezlí. O těch chce tvrditi, že tací kněží jsou na škodu církve, ba vlastně kněžími nejsou a věřící se jim mají jako obíleným hrobům vyhýbati. Tací kněží při oltářích a na kazatelnách mají býti co neužitečné stromy vyťati. (Táboři prohlašovali za simoniasty všechny římské kněze, neboť tito již od císaře Konstantina uvrhli se přijetím světských statků do záhuby.)

¹⁾ Apologie Č. k. D. 1863, str. 575. Biskupec: H. II. 590.

²⁾ Prokop Holý, aby zachránil situaci, prohlásil, že 3 neb 4 traktáty tábořské vlastní rukou spálil, což mu Příbram pochválil, a litoval jen, že nespálil též Mikulášova traktátu.

O těchto kněžích řekl Markold, že nemají od Boha moci posvěcovati, neboť nemají jistoty, že byli potvrzeni od Boha. Bylo by lépe pro lid, kdyby nemaje dobrých kněží, neměl raději žádných, tak jako bude lépe církvi bez viditelné hlavy, když Kristus je sám její hlavou na věky a posiluje ji milostmi. Na základě těchto úvah Markold prý obstál, ač žádné rozhodnutí se nestalo a obě strany podržely své mínění. Příbram měl pravdu potud, že Markold odvolal tvrzení, že se jeho výrok vztahuje na kněze pod jednou. Nejde tu o něco nového. Tento výrok se přičítal i Husovi. Také Chelčického zmínka o traktátu „O trojím lidu“, týkající se kněžství, nemusí se týkat této události, jak tvrdí Jastrebov,³⁾ neboť větu Viklefovu, že „mali sacerdotes non conficiunt“ vykládali Táboři již dříve jako důsledek donace Konstantinovy, tedy „jed vlit jest v církev římskou“. Chelčický ostatně tvrdí totéž v několika svých traktátech.

Osudy Biskupovy.

Z předeslaného vyplývá, že oficiálním tlumočnickem víry Táborů byl Mikuláš z Pelhřimova, zvaný Biskupec. Proto, už k vůli datování jeho traktátů, musíme se poněkud více obírat jeho životními osudy. Biskupec, jak jsme již uvedli, stal se na počátku let dvacátých duchovním správcem v Písku. Kdy tam odešel, nevíme dobře. Zdá se pravděpodobným, že připravoval již jako zvolený biskup píseckou konvokaci r. 1422. Žižka ho nepochybně z Tábora vypověděl pro jeho přichylnost k pikartství. Později se podpisuje v této hodnosti jako „rector in spiritualibus civitatis et communitatis Pisek“. Jeho nástupcem v Táboře stal se r. 1423 Prokop Holý. V Písku byly také Příbramem zmíněné kádě se společným jménem obce, nad kterými měl Biskupec vrchní dozor. Dle Příbrama spravoval je v Písku Matěj Landa z Chlumčan, který však stal se hejtmanem píseckým až r. 1425. Biskupec mohl tedy spoléhat na ochranu zdí píseckých, když psal své eucharistické traktáty. Přesto měl za zlé Chelčickému, že bez jeho vůle si některé opatřil a o nich veřejnost uvědomil. Žižka v té věci neznal žertů. V Písku zdržoval se Biskupec valnou část svého života. V letech 1424—29 setkáváme se s jeho jménem dosti zřídka. Také v Kronice nás tato léta opou-

³⁾ Studie o Petru Chelčickém, str. 157—8.

štější. Při svěcení kněží valdenských⁴⁾ na počátku let třicátých podpisuje se Mikuláš „Nicolaus vom Sande“. Byl tedy dosud v Písku. Odtud přichází r. 1434 do svého rodiště, aby tu ze své moci biskupské provedl rozvod syna Zlatého s dcerou Oršilinou.⁵⁾ Ještě v úřední odpovědi kněží táborských na púhon Rokycanův v červnu 1443 podpisuje se Biskupec jako správce na Písku a vystupuje úředně za celou obec a město. Teprve po osudném hádání na Hoře a po odsouzení učení táborského na sněmu v Praze r. 1444 opouští Biskupec Písek, kde se necítil již více bezpečným, a odchází opět do pevného Tábora. Tam zastihl ho r. 1451 Aeneas Silvius.⁶⁾ Z Tábora odvedla ho trestající ruka Jiřího z Poděbrad roku potomního do vězení, v němž po nezdařeném pokusu o útěk bíděně zahynul.

Další spory věroučné.

Hádání na Konopišti, v Praze a snad i v Klatovech měla urovnati spory stran, aby jednotně se mohlo přikročiti k jednání o všeobecný mír. Únava války objevovala se i u Táborů, kteří ujednávali příměří s Oldřichem z Rosenberka. Jeho prostřednictvím žádali Táboři Zikmunda o obecné slyšení, na což tento ochotně přistoupil. Když však sněm zemský, sešedší se 15. března 1425 v Kouřimi, stanovil směrnice pro jednání, přerušil Zikmund s „kacíři“ opět styky.

Po smrti Žižkově nastalo mezi stranami v Čechách jakési příměří, které o sv. Havlu 1425 obnoveno opět na rok. Pojati byli do něho i páni podjednou, kteří čekali od knížete Korybuta uklidnění země. Po Novém roce 1426 byl konán na hradě pražském sněm vši země. Jednalo se tu o zřízení moci světské i duchovní a o stanovení společných křesťanských řádů. Než k dohodě tu nedošlo. Táboři se sice dostavili, ale nechtěli přistoupiti na žádné usnesení, dříve než by drželi svůj vlastní sjezd.⁷⁾

Ten byl skutečně svolán na den sv. Doroty (6. února) 1426 do Písku. Zúčastnili se ho všichni význační straníci. Proti nucení sněmu obecného vyhrazují si Táboři, že i nadále hájiti míní „čtyry články

⁴⁾ Krofta: Gollova práce: Chelčický a Jednota v XV. stol., str. 301.

⁵⁾ Dr. Junk: Program gymnasia pelhřimovského 1910, str. 5.

⁶⁾ Cochleus: Historia Hussitarum 226 in margine.

⁷⁾ Dějepis Prahy IV. díl. Palackého Dějiny str. 412 (Kočí).

pražské a všechny jiné boží pravdy k lidskému spasení potřebné“. Přistupují na návrh řádného a poctivého slyšení, aby mohli dokázati pravdy svaté beze všech bojů tělesných. Také zřízené moci světské jsou hotovi se podrobiti vedle zákona božího, bude-li řádně zřízena s jejich vědomím. Rovněž chtějí držeti všechny „řády křesťanské a prospěšné, kteří by koli ve všech stavích země České vyzdviženy byly vedle boha; budou pomáhati brániti země České proti všem cizozemcům, násilníkům a zhoubcům bohu i víře odporným; boje řádného v Písmě svatém založeného míní užívat, ne ze svévole, ale z potřeby, aby od pravdy boží nebyli tištěni násilím; jiných ale bojův neřádných budou se vystříhati“. Slibují zasazovati se o to, aby podobojím sjednáno bylo řádné slyšení.

Usnesení této synody navazuje na spory o spravedlivém vedení války a jest jaksi odpovědí na traktátovou i ústní invektivu Příbramovu proti Táborům r. 1424. Táboři zaujímají stanovisko mírumilovné.⁸⁾ Touha po slyšení objevuje se tu opět. Válčiti chtějí jen z nouze, když nepřátelé nemohou býti jiným způsobem k dobrému obrácení.

Na této synodě tvořily se dříve vzpomenuté protičlánky tábořské i ony tři články z prvotních synod tábořských, jak je formuloval Biskupec. K některým pražským článkům z roku 1424 nalezneme předlohu v usnesení synody z r. 1421, která u Procházky je vročena omylem do r. 1426.

Táboři se stále oddělovali od jednotné politiky národní. Všude si vyhrazovali zachování „svých řádů poctivých dle prvotní církve zavedených“. Také k zamýšlenému povolání Korybuta za správce zemského chovali se zdrženlivě. Usnesení synody písecké bylo zapísáno do knih světských a stalo se cenným dokladem pro poměry na Táboře r. 1426.

Boje náboženské přestaly na chvíli. Příbram vrátil se opět do Prahy a píše v těchto letech traktát „O poslušnosti starších a jednotě křesťanské“⁹⁾, v němž kárá Payna a jeho pomocníky, kteří „nechtějí míru, ale sami chtějí vládnouti, aby širá země mohla býti upokojena“. Již v tomto spise obíral se Viklefem, k jehož studiu

⁸⁾ Chtějí vésti válku dle zákona božího dovolenou a na obranu svého přesvědčení. Váleky nezřízených a ukrutných chtějí se vystříhati.

⁹⁾ Bartoš: Listy filol. 1914, str. 115. Tractatus contra errores, kapit. knih. D 47.

přikročil po nemoci r. 1426. Poznal z traktátů táborských, čím byl tento cizí mistr pro radikální kněze táborské. Sám se ve zmíněném traktátu kárá, že se ho přidržel v otázce války. Nyní vybírá z jeho knih více než 200 výpovědí bludných a kacírských a obrací se na svého kolegu na učení pražském, mistra Engliše-Payna, který asi teprve nyní vydává své známé¹⁰⁾ dva traktáty. Obviňuje ho, že pořídil pro kněze táborské jakýsi index článků Viklefových a stal se tak vykladačem jeho. Na sklonku r. 1426 měl Příbram s Englišem trojí hádání, nejslavnější 25. prosince v koleji Karlově u přítomnosti samého knížete Korybuta a četné šlechty. Příbram uhájil se tu proti Englišově výtce, že dává thesím Viklefovým jiný smysl a tak kaceřuje samého Husa, a poukázal na to, že Hus sám s celým národem zakázal r. 1408 falešné a bludné spisy Viklefovy.¹¹⁾ Očitý svědek tohoto faktu Jakoubek přiznal pravdu slov Příbramových před celým shromážděním.

Tak v hádce podržel vrch Příbram a mohl pokračovati v přípravách smíru s papežem, s nímž navázal Korybut písemné styky. Než bojovný duch husitství dovedl zmařiti toto smlouvání s Římem. Po ohnivém kázání Rokycanově vypukla 17. dubna 1427 v Praze bouře, ve které byl Korybut uvězněn a Příbram vypovězen z Prahy, když nechtěl přistoupiti na 10 artikulů míru a pokoje¹²⁾ a zvláště na Jakoubkovu bezbarvou formulaci víry o svátosti oltářní, která neuspokojila ani Payna, neboť přistoupil zanedlouho k Táborům.

Náš hlavní zpravodaj, Biskupec, se na nějaký čas odmlčuje. Ve své kronice začíná až událostmi z r. 1429. Příbram vrátil se toho roku z vyhnanství a znovu obořil se na Payna. Biskupec měl na sporu tom veliký zájem a nalézáme ho proto v Praze. Tentokráte Rokycana stojí již na straně Příbramově. Jednalo se hlavně o spisy Viklefovy. Biskupec o sporu referuje sice podrobně, ale ne vždy spolehlivě. Příbram zachoval v Apologii obšírný referát.¹³⁾

(Pokračování.)

¹⁰⁾ Nota: Duo queruntur či De corpore Christi a Multi a patre luminum. Viz Sedlák, Sep. Hlídky XXX., str. 22—36.

¹¹⁾ Život kněží táborských v Č. K. D. 1869, str. 299.

¹²⁾ Archiv III. 263.

¹³⁾ Cochleus: Historia Hus., str. 228.

Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského.

Část další.

Námítky proti zakládací listině.

O schválení generálovo biskup ani v listě tom nežádá. Pakliže toto jako pravděpodobné předpokládal, poněkud se zmýlil. Již visitátor Nadal posílaje 14. listopadu list provinciálův spolu s textem zakládací listiny biskupovy, doprovázel ji dlouhými úvahami, v něž shrnul mnoho námitek proti její formulaci a částečně i obsahu.⁴⁵⁾ De Borja dal dopis o založení olomouckém opět předložit papeži, nepochyboval o dobré vůli biskupově a byl prozatím docela spokojen se záležitostí olomouckou; text smlouvy však podrobil delší podrobné úvaze,⁴⁶⁾ jejímž výsledkem bylo, že uznal téměř všechny námítky Nadalovy za oprávněné. V důsledku toho po delší době, za níž Nadal již urgoval odpověď na svůj rozklad, aby se jí mohl řídit v podobných případech,⁴⁷⁾ oznámil generál 22. února r. 1567 provinciálovi, že nelze přistoupiti na podmínky obsažené v listině biskupově a že působení jesuitů v Olomouci i nadále jest pokládati za dočasné, dokud tam není možno zařídití kolej přesně dle konstitucí první generální kongregace řádové z r. 1558.⁴⁸⁾

⁴⁵⁾ Ep. Nadal III. str. 303—304, 342.

⁴⁶⁾ Generál Nadalovi 3. prosince 1566, Ep. Nadal III. 322, 324.

⁴⁷⁾ Ep. Nadal III. 372.

⁴⁸⁾ Tato kongregace zapověděla v „Constitutiones Societatis Jesu, Titulo 4, decreto 2“, převzítí nové koleje, které by nebyly dostatečně zajištěny pro 14 členů řádových. Opis uvedeného dekretu generál přiložil k svému dopisu. Navrátil, Jesuité čís. 12, str. 17—18, 17².

Důvody proti prozatímní fundaci, po případě proti jejímu znění, z nichž se dovídáme některé nové podrobnosti o ní, byly hlavně tyto:

a) Obnos, který donace uvádí, jednak je pro zřízení koleje nedostatečný, jednak není jednotný, ale skládá se vlastně z důchodů různých církevních beneficí, kazatelského ve farním chrámu P. Marie a jiných; proto není přijatelný ani řádu ani pravděpodobně papeži. — b) Řád nemůže se vázati k zpovídání a zastávání úřadu kazatelského ve farních chrámech, třebaže je ochoten podle možnosti co nejvíce v duchovní správě vypomáhati. Podle řádových předpisů v něžší závazek v této věci je naprosto nepřijatelný. Nanejvýš mohl by si jej řád zcela dobrovolně a interně uložit sám, avšak beze všeho vztahu ke kolejní fundaci biskupa a kapituly a bez vší souvislosti s ní; asi tak, jak může přijímati soukromé donace na příklad mešní. — c) Jedině takovým neb podobným způsobem mohl by řád prozatím na se vzíti vůbec jakékoliv závazky ze smlouvy pro něj

Nešlo zde snad o zamítnutí biskupovy prozatímní fundace, ale jen o to, aby některé body zakládací listiny byly věcně i formálně přizpůsobeny duchu a zvyklostem jezuitského řádu. Za tím účelem obdržel Nadal také pozměňovací návrhy generálovy.⁴⁹⁾ Nemáme však žádných zpráv, z nichž by bylo možno souditi, že první zakládací listina byla ve smyslu uvedených námitek skutečně opravena. — Biskup sám pokládal ji za pouhé provisorium, od něhož se jemu samému bylo brzy uchylovati; na příklad pokud se týče výše ročního důchodu pro kolej.⁵⁰⁾ Dovedl se jistě postaviti k požadavkům a návrhům řádu tak, aby neohrozil svého díla. Poněvadž právě u něho rozhodoval zájem věcný, neoctl se nijak ve sporu s důslednou autonomií mladého, ale již mocného a sebevědomého řádu. — Za to kapitula olomoucká mnohem střízlivěji, ale většinou jen formálně hájila zájmů diecése a především zájmů svých. Již zde v počátcích, v obtížích, jež biskup v kapitule měl i s první zakládací listinou, a ve stopách, jež obtíže ty zanechaly v listině samé a v právě uvedené výměně názorů o ní, lze tušiti dvě různá stanoviska a předzvěst budoucích sporů, na př. o školu katedrální.

plynoucí, neboť dokud založení je teprve v počátcích a kolej ve vlastním slova smyslu ještě ani neexistuje, nemůže se ujmouti této koleje „iuxta rationem sui instituti“, jak praví zakládací listina. Pobyt jezuitů v Olomouci a působení jejich zde musí býti prozatím výlučně ponecháno dobré vůli řádu, jako jeho vnitřní záležitost, v níž nelze se dosud nijak vázati ani biskupovi ani kapitule. Než i pro stanovení a uložení vnitřní závaznosti v řádě samém radí Nadal generálovi k největší opatrnosti. — d) Pokud se zvláště týče vyučování školního, rčení listiny „praeesse scholae ecclesiae“ je velmi nejasné a nepřesné a připouští výklad, že donace je pouze jakousi mzdou za řízení dosavadní školy katedrální. Zde třeba výslovně uvést, že bude založena kolej, v níž bude vyučováno vědám humanitním podle ustanovení řádových, jež jsou v tomto případě velmi přesná a podle rozhodnutí generálova. — e) Přeložení koleje na jiné místo dle případného přání biskupa neb kapituly, je možné jen tehdy, zaváže-li se kapitula neb biskup postarati se koleji i jinde o vhodný příbytek a ponechá-li rozhodnutí o tom výslovně generálovi. Poslední bod je poněkud nejasný. Mohl by se snad týkati biskupova slibu v zakládací listině, že postará se koleji o novou, vhodnou budovu s chrámem; ale u Nadala mluví se o přeložení koleje v tom případě, kdyby přeložena byla kapitula (... non ho difficoltà nel transferirsi il collegio transferendosi il capitolo.) — Zmínka tato je jistě v souvislosti s péčí kapituly o to, aby souvislost dosavadní katedrální, nyní jezuitské školy s kapitulou zůstala zachována. Avšak jinak místo to zůstává poněkud nejasné. Nadal sám praví „non l'hanno spiegato bene“, nevyložili toho dobře. Ep. Nadal III. 303—4, Navrátil, Jesuité, str. 17—18.

⁴⁹⁾ Ep. Nadal III. 461. De Borja Nadalovi 3. května 1567.

⁵⁰⁾ 500 zlatých zaručených zakládací listinou nestačilo. Po synodě roku 1568, na níž jesuité brali tak značnou účast, zvýšil roční důchod na 600 zl. a r. 1569 na 800 zlatých. Kroess I. 312—313, Sr. Schmidl I. 264, 270.

Příznivý vývoj biskupova založení.

Zatím však ani skrovná přízeň kapituly, ani opatrná zdrželivost představených tovaryšstva nezasahovala nějak rušivě do příznivého vývoje a poznenáhleho vzrůstu biskupova založení. — Počet žactva na jezuitských školách za rok vzrostl na 300, takže biskup musil dáti zvětšiti učebny v budově školní a nové přistavěti. Biskupský seminář při tom nezůstal vyhrazen bezprostředním čekatelům úřadu kněžského jako dosud, ale stal se přístupným i mladším žákům jednotlivých tříd jezuitského učení, aby tak bylo postaráno o pravidelný kněžský dorost a déle trvající jeho výchovu. Vedle alumnů, vydržovaných v semináři biskupem a kapitulou, žili tam někteří chovanci na vlastní svůj náklad; vyučování samo bylo pro všechny, bohaté i chudé, jako u jesuitů všude, bezplatně.⁵¹⁾ Vedle výchovy budoucího kněžstva v semináři biskupovi hlavně ležela na srdci a byla pochopitelně předmětem zvláštní jeho péče výchova dorostu šlechtického a jeho vzdělání v nových školách jezuitských. Již dříve trvala v Kroměříži jakási škola, v níž pod vedením M. Daniele Dutia pacholata šlechtická — i z rodů nekatolických — nabývala vedle obvyklých vědomostí i společné výchovy u dvora biskupova.⁵²⁾ Jakmile však počali v Olomouci vyučovati jesuité, jal se biskup tyto své svěřence posílati jednoho po druhém do Olomouce a přemlouvati jejich rodiče k tomu, aby další vzdělání jejich svěřili jesuitům, kdež naučí se mnohem více než u jeho dvora.⁵³⁾ Čilá agitace, kterou biskup dělal pro jesuity mezi šlechtou katolickou i nekatolickou, jež syny své dosud posílala za vzděláním obyčejně do Italie a Německa, měla dosti velký úspěch.⁵⁴⁾ Nezastavovala se

⁵¹⁾ Někteří z žáků, hlavně ti, jejichž úkolem, převzatým ze školy dómské, zůstalo zpívati při dopoledních bohoslužbách i hodinách v biskupském chrámě, byli tak chudí, že v učebnách školních i jedli a přespávali, čímž se ovšem ostatním stávali velmi obtížnými. V semináři nemohli býti všichni pro nedostatek biskupových prostředků. Kroess I. 298, 300, 303.

⁵²⁾ Prasek, Kopiář 1568 — č. 19, str. 6, 13³. — Navrátil, Jesuité str. 16.

⁵³⁾ Na př. 9. února 1567 píše v tom smyslu i hejtman knížetství opavského Štěpánu St. Bruntálskému z Vrbna v záležitosti jeho čtyř synů, kteří dosud vesměs byli u biskupa v Kroměříži; podobně panu Zdeňkovi Berkovi z Dubé a z Lipé a na Rychmburce. V obou případech bylo rady jeho uposlechnuto. Navrátil, Jesuité, str. 16/6¹—6.

⁵⁴⁾ Pro způsob, jakým ji prováděl a jak účinně dovedl domlouvati, aby jesuitům žáky udržel nebo získal, a také pro osobnost biskupa a jeho názor na vzdělání je charakteristické zajímavé místo z dopisu panu Janu Kropáčovi z Nevědomí, nekatolíku (ze dne 25. ledna 1569): „Že někteří

nijak u hranic Moravy, ale počítala s tím, že nové učiliště olomoucké přiláká svou výhodnou polohou posluchače i ze zemí sousedních: z Čech, Slezska, Polska, Uher i Rakouska, jak se částečně i ve skutečnosti stávalo.

Kolej jesuitská do kláštera sv. Františka.

Jediná věc však silně vadila a překážela dalšímu rozvoji díla, jehož počátky byly tak slibné. Byl to nedostatek vhodné budovy pro kolej. Budova školy katedrální nebyla stavěna pro tak velký počet žáků; s rostoucím počtem potřebných učitelů stával se také dům jezuitů velmi těsný. Vadil také nedostatek vlastního chrámu a velká vzdálenost semináře od školy.⁵⁵⁾ Z této obtížné situace neviděl biskup jiného východiska, než aby minoritský klášter a kostel u sv. Františka byl přenechán jezuitům. Snad na to pomýšlel již od té doby, kdy zhatil se jeho plán uvést je do kláštera u Všech svatých. Výslovně se o tom zmínil již Nadalovi a od října r. 1566 vyjednával svým zástupcem v Římě Vyškovským v této záležitosti. Jednání bylo asi poněkud svízelné a složité a pravděpodobně nějak vázlo, ježto převod církevního, a zvláště klášterního majetku býval velmi nesnadný a podléhal jinak církevním pokutám a trestům. Proto obrátil se biskup 17. března 1567 dopisem na svého příznivce kardinála Commendone, preláta u kurie dosti vlivného. Vyličil mu neutěšený náboženský stav své diecése, všechno své dosavadní úsilí o jeho povznesení a zlepšení, především založení semináře a zřízení jesuitského gymnasia v Olomouci, dnešní pak jeho nesnáze a obtíže, jež by mohly býti překonány jedině tím, kdyby klášter a kostel u sv. Františka byl minority postoupen je-

syna vašeho od učení odvozují a namlouvají, aby již školu o zem dal z toho znáti jako člověk rozumný můžete, co v tom dobrého jeho obmějšleji a jak věrně na vás i na něho sou laskavi. Kdo čemu se naučí, na tom těžce nenese, a umění stojí někdy za statek a veliké bohatství. Lidé učení ve všech národech a zemích, i mezi pohany, svět spravovali, spravují a pokud stane, spravovati budou. Bezpochyby, že syn váš, myslíce na to, svést se žádnému nedá, nýbrž tak, jakž začal, sobě, rodu a přátelům svým k poctivosti a vlastní bohdá a pánu svému k dobrému a užitečnému setrvá a řečím, mravům a všemu dobrému učiti se bude, aby se potomně lidem hoditi mohl. Nohy přes kůň převésiti, kvasiti a rozkoše provozovati, čas a věk svůj mrhati, samo se naučí a dosti v čas tovaryšstvo, které k tomu rádo pomáhá, najde.“ Z Kopíáře č. 9., f. 22 v/3. cituje Navrátil, Jesuité str. 70¹¹.

⁵⁵⁾ Viz pozn. 36, SHK. XXXI. str. 181. Navrátil, Jesuité str. 20—21.

suitům za jiný. Žádal jej pro velkou důležitost svého podniku i pro osobní jeho přízeň, aby přímluvou za povolení takové kommutace klášterů přispěl k záchraně díla. Přál si zakročení kardinálova hlavně u papeže a u generála minoritů Putea.⁵⁶⁾ Prostřednictvím kardinála Commendone a papežského nuntia u dvora císařského, jímž od r. 1565 byl Melchior Biglia, podařilo se biskupovi záležitost svou doporučit přízni jiných vlivných a v tomto případě rozhodujících kardinálů: tehdejšího státního sekretáře Pia V. Bonelliho, kardinála z Alessandrie, a protektora minoritů kardinála Simonetty.⁵⁷⁾ Ježto se Prusinovský na základě dosavadní činnosti své a nuntiových zpráv; jež nešetřily chválou na biskupovu horlivost v těch krajích ojedinelou, těšil velké přízni u kurie i u samého papeže, došel poměrně brzy po zasažení Commendonově příznivého vyřízení své žádosti. Již dříve sdělil mu Biglia důvěrně na základě soukromých zpráv, že papež již rozhodl v jeho prospěch.⁵⁸⁾ Brzy na to, počátkem května, potvrdily se tyto zprávy a konečně došlo biskupovi prostřednictvím nuntiovým papežské breve datované 22. dubna 1567, jímž papežské povolení k směně klášterů výslovně bylo dáno, ale pouze dočasně a vzhledem k mimořádným náboženským poměrům na Moravě; po restituci katolického náboženství v zemi měly býti kláštery vráceny původním majitelům a držitelům.⁵⁹⁾ Tato nevhodná podmínka byla však odstraněna později přímou dohodou a smlouvou biskupa s minority, k níž došlo 5. září téhož roku v Olomouci. Smlouvou touto provinciál minoritský Valentinus Christianus de Cingulo z poslušnosti k papeži i vzhledem k tomu, že jemu je nemožno opravit sešlý a opuštěný klášter, ponechává jej jesuitům na věčné časy za klášter a kostel u sv. Jakuba. Vyměňuje však minoritům olomouckým všechny chrámové

⁵⁶⁾ Navrátil, *Jesuité* 19—22, č. 13.

⁵⁷⁾ Biglia Commendonovi 1. dubna 1567 a opět 7. dubna, 8. května. Navrátil l. c. 22—23/3⁵, 28¹. — Na str. 27 pozn. 5. Navrátil uvádí list kardinála Como Bigliovi o této záležitosti, datovaný 26. dubna 1567, v němž stvrzuje se příjem listů Bigliových ze dne 1. a 7. dubna a ohlašuje se příznivé vyřízení biskupovy žádosti. — Běží zde asi o list Commendona, jenž odpovídá na intervence nuntiovy.

⁵⁸⁾ Navrátil, *Jesuité* str. 27⁵, 28¹.

⁵⁹⁾ Navrátil l. c. str. 24—27, č. 15. — Biskup poděkoval Commendonovi za mocnou jeho přímluvu a pomoc — (27. května 1567, Navrátil l. c. str. 27—28, č. 16.), ale 12. července znovu jej žádá, aby vymohl nové breve, v němž by nebylo podmínky o případném vrácení kláštera minoritům a tento byl koleji jesuitské prostě darován. Navrátil str. 28—29, č. 17. Žádané nové breve, pokud víme, nevyšlo.

klenoty,⁶⁰⁾ celé zařízení kláštera a všechny důchody z jeho statků, zkrátka všechny movitosti jeho i opravu chatrného kláštera sv. Jakuba na náklad biskupský a roční důchod 24 tolarů.⁶¹⁾ Na žádost biskupovu potvrdil Maxmilián II. mandátem ze dne 30. října 1567 tuto smlouvu, dávaje k této své „povolení císařské mocí královskú v Čechách a jakožto markrabě moravský“.⁶²⁾ — 4. července 1570 došlo k obnovení této smlouvy mezi biskupem, kapitulou a novým provinciálem minoritským Lukášem Christinem. Pravděpodobně na přání tohoto vydal biskup několik dní na to ještě jednu listinu, v níž minority znovu ujišťuje, že nikdy se nebude domáhati dávek a důchodů kláštera sv. Františka, ale že tyto budou i nadále vydávány na stvrzenku kvardiánu minoritů v klášteře svatojakubském.⁶³⁾

Tímto složitým jednáním získal biskup pro jesuity pouze holé a chatrné budovy — chrámovou a klášterní. Obě již přestaly sloužiti svým účelům⁶⁴⁾ a byly pro jesuity a jejich školy naprosto nepoužitelné. Proto energický biskup hned v říjnu 1567 přikročil k přípravám stavebním. Přes celou zimu dal svážeti stavební materiál a na jaře 1568 započal s opravou kláštera svatojakubského a s rozsáhlou přestavbou kláštera a kostela sv. Františka. Z jeho korespondence⁶⁵⁾ můžeme sledovati postup stavby a horlivé a účinné osobní zasahování biskupovo do jejích i nejmenších podrobností.

(Pokračování.)

⁶⁰⁾ Částečně byly tyto klenoty v opatrování obce olomoucké. Navrátil I. c. 113. Kameníček, Sněmy III. Přílohy č. 34.

⁶¹⁾ Důchod tento měl se souhlasem kapituly vypláceti biskup, pojistiti jej bezpečně na nějakém objektu nemovitém, ale tak, aby mohl býti přenesen na objekt jiný, nebo vykoupen jednou pro vždy obnosem 400 tolarů. Smlouva byla zjednána za přítomnosti více členů kapituly i řádu minoritského. Navrátil, Jesuité 29—34, č. 18.

⁶²⁾ Navrátil I. c. 37—38, č. 21. — Vedle potvrzení císařského smlouva vyžadovala ještě souhlasu protektora minoritů kard. Simonetty a generálního jejich vikáře Aloise Putea. Biskup se za tím účelem opět obrátil na kard. Commendone, ale podle všeho žádost o souhlas těchto činitelů zůstala nevyřízena, neboť r. 1640 minorité ve sporu svém s jesuity poukazovali na to, že ani protektor, ani generální vikář souhlasu svého k smlouvě nedal. Navrátil. 33⁶⁾, 8.

⁶³⁾ Navrátil, Jesuité str. 61—65, č. 41, 42.

⁶⁴⁾ Viz str. 38. — O minulosti chrámu, pocházejícího z poloviny 13. století, viz Wolny, Kirchl. Topogr. I. 208—209.

⁶⁵⁾ Navrátil, Jesuité č. 20, 23, 28, 29, 30, 32, 39, 44, 45, 46 (str. 77), 47, 48, 54, 55, 56, 67, 71, 64 (str. 118—119).

K dějinám statku přestavlkského r. 1668.

Ze zemského archivu vypsal J. P. H.

Někdejší tvrz přestavlkská, původiště to rytířů Chlumčanských z Přestavlk, dostala se spolu s dvorem a ovčínem r. 1668 v držení Přibíka Františka z Újezda a na Břenici, jakožto poručníka nad nezletilým bratrem a sestrou jeho.

S povolením pak král. rad a ouředníkův pražských menších desk zemských poslán do Přestavlk Vilém Trnka z Křovic, úředník při zemských deskách. Týž také přijel do Přestavlk v sobotu po památce Svátosti, t. j. 14. dubna, aby uvedl p. Přibíka k pravému právu dědickému, a spolu aby sepsal všechny svršky a nábytku v něm se vynacházející.

Jmenovaný p. Přibík ale nemohl sám ochotně býti tomuto uvedení přítomen, pročež ustanovil na místě svém a k ruce jeho p. Jana Zikmunda Pajtlšmída, svého hofmistra, jakožto splnomocněného, by lidi v poddanost a člověčenství uvedl. A stalo se tak u přítomnosti urozených vladyk p. Jana Markvarta a na Hořejší Lukavici a Karla Bohosuda, obou Lukaveckých z Řenec k tomu účelu obeslaných.

Neveliký tento stateček snadno byl zinventírován.

Předně našli na tvrzi v panské světnici stůl, tabulku, 6 židliček a lože pod nebesy.

V malém pokojíku stoleček, jednu židličku a jedno lože pod nebesy.

Ve dvoře a sice v ratejně a za šafářkou: stoček dubový, hrnec železný v kamenech, 6 mis cínových, 6 talířů cínových, slánku na sůl, 2 svícny cínové, 4 lžíce cínové, 2 džbery, 3 škopky, 2 vědra, 2 konve, zdřez, másnici stojící a 2 stvořidla.

Za šafářem od hospodářství: šindele nového 8000 kusův, vůz starý okovaný, pluh se vším železím, řetěz vozní, 2 kliky? na voly, pila kladní, sekera, pilník, 2 žejbrovny, 2 vidle hnojně, kosa řezací, věrtel, mírka, 5 zámků visutých u stodol a při některých dveřích, v sklepu ječného piva 4 sudy.

Od potahu koňského: 3 klisny tažní, jeden valach, hřebice dvouletá, 6 hřebic ročních, 2 hřebce roční.

Od dobytka hovězího: 2 voli tažní, 20 krav dojných, 11 jalovic

dvouletých, volek dvouletý, 3 bejčata dvouletá, 6 jaloviček ročních, jedno bejče roční, 3 volky roční, 7 telat odstavených, a dvě telata pod kravami.

Od dobytka svinského: 4 plemenné svině, jeden kanec, 3 polouletní svině, 10 vepříků polouletních a 15 prasat.

Od drůbeže pernaté: 3 husy s husákem, 5 kachen s ličákem, 16 slepic s kohoutem.

Na špýchaře obilí na zrně: pšenice 12 strychů, 3 větele, 2 čtvrtce; žita 92 strychů, 1 větel, 1 čtvrtec; ječmene 72 strychů, 3 větele, 2 čtvrtce; ovsa 88 strychů; hrachu 12 strychů; semence 3 strychy.

Kůží skopových z padlého dobytka 198 kusův.

Poddaným půjčeno obilí, které zase v nový oplatiti mají, totiž 5 strychův žita, a 46 strychů ovsa.

V stodole ve slámě žita 16 kop 10 m.

Při témž dvoře oseto na zimu: 42 strychů pšenice a 102 strychy žita, na jaře (však ještě více se bude síti) 18 strychů, ovsa 193 strychů, hrachu 8 strychů. Lidé poddaní zůstávají dlužni do důchodu statku Přestavlk peněz 53 kop 6 kr. 3 denáry.

V nájmu zůstávají za týmiž lidmi poddanými 2 voli.

V ovčíně představlským od dobytka ovčího i s kmenem ovčáka: bahnic 231, skopců 13, beran jeden, jehnic 55 a skupjat 31.

*

Přibík František z Újezda nedržel však dlouho Přestavlk. Bylyť v r. 1677 prodány i s kostelem a podacím klášteru chotěšovskému a s jeho ostatními statky spojeny.

J o s e f V o j á č e k :

Období tolerančního patentu v Lysé.

Uprostřed XVIII. století přísnost prováděná proti tajným evangelíkům neměla se strany vládní jistě tolik náboženského důvodu, jako politického. Marie Terezie nevycházela z války proti Prušákovi, k němuž evangelíci projevili mnohdy až velkou náchylnost — Slezsko — a proto byl každý tajný evangelík považován za přívržence Prušáků.

V archivu děkanství v Lysé nad Labem jest zachováno několik

listin o postupu proti tajným evangelíkům. Zajímavé jest pátrání po kacírských knihách — „in capite hussiticis“. Roku 1747 vypsal si lyský farář Werner všechny osadníky, kteří měli knihy kacírské, „versionis hereticae“. *Václav Horáček* měl dvě postily Mistra Mathesiusa, zákon malej psanej, zákon drobnej a knížku „O posledních věcech člověka“. *Václav Peřina*: drobnej zákon podlouhlej, postilu Slováciusa a žalmy; z této rodiny jeden člen byl členem řádu „u trinitářů“ v Praze. *Václav Gertner*, pekař: od M. Jana Lany: „Pokojíček větší exulantův českých, v Žitavě tisknutej“ a koupil jej od Václava Peřiny. *Kašpar Herman* měl žalmy od Jiřího Strejce, Pokojík malej a Perličku, kterou prodal pacholíkovvi za 30 krejcarů.

Tomáš Stolejda: „Vyjádření o desateru B. přikázáních“. *Jiří Franc* měl: „Jádro“ od Daniele Stránskýho a od Slováciusa kroniku in folio. *Danihel Peřina*: Pokojík malý a Strejcovy žalmy, jež koupil v Benátkách.

Matěj Piller: modlitby s písněmi od Kašpara Moběšínského. *Jan Herman* měl žalmy Strejcovy, modlitby z autorů evangelických vybrané a kancionál = špalíček.

Práchenský měl bibli s nápisem staršího kněze jednoty bratrské, ale prodal ji před 3 lety Martinovi Strnadovi a on s ní odešel do Slízska; byla za 3 zl. a pocházela z Drahelic u Nymburka od Anny, pozůstalé vdovy po podruhovi Pavlu Černým. Pak měl ještě kancionál Moběšínského, který koupil od Jana Pendla, skotáka šibickýho a zas prodal do Zboží. *Matěj Klanc* ze Stratova „má mítí „bibly“, vo svadbě svý dcery měl se chlubit“. *Jan Lajner* měl: Přemýšlování od M. Samuela Martiniusa. *Jiří Hajšl* měl „Špalíček“, ale vzala mu jej švagrová z Chrástán. *Jakub Lajner* měl: „Postillu duchovní, malou“ — „píseň o přijímání pod obojí“, „Dvanáct přemýšlování“ a „Sedm listů od M. Samuela Martiniusa“. *Josef Kocián*, posel z Hořic, a *Anna Rýglová* měli také něco. *Matěj Práchenský* má modlitby, z kterých dal vypsati titul Janovi Hermanovi; má též „bibly: černý desky a počervenalý šnit“. *Jan Porlíček* ze Stratova má „bílou knížku“. *Bílek* stratovský má postilu žlutě vázanou a žlutě pobitou. *Hrázkej*, sedlák ze Stratova, má „knihu Jób, zažloutlou“.

Na to následoval *exámen* nešťastných čtenářů, počínaje dnem 1. července 1747.

Z protokolů jest jasno, že lyský farář Werner i jeho kaplan P. Podivín ze zdejšího augustin. kláštera zacházeli s „kacíři“ docela slušně, jako by chtěli jen vyhověti liteře zákona.

Nejprve byl vyslýchán *Václav Horáček*, 46letý tkadlec; byly u něho nalezeny knihy kacířské, a když je kupoval od Jana Slavíka, řekl prý, že není očištěn. Teď potvrdil, že všechno věří, u zpovědi byl a cedulku odevzdal panu páterovi Tadeášovi z kláštera; na žádné schůzi nebyl a nic nerozdával. Biřmován sice není, ale myslil, že je na tom dost, má-li křesťanskou víru. Tak mluvil jeden po druhém s nepatrnými odchylkami a výmluvami, jako by byli na každou otázku připraveni a umluveni. Třeba *pekař Gertner*: nebyl u biřmování, poněvadž byl zrovna ve mlejně. *Václav Peřina*, švec — nebyl a není ani proti svatým ani proti Panence Marii; jeho matka prodala nějakou knihu za 3 věrtele žita. On sám již se před 9 lety zřekl kacířství a složil vyznání víry panu páterovi Paroubkovi, jenž byl tehdy misionářem. (Týž P. Jiří Václav Paroubek, zrozený 28. IV. 1704 v Sadské, působil znamenitě jako farář v Líbeznicích a „láskyplně“ jako dobrovolný misionář čili „kající kazatel“; přeložil zdařile žalmy, zvané Paroubkovy, sepsal populární dějepis „Výtah světa“ a skládal četné, oblíbené písně kostelní. Umřel 74letý, jako vikář kouřimský, dne 23. VII. 1778.)

Zvoník — čili kostelník — *Václav Peřina* se ptal onoho Gertnera, má-li nějaké knížky, a dal mu „Pokojík“, který však prodal Václavu Kettnerovi. Uznal velikou chybu svou — a šel.

Daniel Peřina tvrdí, že jeho matka dostala knihu v dluhu od Zajíce z Lán a ta byla nalezena, když pan farář držel visitaci v noci; nevěděl, že jsou to zlé knihy — neměly první listy. Někdo žaloval, že se u nich nemodlí nikdy „Zdravas Maria“, ale nikdo to nemohl dokázat. Masítka a jiní Žitavští se ovšem u něho zdržovali někdy přes noc. *Václav Horáček* po vyznání víry utekl do Slízka do Münsterbergu, kde je mnoho českých exulantů. Tento protokol podepsal P. Podivín z kláštera.

Proti *Anně Rýglové* svědčil Ferdinand Janula, „že k nim přišla, na truhlu sedla a pravila, že mše nic platná není, jako když kůň zhyne a nasype se mu ovsu do huby“. To byla stará blasfemie, známá z kališnických dob XVI. věku.

Celkem jest v archivu děkanském 12 protokolů — skoro jeden jako druhý. Roku 1748 27. ledna konsistoř nařídila, aby farář

podezřelé *vřidně* poučil a k polepšení přiměl. *Václav Wolf* byl toho času vojákem, a vrátí-li se, ať nápravu učiní. *Tomáš Stolejda*, 20letý tkadlec, uprchl, ale byl chycen a k výsledku přiveden v prosinci r. 1748. *Daniel Peřina* bludu se odřekl teprve roku 1754, a to už před novým farářem Veselým. Kdo dobře dopadl na faře, měl vyhráno; ale přísnější výsledky a rozsudky byly před světskými úřady.

V městském protokole z r. 1729 jest zápis: „Tejká se přestupníků katol. náboženství, sousedů lyských: Václava Peřiny, Horáčka a Jiříka France, Kašpara a Jana Hermana, Václava Kettnera, Jana Prácheňského, Ferdinanda Januly a Anny Rýglové; dále neznámo. 25. září 1747 byli na rozkaz pražské konsistoře examinováni pro knihy lutrijánské a appellací na hradě pražském takto odsouzeni:

Václav Horáček, Václav Peřina i Anna Rýglová celý rok v okovech pracovati na obecném nebo panském díle, dny nedělní a sváteční vyjímaje. Jiří Franc, Kašpar Herman, Václav Kettner a Jan Prácheňský měli dáni býti za rekruty, ale z milosti posláni na půlletní dílo.

Kateřina Hermanová, Ferd. Janula, Jan Egerman, Václav Wolf a Jan Bendl po ostré výstraže propuštění na svobodu. Ještě za mírného faráře Wernera r. 1752 byla vyslýchána Judita Peřinová, jejíž muž do víry lutrijánské padl a uběhl do Slízska, že pekař Jan Fiala a Kateřina Dvořáková synáčka Peřinovic Františka vyšikovali za otcem do Minsterberku, aby to dítě víru lutriánskou přijalo. Byli mimo to vyslýcháni, zda kacířských knih nemají a podezřelé osoby nepřechevávají. Že o těch ženách nic takového nebylo slyšeti. byly z arestu propuštěny.

V následujících letech, za faráře Vojtěcha Veselého, jenž bídne skončil v Praze u milosrdných bratří — nebylo na hledání kacířů pokdy; zato je všude plno vojenských zápisů. Od regimentu Maršalovského r. 1756. Jan Joch, forejšic, a Franz Diesenhost zde dali kříti; kmotry byli: kaprál Kraus a písař pluku Ondřej Jakubovský. „samí lutrijáni a hoch pokřtěn bez ceremonií“.

Až r. 1761 pokračováno bylo v „hledání kacířů“ a to dle nařízení arcibiskupského misionáře, jenž asi po 4 letech přišel zase každou faru navštívit; ti byli dle všeho přísnější než dobrák Paroubek. Byl to Václav Němeček a Ignác Rudisch, misionář litoměřický; týž už z Mělníka psal do Lysé, hledaje tu jakéhosi Jiříka Blažka, mlynářského z Osenic, jenž mluvil rouhavě.

Františka Demla, rodem Pražana a tehdy faráře v Lysé, tato „výpomoc v duchovní správě“ tuze netěšila, neboť v březnu roku 1761 odpovídá na dotaz konsistoře, „že na jeho osadě není lidí kacířských ani podezřelých“. Ale nic naplat! Kryštof Kheil, šafář z Obory, se zodpovídal z rouhání, ježto prý řekl: „že když jdou katolíci o velkonocích k B. Hrobu, že je to na čtyrech bidélkách nějaké plátno a tomu se jako Bohu klaní; to u nás je všecko jiný.“ Když Ostřenští šli ke kříži, modliti se za déšť, posmíval se jim, „že jdou s procesím, mají velkou knihu a přece neprší — mohli vzít jen tu malou.“

Někoho z kacířství udati, bylo tehdy nejlehčí pomstou propuštěné čeládky nebo svárlivých sousedů.

Jiřka Mejzra, rychtáře ze Stratova i se synem Matějem udala děvčka Marie Votavová z Kostomlátek jako lutrijána — ale při výslechu „se pletla“ — až byla usvědčena ze lži. Ale horší bylo, že ho udal i soused Svoboda, že když šli z lesa, slyšeli z Kostomlat hudbu, hrající při svěcení sochy svatojanské; a tu on říci měl: „Počkej, troubějí a udělají z něj svatýho.“ Také Pavel Bárta, chalupník, ho udal, že má zpěvník, že Bárta u rychtáře našel zpěvník ve stodole pod došky a odevzdal na faře. Dokázalo se, že je to zpěvník bývalého pacholka.

Roku 1764 20. XII. byl vyslýchán *Václav Douďa* ze Stratova, „že má starou a velmi zpotřebovanou knihu, v níž se nad jiné vychvaluje M. Jan Hus.“ Ač nevěděl, proč jest na faru volán, vzal hned tu knihu s sebou. „Tu druhou prý spálil, když mu jeden vandrovník řekl, že jest zakázána. Třetí, Jana Komenya „Jádro“ (?) že už odevzdal panu faráři z Kostomlat. To všechno chtěl odpřisáhnouti. Ale za několik dní byl na faře zas a přinesl „tu druhou“ — spálenou — dobrovolně omlouvaje se, že ze strachu lhal.

Jiní byli vyšetřováni, že četli a zpívali, ale ospravedlňovali se, že prý to činili jen tajně, aby nikomu nedali pohoršení.

Dále byl po všech farářích poslán popis protestantských agitátorů, stejně obávaných, pronásledovaných a trestaných. První jest *Kotouč*: postavy dlouhý, při letech, suchej a sňedej; rozpráví česky a německy. Kabát nosí bílej s knoflíky velkými a cínovými; spodky černý, kožený, punčochy všelijaký a „někdy má boty“! Jeho syn je malej, zapadlej, nosí zrzavý šaty, tvář má kulatou.

Matěj Litomelík, letnej, dlouhej člověk, má kabát na způsob

šardutu. *Čoudil* je malej, tlustej, má kabát jako Kotouč, je důlkovitej a má bradavici u pravýho voka, nos puclatej a malej. Chodil se svým tatínkem, kterého dostali u Kolína, ale on nějakými hříčkami i s železy utekl do Sas.

Jan Dlouhej je černý jako cikán, má nos hrbatý a klobouk jako Tyrol.

Jan Dvořák je postavy malý, oči má hřebíčkový (!) a nějakěj koženej, chlupatej ranec nosí, a když do Čech přijde, klobouk do okrouhla rozpustí.

Ondřej Zeman chodí jako poutník v černým koženým kabátě a před sebou nosí kříž; tak se přestrojí, když na hranice přijde. Je malej, tlustej, opálenej, ve tváři hladkej, ale taky mívá fousy dlouhý a zrzavý.

Martin Zeman má velký oči modrý. *Pavel Zeman* chodívá jako pastucha, je složitý, prostřední postavy a má šaty, jako zde sedláci chodějí. Těch deset chodilo ze Saska. Dalších *jedenáct* sem chodilo z Uher (ze Slovenska). Češi rodilí, ale mluvili a oblékali se „po slováckém“ — v halence, nosili copánky a knoflík ve vlasech (spíše na boltci ucha). Pod záminkou, že prodávají „mlynářské plátno“, roznášeli evangelické knihy a přemlouvali k odpadu. Byl to 60letý *Jakub Řepka*, *Martin* a *Jíra Vrba*, *Václav Motyčka* a *Martin Doležal*. *Václav Doležal* byl již 70letý poutník, malý, suchý, plešatý a na temeni měl jízvu od podkovy; s ním chodila žena a dcera teprve 18letá, „bílá, s dvěma pletenci vlasů a ve slováckém šatě“. Dále *Matěj Jiskra* a jeho syn *Petr* „mlynářskej se světlými, bílými vlasy a rezavým knírkem“. Pak byl ještě *Petr Černý*, znající německy, a *Jan Slavíček*. Roku 1766 pokračovalo vyslýchání kacířů. *Vorlíček* z Vustry jest tázán: „z jaké příčiny řeči špinavé a rouhavé problekl“. Sváděl vše na potulného, obdankovaného vojáka, který byl spíše podoben cikánovi. Ten prý říkal, že páni přetahují sedláky a z kalicha nepravosti pijí. Duchovním nadával „huncfůtů“; že prý víra katolická pomine a vládnouti bude evangelická. Ten voják to říkal — a nikoliv *Vorlíček* — ať to odpřísáhne *Novák*, *Keřtof* a *Král* z Vustry — „že nás páni šidějí, ale už jen malé, opráskané kousky karabáčů v rukou. Ať si sedláci spraví své karabáče a budeme pánům oplacovati“. Zkrátka, ještě jiné věci řekl ten voják jako cikán černý. *Vorlíček* biřmován nebyl, maje za to, „že to není nutné“; ale protože všechny ostatní otázky od-

pověděl „katolicky“, protokol *dobře* dopadl — i poslední část žaloby o přechovávání cizích osob. Hájl se takto: „Co mám zapírat? Měl jsem třikrát u mé dcery jednu Žitovačku, jež plátno prodávala (to mohla býti ona Doležalová!). Co měla ještě v ranci, nevím. Víím, že se nám četly *královské patenty* o přechovávání cizinců; měl jsem ji poslati k našemu rychtáři na hospodu, on je šenkýř; ale myslil jsem, že vykonám dobrý skutek.“ (Pokračování.)

V á c l a v B a r t ů n ě k:

Kladenští z Kladna.

Podle vypsání z roku 1549 měli Kladenští po svých předcích ve štítě černé pole v bílém štrychu vůkol štítu, na kolčím helmě dva buvolí rohy a při každém rohu čtyři bílé korouhvice s červenými okrajky.¹⁾

Již roku 1315 hospodařil na Kladně *Vrchota z Kladna*, který koupil od Předbora z Vrbičan koně za 5 fertonů.²⁾

Týž pán z Kladna žaluje Heřmana z Kyšic, že si přivlastnil Vrchotovy úroky v dědině jeho na Kladně v celkovém obnosu 90 hřiven stříbra. Jednání o této při stanoveno na suché dny v postě r. 1319.³⁾

Téhož roku se činí zmínka o několika jiných pánech z Kladna. Vaněk z Kladna žaluje na celou řadu kladenských obyvatel: na Slavibora z Kladna, Kraška, Duchoně, Macka, jiného Vaňka, Vachka, Maříka, že mu učinili škodu na jeho majetku v Kladně a sice na pšenici, luštěninách a na jiném obilí. Slavibora žaluje z 10 hřiven stříbra a každého z ostatních ze dvou hřiven.⁴⁾

Na Kladně žil i Kladen z Kladna, kterého žaluje Vrchota z Kladna.⁵⁾

Dle těchto zpráv dá se souditi, že Kladno už počátkem XIV. století bylo místem značně osídleným, protože jmenovaní páni měli zajisté nejen zbrojný lid, nýbrž i lid dělný. Vzpomeneme-li jen na

¹⁾ Sedláček, Kolář, Československá heraldika I., pg. 142, 146.

²⁾ Emler, Reliquiae tabularum terrae P., pg. 40. (Hřivna se dělila na čtyři čtvrti zvané fertones. Jireček, Slov. právo II., 60.)

³⁾ Emler I., pg. 52.

⁴⁾ Emler, Ibid.

⁵⁾ Emler, Ibid.

služebnictvo bohatších zemanů, ihned jest patrné, jak veliký byl počet obyvatel zemanské tvrze, jakou v té době mohlo asi být Kladno. V takovém panském domě se dělili služebníci na topiče, lazebníky a komorníky; k domácím sluhům nejbližší přistupovali ministerialové, kterým bylo pečovati o připravování pokrmů a nápojů. Byli to zejména pekaři, kuchaři, paštikáři, nasolovači a pivovarníci. Dovední kuchaři a pekaři cukrovinek se těšili nemalé vážnosti u pánů, jak vidno z vypravování Kosmova a z listu arcibiskupa Hartvíka ke králi Vratislavovi. Poblíž panského sídla býval ženský čeledník, ve kterém nevolnice, zejména služebné dívky předly, snuly a tkaly. Povinnost hotoviti oděv, domácí a hospodářské nářadí spočívala na řemeslnických služích. Ježto zpravidla synové sluhů zůstávali při zaměstnání svých otců, odborná práce průmyslová byla konána podle rodin, v příbytcích řemeslníků, vystavěných opodál dvora. Veliké ekonomie mívaly mnohem hojnější počet různých řemeslníků než podružná hospodářství nebo dvory méně zámožných zemanů, což ostatně jest jasné. Na statcích selských ustupuje chov dobytka před rolnictvím, na dvorech panských dávána mu přednost téměř před polním hospodářstvím. Veliký počet sluhů jím býval zaneprázdněn. Podle druhu dobytka, kterým se obírali, jsou rozličně jmenováni: ovčáci, svinaři, kravaři, voláci, skotáci, kobylníci, pastýři. Na polích pracovali oráči, senoseči a ženci. Při jiných oborech byli zaměstnání eventuelně i chmelaři, vinaři, štěpaři. Pro úplnost buď ještě dodáno, že sluhové byli pomocníky pánů při honbě a lovení plaché zvěře. Vedle hajných účastnili se lovu i vlkovyjci, psáři, slidiči, zatahovači sítí, honci a j.⁶⁾ Jak již bylo řečeno, nebyl počet duchovenstva všude stejný, ale víceméně aspoň hlavní ze jmenovaných byli jistě i na tvrzích jmenovaných pánů z Kladna. Tím spíše můžeme usuzovati na dosti značný stupeň osídlení Kladna, poněvadž máme ještě další památku, která nám praví, že jmenovaný Kladen musil bydleti ne-li v Kladně samém, tož aspoň na blízkou Kladna.⁷⁾ V této době dospívala první význačná osobnost z rodu pánů z Kladna, totiž Pavel z Kladna, synovec biskupa pražského Jana z Dražic.⁸⁾ Roku 1329 se stává papežskou provisí kanovníkem v Olomouci. Původ papežských provisí nutno odvozovati již ze XII. století.

⁶⁾ Vacek, Soc. dějiny české doby starší, pg. 67.

⁷⁾ Emler, Reliq. I., pg. 18. — ⁸⁾ Emler, Regesta diplomatica III., 624.

Již v první polovině XII. století se stávalo, že se papežové obraceli se svými přímluvnými listy k biskupům a kapitulám žádající, aby chudému nebo zasloužilému duchovnímu udělili některé beneficium nebo prebendu svého kostela, až by se uprázdnila. Zprvu to byla pouhá prosba, které arci velmi často bylo vyhověno, ale znenáhla prosba přecházela v rozkaz. Koncem XII. století vznikl obyčej ustanovovati k provádění takových rozkazů zvláštní exekutory, kterým dávana byla moc stíhati tresty církevními ty, kdo by se protivili papežskému rozkazu. Za Innocence III., jenž první z plnosti moci papežské odvozoval právo papežovo k obsazování církevních beneficií, takové mandáty papežské jsou již dosti hojné a o jejich skutečné provádění pečoval papež velmi důrazně. Koncem XIII. století jsou již papežské provise trvalou součástí platného církevního práva a jejich forma jest v podstatě ustálena.

Těmito staršími provisemi papežskými udílel se toliko nárok na některé z beneficií určitého druhu, až by se uprázdnilo a proto možno je určitěji označiti názvem *expektativ* (*gratia expectativa*) nebo *reservací*. Vedle nich vždy hojněji se vyskytují vlastní provise na určitá beneficia již uprázdněná.

Papežské provise, jež známe z doby papeže Jana XXII., možno rozdělit na dvě skupiny. Jednou z nich, počtem daleko nepatrnější (něco přes 30 kusů), jsou provise vlastní, jimiž se udílí určité beneficium již uprázdněné, do druhé, mnohem četnější (přes 200 kusů), patří různé druhy *expektativ* nebo *reservací*, jimiž se vyhrazuje některé z beneficií určitých vlastností, až by se uprázdnilo.

Mnohem hojněji než tyto prosté *expektativy* se vyskytují v době Jana XXII. *expektativy* t. zv. *provises de canonicatu sub expectatione prae bendae*.

Od *provises de canonicatu sub expectatione prae bendae* jen nepatrně se liší provise na kanovníctví, spojená se současnou *reservací* netoliko prebendy, nýbrž i některého důstojenství nebo úřadu při kostele, jehož kanovníkem se providevaný stává (*provisio de canonicatu sub expectatione prae bendae, dignitatis, personatus seu officii*). *Provises* tohoto způsobu jsou poměrně řídké a ještě méně jsou hojné provise málo se od nich lišící, jimiž se *reservuje* prebenda, důstojenství nebo úřad některého kostela někomu, kdo již jest kanovníkem toho kostela.

Druhou velikou skupinou papežských provisí jsou provise na urči-

tá beneficia uprázdněná (p. de beneficiis vacantibus). Kdežto exspektativami se toliko rezervuje některé z beneficií určitého druhu, těmito provisemi se skutečně udílí určité beneficium, tou dobou již uprázdněné. Jaksi uprostřed mezi exspektativami a provisemi de beneficiis vacantibus jsou provise nepříliš hojné, jimiž se rezervuje někomu určité beneficium, které se určitým způsobem teprve uprázdňuje (p. de certo beneficio vacaturo).

Se všemi těmito druhy papežských provisí se setkáváme v podobě téměř nezměnné i za nástupců Jana XXII. Hned první z nich, Benedikt XII. (1334—1342), ačkoli jak víme obnovil všechny generální rezervace svého předchůdce, byl sám v udílení provisí mnohem zdržlivější než Jan XXII. Ač skoro 8 let spravoval církev, máme od něho ne víc jak 25 provisí, jež se týkají českých zemí.

Na rozdíl od Benedikta jeho nástupce Klement VI. (1342—1352) štědrostí v udílení provisí překonal ještě Jana XXII. Z bul Klementových, jež jsou obsaženy v české edici jeho listin, skoro 600 kusů se týká obsazování nižších beneficií. Mezi provisemi Klementovými převládají exspektativy. Exspektativami byla zasažena v první řadě nekurátní beneficia při kostelích katedrálních a kolegiálních. Víme, že větší jejich část, provise de canonicatu sub expectatione praebendae, se vztahovala na kanovníctví a prebendy výjimečně — pokud to byly provise de canonicatu sub expectatione praebendae dignitatis, personatus vel officii — také na jiné hodnosti a úřady kostelů katedrálních a kolegiálních.

Provisi na beneficia již uprázdněná mohly se týkati jakýchkoli beneficií, pokud se uprázdnila tak, že podléhala papežským rezervacím. I v době Klementově veliká většina takových provisí se stala na základě rezervací generálních, jež Klement obnovil v tom, jak byly učiněny jeho předchůdci. Ale i rezervace speciální jsou za něho velmi hojné, zvláště v pozdějších letech jeho vlády.

Roku 1350 stíženy byly speciální rezervací Klementovou děkanství a kanovníctví s prebendou kostela vratislavského, jichž držitelem byl děkan Stanislav, a arcijáhenství žatecké, které držel Pavel z Kladna. Konečně r. 1352 reservoval si papež obsazení kanovníctví a prebendy kostela pražského, až by se uprázdnily smrtí Bohuty z Kladna.⁹⁾

⁹⁾ K. Krofta, Kurie a církevní správa zemí českých v době předhusitské, Praha 1904.

Rok po jmenování kanovníkem v Olomouci stává se Pavel z Kladna, „filius sororis episcopi Joannis Pragensis“, papežskou provisi kanovníkem pražským. Téhož roku se mu dostává nová milost od papeže v pražském kostele.¹⁰⁾ V letech 1333-50 sluje arcijáhnem zateckým.¹¹⁾ Zemřel v r. 1350, neboť 2. října toho roku dává papež prebendu po Pavlovi z Kladna v pražském kostele Jindřichu Thesaurowi z Norimberka.¹²⁾ Kronika Františka Pražského o něm praví, že biskup Jan z Dražic založil při kostele sv. Víta tři kanonikáty, bohatě je nadal, „primam vero praebeendam contulit domino Paulo de Kladna“.¹³⁾

Skoro současně máme zmínky o jiném vysokém hodnostáři církevním, který bývá nazýván z Kladna. Jest to Bohuta z Kladna, který se stává 1326 papežskou provisi kanovníkem vyšehradským, později kanovníkem pražským; nazýván je také proboštem týnským a officialem biskupského dvora v Praze, arcijáhnem kouřimským a v této hodnosti má nový titul „domini papae capellanus“. Roku 1343 se píše jako administrátor biskupství a generální vikář a roku následujícího s jinými ještě je subkollektor decimae papalis.¹⁴⁾ Roku 1346 je kancléřem arcibiskupa a za čtyři léta na to si vyprošuje papežskou absoluci in articulo mortis.¹⁵⁾ Zemřel o tři léta později než Pavel z Kladna. 2. března 1353 dává papež kanonikát vyšehradský po zemřelém Bohutovi z Kladna, arcijáhnu kouřimském, Vilémovi, synu Buškovu z Vilhartic.¹⁶⁾ Téhož léta a dne dán pražský kanonikát s prebendou a kouřimským arcijáhenstvím po zemřelém Bohutovi z Kladna Habartovi, synu Jindřicha z Malovar.¹⁷⁾

Jiný pán z Kladna a spolu duchovní je Podiva z Kladna, který byl farářem v Keblově. Jest uváděn jako děkan kapitoly sv. Jiljí a jako arcijáhen bechyňský.¹⁸⁾ S bratry Zdeňkem a Lukášem z Kladna obsazuje kostel v Orasicích.¹⁹⁾ Tím o něm zprávy končí. Vysky-

¹⁰⁾ a) Emler, *Regesta diplomatica* pg. 650. — b) V. Chaloupecký, „Jan z Dražic“ v *Časopise společnosti přátel starožit. česk.* XVI., pg. 55. Tamtéž i o Bohutovi z Kladna.

¹¹⁾ Emler, *Ibid.* pg. 782, IV. 39, 412, 417, 483, 554.

¹²⁾ *Monumenta Vaticana* I., 688.

¹³⁾ Emler, *Fontes rerum bohemicarum* IV., pg. 385.

¹⁴⁾ Emler, *Regesta* III., 468, 596, 624, IV. 842, III. 718.

¹⁵⁾ *Ibid.* IV. 658, a *Monumenta Vaticana* I. 676.

¹⁶⁾ *Mon. Vaticana* II, 11.

¹⁷⁾ *Ibid.* II. 16.

¹⁸⁾ Emler, *Regesta* IV. 407.

¹⁹⁾ Tingl, *Libri confirmationum Pragae* 1873, I., 96.

tuje se však jiný ještě kněz, který má přídomek z Kladna, a tím je Stanislav z Kladna, který byl neprávem podán ke kostelu sv. Jana v Újezdci.²⁰⁾

Ze jmenovaných pánů z Kladna máme za zemany Vrchotu, Kladena a Slavibora.²¹⁾ V církevním životě význačná postavení zaujímali Pavel, Bohuta a Podiva z Kladna. Druhým, prameny zaručeným duchovním správcem kladenským byl Ondřej, který má přídomek z Kladna; byl jistě také z rodu pánů a majitelů Kladna.²²⁾

Páni z Kladna se nazývají jinak také z Vraného. Dovídáme se o tom ze sporu, kdo se měl státi farářem ve Vraném. Na Vraném se uprázdnila fara, na níž páni z Vraného alias de Kladna měli podací právo. Při sestavování návrhu se nemohli shodnouti na knězi, kterého by podali. Rozdělili se tedy na dva tábory. V jednom byl Zdeněk a Mikuláš, synové zemřelého Mikuláše z Vraného, pak Herbard ze Žerotína s Janem z Nučic, jakožto poručníci sirotek Viléma, Žofie a Anny po Janovi z Vraného alias de Kladna a konečně Ondřej a Hrzek z Vraného; v druhém táboře stál Fridrich, Přech a Voch z Vraného. První strana navrhovala Moravu z Vrbna, kněze, za faráře. Celá záležitost byla předložena pražské konsistoři a její zástupce (official) vynesl rozhodující nález, který zněl pro Moravu z Vrbna. Ten byl také od arcibiskupa Jana z Jenštejna ustanoven za faráře 11. dubna 1358.²³⁾ Možná, že s tím druhá strana nebyla spokojena a vedla dále spor, který trval celý rok. V tom čase se též mnoho změnilo. Mikuláš, bratr Zdeněkův, snad zemřel, poručníci Habard ze Žerotína a Jan z Nučic se poručnictví možná vzdali a na jejich místo nastoupil Ondřej z Vraného. Aby se pak dostalo satisfakce druhému petentu, byl tento, Martin z Vrbna, zvolen do Kladna (Vraného?).²⁴⁾ Leč to jest jen dohad, který nejsa nijak odůvodněn zůstává právě jen dohadem.

Při osazování fary na Kladně a ve Vraném se setkáváme s Janem z Kladna a chotí Lucií, se sirotky po nich Vilémem, Žofií a Annou, s Ondřejem, Mikulášem, Hrzkem, Fridrichem, Přechem a Vochem z Kladna. Při té příležitosti se dovídáme, že Jan r. 1358 byl již mrtev a jednou de Vraní, jindy de Kladna sluje.²⁵⁾ Jeho dívky

²⁰⁾ Ibid. III., 22.

²¹⁾ Sedláček, Hrady, zámky a tvrze VIII., 276.

²²⁾ Viz historie farářů na Kladně.

²³⁾ Tingl, Libri confirmationum. I., 12.

²⁴⁾ Ibid. I., 90. — ²⁵⁾ Libri conf. I., II. 41.

byly velmi útlého věku dány jsouce péči poručníkově, a brzy asi zemřely, protože se dále o nich neděje žádná zmínka. Ondřej se nazývá kliens (patron?) fary ve Vraném. Možná, že tam sídlil. Mimo ve Vraném měl nějaký majetek i v Lukově, kam s jinými dosazuje 1364—66 faráře.²⁶⁾ Mikuláš se nazývá 1358 mrtvým.²⁷⁾ Možná, že byl prvním manželem Anny a otcem šesti synů téže Anny, dcery neznámého šlechtického z Vraného. Anna, Hrzek, Fridrich, Přech a Voch jsou bratři vespolek.²⁸⁾ Fridrich z Vraného přichází jako věřitel paní Vratislavy a jejího manžela Štěpána z Hoholic.²⁹⁾ Byl pánem na Březí a měl syny Hlynka, Jana, Hrzka a Habarda, jak fundace jimi sepsaná a potvrzená dokazuje.³⁰⁾

Synové Anny a Mikuláše z Vraného a jejich osudy týkají se bezprostředně dějin Kladna. Zdeněk s bratrem Lukášem vysazují 28. září 1353 Vysoký Újezd. Jmenovaní páni vysadili dědinu Újezdec „slovutnému muži Martinovi právem emphyteutickým čili německým“.

Do konce XII. století totiž selský lid v Čechách se octl valnou většinou v postavení dočasných nájemců půdy, kterou vzdělával. Takový nájemce držel půdu a užíval jí nejčastěji do konce života, někdy bylo její užívání vyhrazeno i jeho dětem, řidčeji také vzdáleným potomkům, jindy naopak ani doživotní užívání půdy nebylo mu zajištěno, takže mohl jí býti zbaven podle vůle pánovy. Podobné poměry byly také v jiných zemích evropských, jmenovitě německých. I tu převládaly rozličné způsoby dočasného propůjčování půdy lidu selskému. Asi od poloviny století XII. počíná však tu dočasný nájem ustupovati nájmu dědičnému, který se v potomní době stále více šíří a nabývá posléze úplné převahy nad nájmem dočasným, takže sedláci, pokud si nezachovali úplnou nezávislost a nepochybné právo vlastnické k svému statku, stali se valnou většinou dědičnými držiteli a uživateli půdy, na níž seděli a kterou vzdělávali.

(Pokračování.)

²⁶⁾ Libri conf. I., II. 41.

²⁷⁾ Libri conf. I. 71.

²⁸⁾ Libri conf. I. 90.

²⁹⁾ Jireček, Codex iuris II. 2, pg. 301.

³⁰⁾ Libri er. IX., A. 12. Viz F. Štědrý: Zaniklé osady v okr. lounském, S. K. H. 1898, pg. 139.

Augustiniáni' kanovníci ve Fulneku do války třicetileté.

Byly na Moravě kdysi jen tři kláštery Lateránských kanovníků augustiniánských: ve Šternberku, založený r. 1371 magdeburským arcibiskupem Albertem ze Šternberka, ve Fulneku, založený r. 1389 Benešem z Kravař, a z Litomyšle přenesený klášter u Věch svatých v Olomouci. Byl založen r. 1371 litomyšlským biskupem Petrem Jelitem, pozdějším biskupem olomouckým, r. 1421 jej husité zpustili, ale kanovníci odebrali se na Moravu, kde bylo jádro klášterských statků, zakoupili několik domů na olomouckém předměstí a usadili se tam.

Fulnek měl také svoje osudy. Právně se v některých časech nevědělo, patří-li do Slezska nebo na Moravu, je-li to klášter komorní nebo opravní, císař nevěděl, má-li on sám dosazovati probošty, nebo mají-li kanovníci svobodnou volbu, byly i doby, kdy sám olomoucký biskup nevěděl, proč klášter platí daně do knížetství opavského a nikoli do markrabství moravského.

Komoří římského krále, Beneš z Kravař, pán na Krumlově (Morava) vydal za svědectví svého sestřence Hince z Lipé, svého vnuka Petra ze Šternberka a pana Ctibora z Cimburka a za záruky svých synů Beneše a Jana z Kravař, bratra svého Lacka z Kravař na Helfenštejně a strýce Petra z Kravař na Plumlově zakládací listinu dne 29. září 1389, kterou zřídil na spásu duše své, své manželky a všech svých dědiců, ale také otce svého Drslava z Kravař a matky Alžběty a pana Ješka z Kravař, manželky a dědiců, za souhlasu svých synů a olomouckého biskupa Mikuláše a jeho kapituly, ke cti Spasitele a nejsvětější Trojice klášter ve Fulneku, aby se v něm choval probošt a devět kanovníků Lateránských řádu sv. Augustina. Novému klášteru dal ves Děrné ve Slezsku (Tirnavia) s patronátem a s rychtou, vyjímaje jediného panoše (cliens) sedícího na půldruhém láně, který však nesmí pásti stáda ovcí na obecních pastviskách; ves Jílovec s rychtou, loukami, pastvami, platy, příjmy a užitky, s rybníšti, platy a dárkami, čižbami (aucupacionibus) a užitky z lavice solné (scampna salis - solní krátek, vlastně jen lavice, na které byla vyložena sůl na prodej) ve městě Fulneku; dal mu

také štěpnici (pomarium) ležící proti klášteru na svahu vrchu, na němž stál fulnecký zámek, les u vsi Děrného se včelami v něm. Nic z toho nesmějí prodati, ale mohou užívatí jen na dobré kláštera a chudých lidí, na opravu budov, a to tím vším a plným právem, jak užíval zakladatel sám a jeho předkové. Jen oprava (tuicio) má nadále navždy zůstávati při pánech z Kravař, jakožto zakladatelích kláštera. Za tuto fundaci vymínili si Kravařové, aby byli účastnými všech dobrých skutků a modliteb konaných v klášteře, aby každého pondělí večer dala se vzpomínka zakladatelova bratra Drslava z Kravař a každého úterka aby se zaň sloužila zádušní mše, jinak však každodenně má se zpívati mše o blahoslavené Panně. Až zemře zakladatel Beneš z Kravař, budou řeholníci za něj sloužiti každý měsíc tři zádušní mše, ročně pak v den jeho úmrtí „vigilias novem leccionum cum missis defunctorum“.¹⁾

Toto původní nadání rozmnožil 10. listopadu roku 1391 Lacek z Kravař a jeho nejstarší syn Jan darem vesnic Bílova a Staré Vsi s právem podacím, se všemi platy a dávkami, užitky i výtěžky, aby se počet řeholních kanovníků, žijících v klášteře, mohl rozmnožiti o čtyři. Vymínili si, aby se denně sloužila v klášterním chrámě mše svatá o Panně Marii.²⁾

Ještě v prosinci téhož roku našel klášter dobrodince v Alšíkovi z Brandýsa, který mu daroval na spásu své duše pět poplatných lánnů ve vsi Děrném, aby se množila čest a chvála nejsvětější Trojice a služba boží. Za tento dar slibuje probošt Jan, že dárce i jeho manželka Anežka budou účastnými mší, hodinek i modliteb. Jakmile bude klášteru ohlášeno jich úmrtí, zapíše se jich jména do klášterního kalendaria a odslouží se za ně třicet zádušních mší, bratři laikové budou zpívati padesáte žalmů a konvertité padesát otčenášů a padesátkrát Zdravas Maria se pomodlí. Mimo to bude se za dárce i jeho manželku sloužiti anniversář.³⁾

Dne 23. srpna 1392 prodali Beneš z Kravař na Krumlově a jeho synové Beneš a Jan klášteru 8 hřiven ročního platu v dědině Gerlichově a 2 hřivny platu vycházejícího z fojtství v městě Fulneku. Polovici měl klášter bráti okolo svátku sv. Jiří, druhou okolo svatého Michala. Kdyby jeden nebo druhý z prodatelů některého

¹⁾ Brandl, C. d. M. XI. pg. 484 č. 570.

²⁾ C. d. M. XII. pg. 45 č. 55.

³⁾ Dt. decima die mensis decembris 1391. C. d. M. XII. pg. 47 č. 57.

roku platů klášteru nevyplnil, slibují vlehnutí do města Olomouce do domu jim proboštem ukázaného, jeden na druhého neukazující.⁴⁾

Dne 28. dubna 1397 učinil klášter bratrství s augustiniány v Lanškrouně. Probošt jmenuje se Jan.⁵⁾

Rok na to 13. prosince učinil bratrství také s panenským klášte-rem v Pustiměři.⁶⁾

Roku 1399 koupili augustiniáni od Lacka II. z Kravař a ze Starého Jičina ves Pustějov (Petrovicz); kup potvrdil opavský kníže Přemek dne 21. května t. r.⁷⁾

V zakládací listině z r. 1389 praví se, že Beneš z Kravař postupuje proboštu a bratřím *kapli v zámku fulneckém*, ale *rektora školního* budou povinni sami vlastním nákladem slušně živiti. Roku 1407 Anežka ze Šternberka a z Lukova, vdova po Benešovi z Kravař, odkazuje klášteru roční plat 3 hřivny a *špitálu* ve Fulneku 1 hř. ročního platu. Ve špitále dosud chovalo se každoročně sedm chorých anebo neschopných osob, od nyní počít jich má se rozmnožiti na osm. K nadační listině přivěsili pečeti své kartusianský probošt kláštera údolí Josafat v Dolanech u Olomouce a probošt augustiniánského kláštera Panny Marie ve Šternberku.⁸⁾

Roku 1448 přišel do kláštera před probošta Augustina, bratra Martina zákrystníka i všechen konvent řeholních kanovníkův augustiniánských fojt Hanuš ze Staré Vsi („Aldenstadt, jinak podle jazyka moravského Stará Ves, ležící blíže města Bílovce“), na kterého to fojtství dědičně připadlo od jeho předků, žádaje, aby ho opatřili neporušitelným nadáním, protože originál jeho předkův na to fojtství při požáru města Opavy byl ohněm spálen. Probošt vyptal se starších té dědiny a obyvatelů na práva, povinnosti a svobody k tomu fojtství náležité, a potvrdil i obnovil všecky výsady fojtovy, jemu i erbům. Měl pak fojt půl lánu svobodného i jiné dva lány i dva malé mlejny a dvě zahrady při týchž mlýnech ležící. Fojt se dobrovolně podvolil ročně dávat 2 groše ke kostelu

⁴⁾ Ležení byl druh exekuce. Viz Brandl, Glossarium, Brno 1876 pg. 126 sq. Dr. Fr. Kameníček, Zemské sněmy a sjezdy moravské, I. Brno 1900, pg. 316 sq. Listinu otiskuje Brandl, C. d. M. XII., pg. 84, č. 101.

⁵⁾ C. d. M. XII. pg. 357 č. 392.

⁶⁾ C. d. M. XII. pg. 443 č. 500.

⁷⁾ C. d. M. XII. pg. 475 č. 538.

⁸⁾ Dt. Fulnek feria IV. ante cenam Domini 1407. C. d. M. XIII. pg. 505 č. 470.

klášternímu, zač mu probošt dovolil míti krčmu, aby dvakráte v roce mohl piva odjinud bráti a je vyšenkovati, totižto na den svatého Jakuba apoštola, v patrocinii a na dedikaci téhož chrámu božího a od dedikací až do postu. Pustili mu také třetí peníz ze všech vín a aby mohl myslivost a hon na klášterních gruntech vykonávati, a jiné svobody a spravedlnosti, jaké mají ostatní fojtové. Hanuš a jeho potomci budou povinni z toho fojtství platiti každého roku 2 hřivny grošů, polovici o sv. Václavě a druhou o sv. Jiří, na Narození Krista Pána 10 slepic a na den Vzkříšení Syna božího čtyři plece hodné. K listu tomu přivěsil pečeť i opavský kníže Hanuš.⁹⁾

Dne 20. února r. 1485 Jan z Žerotína a z Fulneka, pravý a dědičný pán fulneckého panství, pustil odúmrtní právo dědinám Stachovicům, Životicům, Suchdolu, Pustějovu a Gerlochovicům, vymíniv si jen šank na těch rychtářích. Z těchto dědin byl Pustějov majetkem klášterním a pán z Žerotína neměl práva pouštěti odúmrti poddaným kláštereckým. Proto také v diplomatári klášterském, táž ruka, která opisovala privilegium, připsala in margine: „Jednomu každému z pánův prelátův věděti sluší, aby na tento zápis odúmrtí nic nedbal, nebo jest nepořádný, a to pro tu příčinu, že týž pan Jan z Žerotína a na Fulneku nebyl ty časy dědičným pánem té dědiny, totiž Pustějova, nežli toliko držice ji v zástavě takový list odúmrtí od sebe jim dal, čehož učiniti neměl, nebudouc pánem jejich dědičným, a bez potvrzení konventu.“ Vidíme tedy, že některý probošt již před tím buď zle hospodařil, anebo hospodářskou bēdou byl donucen zastavovati klášterní majetek.¹⁰⁾

Klášter založili pánové z Kravař, kteří si také vyhradili právo opravní a fundátorské, jak vyplývá již ze zakládací listiny, a to uznal a potvrdil olomoucký biskup Mikuláš z Rízemburka r. 1389, jenž v konfirmační listině ze dne 5. října 1389 dal novému klášteru farní kostel ve Fulneku, aby v něm řeholní kanovníci vykonávali nejen služby boží, ale také curam animarum. Farní kostel byl učiněn kostelem kapitulním (konventním). Tenkrát ustanovil biskup, že kanovníci fulnečtí mají se shodovati se šternberskými ve všem:

⁹⁾ Dt. v Fulnece 1448 dne měsíce července 14. Zemský archiv v Brně MS. 156 pg. 83—86. Listinu jsem otiskl v Selském archivě, roč. X. listináře čís. 102.

¹⁰⁾ Listinu z téhož rukopisu jsem otiskl v listinári Selského archivu roč. X., čís. 104.

ve způsobu života i řeholní kázně (*sui ordinis observantia regulari*), v hodnotech i mravech.¹¹⁾

Tím zdál se býti vyřízen poměr ke světské i k církevní vrchnosti. Kravařové r. 1434 přestali býti pány na Fulneku, na zámku zasedli držitelé nekatoličtí, a když i tito si osobili právo opravné a fundátorské, byly z toho nejednou zmatky a trpěl klášter. O tom bude ještě řeč. Ale oprava vrátila se znova ke Kravařům, po nichž, když přímá linie r. 1466 vymřela, ujali se fundátorství a opravného práva jich příbuzní Tvorkovští z Kravař (r. 1528), kteří byli katolíky.

Klášter i s městem a panstvím počítal se do knížetství opavského. Klášter se svými statky byl do zemských desk opavských vložen r. 1433, ale byl v nich zajisté již dříve, neboť původní zemské knihy opavské „nedávno zhořely“ a vklad z r. 1433 měl pouze zabezpečiti pevnost a trvání právního řádu.¹²⁾

Ale i v tom staly se změny. Synové krále Jiřího Poděbradského Viktorin, Jindřich, Hynek, Boček, knížata Münsterberští a hrabata Kladští, páni z Kunštátu a Poděbrad, dali Janovi z Žerotína, jenž r. 1470 ujal se držby zboží fulneckého, mocný list, že může se s panstvím fulneckým obrátiti, ke kterému právu chtíti bude. Žerotín užil „té mocnosti“ r. 1486 a vložil své panství fulnecké v olomoucké zemské desky a připojil se k zemi Moravské, k právům zemským olomouckým. Tím vkladem přešel k Moravě hrad Fulnek s městem Fulnekem i s klášterem, s panstvím vrchním i podacím. K zámku slušely zpupné vsi Butovice, Kujavy, Žibotice, Stachovice, Suchdol, Vražné, díl Pohoří, ves Kletné, díl Jestřebí, Vlkovic, ves Valtířovice, Gručovice a pustá ves Koltiše. Vymínil si pan Jan, aby manové jeho, které má k tomu zámku, nadále příslušeli manstvím k Fulneku, totiž ves Pohořilka, kterou držel pan Mikoláš Bílovský, ves Slatina, ježto v ní sedí Mikoláš Studénka, část Jestřabí, již držel Jan Jestřabský, a díl Pohoře, na kterém hospodářili manové Jan Třidsátník a Jan Čapek.¹³⁾

¹¹⁾ Z klášterního diplomatáře fulneckého chovaného v mor. zem. archívě MS. 12, fol. 10 otiskl Bretholz C. d. M. XIV pg. 256 č. 294 a druhou kopii z téhož diplomatáře fol. 8v tamže, pg. 259 č. 295.

¹²⁾ Výpis ze zemských desk opavských v citovaném klášterním diplomatáři v zemském archívě v Brně M 156 pg. 1; druhý v J. J. Středovského „Apographa“ v arcib. knihovně kroměřížské Vol. I. pg. 118—119.

¹³⁾ Instituce manů na některých velkých statcích moravských nebyla obdobnou s manstvími korunními, ba ani ne s many olomouckého biskupa.

Tímže vkladem vložil Jan z Žerotína do olomouckých zemských desk i klášterské vsi Jercholovice, Děrné, Starou Ves, Jílovec, Bílov a Pustějov. Vsi Jílovec a Pustějov s Bílovem byly zastaveny. O Bílově a Pustějově vyznává Žerotín sám, že je drží v zástavách a v penězích.¹⁴⁾

Nevíme, zda vsi Bílov a Pustějov zastavil klášter držiteli statku sám, nebo zda Jan z Žerotína se v ně uvázal samovolně,¹⁵⁾ ale roku 1520 Bílov i Pustějov byl dle soudního rozeznání klášteru vrácen. Klášter obracel se však ve svých potřebách i na tyto nekatolické pány. Dne 15. července r. 1490 na př. Jan st. z Žerotína na žádost kněze Cyrilla, probošta, a konventu potvrdil smlouvu, kterou učinil klášter s měšťany fulneckými, když zřídil dvůr ve Fulneku a druhý na předměstí, i o louku, kteráž od Děrného k městu přileží.¹⁶⁾

Zdá se tedy, že probošt Cyrill dobře hospodařil, když si hleděl polního hospodářství, které tenkráté jedině mohlo rozmnožiti klášterní důchody. Vždyť bylo mu ještě málo, že měl už dvůr ve městě a druhý na předměstí. Roku 1506 snažně a ustavičně prosil dědice

Věc není dosud náležitě objasněna, ale zdá se, že to byli „manové robotní“, jakých 18 měl na př. zámek královský Karlštejn a na Moravě benediktinský klášter a po něm panství v Třebíči. Na Moravě měly many kromě panství fulneckého i statek kojetínský, náležitý kdysi arcibiskupům pražským, ale i statky bitovský a brumovský, a snad i jiné. O manech třebíčských psal Adolf Kubeš v Čas. Mat. Mor., jinak viz hesla Man a manství v Brandlově Glossariu pg. 140—143.

¹⁴⁾ Z. d. Ol. kvatern XII, 106v—107v. Výpis z desk ve zmíněném diplomataři MS 12, fol. 49. Deskový vklad končí se poznámkou: „Tento vklad jest v druhých knihách pana Ladislava z Boskovic.“ V moravských zemských deskách tohoto předcházejícího vkladu marně hledáme, neboť žádný kvatern, ani olomoucký ani brněnský, nenese jména „Knihy druhé Ladislava z Boskovic“. Zukal, Paměti opavské, pg. 305, klade deskový zápis do r. 1475; nevím proč, když v olomouckých deskách je mezi vklady roku 1486. Z r. 1475 je v olom. deskách vklad, kterým Viktorin, Jindřich starší a Jindřich mladší jinak Hynek z Minsterberka k žádosti krále Matyáše Uherského dali dobrovolně Janovi z Žerotína hrad Fulnek „s městem, vsemi, vesnicemi, požitky, důchody . . . dvory, poplužními, lesem, mlýny, zemanstvím i manstvím, právem podacím duchovním i světským“. Z. d. Ol. XII. fol. 104v—106v. O klášteře ve vkladě není zmínky. Zukal asi zavedl Wolný, Markgraft. Mähren Bd. I, Prerauer Kreis pg. 121, který oba vklady z r. 1475 a 1486 registruje pod jediným, položeným k r. 1475.

¹⁵⁾ Zukal o. c. tvrdí, že Jan z Žerotína ztenčoval důchody řeholníků i celé statky jim odnímal, Wolný, o. c. pg. 129. mluví o dobrovolných zástavách kláštera, kterému se vedlo zle. Prameny nedí o tom nic více, než jsme uvedli, a když Žerotínové byli nekatolíky, je nikoli nepravděpodobným tvrzení Zukalovo.

¹⁶⁾ Rukop. MS 12 zem. arch. v Brně, fol. 56.

Jana z Žerotína, bratry Jana, Viktorina a Jiříka, aby klášteru dali zahradu, kteráž leží vedle jich zahrady blíže kláštera. Bratří mu vyhověli, ale nad to ještě darovanou zahradu osvobodili „všelijakých daněk a platův“, povolili, aby si klášter mohl opravit dvůr před městem ležící, aby mohli dvůr opravovati a užívat ho jako svého vlastního, chovati v něm 200 ovec, míti svého vlastního pastýře, kterýž bude pásiti ovce svobodně a volně bez škody vrchnosti a jejích poddaných.¹⁷⁾

Za téhož probošta Cyrilla však r. 1502 byly klášterní vesnice z olomouckých zemských desk vymazány a vloženy do desk knížetství opavského, ačkoli moravští stavové se tomu protivili.¹⁸⁾

Když pak ve čtvrtek před božím narozením (23. prosince) r. 1512 probošt Cyrill a konvent koupil od Jana Nedvídka z Jakubčovic a jeho mladšího bratra Jana ves Lukavec s pustou véskou Požahou za 530 zl. uh. červ., vydal od sebe zápis, že se s tou vsí jinam z knížectví hýbatí nechce, nýbrž že chce se stavy opavskými zajedno býti a s nimi trpěti.¹⁹⁾

Právní stav byl tím znova zmaten: klášter měl sídlo v markrabství, statky však v knížetství opavském, jehož se proboštové rádi přidržovali, poněvadž tam měli čestnější postavení, jsouce předními zástupci stavu prelátského na sněmu zemském.²⁰⁾ (*Pokračování*)

A n t. J a n d a, archivář:

Kterak se nemají psáti dějepisné články pro děti i dospělé.

V Libochovicích na domě panského důchodu vyvěšena jest veliká tabule, hlásající v krátkém obsahu dějiny téhož města, kde se praví, že byly Libochovice „městečkem“ za Přemysla Otakara I. a za Václava I. obehnány „zdi a třemi branami: Lounskou, Budyňskou a Mosteckou“.

¹⁷⁾ Dt. v neděli den sv. Pavla na víru obrácení (25. ledna) 1506. Rukop. MS 12, fol. 54.

¹⁸⁾ Apographa Středovského v arcib. knihovně v Kroměříži, vol. I. pg. 118—119.

¹⁹⁾ Rukop. MS 12, fol. 49.

²⁰⁾ Zuka, o. c. pg. 306.

Mimo to byl ve „Vlastivědném sborníku Podřipska“ č. 2, VIII., str. 27 uveřejněn článek s názvem: „Hospody před 200 lety v Libochovicích“, kde výslovně se praví: „Co město (totiž Libochovice) „hrozené“, mělo sousedský právovárečný pivovar — atd.“

Obě tyto senační zprávy o „hrozených Libochovicích“ vydal na světlo boží p. Karel Křenek, ředitel šk. v. v. z Libochovic. Jsme nejvýše překvapeni, kde asi Křenek vypátral, že byly Libochovice kdysi městem hrozeným a že může takovým nesprávným způsobem šáliti nejen dospělé čtenáře, ale i školní mládež, čtoucí Sborník. Toto nesprávné tvrzení musíme považovati buď za veliký omyl pisatelův, nebo za úmyslnou mystifikaci veřejnosti, a proto dovolíme si poněkud tuto (abychom tak řekli) hájkovinu v novodobé historii, vyžadující kritiky, poněkud poopravit.

Podotýkáme hned předem, že osada Libochovice bývala vesnicí až do r. 1560, kdy teprve k žádosti Jana staršího z Lobkovic vysazena byla králem Ferdinandem I. za město, a jak všeobecně z dějin známo, obyčejné vsi u nás zdmi se neohrazovaly. Libochovice byly, pokud nejstarší prameny sahají, vsí vladyckou a vladyka tam měl svou dřevěnou tvrz. Z pramenů kláštera v Doksanech je známo, že tu sídlil za časů krále Václava I. vladyka Vlch a po něm syn jeho Zdislav, který r. 1283 vyskytuje se jako svědek na listině kláštera v Doksanech. A nejspíše tento Zdislav prodal Libochovice buď klášteru Teplé, nebo později Hynkovi ze Žlebu (Ronovci), seděním ke konci XIII. věku na hradě Klepy (pozdějšího Hazmburka), jenž buď přikoupil nebo za Otty Braniborského v zástavu dostal i vsi Radovesice, Lhotu (zmizelou) a Poplzi. Nepatřily tedy Libochovice toho času komoře krále Přemysla Otakara I., aby je byl tento král nebo snad Václav I. dal zdmi obdělati. Jím patřily jen rozsáhlé lesy, zvané Kladské, prostírající se od Ohře kolem Klep až pod Středohoří, jak nás poučuje list krále Václava I. z r. 1237, vydaný klášteru tepelskému o darování 90 jiter polí v krajině Kladské u hradu Klepy. To vše prodal pak Hynek ze Žleb r. 1313 králi Janovi Lucemburskému. Ještě když Hynek ze Žleb držel hrad Klepy a Libochovice, připomíná se tu r. 1307 sudí (panský) Michal, který s manželkou svou Kunigundou pronajímá dvůr kláštera doksanského v Černuci, ale nikde v listinách těch neuvádí se, že by Libochovice byly hrozeny.

Podobně v listině krále Jana Lucemburského o prodeji hradu

Klepy a osad k němu náležejících z r. 1336 (Pelc, Sbírká listin, díl I., str. 71) Zbyňkovi z Valdeka (pak z Hazmburka), kde výslovně se praví, že král prodává hrad Klepy a ves Klepy se zbožím a „vesnicemi“: Libochovicemi, s tvrzí a městečkem (osadám, kde bylo více 30 usedlých, říkali té doby již „městečko“, ale význam měst nemělo), Radovesicemi, Lhotou a Poplzemí, se všemi poplužními (dvory). Mluví se tu jen tedy o tvrzí, ale nikde o hrazené osadě.

A probíráme-li se v listinách pánů Zajíců z Hazmburka, kde se jedná buď o dědictví nebo prodeji zboží hazmburského s Libochovicemi, nikde nenalézáme, že by Libochovice byly někdy hrazeny. Poslední pán z rodiny pánů z Hazmburka, Krištof Zajíc, děd po otci Janovi IV. hrad Hazmburk s jedním městečkem pustým (pod hradem, napotom vinice), s kostelem (sv. Mikuláše) v téměř městečku, dvůr poplužní pod zámek, zvaný Podhorský, zámek pustý (z bývalé tvrze) v Libochovicích a ves Radovesice — to vše prodal r. 1558 Janovi staršímu z Lobkovic, a opět se tu nemluví o žádném hrazení Libochovic. A že by byl nový držitel dal snad Libochovice zdí a branami obehnat, nikde ani zmínky.

Ani archiv Dietrichsteinský na zámku v Libochovicích, který se začíná roku 1676, nemá jediné listiny, kde by bylo zmínky o nějakých zdech a branách v Libochovicích, a jsme pevně názoru, že ani archiv města Libochovic, který se počíná r. 1560, kdy Libochovice byly vyzdviženy za město, nemluví ani v listinách, ani v účtech obecních o nějakých nákladech na opravy zdí a bran městských, nebo snad jich zboření nevykazují. A ani v samém městě, jako v jiných kdysi hrazených, nenalézáme nijakých pozůstatků po bývalém hrazení.

A nejpádnější důkaz o tom, že Libochovice nikdy nebyly městem hrazeným, podává nám kniha Poláka Paprockého Diadochos, vydaná r. 1602, která vypisuje všechna hrazená města v Čechách, přinášeje i jich vyobrazení, n. p. Roudnici, Velvary, Slaný, Budyni, Louny atd., ale nepovídá o Libochovicích jako městě hrazeném. A přece Paprocký sepisuje knihu tu, sídlil na hradě Budyni, tedy v blízkosti Libochovic, jež dobře znal, používal znamenité knihovny a listin Jana Zbyňka z Hazmburka. Kdyby tedy Libochovice mezi rokem 1560—1600 za pánů Lobkoviců bývaly hrazeny, proč by jich byl do svých dějin nepojal?

Dále Sedláček, který píše o Libochovicích ve svém díle: Hrady a

zámky české, zmiňuje se pouze o bývalé tvrzi a pak zámku v Libochovicích, ale o jakémsi ohrazeném městě nepodává zprávy. A to byl přece důkladný znatel českých dějin.

Kde sebral tudíž Křenek zprávu o tom, že by bývaly Libochovice někdy městem hrazeným? Snad dal se zlákatí některou stavební listinou (které jsou i v archivu zámeckém), ve které povoluje vrchnost stavbu domku „u brány“ (vlastně proti „bráně“). A to by byl u velikém omylu, neboť slovo „brána“ znamenalo v XVIII. věku vlastně „vrata“ do panského dvora vedoucí, proti kterým se tehdaž nové domky stavěly na předměstí v Libochovicích.

Výrazu slova „městečko“ (totiž, není to ves, není to město) začalo se užívatí teprve ve XIV. století, kdy činěn rozdíl mezi malou osadou a větší, mající více jak 30 osedlých, jako na př. rozsáhlá osada Brozany; ale takové městečko nebylo nikdy hrazeno (leďa pod hradem, t. z. Podhradí), a nemívalo žádných výsad ani práv, jako města hrazená, kde se směli jen řemeslníci usazovatí a trhy konatí, a měly vlastní svou samosprávu, kdežto vesnice a městečka, nemající výsad, byly osadami poddanskými a nad to podřízeny robotou a řízeny jsou rychtářem, kterého dosadil pán jejich. Za to se tedy Libochovice nemusí stydětí, že byly původně vsí, neboť v nejstarších dobách nebylo v Čechách měst, nýbrž pouze vesnice, až teprve za posledních Přemyslovců tvořena z velikých osad města, a jen taková opatřovala se zdmi a branami, nikoliv vesnice.

Jinou záhadou jest, kde Křenek našel hned brány tři, totiž Lounskou, Budyňskou a Mosteckou? Jest nade vší pochybnost, že Libochovice stavěny byly na způsob Lhot, tedy ulicovitě, jak dosud jejich výstavnost svědčí, majíce jen dva hlavní vjezdy, východní a západní, jeden od Budyně, druhý k Lounům na západ. A to by snad (pravíme snad) vyhovovalo domněnce o bráně Budyňské a Lounské. Hledáme-li však třetího východu, ten jest jen k řece Ohři a k Popluzím na jih. Nevíme však, zdali Křenek hledá v tu stranu brány Mostecké, tedy k městu Mostu, nebo brány Mostní, která by vedla k mostu přes řeku. Míni-li bránu Mosteckou, tedy směrem k městu Mostu, pak si spletl světový směr, neboť Most leží od Libochovic na severozápad, kde nebývalo žádného východu z města a ani není, nikoliv tedy na jih; a míni-li bránu Mostní, pak mu vysvětlíme, že toho času k Popluzím nebylo vůbec žádného mostu přes Ohři. Býval tu jen přívoz do let 1590, kdy teprv Jiří z Lobkovic

dal stavěti dřevěný most, proti čemuž, jak v soudních aktech nalézáme, Jan Zbyněk na Budyni rázně protestoval. A tak tedy i ta domněnka o těch branách v Libochovicích padá.

A proto, kdo chce psáti nějaké dějiny, musí především, jak říká výborný historik, biskup dr. Antonín Podlaha, hodně čísti, pak zase čísti a teprv potom pátrati v archivech po pramenech, psáti ze spolehlivých listin a neopisovati z jiných děl a pak konečně dobře a kriticky uvážiti, co píše. Psáti hájkoviny (t. j. báje) pro školní mládež a spolu i dospělé a je v omyl uváděti, je nešťastným falšováním dějin, a toho se má každý historik varovati. Než špatně psáti, raději nic. Tolik na uváženou.

Bude však záhodno, aby zpráva na té tabuli o tom, že Libochovice byly kdysi městem hrazeným a měly tři brány, byla laskavě vypuštěna a veřejnost pro historickou pravdu nebyla matena.

Z francouzských relací o českém povstání. (1618—1622.)

Z francouzských archivů podává P. Augustin Neumann, O. S. A.
Úvodní stať zpracoval Jan Těna.

(Pokračování z roč. XXXI.)

Doklady.

84.

Puyssieux k francouzské legaci vídeňské.

Pochvala za diplomatickou činnost v Ulmu.

Červenec, 17, 1620, Caen.

(Bibliothèque nationale, Ms. français 3.972, fol. 126b).

[Copie de la lettre de Monsiueux duc Puyssieux a Messieurs les ambassadeurs du 17e Juillet, 1620, receue a Vienne, le VIIe Aoust en suivant.]

Messieurs,

Le Roy vous escrit l'autre jour en haste apres l'arrivée du Sr Delaborde pour re perdre la commodité du couvrier du bon

devoir que vous avez faict a Ulme, et de la negociation entre les catholicques et les protestans, que vous avez sy heureusement conduite a perfection soubz la faveur et l'autorité de son nom royal, et a receu volontiers ceste consolation parmy les desordres qui commencent a parroistre dans ce royaulme, que son entremise y soit en telle odeur et efficace par Vostre sage conduite, sy Dieu permettroit que vous eussiez aussy bonne main entre l'empereur palatin pour l'affaire de Boheme...

85.

Francouzská legace ke králi Ludvíkovi XIII.

Přijetí u císaře. Referáty kancléřů (Popel z Lobkovic). Intriky španělského vyslance. Účel francouzské legace. Druhá (nepříznivá) audience u císaře. Francouzi mají vyjednávat s B. Gaborem a Bedřichem Falckým. Očekávané spojení vojsk vévody Maximiliana s Bukvojem. Žádost za odvolání v případě nepoddajnosti Čechů a Uhrů.

Srpen, 7, 1620, Vídeň.

(Bibliothèque nationale, Ms. français, 3.972, fol. 119a, 125a.)

[Copie de la septiesme lettre escorte[e] au roy par messieur les ambassadeurs, le VIIe Aoust, 1620, envoyée par le Sr de Menills, gentilhomme party expres de Vienne ledict jour.]

Sire,

Aussi tost que nous fusmes arrivez en ce lieu qui fut le lundy, vingtieme de ce mois, nous fismes entendre a Vostre Majesté tout ce qui c'estoit passé depuis Ulm. Maintenant, (Sire), Vostre Majesté dura agreable de scavoir comme le mercredy en suivant nous eusmes audience de l'empereur avec de veritables tesmoignages de l'affection qu'il porte a Vostre Majesté, et du respect qu'il in veut rendre a ceux qui viennent de Vostre part, auquel apres avoir tesmoigné l'affection et bonne volonté de Vostre Majesté, de la coniaissance de l'assomption a l'Empire, et faict entendre ce que nous estimons a propos sur le subject de nostre envoy suyvant les commandements de Vostre Majesté et nos instructions.

Nous eusmes response, qu'il s'asseuroit de la bonne intention

de Vostre Majesté envers luy, lanquella il consentirait ne laissant jamais passer une occasion sans s'en servir. et de laquelle Vostre Majesté pourroit cognoistre ses tres certaines preuves du ressentiment qu'il en avoit, et parce que nous desirions qu'il parlast sur ses subjects presents ou l'entremise de Vostre Majesté pourroit lui estre necessaire, voulant se donner loisir d'en conferer avec son conseil, lequel en un mot consiste en l'ambassadeur d'Espagne.

Il remist a nous faire entendre ses intentions par ceux de son dict conseil, des quelz il deputeroit vers nous quelq'uns de ses plus, et fides, et intelligens.

Ceste premiere audience se finit par le soin qu'il eust de demander l'estat de Vostre santé et des exercices que Vostre Majesté faicte d'ordinaire, nous disant quelque chose de la chaose a laquelle il va de trois jours l'un, et pretend estre des plus penibles et bons chasseurs de ses estats. Le jour mesme, estimant que les affaires prendroient long trait, et qu'il estoit de la dignité de Vostre Majesté, que ne luy fussions a charge, nous luy fismes dire, que nous ne desirions plus estre effraiez prenans subject sur ce qu'estans envoyez pour donner advantage a ses affaires, nous ne voulions en facon quelconque luy donner de l'incommodité. Cela sembla luy estre difficile a recevoir, et de faict nous fist entendre qu'il ne se desiroit absolument, mais nous persistans il fust tenu conseil comme nous avons appris sur ce subject, et fust respondu qu'apres que ceux qui devoient nous venir et faire entendre son intention auroient parlé a nous qu'alors il nous feroit scavoir sa volonté. Les députés ne vinrent vers nous que le samedy, XXV. et est certain qu'il fut defferé iusques alors par ce que l'ambassadeur d'Espagne, lequel ne nous a encores visitez, estroit allé parler au comte de Buqoy auquel il avoit donné rendez vous entre l'armée et ceste ville en un lieu nommé ¹⁾

Ceux qui nous furent envoyez estoient quatre, assavoir: l'archevesque de Strigone, grand chancelier de Hongrie, le baron Traut-mendorf1 (sic), conseiller d'Estat, le Sr de Poppel, grand chancelier de Boheme et let Sr d'Ulm, vicechancelier de l'empereur. Le dernier portant la parole en latin nous dist que l'empereur les avoit envoyez vers nous poursuyvant son intention, en premier

¹⁾ Prázdne místo.

lieu tesmoigner combien il se sentoit obligé a Vostre Majesté des assurances quelles luy donnoit de sa bonne volonté, et pour nous faire entendre comme estoient venus les mouvements et souslevations de tous ses subjects, desquelz mouvements les accions de l'empereur n'estant pas cause, il remettoient aux deux chanceliers de nous entendre plus informez.

Celuy de Hongrie sur cela prins la parole et en tres excellents termes italiennes nous desduisit ses causes de mouvements de Hongrie fondez sur la difference de la religion et les perfidies de Bethleheem Gabor, lequel faisant profession de toutes religions dans lesquelles il trouve son avantage, n'en a pas toutes fois une concluant qu'il ny pouvoit avoir detraicté avec un homme sans foyt. et lequel dans la diete qui se tient a present avait faict de nouveau iurer aux Hongrois a confederation avec la Boheme et provinces alliées desquelles il a reçu a ce que ledict archevesque nous assura quatre cent mil florins pour payer les troupes qu'il a tirées de la Transylvanye soubz pretexte de servir l'empereur et les novellées des Hongrois, desquelles partyes se doit avancer vers l'Autriche superieure pour s'opposer avec ceux du pais a l'entrée des troupes du duc de Bavieres, et le reste se joindre a l'armée de Boheme commandée par le prince d'Anhalt, ou desja il y eu a plus de cinq mil chevaux.

Après ce discours le chancelier de Boheme reprint la parole, mais avec moins d'ordre. Il nous fist entendre le commencement des mouvements de la Boheme. Le peu de subject que l'empereur en avoit donné, et qu'en un mot c'estoit une pure rebellion tramée par quelques seigneurs du pais qui vouloient avoir plus d'autorité dans les affaires, a quoy l'empereur avoit désiré s'opposer, iugeant que leur dessein estoit de ruyner la religion catholique pour y accroistre toutes celles qui ne recognoissent point l'auctorité du pape, concluant comme le premier qu'il n'y avoit plus de voye d'accord et que la seule force pouvoit et devoit restablir l'empereur dans la Boheme et provinces unis.

Ces dernieres paroles furent secondées par le vicechancelier, mais en termes bien plus fermes et presix. car en nous disant que par les discours des deux chanceliers nous avions peu apprendre les iustifications de l'empereur. Il se jetta tout aussy tost dans les promesses que Vostre Majesté avoit faictes des secours dignes de

Vostre auctorité, desquelz a ce qu'il disoit l'empereur ne pouvoit douter puisque les paroles en avoient esté données tant au comte de Wirtemberg que le Sieur Court, gentilhomme de la chambre envoyez vers Vostre Majesté de la part de l'empereur, que par escrit les lettres desdictz envoyez portant creance tres expresse, laquelle consistoit en cela.

Tiercement par monsieur de Baugy qui estoit present, quant le dict vicechancelier le print pour tescmoin finissant avec ceste creance de l'empereur que Vostre Majesté ne nous avoit pas envoyez icy pour assentir ce secours duquel seul l'empereur faisoit estat, la voye de tous traictez estant fermée, et la resolution de l'empereur prise a vouloir une obeissance entiere de ses subjects de laquelle il ne pouvoit se veoir asseuré s'il ne l'ecqueroit par l'espée et iustice de ses armes. Son discours finy avec plus d'action qu'il n'avoit esté commencé.

(Pokračování.)

Drobné zprávy.

Msgre J. P. Hille sedmdesátníkem.

Dne 4. dubna oslavil své sedmdesátiny jeden z našich nejstarších přátel a spolupracovníků, veledůst. pán J. P. Hille, bisk. vikář a děkan v Blatné. Rodák písecký, působí většinu svého života na Blatensku. Po vysvěcení v Čes. Budějovicích r. 1884 kaplanoval v Kadově, kde 1890 stal se farářem, r. 1911 v Kasejovicích, r. 1924 děkanem v Blatné. Na všech místech vyvíjel horlivou péči obětavého duchovního správce a všude také získal svojí skromností, laskavostí a obětavostí hojně vděčných srdcí. Jsa nadšen pro staré památky naší české historie, opravuje všude ve svých působistích kostely, pečuje o zachování památek historických, konservuje cenné a význačné obrazy, srovnává archivy, zakládá, doplňuje a odborně opravuje pamětní knihy svých far, ano i farností svého celého vikariátu. Vedle horlivosti v duchovní správě přispívá Msgre J. P. Hille do přčetných časopisů a revuí. Psal a píše do 47 časopisů a uveřejnil kolem 300 zpráv, článků a posudků, vedle menších noticek většinou obsahu nábožensko-historicko-kulturního. Několik prací vydal vlastním nákladem: Farní osada Novo-Rychnovská, sv. bratři Jan a Pavel (jeho patroni), Památky osady Kadovské, Třebušín, Na Javorým, Kasejovice a okolí. V rukopise má: Podrobné dějiny Kasejovic, velkostatků Lnáře a Blatné, osady Kadovské, popisy jednotlivých far, vikariátů kraje píseckého o mlýnech na Blatensku.

Jako praktický národohospodář založil první raifeisenku na Blatensku v Kadově, kde jest čestným občanem. V Kasejovicích obnovil svérázné vyšívání a dal podnět k vyšívacím kursům, v Blatné jest spoluzakladatelem musea a jeho duší.

Pan biskup dr. Podlaha nazývá Hilleho v „Bohovědném slovníku“ (IV, 920) „národním pracovníkem Podtřemšínka“ a † dějepisec dr. Aug. Sedláček počítá jej v kruh svých přátel, jmenuje ho „úctyhodným knězem“.

Dávná zvěst dálného Orientu o olomouckém biskupovi Jindřichu II. Zdikovi.

Jindřich II. Zdik, slavný biskup olomoucký (1126—1150), muž, jehož sv. Bernard nazývá „mužem svatým a vzdělaným“, syn Kosmy, prvního historiografa českého, budovatel katedrálního chrámu sv. Václava, zakladatel olomoucké metropolitní kapituly — 800. jubileum posledních dvou událostí chystá se olomoucká arcidiecése oslaviti letos — byl opravdu mužem světového formátu. Sláva jeho svatého a na velké počiny bohatého života nesla se nejen tehdejším českým státem, Německem, Francií, Itálií, nýbrž pronikla i do dálného Orientu. Svědčí o tom tento fakt. Zbožný Jindřich II. Zdik podnikl pout do Svaté země — Palestiny k hrobu Kristovu. Navštívil Jerusalema a mnohá jiná památná místa palestinská a syrská. V syrském městě Antiochii žil tehdy arcijáhen Fretellus, jenž asi kolem r. 1147 napsal pro četné do Palestiny z Evropy se hrnoucí poutníky a účastníky křížáckých výprav velmi zajímavý popis Svaté země — itinerář palestinský. Itinerář Fretellův zaujímá mezi starověkými a středověkými itineráři palestinskými velmi čelné místo. Dochovalo se nám několik cenných a starých rukopisů — manuskriptů díla Fretellova. Většina těchto rukopisů má věnování: „Raimundo, comiti Tolesano“. Arcijáhen antiochijský Fretellus připsal a věnoval tedy svůj palestinský itinerář Rajmundovi V., hraběti z Toulouse, chrabrému vůdci a bojovníku výprav křížáckých, s nímž se na Východě pravděpodobně osobně setkal a seznámil. Tři velmi důležité rukopisy palestinského itineráře Fretellova mají však jiné věnování. Vídeňský rukopis spisu Fretellova 369 fol. 48 má věnování: „Reverendo Domino et Patri Henrico Dei gracia Morianensium Episcopo.“ Dva jiné rukopisy, rukopis Vatikánské knihovny (Bibliotheca Reginae) Cod Ms Membre 9 Mai. saec. XII. folio 98 Sign. Nr. 702 a rukopis knihovny École de Médecine ve francouzském městě Montpellier, jsou označeny tímto věnováním: „Reverendissimo patri et domino H. (Henrico Zdik) dei gratia Olomucensium antistiti.“ — Nelze pochybovati, že věnování těchto tří rukopisů mluví o moravském — ve vídeňském rukopisu třeba čísti místo nesprávného „Morianensium“ výraz „Moraviensium“ — a olomouckém velkém biskupovi Jindřichu II. Zdikovi. Vynikající kněz a arcijáhen církve antiochijské Fretellus, jenž se na Východě setkal se slavným křížáckým bojovníkem Rajmundem V., hrabětem z Toulouse, poznal i osobně Jindřicha II. Zdika za jeho pobytu na Východě, a jsa fascinován jeho svatostí a duševní velikostí, připsal a věnoval mu též své dílo — palestinský itinerář. Duševní velikost vždy sbližuje a přitahuje.

Dr. Bartol. Kutal.

Rok úmrtí sv. Jana Nepomuckého.

Rok 1383 v bulle kanonisační obsažený není rokem úmrtním sv. Jana Nepomuckého, nýbrž rokem, kdy Václav IV., král český, sešel s cesty ctnosti na cestu nepravosti. Chybu tu, že r. 1383 jest rokem úmrtním sv. Jana Nepomuckého, od jeho svatořečení brali za pravdu všichni, kteří život sv. Jana Nep. popisovali, až do roku 1752, kdy objeven byl žalobní list od arcibiskupa Jana z Jenšteina. První, který rok úmrtní 1393 přiznal, byl augustinián Sandrich Eliáš, po něm věhlasný píarista Gelas Dobner. Po nich střídali se ve svých spisech buď ti, kteří se drželi staré tradice, aneb ti, kteří se chytli nového pramene, listu arcib. Jana z Jenšteina. Já ve své první obraně sv. Jana Nep., která vyšla tiskem Družstva Vlast r. 1906, přidržel jsem se náhledu staršího, že rok úmrtní 1383 v bulle kanonisační jest mylný, a hleděl jsem tuto chybu vymluviti. Ještě když jsem vydal život sv. Jana Nepomuckého v katol. tiskovém spolku, šel jsem toutéž cestou s téměř též důvody pro rok 1383. Ale ke konci, když se do tiskoval tento život, dostal jsem pokyn od Václava Olivy, tehdež kateche-

ty, abych proces beatifikační sv. Jana Nep. prostudoval. To se stalo a akta beatifikační, vydaná ve Vidni a druhá ve Veroně, dostal jsem půjčena ze Strahova od přítele Cyrila Straky, knihovníka. Celé jednání o sv. Janu má důležitý bod o roku úmrtím sv. Jana. Promotor fidei praví totiž, že jsou dva roky: jeden 1383 mají spisovatelé — asi 7 počtem — kteří jsou méně důležití. (Mezi nimi Václav Hájek z Libočan, který platil žadatelům o svatořečení za největší důkaz jako královský kronikář.) Na druhé straně, kteří rok úmrtí sv. Jana Nep. kladou na rok 1393, jsou vážní lidé. (Bylo jich 19.) Promotor praví, že na roku nezáleží, více na skutečném mučeníctví. A protože žadatelé o svatořečení sv. Jana zprávu letopisů českých, uvádějící tuto událost: „Léta téhož (1393) byla jest suchota velká v Čechách na paměť smrti toho doktora utopeného, že v Praze bředli přes řeku lidé, a byla voda zelená jako tráva“ (Scriptorum rerum bohemicarum tomus III. pag. 5.), vykroutili tvrzením, že mohlo se toto sucho státi vícekrát než jenom roku 1393, uznáno, že rok úmrtí sv. Jana zůstane otevřeným, což se i stalo v bulle kanonisační, že rok úmrtí zůstal neoznačen.

Palacký důvody Gelasia Dobnera uznal, jen Tomek uchytil se dat svatořečení v archivu kapitolním v 5 svazcích chovaných. Ve III. díle Dějin Prahy, str. 372, vyložil příčiny, proč neshoduje se se spisovateli staršími ani novějšími, kteří pokládají generálního vikáře Jana Pomuka za svatého, t. j. za sv. Jana Nepomuckého. Příčiny udal dvě, totiž, že svatořečení Jana Nepomuckého od stolice papežské nebylo míněno jeho osobě. Druhá pak příčina jest ta, že zbožné mínění lidu na začátku minulého století (totiž 18.), ke kterému při svatořečení obrácen byl zřetel, nevztahovalo se k tomuto Janovi z Pomuku, nýbrž k jiné osobě. Těmito dvěma námitkám čelí vyznání promotora fidei, Prospera Lambertiniho, že svatořečení se děje Janu Nep., který pochován jest v kostele sv. Víta a že všechna udání jiná nic neplatí, protože nejsou současná. — Tomka následovali německý docent dr. Abel, který z Jana Pomuka udělal Husa a Němec Reiman. (Dra Abela přeložil Bambas a nejnověji Herben.)

Profesor dr. Fr. Stejskal vyvstal na obranu roku 1383 se svým dílem, ale nepověděl nic nového a na úřední akta beatifikace a kanonisace nehleděl.

Z toho všeho plyne, že bulla kanonisační nemá rok úmrtí sv. Jana Nep. a že přesný rok úmrtí byl sice beatifikační komisí rok 1393, ale námitkou požadatelů svatořečení byl rozvíklán, a proto jej bulla kanonisační nepřinesla.

F r a n t. Š t ě d r ý.

Zvonaři — Campanarum Fusores — v Lounech.

První známý zvonař jest Jan. C. I. 25 čteme: Leo institor Johanni fusori campanarum primo non comparuit. Jan, slévač, pohnal Lva, kramáře, k soudu a on se nedostavil. 1353, 22. listopadu. — Druhá zpráva o Janovi zvonaři z r. 1354, 10. ledna jest v téže knize C. I. 25: Leo institor met septimus jurare debet Johanni fusori campanarum pro aperto vulnere. Jan slévač zvonů pohnal téhož Lva kramáře samého sedmého k přísaze k vůli otevřené ráně.

Druhý zvonař neb konvář — canulator — jest Prokop. O tom se dovídáme z knihy účtů obce, nyní znamenáné E. 9., co potřeboval ku slití zvonu kostela lounského sv. Mikuláše: Prokop canulator 1456 fundens campanam dáno 28. VIII. 1456 za uhlí ad formam campanae 10 gr., za srdce ke zvonu 65 gr., za 2 libry loje ad formam campanae 2 gr., za vytažení zvonu na věž 25 gr., za hlínu na formu zvonu 2 gr., slévači zvonu za dozor velkého zvonu 15 gr., Danielovi tesaři za usazení zvonu 20 gr., Pitulovi kováři za úpravu zvonu 10 gr., Prokopovi slévajícímu zvon 40 gr. — Přidán jeden centnýř zvonoviny: 1458, 18. března dáno Danielovi tesaři za usazení zvonu 20 gr., Pitulovi kováři 40 gr., za úpravu jámy pro formu zvonu 10 gr.

Třetí zvonař lounský jest jménem neznámý. Ulil r. 1465 zvon v Brloze: výška 0.73 m, průměr 0.63 m, štíhlé, válcovité formy, na jehož hořejším okraji je nápis: Anno domini milesimo quadringentesimo sexagesimo quinto laborata est campana ista Lune. Snímek autentický opisu obsažen jest v soupisu Lounska od dra Bohumila Matějky, str. 1.: Anno domini MCCCC—LXV laborata est campana ista Lune. Pod nápisem poněkud stranou od středu relief Ukřižovaného s Pannou Marií a sv. Janem.

Od té doby až podnes neznáme žádných zvonařů v Lounech.

Frant. Štědrý.

*

Rodopisná společnost československá v Praze konala první valnou hromadu dne 10. února 1930 za přítomnosti 34 členů. Předseda senátor Em. Hrubý pojednal o těžkých začátcích společnosti a upozornil na její význam. Jednatel dr. Ant. Markus podal pak zprávu o činnosti společnosti: Stanovy společnosti byly schváleny ministrem vnitra 29. ledna 1929. Výbor scházel se měsíčně. Místopředseda, vrchní odborový rada dr. Krejčík přednášel o vývoji matrik, o rozrodu, rodokmenu a vývodu a dr. Klecanda o sjezdu rodopisců na výstavě v Barceloně. Spolek vydal propagační leták „Zprávy Rodopisné společnosti československé“ za příčinou získání členů. Má 182 členů, z nich je 22 zakládajících. Společnost zamýšlela pořádati přednášky o rodopisu pro veřejnost, ale tato snaha nenašla odezvy. Došlé dotazy členů i nečlenů byly podle možnosti ochotně zodpovídaný. Společnost podporovala Švéda Per Hebbeho ve studiu švédských stop v zemích českých. Na upozornění společnosti zakoupil Zemský archiv český známou genealogickou sbírku Jakubičkovu. Spolková knihovna se tvoří. Velkou péči věnoval výbor vydání vlastního časopisu. Vydán byl první ročník o 1 svazku o 164 stranách. Roku 1930 vydáno bylo v Praze 1.—2. číslo II. ročníku „Časopisu Rodopisné společnosti československé v Praze“ s velmi pěkným obsahem. Také náš horlivý spolupracovník, archivář František Teplý, uveřejnil tam studii „Čeští exulanti v Hofu“. Zajímavé jsou stati: „Exlibris a supralibros rodopiscovou pomůckou“ od dr. Bohumila Lifky, „K rodopisu Chodů na Domažlicku“ od dr. Fr. Roubíka, „Z nejstarších choustnických matrik“ od J. Bílého, rodová kronika „Bezděkové“ od J. V. Bezděky. Jest viděti, že správná jsou slova ve výroční zprávě: „Jednatel jako redaktor... se vynasnaží, aby časopis se stále zdokonaloval a hověl skutečné potřebě členů a našich rodopisců vůbec. Jest k tomu arcí zapotřebí, aby členové sami brali na vydávání časopisu účast co největší upozorňováním, zasíláním příspěvků, příležitostných nálezů, dotazů i odpovědí na otištěné dotazy, vypisováním vlastních zkušeností.“ — Podle zprávy pokladníka dr. Ed. Šebesty měl spolek 18.797.02 Kč příjmů, z čehož 10.700 Kč je nevýdajným jméním z příspěvků členů zakládajících. Přejeme Rodopisné společnosti i jejímu časopisu plného zdu.

Národní vědomí českých jesuitů. Prof. Emanuel Kubíček T. J. uveřejnil v 17. výroční zprávě českého arcibiskupského gymnasia v Praze XIX. velmi zajímavou studii: „Národní vědomí českých jesuitů až po dobu Balbínovu“, v níž dokazuje (str. 4): „Fakt obrození se vysvětloval jak starší školou literárních historiků, tak filosofem T. G. Masarykem ideově, t. j. podle světového názoru, aniž se dostatečně přihlíželo k historickým faktům a ke vnitřní souvislosti. Tak vznikla teorie vysvětlující naše obrození ideou osvícenskou i liberální a teorie navazující na tradici husitskou i českobratrskou. V novější době profesor Pekař první upozornil, že tradice národního vědomí u českých exulantů zanikla brzy po smrti Komenského, jelikož generace tehdejší v cizině vyrostla, tam se odcizila a poněmčila. Vnuk Komenského Figulus-Jablonský nezná již jazyka mateřského, je dvorním kazatelem v Berlíně a káže při korunovaci kurfiřta braniborského na krále pruského. Hlavního nositele tradice národní třeba hledati ne za hranicemi, nýbrž ve vlasti. A tak podle profesora Pekaře četa

probuzenských buditelů se začíná Balbínem (1621—1688) a Pešinou (1629 až 1680). Vědecká práce se tu po prvé proměňuje v nástroj buditelských snah. Balbín zahajuje probuzení národní — ovšem jen na poli vědeckém — a připravuje půdu probuzení literárnímu. Hlavně zásluhou Balbínovou a Pešinovou se česká hierarchie a ještě více nižší kněžstvo rychle v době pobělohorské počestuje a stává se téměř jediným nositelem národní tradice až do dob osvícenských...

Vlastivědné sborníky českých museí v poněmčeném území. Velmi potěšitelným zjevem jest, že přátelé českých místních dějin v poněmčeném území přistoupili k založení českých museí a k vydávání vlastivědných sborníků jako orgánů těchto museí. Tak české museum v České Lípě vydalo roku 1930 první ročník vlastivědného sborníku „Bezděz“, české museum v Litoměřicích přikročilo téhož roku k vydání „Časopisu musejního spolku v Litoměřicích za rok 1929“, kde vedle zpráv spolkových uveřejnil E. Donek článek „Pisatelé pamětí a kronik litoměřických ve století XVI. až XVIII.“ — České museum v Zátci vydává roku 1931 již pátý ročník sborníku „Krajem Lučanů“. — České museum v Mostě sbírá látku k vlastivědnému dílu o Mostecku. Podpisujeme zcela závěr sborníku „Krajem Lučanů“ o zprávě o těchto nadějných podnicích: „Těšíme se ze vzniku nových těchto ústavů, jichž potřeba se tím dokumentuje, a přejeme jim hojně pochopení a podpory.“ Totéž má platnost zvláště o jmenovaných sbornících.

F r. H. Ž u n d á l e k.

Literatura.

P. C l e m e n s M i n a r i k, O. F. M., **Venerabiles martyres pragenses, O. F. M.**, trucidati Pragae die 15. februarii an. Dom. 1611. Typis Collegii S. Bonaventurae Ad claras aquas, Florentiae. Firenze, frazione Quaracchi 1930.

Snaživý dějepisec řádu františkánského P. Klement Minařík na základě četných pramenů podal nám pěkný obraz náboženského života v Praze na počátku 17. století.

Roku 1228 bratři menší sv. Františka přibyli do Moravy, Čech a Slezska a všude zakládali své osady, takže provincie česká čítala r. 1260 již devět kustodií, čítala r. 1493 již 690 členů a r. 1517 celkem 28 konventů. Luteránský blud, války r. 1551 a všeobecný mor zmenšil jejich počet až na 17. Roku 1600 počala provincie opět rozkvétati.

Protestantismus vnikl do Prahy již r. 1518 a husité ochotně se klonili k tomuto učení. Učení Lutherovo se šířilo pro nedostatek katolického kněžstva a neobsazení arcibiskupského stolce v Praze (od r. 1421—1561), podporou mocných a vyučováním školním. Stav se zlepšil po sněmu tridentském, příchodem jesuitů do Čech r. 1556 a ustanovením arcibiskupa pražského r. 1561. Na gymnasiích a jesuitské akademii v Praze byli dobře vychovávaní četní katoličtí žáci spolu i se syny bludařů. Mládež takto vychovaná zaplňovala pak úřady v zemi. Katolická reformace naplňovala hrady, vesnice i města, ačkoli obyvatelstvo katolické činilo podle některých pramenů jen třetinu, podle jiných dokonce jen třicátou část obyvatelstva království českého. Té doby nebylo jiného biskupství v Čechách kromě arcibiskupství pražského u sv. Víta.

Císař Maximilian II. trpěl protestanty a kalvíny, r. 1575 potvrdil jim „českou konfesi“. Husité a kališníci se přiklonili k protestantství, Čeští bratři, také pikarti zvaní, upadli do kalvinismu. Za slabého císaře Rudolfa II. šlechta nabyla mnoho výsad. Zatím vzrostla katolická část obyvatelstva a představitelé katolíků r. 1602 vystoupili proti protestantům

na základě královského mandátu, kterým všechny sekty v Čechách byly zakázány; ale stalo se to bez výsledků, poněvadž bludaři neuposlechli. Hájili své konfese na stavovském sněmu a r. 1605 dopracovali se úspěchu. Té doby byly všude náboženské hádky, disputace a srážky ve školách, na ulicích, hřbitovech i v domech. Bludařští patroni pronásledovali katolické faráře při obsazování farních beneficií a katoličtí patroni vystupovali rovněž proti bludařským kazatelům. Roku 1605 konal arcibiskup pražský synodu v Praze. Luteránští páni sjednali r. 1608 v Prešpurku proti Rudolfovi II. smlouvu a král uherský Matyáš, bratr Rudolfa II. a příznivec bludařů, který měl nastoupiti na trůn český po Rudolfovi II., sebral vojsko a přitrl až k Praze. Rudolf donucen jsa touto výpravou, smluvil s Matyášem mír 25. července 1608 v Libni u Prahy, kterým protestanté nabyli hojně práv.

Rok 1609 je významný v dějinách náboženských v Čechách. Katoličtí páni byli rozděleni na přísné katolíky, kteří nechtěli v ničem ustoupiti protestantům, a na „katolíky politické“, kteří chtěli poněkud vyjítí vstříc protestantům. Protestanté čeští, stoupenci „evangelické jednoty“, počali vystupovati proti katolíkům. Od února do května r. 1609 luterští páni posílali stále své zástupce k císaři, aby jim potvrdil výsady, svobodu jejich vyznání, správu utrakvistické konsistoře a akademie karolinské. Dne 11. května 1609 propukla vzpoura v Praze. Katoličtí páni radili císaři, aby si obstaral vojsko proti luteránským pánům. Císař však odmítl. Dne 27. května byl konán sněm stavů království českého. Boj mezi katolíky a protestanty se roznítil a vzrůstal, rázné resoluce byly posílány k císaři. „Konfessionalisté“ vypravili vojsko k hájení svých práv v Čechách. Tak císař, který měl málo vojska, byl donucen vydati 1. července 1609 „královský majestát“ protestantům s těmito články: 1. Svoboda konfese české z roku 1575, 2. správa konsistoře utrakvistické a akademie pražské, 3. svoboda ve stavění kostelů, 4. v pohřbívání, 5. žádné nucení k víře, 6. vůči protestantům jest postupovati podle míru německého roku 1555, 7. císař nemůže v těch věcech nic měniti. — To bylo vítězství protestanství v Čechách. Ale i katolíci až do r. 1618 hájili horlivě svého náboženství.

Co do náboženského vyznání bylo tehdy v Praze nejvíce luteránů, byli tam mírní kališníci čili utrakvisté, kteří byli ve skutečnosti katolíky „podobojí“, a kalvíni, úhrnem vesměs asi 70%, kdežto katolíků bylo jen asi 20 až 30% a měli pouze tři farnosti kromě klášterních kostelů. Italíani a Španělé byli katolíky. Čeští občané Nového města pražského přijali v letech 1550—1621 na 23% Němců za občany novoměstské. Na Starém městě v letech 1601 až 1611 bylo přijato dokonce 50% německých občanů. Němci byli vyznavači luteránství.

A dále spisovatel vede nás do obnoveného kostela Panny Marie Sněžné v Praze II. na Novém městě, líčí utěšenou práci v duchovní správě při tomto kostele a přechází v kapitole druhé k mučednictví dne 15. února 1611, při kterém všech 14 pražských františkánů bylo zavražděno.

Luza většinou vínem opitá, počtem 2000 lidí, přišla z Karlova před 11. hodinou dopolední před klášter františkánský u P. Marie Sněžné v Praze. Jedna tlupa vylomila dveře klášterní, druhá pak vnikla do otevřeného kostela, takže v brzce celý klášter i kostel byl luzou naplněn. Řeholníci, počtem 15, byli u své práce. Rozzuřená luza zaujala všechny východy z kláštera a kostela, aby neunikl žádný řeholník. Kdekoli našli řeholníka, zabili jej a nejednali s řeholníky jako s křesťany, nýbrž jako s nevěřícími. Nepomohly ani pokorné prosby, ani pokleknutí, ani zakročení jiných, neboť kdo by se byl pokusil hájiti řeholníků, sotva by byl vyvázl se zdravou kůží.

Bratr Jan, vrátný, uslyšev hluk, spěchal do kláštera a volal při tom, aby bratři se dali na útěk. Na útěku dostal těžkou ránu na noze a uprchl oknem pod střechou do sousedního domu, ve kterém zůstal dva dni a v noci

odebral se do kláštera minoritského u sv. Jakuba, kde po třech měsících těžké nemoci zemřel. Proto se též počítá mezi mučedníky.

Byli pak zavražděni tito čtyři františkánští kněží: P. Šimon Havel a sakristán P. Jan Martinez, Španěl; ten chtěl zachrániti nejsv. svátost v ciboriu, a když nechtěl ho pustiti, byla mu useknuta pravá ruka a hlava rozpoltěna, načež sv. hostie byly zneuctěny. Dále byli zavražděni kněží P. Bartoloměj Dalmasoni a P. Bedřich Bachstein; mrtvé tělo tohoto spadlo se střechy do nasazených kopí.

Povražděni byli dále podjáhen Kašpar Davenius z Varisia, jáhen Jeronym hrabě z Aresia a klerik novic Jan, jakož i bratři laikové: novic Antonín, Didak, kuchař Emanuel, zahradník Jan, Jakub z Augusty, Klement a Krištof.

Co bylo příčinou tohoto hrozného zločinu? Nekatoličtí kněží pobouřili lid, že prý v klášterích jsou uchovány zbraně a peníze na pomoc pasovskému vojsku, které právě před tím vtrhlo do Prahy a zmocnilo se Malé strany. Na této pomluvě nebylo ani zbla pravdy.

Toto hrozné vraždění trvalo od 11 hodin dopoledne do 3 hodin odpoledne, tedy plné čtyři hodiny. Věž, střechy, schody, chodby, kostel se rděly krví mučedníků a stopy krve byly znatelné ještě po 112 letech.

Kniha P. Minařika jest ozdobena pěti vhodnými obrázky, které dodávají studii značné ceny.

Studie jest velmi zdařilá a je cenným příspěvkem k náboženským dějinám před válkou 30letou.

Hlasatel, věstník městské spořitelny příbramské. Ročník III., číslo 3. V Příbrami 1930.

Městská spořitelna příbramská vydává svým nákladem tento věstník, ve kterém vedle vlastního odboru spořitelního jsou uveřejňovány i články kulturně-historické, týkající se Příbramě. Pilný pracovník, profesor František Klíma podal do tohoto věstníku zdařilou práci „Ze staré Příbramě“. V čísle nahoře uvedeném popisuje šat mužský i ženský příbramského obyvatelstva v době od 17. století, jídlo a pití, Štědrý večer roku 1714, šňupání a kouření, zemědělství, sousedskou dohodu, řemesla a cechy. Všude dovídáme se věcí odjinud neznámých nebo málo známých a zajímavých. Čtenář rád se vrátí k této odborné stati, která je psána slohem přístupným. Zní to pro nás jako pohádka, když tam čteme zprávu, jak lacině mohl se jednotlivce ošatiti. „Roku 1710 vybral si František Rieger z peněz, pod ourok půjčených, 30 zl., aby si mohl koupiti kabát nový, kamizolku, punčochy, střevíce, košile, holštýrky a čepičku zimní, klobouk a co by dále zapotřebí viděl.“

Bylo by si přát, aby vzácný příklad vlastenecké spořitelny příbramské našel hojně následovníků, aby v našich městech všude vycházeli takoví „hlasatelé“, kteří by pomohli k prozkoumání místních dějin.

Krajem Lučanů. Věstník českého musea v Zateci. Ročník IV., číslo 1—2, 3. Zatec 1930. Řídí inspektor K. A. Polánek za pomoci redakčního sboru.

Třetí číslo jako „Kadaňské číslo“ jest věnováno městu Kadani v letech 1920—1930. Rudolf Pavlík vzpomíná doby převratu, Jarosl. Fr. Urban sestavil „Průvodce Kadani“, starší článek Bedřicha Bernaua popisuje „Památnou radnici kadaňskou“, líčí hrob „palestinského poutníka“ v kapucínském klášteře v Kadani, slavného cestovatele Jana Hasištejnského z Lobkovic. Také jsou tu vyličený dějiny dvou místních českých spolků. Několik zdařilých obrázků doplňuje velmi případně text.

V 1.—2. čísle vysvětluje V. Lhotka „Osídlení Zatecka“, Jarosl. Fr. Urban vede nás na nedaleké zříceniny hradu Hasištejna a promlouvá vřele o Bohuslavu Hasištejnském z Lobkovic, jehož výrazná tvář se nám představuje na obrázku, Vladimír Mütter Müller podává úryvek „Z dějin Údlic“. Karel Vrabec sebral několik „Hornických pověstí“.

Fr. H. Zundálek.

SBORNÍK

HISTORICKÉHO KROUŽKU

ROČNÍK XXXII · 1931 · ČÍSLO 2–3

Svatyně zasvěcené v naší vlasti ke cti sv. Antonína Paduanského.

K 700. výročí blažené smrti sv. Antonína Paduánského sebral a napsal Antonín Šorm.

Třebaže od dob našich vrstevníků svatého Antonína Pad. — letošního jubilanta celého křesťanského světa — dělí nás ohromná propast dějinyh pásem v naší vlasti, zaviněných husitskými válkami, můžeme takřka s určitostí tvrditi, že kult svatoantonínský ujal se u nás současně jako v Itálii, třebaže zatím nemáme k tomu mnoho písemných dokladů ještě po ruce. Ale jako bleskurychle rozšířil se u nás kult františkánský, přes všechnu nepřízeň dob zachovalo se nám o tom tolik dokladů, že stejně s jistotou byl co nejdříve u nás vstípen s ním i kult svatoantonínský, neboť již v době působnosti světcovy a záhy potom tolik význačných osobností z naší vlasti v Padově studovalo, že jest takřka vyloučeno, aby horoucně vzňaté sympatie v Itálii tehdejšími našimi vrstevníky nebyly k nám přeneseny.

Druhým mocným prostředníkem byl tu františkánský řád, v jehož análech zachován jest již k roku 1256 doklad, svědčící pro soubudou úctu svatoantonínskou v naší vlasti. Přípisem ze dne 31. prosince 1256, tedy po uplynutí čtvrt století od smrti světcovy, vydává papež Alexander IV., který zvlášť byl řádu františkánskému nakloněn, povolení odpustků všem františkánským chrámům v Čechách, na Moravě, v Polsku a ve Slezsku, pro svátek sv. Antonína Pad., svatého Františka Seraf. a sv. Kláry (Bularium franciscanum, II. 179).

Kostel sv. Antonína v Domažlicích připomíná se již roku 1331. Kostel tento, počátkem našeho věku rozbořený, byl zasvěcen nyní v době pobělohorské sv. Antonínu Paduánskému, ale pisatel tohoto článku se domnívá, že před válkami husitskými byl spíše zasvěcen

sv. Antonínu Opatovi či Poustevníkovi, kterýžto světec byl ve středověku u nás velice oblíben a k jeho počtě hojně kostelů postaveno. Teprve v 17. věku u nás přenesena zvláště lidová úcta s Antonína Opata na svatého Antonína z Padovy.

Jindřich IV. z Hradce dne 3. června 1478 založil kostel v Jindř. Hradci „ke cti Spasitele, Panny Marie, sv. Kateřiny, sv. Františka S., sv. Antonína Pad., sv. Ludvíka a sv. Bernardina“.

Jak jevil se potom později kult sv. Antonína v naší vlasti, můžeme sledovati nejlépe v historii svatyň, chrámů a kaplí k jeho cti postavených na území našich historických zemí, ovšem až po době vlasti nejtrudnější. Zaujímáť svatý Antonín velmi čestné místo co do počtu svatyň, pokud běřeme k nim zření, kterým světcům jsou zasvěceny. Kromě P. Marie, sv. apoštolů, hlavních zemských patronů předstihuje jej počtem svatyň sv. Jan Křtitel, někteří světci ze skupiny svatých Čtrnácti pomocníků. Svatyně některých světců zakládány jen v určitých obdobích, svatyně svatoantonínské pak nepřetržitě, pokud ovšem to nevylučovaly mimořádné doby válečné a domácí rozbroje. Tak podle Tomkových dějin města Prahy stával v Podskalí v Praze kostel sv. Antonína již roku 1359, připomínaný a podle domněnky kolem roku 1300 postavený, žel roku 1420 při bojích místních úplně zničený.

Pak nepřetržitě se připomíná zakládání nových a nových svatyň až do doby válečné (Praha VII.), i doby popřevratové, jako v Kunčičkách (1927) a Miškovicích (1928). Svatyněky tyto jsou svou výstavbou, rozlohou, bohatostí i jednoduchostí stupnicí všech projevů od nejchudších kapliček a kostelíků dřevěných (dřevěný kostelík ve Skrbovicích v roce 1753, a na Prašivé), až do nádherných svatyň přebohatě umělecky vypravených, jako jest v Praze VII. kostel sv. Antonína, dostavěný v dobách světové války.

Nemenší pestrost při kostelích sv. Antonína jeví se i v šlechtetném donátorství k památce sv. Antonína. Nejsou to jen řády menších bratří a kapucínů, ale i šlechta, vysocí hodnostáři, vznešení měšťané, avšak i prostý lid, zvláště selský a projevy korporací, kde tolik obcí volilo za místního patrona sv. Antonína Pad., a zvláště hojně chudých našich dědin, které nemajíce prostředků na stavbu kostela, s oblibou stavěly si na návších alespoň kapličky sv. Antonína.

Sledujeme-li duchovní náměty, jež dávaly vznik těmto svatyním a které zároveň jsou hlavními původci kultu svatoantonínského, na-

lezeme tu zastoupena téměř všechna privilegia moci sv. Antonína, zvláště ona, jak vypočítává nám je slavné responsorium sv. Bonaventury. Zároveň tu spjat kult tohoto Divotvorce Padovanského s různými patronáty lidovými. Mnohý jest památníkem na zlé doby morové, kdy vzýván byl světec mezi ochránci *proti ráně morové*. Tak roku 1690 Ferdinand Jul. hrabě Salm postavil kapli sv. Antonína Pad. na kopečku u vsi Věrovan, že jeho panství tovačovské bylo od moru ušetřeno. Jeden z nejpamátnějších kostelů sv. Antonína v Čechách v Milešově, založený slavným osvoboditelem Vídně od Turků Zdeňkem Kaplířem ze Sulevic — postaven podle tradice lidu na ten zbožný úmysl, aby Bůh splnil dávné přání a *obdařil alespoň třetí Kaplířovo manželství dědicem*, po němž tolik toužil. Velmi často se vyskytnuvší pohnutkou stavby býval *patronát rolnický* a zabezpečení ochrany polí, osení i vinic. Osady na panství Dolní Kounice zavazují se na listině z 30. dubna 1654 „za sebe a své potomky na věčné časy“, že si umínili, aby Bůh na přímlovu sv. Antonína a sv. Floriana pro jejich hříchy netrestal je *válkou, mrazy, krupobitím a ohněm*, že postaví kapli ke cti sv. Antonína nad městem, což skutečně provedeno. V osadě Měřínské chodívало se procesím ve svátek sv. Antonína ke kapli světcově na pamět zázračného *seslání deště* v době ohromného sucha v roce 1781. Na Slovácku z poutí od sv. Antoníčka u Blatnice donášena voda ke kropení polí a na podzim v polovici září konána vždy děkovná pouť k svatému Antoníčku na poděkování za poskytnutou úrodu. V Černěvsi na Netolicku ještě v roce 1827 staví zbožní občané kapli sv. Antonína a zaslibují se poutí v den svátku sv. Antonína, aby Bůh ochránil jejich kraj před přívaly a zkázou úrody krupobitím. Se svatyněmi svatoantonínskými byla zhusta spojena i důvěra v četná uzdravení u pramenů svatoantonínských a studánek. Tak vznikly kaple sv. Antonína v Nedošíně, u Něhošovic — studánka s vodou osvědčenou prý i proti vzteklině — kaple u Králova Pole u Brna. Až do roku 1739 konaly se průvody ke kapli sv. Antonína u Starovic na Hustopečsku na vyprošení deště, což jistě asi spojeno již se vznikem této svatyně.

Kterak úcta k svatému Antonínu byla vžita, prozrazuje též část národa v minulém věku se uchýlivší do Spojených států severoamerických, kde postavili si naši kolonisté kostely sv. Antonína v osadách Bruno (stát Nebraska), Fairfax (Jižní Dakota), Jourdanton (Te-

xas), Runge (Texas), Highland (Wisconsin), a kapli ve Vratislavě ve státě Texas.

Kostelíky a kaple sv. Antonína svým často rozkošným nebo výrazným umístěním staly se vyhledávanými idylickými zатиšími, jež o dnech svatoantonínských proměněny ve veliké národopisné svátky, nemající ani na rozměrech ani na pestrosti nikde jinde sobě rovných. Nejznámějším, prostřednictvím Uprkových a Frolkových pláten, stal se se svým kostelíkem sv. Antoníček nad Blatnicí. Stejně pestrá jak krojem tak národností na rozhraní českopolském a pruském jest pout na sv. Antonína v kostelíku na Prašivé. V Čechách to bývaly krásné pouti u kaple v Ouhrově a v Domažlicích. Vyčerpání námět a význam poutí u těchto svatyní ovšem vyžadovalo by obsáhlou samostatnou kapitolu, s přebohatými, dojemně tklivými a radostnými podrobnostmi, souvisejícími s oslavou světece a jeho svátku. Do Dolních Kounic přicházelo až 15 procesí, slouženo až 32 mší svatých, na Prašivé bývá na 5000, u svatého Antoníčka nad Blatnicí bývá některou neděli po jeho svátku až třicet procesí a na 30.000 návštěvníků. K poutníkům sem zavítavším každoročně patřil též veliký ctitel sv. Antonína — Dr. Cyril Antonín Stojan, arcibiskup olomoucký. K zaniklým poutním místům v Čechách patřil Pičín, kde stavívala se téměř všechna procesí svatohorská, hojně v tuto dobu kolem putující. Jiná poutní místa svatoantonínská jsou ještě Chotěšov na Klatovsku, mariánská svatyně v Bechyni, farní kostel v Hraběticích u Hrádku na jižní Moravě, Ronov v okrese Velké Meziříčí a jinde.

Hojně kostelíků a kaplí sv. Antonína vyniká svým rozkošným położením jako v Milešově pod Milešovkou, nebo na Hradišti sv. Hypolita u Znojma, též kaplička sv. Antonína při kostele Narození Panny Marie u Hranic. Kraj čáslavský učinil střediskem poutí svatoantonínských filiálních, rozkošně položený a svou malebnou architekturou výrazný kostel sv. Antonína v Ouhrově ve farnosti Vilímov u Golčova Jeníkova. V krásném rámci přírody úhledná a útulná tato svatyněka vystavěna ve věnci lip asi rytířem Václavem Vltavským z Manšvertu a Helfenburku (zemřel r. 1724), tehdejším majitelem a pánem Ouhrova. Když byl pánem Ouhrova Václav Petr Dobřanský, rozdával poutníkům svatoantonínským písně ke cti svatého Antonína Pad. a družičky obdržely vždy od „pana barona“ po stříbrném desetníku.

Samozřejmě, že tento poutní kult svatoantonínský spojen ještě s celým kultem obrázkářským a písničkářským k oslavě sv. Antonína. Při mnohých kostelích sv. Antonína byli i poustevníci, obyčejně laikové z třetího řádu sv. Františka, jako při kostele sv. Antonína na Hradišti u sv. Hypolita a při kapli blíže Obor u Hranic. Také v Hradešicích při kapli sv. Antonína býval poustevník. Zaniklý kostel sv. Antonína na Světímě byl střediskem charitativního Bratrstva (63 šlechticů a 33 šlechticů).

Není divu, že lid stavěl se proti zrušení svatyní svatého Antonína, jež jim hrozilo nařízeními josefinskými a na mnohých místech svatyňky ty sám si vykoupil nebo podnikl vše možné na jejich zachování. Tak Dolnokouničtí vznesli petici, že kdykoliv se řeka Jihlavka rozvodní, zvláště za jarních sněhů, nemohou se dostat přes most do svého farního kostela zvláště ze „Závodí“, a jsou výhradně odkázáni na kapli sv. Antonína. Blatničtí, když písemné žádosti nepomohly, vydali se osobně ke dvoru do Vídně a vylíčili císaři, že kdyby byl odstraněn kostelík sv. Antonína, živly přírodní proměny krásný kraj v pustinu a uvržení budou v bídu. Kapli u Obor blíže Hranic koupila vrchnost, aby ji zachránila od rozbourání. Kapli u Újezda na vinohradech „Na sádkách“ — historicky památnou, že roku 1805 dne 2. prosince vypálena u ní první dělová rána, jež oznamovala třem císařům počátek památné bitvy slavkovské — koupila obec, ale zaplatil farář slavkovský Koutný.

Mnohé svatyňky sv. Antonína jsou obestřeny lidovými zkazkami a pověstmi. Tak poblíž Želiva na cestě do Skalice jest kaplička sv. Antonína, již dal postavit želivský opat na paměť jeho zachránění při neštěstí s povozem se tu přihodivším, kde kočí i koně přišli o život, opat zůstal zdrav. Poblíž Lipníka na Moravě jest menší poutní místo svatoantonínské Staměřice, kde v lese se tulí kaplička světce u pramene. K místu tomu se víže tato pověst: Jistý mladík miloval děvče, ale musil na vojnu. Když se vracel z vojny, viděl v lese bratra se svojí milou. Domnívaje se, že snoubenka jeho jest mu nevěrnou a bratr jejím svůdcem, chtěl je zastřeliti. Ze zvědavosti však dříve vyslechl nepozorován jejich rozmluvu a poznal, že se jedná o náhodné setkání a že si vypravují, jak se na něho těší. Na poděkování, že nedošlo k neštěstí a vraždám, postavil zde kapličku sv. Antonína na místě setkání, kde vyvěrá ze země též sirný léčivý pramen.

(Dokončení.)

Ze staré matriky zabořské.

Napsal J. P. Hille.

As dvě hodiny jižně od Blatné rozkládá se velká obec *Zaboří*. Založení jest prastarého; patřivala v XIII. stol. klášteru sv. Jiří na hradě Pražském a prodána byla r. 1308 i s kostelem a tvrzí pro bydlení úředníka vystavenou jakémusi Koldovi. Nato stala se tato tvrz rodinným sídlem vladyk ze Zaboří a r. 1442 dostala se v držení Buška z Brloha, jehož potomci psali se odtud Zabořskými a byli patrony zdejšího kostela. Roku 1596 přestěhovali se na blízkou tvrz v Kadově. Ještě r. 1586 byl patronem zdejšího kostela Bohuslav Zabořský z Brloha, který spolu s Janem Horčicem ze Prostého, pánem na Poli a Bezděkově, dal ulíti u klatovského zvonáře, Martina Jindry, velký, dosud zachovaný zvon. Roku 1612 ulit byl druhý zvon, který ale r. 1751 byl přelit a za světové války zrekvírován.

Jan Horčice koupil také statek bratronický, kdež vystavěl nový zámek. Byl velikým dobrodincem farního kostela zabořského, k němuž Bratronice byly přifařeny.

Původní kostel zabořský je nynější prostřední loď, jež byla rozměrů nevelkých, a aby více osadníků do kostela se mohlo pojmouti, dal r. 1607 pan Jan Horčice k tomuto starému kostelu přistavěti presbytář a v něm zřídil oltář, kazatelnu a jiné pro bohoslužbu potřebné věci. Vše to učinil, jak hlásal nápis, „z lásky té hořící, kterou měl k Bohu, k službám jeho svatým, sloužíš nyní všem v přízeň boží jatým“. Dále pak vyslovena byla prosba: „Ty pak, ó Pane, věčná boží sílo, rač oblíbiti sobě toto dílo. Rozplodť v něm to vonné lilium, jenž moc má tvoje evangelium. A tak nechť trvá v něm věčně tvá správa a ať se množí z toho tobě čest a chvála.“

V témže kostele zřídil sklípek pro svou rodinu a v něm, když dne 10. března r. 1616 zemřel, k věčnému spánku byl uložen. Také prý farní obydlí vystavěl a nadáním opatřil. S manželkou Kateřinou z Kokořova měl jedinou dceru a dědičku Saloménu, která provdala se za Adama staršího Vratislava z Mitrovic a jemu veškeré statky po smrti otcově věnem přinesla. Po této paní zůstalo pět dcer a jediný syn, kteří se o statky podělili. Jedna z dcer, Anna Marie, provdala se za Vojtěcha Benedu z Nečtin, hejtmana hradu Pražského, jenž později stal se nejvyšším berníkem. Dceru jejich,

Alžbětu Juditu, pojal za manželku Mikuláš Vít ze Rzavého, nejvyšší hejtman Menšího města Pražského a rada soudů dvorního a komorního. Roku 1655 zemřel Vojtěch Beneda a statek svůj odkázal s polovice manželce své Anně Marii, rozené Vratislavové z Mitrovic, a s polovice svým vnoučatům, dítkám Víta ze Rzavého. Tento získal polovici jeho tchýni náležející a r. 1662 prodal celý statek Alši Ferdinandovi Vratislavovi z Mitrovic, pánu na Lnářích, presidentu české komory, načež statek zabořský připojen k panství lnářskému, při němž až do r. 1850 zůstal. Vratislav bydlel nějaký čas na zdejší tvrzi, pokud nebyl zámek lnářský vystavěn. Tvrz byla šindelem kryta a chválena pro vysokou a zdravou polohu. Při tvrzi býval pivovar a panský dvůr s ovčínem.

Na zdejší osadě bývali až do r. 1414 stále katoličtí duchovní a víra katolická udržela se tu přes všechny bouře až do XVI. století. V té době také se na osadě šířila víra podobojí a sice tak, že za faráře Bartoloměje Milevského bylo pouze 300 osob podjednou, ostatní osadníci byli podobojí. Za pana Jana Horčice kvetla víra podobojí, a to tím spíše, že on jako patron byl horlivým jejím vyznavačem, tak i jeho manželka, Kateřina z Kokořova.

Když po roce 1620 prováděna byla rekatolisace obyvatelstva, tehdy jeho vdova Kateřina z Kokořova přijala víru katolickou a s ní i ostatní jinověrci na osadě. Stalo se tak laskavým poučováním známého horlivého jesuity P. Vojtěcha Chanovského, jenž pocházel z rytířského rodu, v sousední osadě velkoborské usedlého.

Osada sama pro nedostatek katolických duchovních přidělena byla r. 1620 nejprve k osadě strakonické, potom r. 1635 k horažďovické. Roku 1642 stal se zde farářem Jan Kolumbán.

Pravdě se podobá, že farář Kolumbán dlouho zde nebyl, neboť od r. 1648 do 1656 vypomáhali na osadě jesuité z březnické koleje, zejména se v matrice uvádějí P. Havel Rábský, P. Vilém Stocz a P. Václav Žiobský. Jesuité přijížděli v sobotu a v pondělí zase odejeli, takže celý týden i o svátcích nekonaly se tu služby boží. Nato působil zde P. Jan Chrysostom Bohuslávský, cisterciák z Zbraslavi. Po něm přišel r. 1659 Blažej Hynek Holický, svobodného umění a filosofie mistr a kandidát doktorátu teologického, Moravan.

Holický působil na osadě čtyry léta. A právě tento farář zanechal po sobě v zdejší matrice mnohé zajímavé záznamy.

Titul této *matriky* zní: „Tato registra a poznamenání, jak křtů,

tak i stavu manželského, ano i dobrodinců živých a mrtvých kostela sv. Petra a Pavla v Zaboří, založena jsou od kněze Václava Žiobského z Tovaryšstva Ježíšového léta 1656 dne 5. Februarii. To vše ku poctivosti sv. Petra a Pavla, k větší slávě boží a vzdělání celé osady zabořské, ano i jiných okolních, kteří správu svých duchovních nemají, zde v této knize se napsati a poznamenati mají, však každý na svém obzvláštním místě, jakž z titulův se čtoucímu poznati moci bude.“

Farní budova stávala na úpatí kostelního vrchu. V jakém stavu našel farní stavení, o tom napsal farář Holický do matriky tuto zprávu: „Přijdouce na zdejší faru, v ní ozdobenou světnici, komory jsem našel, že všudy pavučiny jako provazy černé visely, puštěný smrad všude, na stole špíny víc než prstů stlouští, koláče na něm plesnivé, na nich veliký mech, ani kousku jednoho dobrého nebylo.

Na dvoře trávy jako na drahách a jako by nikdy žádný do ní nechoďoval, však v ní bydlel kněz Jan Bohuslavský, řádu cistercienského, mnich z Zbraslavi.

Když přšelo, v domu veliké kusy trámů padaly, nebylo možno komu na živu zůstat, kdyby jen jeden kus byl na hlavu upadl. Protož musel jsem dáti hned oba krovy přelatovati, z mé slámy 31 kop došků nadělati jsem dal a jej přibýti. Dal jsem za chlévy u maštale nová vrata a chlívec udělati. Světničku malou nahoře, co se k ní přísluší, též při ní kancelář a komoru slepou, čehož prve co ta fara stála, nikdy nebylo, jako i novou kolnu u vrat vesních vystavěti; zeď opravit, ploty zdělati, též maštálku sroubiti, všecko stavení jako i stodolu drnem položiti. Dědin mnoho pohnojiti, v zahrádce na haltýř krov udělati a přikrýti. Též rybníček spravil a do něho novou troubu jsem dal.“

K této zprávě později připsal: „NB. Na této faře zloději mně oba nové krovy potrhali a na sejpku vlezli.

Ittem. Na Veliký pátek v noci prolámali u vedlejší komory zeď, mnoho mouky režné, všecku pšeničnou k svátkům namletou a kroupy pod jeden strych pobrali. K oknům svrchní světničky, když jsem na pouti v Blatné byl, řebřík přistavěli a již jedno kolečko v obrtlíku vyřezali, v tom jsem já domů jel a je odehnal. Měl jsem tenkrát panny Kačenky Benedky* dva prsteny, které stály 200 zl.“

* Tato Kateřina Benedová byla svobodná dcera Vojtěcha Benedy; zemřela dne 9. března r. 1667 a pochována byla v kostele zabořském.

V téže matrice vepsán jest také *inventář* všech věcí chrámu Páně zabořského, a to z r. 1656. Kostel měl pět alb, z nich jedna alba s modrými kvítky a kraječkami, jiná s krajkami a mřížemi až do polovice, 5 humeralů, 2 cingula, 4 ubrusy se mřížemi na velký oltář, a 6 na malé oltáře, dva byly vyšíváné zeleně a červeně, 11 ručníků malých na offertoriu, všecko s černým vyšíváním a krajkami. Pleny plátěné 4 s krajkami, jedna prostá, jedna vyšíváná na vazbě stříbrem a zlatem tkaná, okolo zlaté krajky.

Pleny penízkové 4 na Pannu Marii nebo na Velebnou svátost, dvě bílé dykýtové, jedna zelená dupldykýtová, jedna plena malovaná, na které slovo F. Ittem dvě modré pleny, jedna stará sprostá a druhá s krajkami.

Šátky na kalich, summa 11, černý, červený a kříž na něm, tělné barvy, květovaný s jménem Ježíš uprostřed, modrý a bílý, jiný na vazbě, jiný hedvábím tělným vyšíváný, zlaté kraječky okolo něj. s bílou vazbou, plátěný s jménem Ježíš zlatem vyšíváním uprostřed. Ittem pleny maličké černé dupldykýtové na Boží umučení v postě 3. Ittem velké pleny dupldykýtové, jedna květy zlatými krumplovaná. Dvě komže pro kněze, a dvě pro ministranty.

Dva ručníky dlouhé přes celou mříž, když přijímají, jiné dva pro utírání rukou kněze v sakristii.

Ornátů starých i nových deset... U některých starých není ani štolý ani manipulu.

Podušek pod misál 5, zvonečky 4, antependium 6 na třech sámích, misál 1, agenda 1, evangelium jedno české.

Krabice na hostie, pro svaté oleje 3 pohromadě.

Konvičky dvě stříbrné se šálkem pozlacené, dvě cínové a šálek, 2 skleněné. Svícnu mosazných 8, některé se hodí, některé nejsou k užívání, 4 velké cínové na velkém oltáři. Kotlíky dva pro svěcenou vodu, jeden cínový a druhý mosazný, 3 dobré kropáče.

Kalichy tři, dvě monstrance, jedna stříbrná nová a druhá stará mosazná a jedno ciborium. Kovaných pól šesta párů aneb 11 postavníků. Lampa mosazná, kladívko, kleště a pokladnice železná. Truhlice jedna dřevěná na kalichy aneboližto pokladnice, druhá truhla větší, dřevěná, třetí největší v staré kapli aneb v sakristii. Tři stolice dlouhé pro sedění, 24 obrazů malovaných. Ubrus, jak se přikrývá oltář. Paskal dřevěný, noha pod něj. Bursy dvě velké a jedna malá. Purifikatoria 4, šátky k utírání nosu(!) 3, pally 5.

Džbánky 4 cínové na kvítí, jiné dva modré džbánky hliněné. Stolička pro vystavení Veleb. svátosti, 3 prostranky, tři dlouhé provazy k zvonku uprostřed kostela. Krucifixy 4, u malých oltářů 3. Škatule.

K tomu poznamenáno: Nová obdarování kostela.

1. Od uroz. a stat. rytíře *Albrechta Benedy* jsou tyto věci dány do chrámu Páně sv. Petra a Pavla: Předně monstrance stříbrná, 2 konvičky stříbrné, koflíček s víčkem stříbrný, škatulka křišťálová stříbrem fasovaná, šálek stříbrný, 8 svícňů mosazných, kadielnice mosazná, 12 obrazů sv. apoštolův, sv. Pavla obraz, menší obrazy a něco rouch. Tabernakulum, kde svátost na velkém oltáři. Dva obrázky za sklem v truhlicích. V sakristii sv. Jana obraz. Almárka pro kostelní věci s panty a zapaditým zámkem. Dva šátky jak se kalich utírá. Dva šátky pod kalich, jeden s kvítky, druhý prostý. Dva ornáty: zelený a červený. Antipendium. Plena zlatem a stříbrem šitá.

2. Uroz. paní *Anna Marie Benedová*, roz. Vratislavová z Mitrovic, paní na Zaboří, dala ornát zlatohlavový, obraz neb mapu na oltář s tkanicemi dosti širokými, antipendium též zlatohlavové. Polštář pod misál zlatohlavový, bursy zlatohlavové. Ittem jiný ornát pro rekviem bílý a jiný černý, antipendium bílé a černé pro rekviem. Šátek jeden na kalich vlaským dílem dělaný, druhý sprostý, uprostřed něho jméno Ježíš, plena s vazbou hedvábnou a druhou dykýtovou, dvě alby a 2 humeraly s tkanicemi. Plenu dlouhou zelenou s tkanicemi, aučník (?), hodí se na P. Marii nebo na Vel. svátost, ručníky dva na oltář malé, jeden velký pro kněze do sakristie, dva korporaly, 2 purifikatoria, 4 šátky s černými křížky, sukničku dykýtovou na P. Marii nad oltáříkem sv. Anny, plenu také dykýtovou červenou se stříbrnými kraječkami na sv. Annu. Ittem 30 tenkých prken na stoličky nové do kostela, šalovních jedna kopa.

3. *Alžběta Judita Vítová*, dcera pí Anny Benedové, dala ornát bílý, karmasínový, novou štolu, manipulum a na děťátko P. Marie u oltáře sv. Anny všelijaké košilky pasničky.

4. Uroz. paní *Salomena Markéta Vratislavová*, roz. Benedová z Nečtin, dala krávu, ale ta byla prodána za 6 zl.

5. Pan *Aleš Vratislav*, kotlíček na vodu svěcenou cínový, též daroval šátek na kalich černý, když se slouží rekviem.

6. Stará *Mašková Kateřina* z Mečíchova dala kalich, jest na něm

jméno její; antependium kožené, uprostřed obraz P. Marie Nanebevzaté. Ornát, na něm kříž bílý.

Z výpočtu tohoto patrně, že kostel zabořský byl náležitě potřebnými věcmi bohoslužebnými tehdy vypraven.

Hřbitov, na který se zesnulí osadníci pochovávali, byl okolo farního kostela a nízkou zdí ohrazen.

Škola uvádí se r. 1642 „od starodávna“ v Zaboří, ale byla velice chatrná, proto naléhal vikář na patronku, paní Benedovou, aby školu na jiném místě vystavěti dala. V roce 1654 byla vystavěna nová školní budova, a to na pozemku chalupníka Albrechta, poblíž kostela. Na škole této působil v letech 1654—1666 Jiřík Žlutický, kantor a spoluvarhaník.

Na osadě byla *kaple* v Bratronicích. Vojtěch Beneda žádal roku 1637 snažně pražskou konsistoř, aby mohl býti častěji přítomen mši sv., „ale poněvadž k nejbližšímu kostelu měl půl hodiny, přál si, aby kněz mohl sloužiti mši sv. v jeho zámku. Za tím účelem chtěl učiniti kapli z jídelny v přízemí, ke které vedl jeden výstupek s jedněmi dveřmi“.

Žádosti jeho bylo v neznámé době vyhověno, neboť „r. 1660 dne 30. srpna oddán byl p. Václav Rudolf Vrábský Tluxa, pán z Vrábí a na Dešenících s uroz. pannou Evou Marií šlechtičnou Lažánskou, roz. hraběnkou z Bukové. Svědkové byli: uroz. p. František hrabě z Rozdražova a na Blatné, uroz. p. hrabě z Millesimo a na Peruci a Vlachově Březí, uroz. p. hrabě Lažánský a na Lažanech za Chanovici, uroz. p. Jiří Černín a na Srbicích, uroz. p. hrabě Vratislav z Mitrovic a na Lnářích, president komory české a mnoho jiných kavalírů a fraucimorů. Oddával je v kapličce bratronicke velebně důst. J. M. p. opat od sv. Tomáše, presentýrovaný biskup královéhradecký.“

K osadě zabořské patřily kromě Zaboří a Bratronic ještě tyto obce: Čechelovice, Doubravice, Hlupín, Jindřichovice, dvůr Katovsko, Lažánky, Lažany se zámkem a dvorem, Mečichov, Milčice, Mračov, Nahošín a Slivonice.

Z přifařených těchto vesnic měli sedláci a chalupníci povinnost odváděti faráři zabořskému desátek obilní, letník a jiné dávky. Podruzi pak vykonávali jisté práce v polích a na lukách.

Křty, zápisy křestní, kopulační i zemřelých z těchto vesnic zapisovány byly do této matriky. (Dokončení.)

Chlumčany v okrese lounském.

I. Majitelé.

V okrese lounském známi jsou od r. 1318. Toho roku jest Vikart z Chlumčan svědkem Dobrohosta z Blahotic ve při jeho s Vicemilem z Kvíce. (Emler, R. D. Z. I. 17.)

Aleš Lintvurm z Chlumčan, který 1319 18. října obdržel od krále Jana dovolení vysaditi ves manskou Kolečov u Žlutic právem purkrechtním a který 1358 23. července má část podacího práva k faře v Lipenci (Regesta Boh. III. 220, 266. Tingl conf. I. 63), nenáleží Chlumčanům našim, nýbrž Chlumčanům u Petrspurku (jak Sedláček: Místopis udává). Kterému rodu Vikarta z Chlumčan přičísti dlužno, těžko rozhodnouti. Zdá se však, že jeho potomci byli Markvart, Petr a Zvěst řečený Kraf z Chlumčan, kteří 1366 stali se hromadníky (t. j. spolčili se svým jménem a král jim tento spolek potvrdil). Zvěst, syn Markvartův z Chlumčan stal se farářem v Chlumčanech r. 1367 6. srpna a byl jím až do r. 1400, 21. července (Emler conf. VI. 26). Před r. 1366 měl Markvart z Chlumčan jednu hřivnu platu na Vlčím (DD. XIII. 186). A k těmto vladykám počítám i Matěje Loudu z Chlumčan, který ve válkách husitských hrál dosti důležitou roli a o kterém později více bude psáno. Vede mne k tomu rozdílný erb od vladyk z Peruce a Jablonců z Vlastislavě, kteří od r. 1357—1443 na Chlumčanech se vyskytují. Jak dlouho tento rod v Chlumčanech nějaké zboží držel, není známo.

Druhý rod, který na Chlumčanech vládl, jest rod, kteří se Vršovci nazývají a kteří v století třináctém drželi Ředhošť a od r. 1319 Peruc. Dětrich z Peruce totiž dostává od opata Gerarda, kláštera strahovského 17 lánů poplatných na Peruci r. 1319 16. října. (Emler 10 urbářů, 276-8.) A není pochyby že on, aneb jeho syn stejného jména jest 1357 2. října svědkem smlouvy mezi farářem vinařickým Bartolomějem a Albrechtem z Kolovrat, když se jednalo o vyfaření Ročova z farnosti vinařické a zřízení samostatné duchovní správy v Ročově (erect. XXI., str. 108). Rod vladyk peruckých měl zboží ve Vršovcích, v Černčicích, Dobroměřicích, v Trhlavech (nyní zmizelých) u Nečich. Někteří Peručtí bydleli v Lounech, jako Matěj z Peruce, který byl měštěním lounským

v letech 1333—59. Ti, kteří měli majetek ve Vršovicích, vymřeli již kolem r. 1380 a jiní, jako Jindřich, Tas a Bohuš z Peruce se vyprodali a zůstali na Peruci nejdéle (v. má Farní osada Perucká: Sborník Vlasti VI.), až do polovice století patnáctého kolem r. 1450.

O potomcích Dětricha z Chlumčan víme, že měl syny Bořitu, Bohuše, Tasa, Rubina, Záviše, Uněje, Jindřicha příjímím Lutku a Petra. Dcery jeho byly Bohunka, manželka Stana z Neprobilic a Kateřina, manželka Beneše z Prahy. Z těchto bratrů byl Bohuš farářem ve Vrbně od r. 1359—79, Záviš farářem na Peruci od roku 1363—1403, Rubin byl taktéž knězem, ale není známo v jakém postavení. Uněj byl manželem Kateřiny z Jedlčan. Byl 1383 již mrtev a nezanechal potomků. Tři kopy platu ročního v Telcích a v Kvilicích byly v Slaném svolány jako na krále spadlé. Ale bratr jeho Tas (Protasius) z Peruce dokázal deskami, že s povolením císaře Karla IV. stal se hromadníkem s bratřími svými, kněžími Rubinem a Závišem, plebánem ve Vrbně. Dáno mu tudíž za právo. Z této zprávy jde zároveň, že tito bratři kněží byli již r. 1383 mrtvi a že jediný Tas byl naživě. Též Jindřich Lutka z Peruce, který bydlel v Lounech a jehož manželka Anna po druhé se tam provdala, byl r. 1380 mrtev. Nejspíš patron kostela chlumčanského stejného jména byl synem jeho r. 1400.

Téhož roku 1400 podávají do Chlumčan po Zvěstovi, synu Markvartovu z Chlumčan, bakaláře Jiljího syna Matějova z Prahy Petr, Vítek Šlechta, Jindřich Krásný, Jindřich Lutka, Bořita a panna Marketa z Peruce za polovici a Tas a Záviš plebán z Peruce taktéž za polovici podacího práva za faráře. Po pěti letech 1405 9. února jsou patroni chrámu zdejšího Bohuš (jiný nežli byl 1367 Bohuš plebán z Vrbna), Marketa panna, Vítek Šlechta a Jindřich Krásný bratr jeho, Jindřich Lutka a Bořita z Peruce. Po šesti letech, totiž 1411 19. října, podávají kněze Jana ze Saběnic Vítek Šlechta, Jindřich Krásný, Bořita a Marketa panna za polovic práva a Bohuš z Peruce taktéž za polovic práva podacího. (Všecky ty zprávy obsaženy jsou: Emler conf. VI. 88. 138. VII. 36. Tomek D. m. Prahy III. 439. Pelzel Wenzel IV. 460. DD. XIX. 132. Emler R. D. Z. I. 172.)

Bohuš z Peruce držel Peruc od r. 1411—43. Z výše uvedených Vítka Šlechty, Jindřicha Krásného, Bořity a Bohuše z Peruce pocházel Jan z Chlumčan, manželka jeho byla Anna. 1437 10. října

(DD. XX. 63 a 184) byli synové Janovi nepřímí. Starší Sigmund dostal od krále leta a s mladším svým bratrem Božatou měli poručníky Annu matku a Gerunka ze Sulevic. Poněvadž poručníkem býval vždy nejbližší příbuzný, jest pravděpodobno, že matka jejich Anna a Gerunk ze Sulevic byli bratr a sestra a tudíž Gerunk strýcem obou sirotek. 1443. 19. června zapisuje táž Anna z Chlumčan dětem svým 300 kop gr. a kdyby zemřeli, manželé svému Jindřichovi ze Sulislavic Mičanovi z Klinšteina (DD. 61. G. 20. XX. 184). O Sigmundovi z Chlumčan nemáme zpráv, bratr jeho Božata z Chlumčan 1454 27. února jest již mrtev a co měli v Chlumčanech, Dřetovicích (nyní Vřetovicích), Buděhosticích, v Blšanech, Vlčím a Levíně spadlo na krále. Část toho zboží zapsala Anna, matka sirotek a již manželka Jindřicha Mičana z Klinšteina v 700 kopách tomuto muži svému. (DD. XX. 184.)

Od r. 1414—19 připomíná se tu jiný rod, totiž Jan Jablonec z Vlastislavě a na Chlumčanech (znak dvě fialové orlice). Není pochyby, že i tento držel jen jistou část zboží chlumčanského.

Od r. 1443—1525 vládli tu potomci Jindřicha Mičana z Klinšteina a z Roztok.

Poslední byly Anna, Johanka a Krystýna Mičanky z Klinšteina a z Roztok, nejspíš dcery Jindřicha, který seděl na tvrzi vinařické. Anna vdala se za Hynka Veselického z Veselice na Lipenci, Krystýna měla Viléma Kříneckého z Ronova a Johanka Václava Haugvice z Biskupic. V neděli měly Toužetín, Vinařice, část Blšan a Vlčí. 1525 16. března Johanka z Klinšteina a z Roztok na Toužetíně prodává dědictví své v Chlumčanech tvrz, dvůr poplužní s poplužím, ves celou tudíž, s dvory kmety s platem, v Blšanech dvory kmety s platem, což tu má (tedy ne celou ves), ve Vlčí ves a dvory kmety s platem, což tu má, s dědinami, lukami, kurmi, vejci, robotami, husmi, mlýnem s platem, s horou řečenou Chlum, s vinicemi, s platem viničním, s desátky, rybníky, háji, lesy, podacím kostelním v Chlumčanech, ospy a jinými poplatky dědinnými i loučnými tak, jakž se jí to dědictví od sester jejich na rozdíl dostalo, purgmistru a radě i vši obci města Luna za 2825 kop gr. č. zaplacených. Zpravitel má a vedle ní Václav Haugvic z Biskupic, manžel její... ku kterémuž trhu Vladislav král ráčil dáti svolení. Dodatek tento učí nás, že tento majetek nebyl zpupný, nýbrž že na něm bylo duchovní zboží nějaké. Ale které to zboží náleželo du-

chovním, můžeme jen se dohadovati. Zdá se, že to zboží duchovní náleželo jeptiškám dominikánkám u sv. Anny (jinak sv. Vavřince) v Starém městě pražském (tam, kde nyní Ondřej Haase má tiskárnu a závody své), jak nás zápis z r. 1457 20. ledna poučuje, že měly deset kop gr. platu po Božatovi, synu Jana z Chlumčan zapsaných (ale ne na Chlumčanech, nýbrž na Dřítovicích a Královicích a Královickách). (Emler, R. DZ. II. 284.) Náleželo 2 kopy faře chlumčanské (viz Vlčí 1418. DD. XV. 302).

Z těch dob od r. 1525—47, kdy město Louny bylo pánem na Chlumčanech, máme seznamy platů a robot od r. 1539—47, kterých při popisu obyvatelstva užijeme.

Účastenství Lounských ve válce šmalkaldské proti králi Ferdinandovi I. mělo za následek, že všechny statky zpupné, které Lounští drželi, propadly a jen, co náleželo kostelům, špitálu a školám, to jim ponecháno. 1547 koupil Chlumčany od krále Ferdinanda I. Šebestián z Veitmile a na Chomútově (DZ. 8. E. 30). Ale nedržel je dlouho, 1549 9. května prodal je za 2100 kop gr. č. bratřím Janovi, Albrechtovi, Jiříkovi, Adamovi, Václavovi a Voldřichovi Kunšům z Lukovce. (DZ. 9, A. 18.) S počátku vládli tito zbožím od otce zděděným a tímto přikoupeným společně, když se dělili, dostal Chlumčany Albrecht, který je ale r. 1557 11. listopadu prodal Veronice hraběnce Šlikové z Holejče a na Toužetíně za 1950 kop. Svědkové trhu byli Jetřich z Reichu a na Srbči a Habart Kokovský z Hertenberka a na Kokovicích. (DZ. 56, G. 24.) 1576 11. ledna odkázala Veronika Šliková Chlumčany svému manželci Janovi ze Sovince a z Doubravice na Toužetíně (orig. DZ. II/22). Zemřela totiž 21. dubna 1581 (Mikšovic kronika, str. 51). Rok úmrtí Jana z Sovince není znám, ale 1579 byl ještě naživě.

Po Janovi ze Sovince a z Doubravice ujal Toužetín a Chlumčany Jan z Šelnberka, který držel statek mračský u Benešova. Kdy se tak stalo, není známo, ale 1583 byl již pánem na Toužetíně. Manželka jeho byla Kateřina z Veitmile, které ve dluhu 100 kop čes. zapsal 8. května 1590 po své smrti Toužetín s pivovarem, háji a chmelnicemi, platy na dvorech kmetcích v Toužetíně, Doníně, Březí, Nové Vsi, Smolnici a na Chlumčanech a rybník pod Citolibí. (DZ. 1084, G. 29.) Jan z Šelnberka zemřel jako poslední svého rodu 12. října 1597 a byl v kostele smolnickém pochován 28. října nato. (Mikšovic kronika 134, 135.) 1600 10. června v noci na neděli

nějací lotříkové vyloupili kostel ve Smolnici a pobrali v něm hermelín, který nad hrobem nebožtíka pana Šelnberka byl, ostruhy, tulich, kord, kalichy, ornáty a jiné věci, kteréžto po zprávě jiných celé za 400 kop státi mohly (tamtéž 202). Téhož roku 15. května vdala se vdova Jana z Šelnberka, Kateřina z Veitmile za chudého Němce Petra z Libenthálu(tamtéž str. 201), který byl sluhou markrabí Jáchyma Bedřicha z Brandenburku a kurfiřta pruského. Ne bez rozpaků přijat byl tento za obyvatele království Českého, protože svědkové, které vedl, byli neznámi, ačkoliv pocházel z prastarého rodu šlechtického (Veselý J., Citoliby, str. 104). Kateřina z Veitmile nyní již Libenthálova prodala Chlumčany 30. prosince 1605 Karlovi staršímu Hruškovi z Března na Citolibi (DZ. 179. H. 18. a 133. A. 30). Svému manželu druhému Petrovi z Libenthálu odkázala statek Toužetín, kdyby jej předemřela a přála si býti pochována v kostele smolnickém vedle prvního manžela svého Jana z Šelnberka 1606 28. ledna (DZ. 133. B. 1—3). Zemřela 30. dubna 1606 v 58. roce věku svého. Pomník její z červeného (sliveneckého) mramoru nalézá se zazděný za oltářním obrazem sv. Tadeáše v témž kostele smolnickém s erbem veitmilovským (mlýnským kamenem) s nápisem latinským: Monumentum magnificae heroinae dominae Catharinae Lybenthalae, ortae de styrpe Weytmilla, generosi ac strenui equitis domini Petri a Lybenthali in Gratzto et Tauzetino s(acrae) c(aesareae) m(ajestatis) dapiferi uxoris lectiss(imae) quae duorum maritorum consors primi magnifici d(omini) d(omini) Johannis a Sselnberg, olim ad judicia regni Bohemiae s(acrae) c(aesareae) m(ajestatis) consiliarii etc. vixit annos LVIII. die XXX. aprilis intra meridiem debitum vitae exsolvit ac placide in Christo obdormivit. (Česky vyloženo: Pomník slovutné paní Kateřiny Libenthalové, z rodu Veitmilovského, urozeného a statečného rytíře pana Petra z Libenthalu na Kratzu a Toužetíně Jeho císařské Milosti truksasa nejmilejší manželky, kteráž dvou manželů choť, prvního slovutného pána pana Jana z Šelnberka, někdy zemského soudu království Českého rady, stará 58 let, dne 30. dubna odpoledne pokojně v Kristu zesnula.)

Prodejem Chlumčan Karlovi staršímu Hruškovi z Března, výše-psaným, spojeny jsou s panstvím citolibským a zůstaly při něm až na naši dobu.

II. Kostel sv. Klimenta a duchovní správcové jeho.

Kostel chlumčanský sv. Klimentu zasvěcený patřil v dobách předhusitských do děkanství slánského. Dle desátku papežského, který platil totiž 15 gr., patřila fara k obročím dobře nadaným. Kdy však při něm ustanoven jest farář, není známo. Také z původní stavby kostela nic se nezachovalo, ač starý kostel teprv r. 1770 zbořen a nyní r. 1771 od stavitele Leopolda Vávry vystavěn jest.

Z knih konsistorních, kterými se faráři potvrzují, známe toliko pět. Do r. 1367 6. srpna byl tu farář Bartoloměj, kterého podali Petr, Uněj, Bořita, Bohuš plebán vrbenský, Jindřich a Tas z Peruce (Emler, conf. I. 89). Druhý byl Zvěst, syn Markvartův z Chlumčan, tedy z rodu domácích vládyk, kteří též na Vlčím měli platy, jak jsme při majitelích svrchu poznamenali. Právo patronátní se tenkrát dělilo, polovici měli Petr, Vítek Šlechta, Jindřich Krásný, Jindřich Lutka, Bořita a Marketa panna z Peruce, a druhou měli Tas a Závíš plebán z Peruce (Emler VI. 26). 1400 21. července byl třetí farář ustanoven a ten byl bakalářem Jiljí syn Matěje z Prahy až do r. 1405. Tenkrát byli patrony: Bohuš, Marketa panna, Vít Šlechta, Jindřich Krásný bratr jeho, Jindřich Lutka a Bořita z Peruce. Čtvrtý Řehoř, který býval oltářníkem sv. Doroty v kostele sv. Havla v Praze od 1405—1411 19. října, kdy zemřel. Po něm pátý, poslední známý katolický farář byl Jan ze Saběnic, kterého podávali Vítek Šlechta, Jindřich Krásný, Bořita a Marketa panna z Peruce, a to k polovici a Bohuš z Peruce taktéž s polovici práva.

Zvěst, syn Markvartův z Chlumčan, podle řady druhý farář, pronajal užitky farní r. 1395 knězi Křížovi ze Slaného za 13 kop gr. pr. na tři léta. Takové pronajímání dělo se tenkrát obyčejně, zde domyslíme si i příčinu, pro kterou Zvěst faru svou pronajal. Byl zajisté již 28 let farářem zde, tedy u věku pokročilém a toto pronajímání dělo se asi tak, jak nyní, když jde na odpočinek, kterého tenkrát nebylo známo.

Roku 1379, když visitoval archidiakon pražský Pavel z Janovic fary svého archidiakonátu 7. prosince t. r., byl zde vikářem (t. j. náměstkem faráře či nyní kaplanem jak v obyčeji jest) Petr z Libovic kněz od 14 let, který zde jest od sv. Jiří a dříve byl vikářem v Hořešovicích a v Týnci. Selka Anka z Chlumčan žaluje na faráře

Zvěsta, že minulý rok měl u sebe kuběnu Nětu, s kterou zplodil syna. Tato Něta že jest nyní kojnou u pana Jakuba z Blšan.

Farář Zvěst vymlouvá se, že při své churavosti byl v Praze u lékaře Havla v lékárně a tázal se o radu, jak by si mohl ke zdraví pomoci, který prý mu řekl, že pro přílišnou zdrželivost svou jest nemocen a že nyní po té radě zdrželivý není. Slíbiti musel, že ani řečenou Nětu, ani jinou do domu svého nepustí, s ní ani jísti, ani píti nebude a čistotu zachová pod trestem 6 kop arcijáhnovi a na stavbu kostela a žaláře dvou měsíců (lib. visit. fol. 163). Vyslýchán byl na faře perucké u přítomnosti děkana slánského Pavla, který byl farářem v Lidicích a Záviše, faráře peruckého.

Roku 1404 24. května farář Jiljí bakalář, syn Matěje z Prahy, směnil s panošem Janem Jabloncem za dvůr farní s městištěm, štěpnicí a vrbinami při tomto dvoře za dvůr Jana Jablonce a štěpnicí a s rolem, na kterém se vysívá 2¼ korce blíže polí a obydlí farářova s jedné strany a s druhé strany blíže lesa brložského, kterému se říká v Srném a za jednu kopu platu ročního polovici o sv. Jiří a polovici o sv. Havlu. Praví farář Jiljí, že jeho patronové Vít Šlechta, Jindřich Krásný, Marketa panna a Tas z Peruce, jakož i Jindřich Lutka a Bořita z Peruce se směnou touto souhlasí. Mistr Adam z Nežetic, vikář generální vyzval dva sousední faráře, totiž Martina z Brloha a Havla z Dobroměřic, aby oboje zboží prohlédli a své dobré zdání o té směně podali, kteříž uznali, že směna ta obročí fary chlumčanské jest užitečna, načež generální vikář tu smlouvu schválil. Také slíbil Jan Jablonce z Chlumčan, že uvede Jaroslava z Buděhostic na zboží to a deskami zemskými je ujistí, protože on měl to zboží v deskách zapsané.

Tato výměna jest proto důležitá, protože z ní se dovídáme, že dotčení peručtí panoši byli sice patrony obročí chlumčanského a že částí statku toho vládl nejen Jan Jablonce, ale i Jaroslav z Buděhostic. Kdo jest tento, praví nám další zprávy z r. 1409—1419, že byl místokomorníkem desk zemských a téhož rodu jako panoši z Peruce (Emler, R. DZ. I. 82, 84, 91, 97, 103).

Válkami husitskými asi fara chlumčanská osiřela, ač o tom přímých důkazů není. Kam náleželi chlumčanští osadníci od r. 1420 až 1620 pro nedostatek zpráv říci neumíme. Domněnkou podstatnou jest, že slušeli pod duchovní správu děkana lounského, aspoň od r. 1525—1547, dokud město bylo majitelem vesnice. Možná jest,

že od r. 1548—1620 přífaření byli i s Toužetínem k Smolnici. Od r. 1621 až do zřízení samostatné duchovní správy v Citolibi za hrabat Pachtů byli přivtěleni k děkanství lounskému a potom asi kolem r. 1660 dostali se pod administraci kněží z kláštera ročovského, což trvalo až do r. 1728. Od té doby jest kostel sv. Klementa v Chlumčanech filiálkou Citolib.

Nynější kostel (1771, Leopold Vávra) jest k východu obrácený (orientovaný), zdi omítnuté jsou z lámané opuky a děleny kórintskými pasloupky. Má šest oken zakončených polokruhy. V průčelí stojí jednopatrová věž. Loď tvoří obdélník 8·5 m dlouhý a 7·20 metru široký a jest v koutech zaokrouhlena. Kněžiště pravouhlé jest 6·60 m dlouhé a 5·20 m široké. Má dva oltáře a kazatelnu se slušnými řezbami, hned po vystavění kostela zhotovenými. Jediný pozůstatek ze starého kostela jest gotický kalich 0·175 m vysoký. Na šestikruhové noze připěvněn jest malý křucifix, ořech (uzel) má tepané vypukliny a šest výpusků, na nichž jsou vyryta jména Jesus a Sancta Maria. Spodek čísky má vyryté obloučkové proplétané pásy. Práce ta pochází z první polovice 16. věku. Zvony měl tři. První 0·65 m vysoký, 0·66 m široký s nápisem německým: Gott mich Johann Baltazar Cromelius, von Trier in Laun 1695. Druhý 0·58 m vysoký, 0·55 m široký s nápisem: Johann Georg Kühner, Gott mich in Prag, třetí 0·45 m vysoký, 0·45 m v šíři s nápisem: Anna Kühner 1808 (celý popis podle Matějky: Soupis Lounska 14, 15).
(Pokračování.)

František Teplý, archivář:

Sedlčanská kniha Jana Procházky.

I. Předmluva.

Z pozůstalosti † důst. p. Josefa Hejny, faráře v Bernardicích, získal jsem před lety¹⁾ mezi jinými též úhledně, celkem správnou, jen několika provincialismy protkanou češtinou psaný rukopis, na jehož přední pergamenové desce zdaleka a jasně prokmitalo jediné slovo: Knjha . . ., ostatek plíseň pohltila. Také 4 první listy (všechny

¹⁾ pro Národní museum pražské r. 1907.

ve velikosti osmerky) zkazilo mokro. V deskách samotných vevázal knihař jiný rukopis starší, nějaké celek neposkytující nábožné rozjímání s chatrnými úryvky kostelní písně. Knížečka obsahuje 150 stran, z nichž 23—30, 137, 141—148 a 150 prázdný.

Knihu psal Jan Procházka, mydlář a radní písař města Sedlčan. Že řemesloval, vypráví nám jeho podpis na str. 68, kde čteme: J. Procházka, mydlář sedlčanský; že zastával tehdy vynikající úřad písařský při magistrátu, oznamuje r. 1674 19. listopadu sám (str. 51) takto: Tenkrát mně Pán Buh pomohl s písařství a jest na mým místě zvolen Václav Kopidlanský a Václav Růžek. Procházka však nezapsal, kdy písařem ho ustanovili. Roku 1684 se stal Procházka městským rychtářem. Více se dovídáme o spisovatelově rodině. Já Jan Procházka leta Páně 1650 dne 30. Augusti právě v den outerní po sv. Bartoloměji vstoupil sem v stav svatého manželství s poctivou Annou, dcerou pozustalou po nebožtíkovi dobré paměti Javorským. Pán Bůh rač dáti, abychom v lásce manželské až do smrti zůstávali. Následují zápisy dítek: L. P. 1651 dne 1. Junii narodil se můj jmilý syn na orloji ve 14 hodin; v pátek koupele křtu sv. došel. Kmotrovstvím jemu požádání byli pan Jan Kudrna, Jan Najhauzer, kmotra paní Markéta Zatočilova. Pán Bůh dej mu zrost tak, abychom jej mohli dochovati ke cti a chvále Pána Boha, Sobě a kmotrům ku potěšení. Naroděn jest na štíru. Dáno mu jméno Jiří.²⁾ Podobnou formulí zapsal ostatní děti:

R. 1653 v pátek dne 4. Aprile narodil se Jan Rafael. Kmotrové předešli, narozen na raku. (O tomto synu později (str. 46) se dočítáme, že r. 1673 se živil řemeslem soukenickým.)

R. 1655 v sobotu, a to v den hodů Božího narození Krista Pána, Adam Kristian. Kmotři: p. Jiří Procházka, koželuh, p. Adam Burian, p. Eliáš Menšík, paní Zatočilova, paní Kudrnova. Narodil se na střelci.

R. 1657 dne 28. Septembris narodila se dceruška Dorota... na blížencích. Kmotrovaly paní Markéta Zatočilova, paní Anna Kudrnova, paní Nikodémka a Rejmarka, p. Mikuláš Zyk, varhaník. U zápisu krátce připsáno: umřela Dorota.

R. 1659 19. Novembris v den sv. Alžběty, na vodnáři, narodila se dceruška Alžběta...

R. 1661 v pátek na sobotu v noci 21. října v 8 hodin českých na-

²⁾ Zapsáno dvakrát.

rodil se synáček Franc. Kmotr: Jeho Milost pan rychtář Jiří Procházka. Nadepsaný synáček umřel dne 3. (nečitelno) l. 1662.

R. 1663 15. Maji ... narodila se dceruška Anna: Kmotra přední paní Dorota Pachovská, druhá paní Mandalena Zdeňkova, jinak Tábořská, třetí paní Anna Kudrnová. Kmotři: p. Jiří Procházka, pan Mikuláš Kolín. Křtěna jest od pana děkana sedlčanského t. č. kněze Jiříka Františka Sacze.

R. 1665 13. Juli ... narodila se dceruška Markéta ... Kmotry jak prve, kmotr p. Matěj Zlouže, toho času primas a paní Kateřina Zyklova jinak varhaníková. Děvčátko zemřelo r. 1666, 11. Novembris.

R. 1667 28. Octobris narozena dcera Zuzanna. Kmotra paní Anna Zlouže jinak Koralka ... narodila se na rybách.

Většinu těchto dětí Procházka ztratil smrtí: r. 1680 ve středu dne 21. měsíce srpna umřel syn Adam ve stáří 25 let; téhož roku 17. července v 8 hod. německých Anna (17 let), 29. července Zuzanna (13 let), leží na Církvici; ale r. 1676 16. února umřela dceruška má Dorota a v pondělí masopustní s pěkným průvodem pohřbena u velkého kostela sv. Martina. Pán Bůh rač jí dáti lehké odpočinutí: bylo jí 18 let. Kdo zná, jak rodiny hlavně městské si zakládaly na společném rovu, podiví se, že Procházka porozdílně pochoval své děti; leč musel. Roku 1680 v Sedlčanech zuřil mor a pro odvrácení nákazy tehdy pohřbívali jen za městem, v Církvičce.

Zůstaly tudíž Procházkovi 4 dítky: Jiří, Jan, Alžběta a Markéta. Jedna z těchto dcer provdala se za souseda Jana Hrádka († 1696 30. VIII.), druhá podle všeho za Filípka, též měšťana sedlčanského, jenž zápisník Procházkův zdědil, ale málo v něm pokračoval (str. 132, 136).

Jan Rafael Procházka, spisovatel pamětí, opustil svět r. 1697, 5. dubna (str. 132). O manželce jeho Anně, která ho podle všeho přežila (sice by byl úmrtí zaznamenal), ničeho nevíme.

Knih sedlčanská, mám za to, sloužila původně jen pro rodové zápisy. Později s úřady vzešla Procházkovi potřeba, aby i jiné záležitosti pro pamět zanášel a tak lze knihu rozdělit na stati, obsahující

1. zprávy o rodině vlastní (až do str. 10),

2. adresář osob, s nimiž Procházka přicházel do úředního spojení (11—22 str.), a potom jakási kronika či směsice zpráv, z nichž vynikají

Jan Procházka

† 1697 5. IV.

mž. Anna Javorská

cop. 1650 30. VIII.

Jiří	Jan Rafael	Adam Kristian	Dorota	Alžběta	František	Anna	Markéta	Zuzanna
* 1651 ¹ / ₆	* 1653 ⁴ / ₄	* 1655 ²⁵ / ₁₂	* 1657 ²⁸ / ₉	* 1659 ¹⁹ / ₁₁	* 1661 ²¹ / ₁₀	* 1663 ¹⁵ / ₅	* 1665 ¹³ / ₇	* 1667 ²⁸ / ₁₀
	r. 1673	† 1680 ²¹ / ₈	† 1676 ¹⁶ / ₂		† 1662	† 1680 ²⁹ / ₇		† 1680 ²⁹ / ₇
	soukeníkem	v Dublovicích						
		m. Alžběta						
Karel * 1680 ¹⁰ / ₁ - † 1680 ²⁵ / ₈ v Dublovicích								

3. zprávy úmrtí a j., a konečně
4. záznamy domácího lékařství
tehdejší doby, ovšem většinou po-
věrečné.

Podle toho jsem „knihu“, abych
v otisku nějaký systém udržel, o-
pisoval. Záznamy činil Procházka
dosti obšírnými, v textu se často
opakujícími větami, kterážto roz-
vlácnost čtenáře by unavovala,
nejmň při popisech křtů, pohřbů.
Ty jsem vynechal, jen někdy jako
na ukázkou je připojiv. Z celku vy-
chází, že Procházka měl značné
vzdělání (aspoň v latině i němčině
se vyznal), a nemalé porozumění
pro osudy milého, patrně rodného
města Sedlčan, jež svým rodákům
dosti zajímavě vyličiv, i okolním
obyvatelům se zprávami o jich sí-
dlech zavdělil, a to zprávami z
doby, kdy české péro usínalo a
národní uvědomení zacházelo z
měst do vesnických chaloupek.

Aby zašlé děje pěkného kraje
oživly a s nimi památka starého
písmáka Procházky, jenž všem vě-
kům může sloužiti za zářivý pří-
klad uvědomělého měšťana, otis-
kujeme někdy třeba naivní věty
s tím přáním, aby jim bylo na Se-
dlčansku porozuměno a našel se
někdo, kdo by *nynější* příběhy
po způsobě někdejšího rychtáře
městského budoucímu pokolení
zachoval. Také kronikářům pa-
mětních knih kraje dobře při spi-
sování pomůže.

Provincialismy: v Milízku, semky, zdet, umrlý, pastejř, se dvojíma dítkami, dvý dívčátek, sležení (kout šestinedělky), přeč, se tříma zvony, utrhančlivý jazyk, outerý křižný (křížových dní), setnice, cokolivěc, stoní (stůňou), slý, vylý (= slij, vylej), začastý a j. v.

II. A d r e s á ř:

Důstojně velebnému a vysoce učenému knězi panu Františkovi Ferdinandovi Czedikovi, hraběti palatinskému z Eisenberku¹⁾ a děkanu Karlsteinskému a při velebné konsistoři arcibiskupské sekretáři, pánu mně milostivému JMti k dodání

Vysoce osvícenému knížeti a pánu, panu Václavovi v Slezích, knížeti Saganskému, knížeti a vladaři domu Lobkovského,²⁾ knížecímu hraběti Stornsteinskému, panu na Chlumci, Roudnici nad Labem, Zlatého rouna rytíři JMC. skutečné tejně raddě a nejvyššímu hofmistru, J. M. C. pánu, pánu nám všem chudým dědičně poddaným tento žádostivý Memorial poníženě přednáším — (sic)

Vysoce osvícené kněžně a paní, paní Augustě Sophii v Slezích kněžně Saganské, rozené Falckrabince při Regnu w Bavořích v Sulchu, Ktens a Bergku, kněžně z Lobkovic, knížecí hrabince ve Sternstejně, hrabince ve Veldentczu, v Pomhambmarcku, Kavensperku a Morsy, paní na Ravenstejně, Chlumci a Roudnici nad Labem, J. W. O. K. M. a paní, paní mé nejmilostivější a dědičně ponížený Memorial —

V. u. p. p. Ferdinandovi Františkovi S. Ř. říše hraběti z Wrtby,³⁾ pánu na Voticích, Janovicích, Drahonicích a Přechíně, též ur. a stat. rytíři panu Vilímovi Hendrychovi Mitrovskému z Nemyšle a na Jetřichovicích, JMCské nařízeným královským hejtmanům kraje Vltavského žádost etc. —

Ur. a st. vladyce panu Václavovi Ignatio Schašovi⁴⁾ z Radobegle J. M. V. O. kníž. v Slezích saganského (titul), všech panství v království Českém ležících raddě a Regentu —

J. M. římského císaře uherského a českého krále skutečný komorník a nařízený hejtman kraje Vltavského v Království Českém — (kdo?)

Nejdůstojn. P. p. Matoušovi Ferdinandovi z boží milosti a apoštolské svaté milosti arcibiskupu pražskému S. řím.⁵⁾ říše knížeti, rozenému legátu slavného Království Českého Primasu, J. M. C. tajné raddě, Pánu, pánu mému dědičně Nejmilostivějšímu JMti ponížený memorial —

Opět adresa kněze Fr. Ferd. Čedíka s dodatkem: vejsadního kostela Svatých Petra a Pavla kanovníka, děkana Karlstejnského ...

V. uroz. p. p. Karlovi Lepoldovi Karetovi z Marggrabat (!) Savjanských, hraběti z Mjlezymu⁶⁾ J. M. C. skutečnému komorníku též královskému

¹⁾ Čedíkové z Eisenberka je rodina sedlčanská. Srov. Památky 1860, str. 79 násl.

²⁾ Václav z Lobkovic † 1677 24. IV.; syn jeho Ferdinand narozený 1655, 17. IX. — † 1715 3. X. Augusta Žofie, druhá manželka Václava, roz. falckrabínka na Rýně ze Sulzbachu.

³⁾ Ferd. František hrabě z Wrtby, † 1712 20. II., rod držel statky od roku 1647.

⁴⁾ Žákové (psali se Schackové) z Radobegle i Krocínové z Drahojegle sloužili Lobkovicům.

⁵⁾ Matouš Ferdinand Sobek či Zoubek z Bilenberka 1669—1675.

⁶⁾ Karel Leopold Millesimo, bratr známé Lylvie Černínové potom markrabinky z Badenu, zemřel na Vilémově r. 1690.

hejtmanu kraje Slanskýho panu na Vlachově Březí, Česticích, Peruci a Chodové Pojezdě (!) J. O. hraběcí Milosti k dodání —

JMti. řím. císaře uh. a č. krále Raddám, Místodržicím, Pánu p. praesidentu a vicepresidentu též slavné Appelací Raddám v Království Českém pánům, pánům nám milostivým, Jich Excell. a Mm. k dodání. —

Dvě stejně znějící adresy knížete z Lobkovic.

Ur. a stat. rytíři panu Mikolášovi Franztchimonovi (Franchimontovi) z Frankenfeldu, Pánu na Nemyšli, Nelžovicích, Knihovicích a Červeném Hrádku JMC. radda, comes palatinus (umřel 1684 16. II.).⁷⁾

dto Václavovi Jindř. Max Pauffovi z Pauffova a na Skrchleších.

dto Václavovi Milotovi Hrušovskému z Hrušova, pánu na Skrejšově, Vyšatolech (sic) a Pojezdci JMti. —

dto Karlovi Leopoldovi Henikovi⁸⁾ pánu na Vosečanech, Radíči a Netlucích, pánu mně milostivému JMti k dodání. —

dto vladkovi panu Janovi Lukášovi Crotinovi (Krocínovi) z Radoberje, hejtmanu panství Dobříšského.⁹⁾

Vysoce ur. pánu p. Ladislavovi Přilíkovi hraběti z Vršovic a Sedčic,¹⁰⁾ pánu na Kosové Hoře JMti k dodání. —

dto paní pí Evě Tallenberkové, rozené z Chejnova a Zwjtnberka,¹¹⁾ paní na Prčici, Chotěticích, Suchomastech a Německém Zahorí, paní mně milostivé k dodání...

Vysoce důstojnému a velebnému Pánu, panu Hiacintha Hochmana řádu svatého Praemonstratské⁰ opatu kláštera Strahovského a Milyvského Ustavičného Visitatora a Vicaria generálního JMC. tejně radě, pánu, p. mně chudého poddanému J. M. k dodání —

Důstojně velebnému a vysoce učenému Pánu Matyášovi Pecheovi Písma sv. Candidato, chrámu Páně blatenského, děkanu a dílu kraje Prácheňského Vicario foraneo panu a patronu mému vždycky milostivému, JMti k dodání —

D. v. a vys. uč. knězi panu Jiřímu Conradovi Genellovi, děkanovi města Sedlčan též kraje Vltavského Vicario foraneo panu a patronu mně milostivému JMti k dodání —

Uroz. a stat. rytíři p. Tholiašovi Formankovi z Formanku JMti K. Osv. v Slezích Saganskému (titul) panství Chlumeckého, Jistebnického, Zelečského, nařízenému hejtmanu JMti k dodání —

Ur. a stat. rytíři panu Václavovi Štěpánovi Halánkovi Czyenskemu z Giczjna¹²⁾ měšténíu královského slavného Starého města pražského pánu na Kosové Hoře JMti k dodání —

Vys. uroz. pánu p. Ferdinandovi Františkovi, Svaté ř. Ř.¹³⁾ hraběti z Vrtby, pánu na Voticích, Janovicích, Drahonicích a Předčíně, JMti řím. ské⁰ císaře uh. a čes. krále skutečnému komorníku, pánu, pánu mně milostivému tento můj ponížený memorial se přednáší a podává —

Ur. a stat. rytíři p. Antonínovi Frantzssymonowy (Franchimontovi) z

⁷⁾ O Franchimontech viz můj článek v Čas. přátel starož. českých roč. 1910, str. 121.

⁸⁾ Wolf Leop. Henneg koupil Osečany od Pavla Michny r. 1665.

⁹⁾ Jan Lukáš Krocín na Duběnicích a Chotovině; r. 1696 stavěl rodinnou hrobku u sv. Jindřicha v Praze.

¹⁰⁾ Prodal Kosovu horu před r. 1681.

¹¹⁾ Tato kralovka byla chotí známého služebníka Waldstejnova (vévody) Viléma Václava Frant. Talmberka, jenž potom se stal zemským soudcem. Witenberk = Wintberg, česky Vimperk.

¹²⁾ Halánek měl Kosovu Horu asi $\frac{3}{4}$ roku po Sekerkovi z Sedčic či hraběti Vršovci vide supra.

¹³⁾ Svaté římské říše.

Frankenfeldů, pánu na Nalžovicích, Kňovicích a Červeném Hrádku, JMti k dodání. —

dto... témuž... z Frankenfeldů J. M. C. a král. dvorského komorního soudu radovi, pánu na Nalžovicích, Kňovicích a Červeném Hrádku, JMti k dodání. —

Důst. vel. a vysoce učeným a urozeným pánům, pánům sv. Písma doctům i vší velebné kapitoly kostela královského slavného sv. Víta na hradě pražském Praelatům a Generálním pánům officialům v Království Českém, pánům, pánům JMtem k dodání —

Ur. p. Václavovi Leopoldovi Klaudyanovi z Slawiborzicz, kostela královského hlavního sv. Víta na hradě Pražském, kapitolního panství zřízenému panu hejtmanu do Chráštan k dodání —

Ur. p. Václavovi Joanesovi Švantlovi, panství lešanského zřízenému purkrabímu na kanceláři lešanské k dodání —

Ur. a stat. vladyce panu Jiřímu Tylynekrovi, J. M. O. Kn. Saganského (titul) radě a všech incorporinovaných panství dvorskému puchalteru, pánu mně milostivému JMti k dodání —

Uroz. a mnohowzacztnému Pánu p. Hendrychovi Heynctzowi z Kadaň, při král. Čes. deskách zemských Registratoru též J. V. Os. K. M. z Saganu (titul), v městech pražských actuarskému písaři (pánu) mně laskavému k dodání —

Učenému Pánu, panu Janovi Jiřímu Radecgskému (sic!) svobodnému pánu z Radče, pánu na Uhřicích, Líbeznicích a Tvoršovicích J. M. C. a král. hejtmanu kraje vltavského pánu, pánu mému dědičně milostivému JMti k dodání —

(Pokračování.)

Prof. Ant. Novák:

Víra Táborů.

(Pokračování.)

Shromáždění rozhodlo se spor tento vyřídit, protože veřejné hanobení spisů Viklefových přineslo zemi české mnoho zlého. Je pokládána za kacírskou, že se jí kněží přidržují a proto vyhlášena proti ní křížová výprava, kdežto země si už přeje míru. V zemi je rozkol, který uráží památku mistra Jana Husa.

Oba protivníci měli proto svůj spor předložit vybraným rozhodčím. Engliš zvolil si Rokycanu, Václava z Dráchova, Mikuláše z Pelhřimova a Petra Němce ze Žatce. Arbitři Příbramovi nejsou jmenováni. Příbram¹⁴⁾ dokazoval opět, že Hus se odsouzených článků Viklefových nepřidržel. V nastalé hádce shromáždění dalo najevo nesouhlas s jeho vývoď. Pak jal se vykládati svou vírou o svátosti oltářní, obdobnou podle svědectví Biskupcova s vírou mi-

¹⁴⁾ Cochleus: Historia Hus., str. 230—234.

strů na Konopišti. Objasnil také učení tábořské o přítomnosti Krista ve svátosti, jak je našel formulováno v jejich traktátech. Formulace tábořská zněla: *Corpus Christi est in Sacramento altaris solum figuraliter, vel in signo, vel virtualiter, vel secundum dona solum et gratias, a corpore Christi condistinctas et non cum hoc secundum substantiam et existentiam suam naturalem*. Vedle traktátu Němcova jsou tu citovány zvláště články traktátů Biskupcových. Příbram osvědčil pak pravou transsubstanciační víru a způsob pravého klanění se svátosti, v čemž posluchačstvo s ním souhlasilo. I udeřil na Payna, ahy tuto víru buď pochválil neb pohaněl. Tento však byl na rozpacích a na doléhání posluchačů se ohradil: „Nolo, nolo, nolo respondere!“ A když sám Korybut vyznal, že víra Příbramova jest i jeho vírou, přiznal se i Payne k víře Příbramově. Příbram posílen úspěchem chtěl od něho věděti, proč nechtěl prve odpověděti. Tento opět oněměl. Nato sestoupili se posluchači k poradě a šest z nich se vyslovilo ve prospěch Příbramův. Jen Mikuláš Biskupec a Petr Němec nechtěli to vyznati a „jako zteklí psi hlavú sú vrtěli“. V Apologii vyčítá Příbram Biskupcovi, že proto se zastával Payna, že tento přidržel se Viklefa, z něhož Němec a on vybral skoro veškeré myšlenky svých tří traktátů.

Příbram pak napadl Engliše, kterého zove v Apologii¹⁵⁾ „lectator eiusdem Wicleph obtinatissimus, defensor pertinacissimus“, po česku „vyčítaje mu, že je cizozemec a že přinesl do Čech nesváry“. Biskupec to později Příbramovi vyčetl, že Payne nerozuměje česky, nemohl se brániti. V kronice nezmiňuje se Biskupec o pokoření Paynově „k vůli stručnosti“.

Dne 20. října učinili posluchači prozatímní smlouvu, již Biskupec v kronice uvádí:¹⁶⁾ Oba mistři měli zachovati mezi sebou pokoj až do sv. Ducha roku příštího. V tom čase nemá jeden druhého tupiti, nemají kaceřovati Husa ani Jakoubka ze Stříbra, nýbrž pokládati oba za pravověrné a do určené doby nemají uveřejňovati proti sobě žádných spisů, leč by je dříve ukázali posluchačům a tito je schválili.¹⁷⁾

Z umluveného hádání na rok 1430 sešlo. Zatím Táboři vydali

¹⁵⁾ Cochleus: *Historia Hussitarum*, str. 228. Apologii cituje Cochleus: *Item in libro, quem de veritate corporis et sanguinis Christi in Eucharistia scripsit...*

¹⁶⁾ H. II. 595—596.

¹⁷⁾ Cochleus: *Historia Hussitarum*, str. 226.

zmíněný tříkrálový výnos pod pečeti Mikuláše Biskupce.¹⁸⁾ Zaslali ho přímo Příbramovi, aby ho podle doznání v Professi (Cochleus: Hist. Hus. 224) zlehčili.

V Professi praví Příbram: „Item non placent mihi scripta, statuta plurima sacerdotum Thaboritarum: praecipue litera quaedam ex eorum unanimi consensu (ut scribunt), anno isto videlicet 1430 promulgata. In qua sequendo Petrum Anglicum et Johannem Wicleph aprobant eius sententias in supradictis punctis de corpore Christi perfidis et aliis multis alias promulgatis. Item, in qua asserunt venatum dogma: panem materiale in Sacramento remanere et in qua sacrilege deponunt invocationem sanctorum triumphantium et ieiunia seu vigiliis, precedentes festa eorum; consecrationes rerum visibilium: et in qua approbant celebrationem schismaticam suarum missarum et refutant cultum celeberrimum ecclesiae et ritus et administrationes omnium pene Sacramentorum. Non placent mihi cum scriptis eorum, de quibus alibi.“

Není pochyby, že na Tři krále 1430 vydali Táboři „cum unanimi consensu“ pod pečeti Biskupcovou první část své kroniky a pro Příbrama přiložili ještě odpověď na 23 článků pražských, jak obsah podaný Příbramem dosvědčuje.¹⁹⁾ Obě strany sešly se na sv. Filipa a Jakuba (8. března) r. 1431 v Karolinu, zastoupeny zvolenými osobami. Za stranu pražskou tu po prvé vystoupil Rokycana a vyčetl Táborům 7 vin. (Tato polemika byla podkladem pro Rokycanův spis „De 7 sacramentis“. Polemisuje s tříkrálovým listem Táborů.)

1. Táboři posmívají se některým svátostem. 2. Neuznávají dovolnosti modliteb za mrtvé. 3. Neuznávají přímlov Panny Marie a svatých. 4. Neuznávají postů a dávají tak lidu dovolení k nestřídmosti. 5. Nezrážejí svých kněží od války a nevedou jich podle Písma. 6. Kněží táborští mají světský majetek, což je proti třetímu článku. 7. Neslouží mše, jak se sluší podle starých obyčejů, nekřičí se, nepřilévají vína do vody atd., pokládají mši mistrů za špatnou.

¹⁸⁾ Bylo to vlastně usnesení tábořské synody, namířené proti Příbramovi.

¹⁹⁾ Srovnej výčet bludů Tábořských v „Životě kněží Táb.“ Č. K. D. 1863, 287. Podobně v Apologii: Cochleus: Historia Hussitarum, str. 226. Usnesení synody mělo být pro kněze tábořské závazné a hejtmané táborští drželi nad ním ochrannou ruku.

Biskupec nezůstal Rokycanovi odpověď dlužen. Ujišťuje ho, že Táboři netvrdili nic proti řádům Krista a prvotní církve a byli a jsou vždy ochotni pokořiti se před pravdou, která nad vším vítězí. Jsou však také ochotni spíše smrt podstoupiti, než něco ze zákona Kristova ubrati nebo proti němu jednati.

Pak předesílá 8 bodů supposice:

1. Kristus jest jediný a nejlepší zákonodárce.
2. Zákon nový vyniká nad Starý a ostatní příkazy a stačí úplně pro zřízení církve.
3. Z předpisů ostatních mají se uznávati jen ty, které lze přímo z Písma vyvoditi, kdežto vše ostatní sluší jako nálezy lidské odvrhnouti.
4. Výroky sv. Otců mají se přijímati potud, pokud z nich mluví Kristus a dají se přímo dovoditi z Písma. Mnohé praví svatí Otcové jen podmíněně, něco z domněnky, mnohé jen doporučují.
5. Starý zákon užíval obrazných rčení, ale nyní se toho nutno vystríhati. Z obřadů mají se podržeti pouze ty, které sám Kristus schválil, a nutno se při nich vystríhati nádhery, která lid svádí.
6. Nutno rozeznávati obřady zavedené lidmi a vymyšlené ceremonie od znamení doložených z Písma a znamenajících seslání milosti.
7. Kněží, kteří nezachovávají těchto vymyšlených obřadů, nehřeší.
8. V evangeliu Kristově jest vše, co máme věřiti a co konati, a také víra o svátostech lépe a pravdivě obsažena než ve výkladech dnešní církve římské.

Při svátostech rozeznávají Táboři ustanovení Kristovo a přídavky zavedené lidmi ze ziskuchtivosti. I bez svátostí lze dojíti spasení. Mnohé svátosti jsou ověšeny obřady, jejichž přestoupení se bojí mistři více než přestoupení zákona božího. Táboři budou při obřadech svátostí následovati Krista a praksi prvotní církve.

A nyní Biskupec opakuje články svého tříkrálového listu, ale dokládá místy své these šířeji a připojuje četné doklady z Písma.

Tuto svou apologii chystali Táboři po částech. Několik článků projednali již v Klatovech r. 1424, větší část definovali na synodě písecké r. 1426 a na Táboře r. 1429. Jako celek vydali spis na Tři krále r. 1430. Nyní ho použili proti Rokycanovi a v úplném znění r. 1436 proti Paynovi.

Pro úplnost podáváme je nejstručněji.

1. Svátosti²⁰⁾ vyjma biřmování a poslední pomazání přijímají Tá-

²⁰⁾ Článek tento jest zařazen k r. 1436 co druhý.

boři v jejich čistotě a původnosti bez pozdějších přídavků. Pro biřmování pak nenacházejí v Písmě dokladů, ač přiznávají, že je užitečné, uděluje-li ho ve smyslu apoštolů řádně zvolený biskup. Poslední pomazání uznávají v té formě, v jaké o něm mluví sv. Jakub. Tyto dvě svátosti zavrhl Táboři, protože pokládali Konráda z Vechty za simonistu, neboť korunoval Zikmunda za krále, ač je Němec a nepřítel národa českého. Biskup nemá míti více moci než obyčejný kněz.

2. Táboři nejsou nepřáteli mrtvých, protože nedovolují se za ně modlití. Dobré skutky za živa vykonané jen pomáhají a ne posmrtné odkazy. Očistce neuznávají — jako řecká církev — neboť očista duše děje se hned po smrti na soudu soukromém, ne-li již za života. Opačné doklady mistrů z Písma neobstojí. Také modlitba za mrtvé není doložena Písmem.

3. Táboři brání dožadovati se přímluvy Panny Marie a svatých, protože stačí přímluva samého Krista. Lidé si myslí o svatých, že uprošují rozhněvaného Boha o závod jako maršálci krále na zemi. Svaté máme pokládati pouze za světlé vzory. Úcta ta patří pouze Bohu.

4. Táboři zachovávají pouze posty určené zákonem božím. Lepší je půst duše od hříchů. Postu tělesného nezamítají, ale nechtějí určovati čas, neboť to bývá spojeno s pověrami. Půst u bohatých se zcela zvrhl.

5. Na obvinění, že válek současných lidu neoškliví a zlořádů z nich nevymítají, hájí se Biskupec, že válka byla zdvižena s plným souhlasem mistrů pražských z nutnosti, a opakuje znění třetího článku ze známých devíti, aniž by k tomu něco podotýkal.²¹⁾ Mimo to na začátku války měli Táboři s mistry v Praze různé porady o tom, že války za určitých podmínek jsou dovoleny. Tyto podmínky si Táboři zapamatovali, aby se pro budoucnost vystříhali přehmatů a lidu oznámili, že boj za pravdu boží zdvihli se souhlasem mistrů. (Tak si nutno představití vznik mírových článků táborských, které ve smyslu Jakoubkova dobrozdání byly oznámeny nepochybně na Písku.) Zlořádů ve válce netají a neobhajují, jak plyne z usnesení jejich prvních synod, ale nesmějí se viniti jako jejich původci.

²¹⁾ Zde myslím nutno hledati původu mírových článků Tábořských v o-
nom znění, jak nám je zachoval Biskupec.

6. Proti majetku kněží vyslovili se také na svých synodách. Majetek, pokud se ho užívá k podporování chudých, vdov a sirotků, není hříchem. Mistři nechť si vyvrhnou předem břevno z oka, neboť mnozí z nich vládnou tajně majetkem, kdežto kněží táborští ho užívají veřejně. Pražané ať si připomenou pronásledování Táborů v Kostelci, Malešově, Hradci Králové a Čáslavi!

7. K výtce, že nezachovávají řádu mešního a haní řád Pražanů, odpovídají, že zachovávají pouze věci podstatné, kdežto nálezky lidské odmítají, jako to činil sv. Petr, Dionysius a církev řecká. Zamítají gestikulaci, spínání a vztahování rukou, ukřivování, neboť to vše jest jen farizejství, provozované od mistrů pražských — obílených to hrobů.

Biskupec podává pak vývoj ritu pražského podle známých hádek svých s Příbramem a opět se proti Rokycanovi dovolává Jakoubka, jeho učitele, a zvláště široce tu vypisuje ritus Dionysiův. V rozhořčení cituje biskupec Apokalypsu sv. Jana (XVII.) a mluví o Jezabel.

Ke konci lituje ironicky Rokycany, jako kdysi Příbrama, že tolik potu a práce vynaložil nadarmo, neboť učení Táborů zůstalo nepohnuto. Shromáždění i tentokráte rozešlo se bez konečného rozhodnutí.

*

Několik zajímavostí nutno vytknouti v tomto dlouhém sporu.²²⁾ Několikrát najdeme tu odkaz na řeckou církev. Tato myšlenka uzrála až v letech 1451—52, kdy Konstantin Anglicus objevil se jako neoficiální posel Čechů v Cařihradě. Táboři usilovali o spojení s církví řeckou ne pro nedostatek kněží, jako pozdější utraquisté, ale proto, že řecká církev podle jejich názoru zachovala lépe přikázání Kristova a prvotní církve a Táboři se nebáli provést úplného rozkolu s Římem, v kteréžto otázce utraquisté nerozhodně kolísali.

²²⁾ H. II. 596—700.

Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského.

(Pokračování.)

Tak na příklad dává písemné rozkazy úředníkům svých stolních statků budišovského a mírovského o dovozu písku, cihel, vápna, tesaných kamenů. — Hlavní tíha stavby spočívala na biskupovi, jeho úřednících a poddaných. Prusinovský pro ni nelitoval času ani peněz a často dlel osobně na staveništi.⁶⁶⁾ Než přece jen sám se svými poddanými nestačil na všechno. Proto obracel se o pomoc při stavbě a hlavně při dovozu staviva k opatu kláštera hradištského Kašparu z Litovle, ke kapitule, k panu Pertoltovi z Lipé⁶⁷⁾ a k Olomučanům.⁶⁸⁾ Je pozoruhodno, že i u kapitoly narazil na dosti velké neporozumění a nápadnou neochotu. I když dala své podané k dispozici, ve skutečnosti nebylo možno na ně se spoléhati a s nimi počítati.⁶⁹⁾ Za těchto okolností byl biskup nucen najímati placené pracovní síly pro dovoz staviva.⁷⁰⁾ Jak velmi při stavbě záleželo na osobním jeho řízení, ukázala jeho nepřítomnost v první polovici r. 1569, kdy dlel s poselstvím v Polsku. Odevzdal sice péči o stavbu proboštu kapituly Matyáši z Duban, ale ve skutečnosti práce pro neochotu kapituly, nedostatečný dozor úředníků i nečinnost dělníků, zaviněnou nedostatkem staviva, uvázla nadobro. Podobně tomu bylo, když biskup byl v Kroměříži a nepřišel déle osobně do Olomouce. V takových případech potom opravdu „barví vzpěněná krev i řeč dopisů“ vznětlivého biskupa, jenž v ničem nechtěl znáti překážek.⁷¹⁾ Přece však alespoň oprava kláštera sv. Jakuba byla

⁶⁶⁾ Navrátil, Jesuité str. 128/8³. — Určil na stavbu částečně i důchody z vesnic náležejících klášteru sv. Jakuba a zastavených Pernštýnovi. Navrátil 66³.

⁶⁷⁾ Pertolt z Lipé byl jedním z poručníků nedospělé Kateřiny Berkovny z Dubé, majitelky sousedního panství šternberského. Navrátil str. 40—41, 45, č. 23, 28.

⁶⁸⁾ O naprosto odmítavém stanovisku Olomouckých k stavbě a sporech jejich s biskupem při ní viz SHK 1928, str. 127—8.

⁶⁹⁾ Navrátil, Jesuité str. 36, 47/7³, 59, 66², 67.

⁷⁰⁾ Navrátil str. 47/7³. K dovozu staviva dal biskup k dispozici i své koně zámkové z Kroměříže. — L. c. str. 67.

⁷¹⁾ L. c. str. 49—50 (č. 32.). — Srovnej tamtéž Úvod str. XXXI.

skončena, takže 17. března 1569 došlo konečně po mnohých průtazích k přestěhování minoritů, kteří výhod smlouvy použili tak důkladně, že k movitostem, jež mohli vzíti s sebou, počítali prý i dveře a veřeje svého starého obydlí.⁷²⁾

Jesuité však nemohli v dosavadním příbytku svém vedle dómské školy vyčkávatí dokončení stavby, poněvadž při vzrůstajícím počtu jejich stal se již pro ně velmi těsným a za nebezpečí moru r. 1568 i velmi nezdravým. Kancelář biskupův, kanovník Gerstmann, nabídl jim svůj vlastní dům a biskup sám na odůvodněné prosby rektorovy přiměl po delším jednání opata Kašpara z Litovle k tomu, že k témuž účelu i on propůjčil svůj dům sousedící s Gerstmannovým a dovolil spojení obou průchodem.⁷³⁾

V těchto dvou domech tedy bydleli jesuité od podzimu 1568 až do října 1569, kdy stavba kláštera úsilím biskupovým dospěla alespoň tak daleko, že se mohli v počtu 27 i do něho přestěhovatí a alespoň částečně se v něm zařídití. *V den sv. Františka, 4. října 1569, byli sem slavně uvedeni biskupem, jenž celebroidal v klášterním chrámě pontifikální mši a uspořádal v jídelně kláštera malou domácí slavnost, k níž pozval vedle některých duchovních hodnostářů i pana Václava staršího Haugvice z Biskupic, člena rodu tovaryšstvu velmi nakloněného.*⁷⁴⁾ Po přestěhování jesuitů do jednoho křídla nové budovy pokračoval biskup tím usilovněji v další přístavbě i přestavbě místností obytných i školních, i ve výzdobě chrámu. O postupu prací a poznenáhlém vzrůstu budovy referují i obvyklé roční zprávy, z koleje generálovi do Říma podávané, z let 1570 a 1571.⁷⁵⁾ Největší pohromou pro stavbu stále ještě nedokončenou byla náhlá smrt biskupova r. 1572.⁷⁶⁾ Po této krizi úmrtím biskupovým způsobené i stavba konečně našla své pokračovatele.

⁷²⁾ Navrátil, Jesuité str. 48³, Kroess I. 310. — Klášter sv. Jakuba náležel původně augustiniánkám, byl však zrušen a r. 1535 soudním nálezem jeho statky byly dány v držení Jana z Pernštejna, důchody a užitek z nich však přisouzen biskupovi. — Wolný, Kirchl. Topographie I. 301. — Srovnaj str. 68¹, 87¹.

⁷³⁾ Biskup opatovi z Hukvaldů 24. VIII. 1568, Navrátil, Jesuité str. 43 až 44/4², č. 26, Kroess 310.

⁷⁴⁾ Navrátil l. c. str. 48, č. 31. — Kroess (I. 311) mylně uvádí, že byl přítomen podkomoří Haugvic, ježto podkomořím se stal až r. 1571 bratr Václavův Hanuš. — Viz SHK 1928, str. 126.

⁷⁵⁾ Navrátil, Jesuité str. 77, 118—119.

⁷⁶⁾ O důsledcích jejich pro stavbu ke konci této kapitoly.

Než žádný již si nezasloužil tak plně a doslova názvu „structor lycei“, jenž zdobí náhrobek zakladatele koleje Prusinovského.⁷⁷⁾

Biskupský seminář a šlechtický konvikt.

Vedle vyučování ležela biskupu na srdci i výchova mládeže, zvláště té, jež dorůstala k úřadům církevním i veřejným. Proto vedle jezuitské koleje a účelného jejího vybudování tolik péče věnoval svému semináři a šlechtickému konviktu, který r. 1567 zřídil v jeho sousedství. Koncem května t. r. převedl sem zmíněnou „pacholecí školu“ šlechtickou z Kroměříže. Chovanci její stali se žáky jesuitů, zatím co výchova jejich domácí a hospodářské vedení ústavu zůstalo prozatím i nadále svěřeno světskému knězi M. Danieli Dutiovi. Hned v prvním roce 1567—8 byli v tomto konviktu dva synovci nuntia Biglia a synové a příbuzní pánů z Žerotína, Berků z Dubé a Lipé, Bruntálských z Vrbna, Jetřicha z Kunovic, Bernarda Zoubka ze Žerotína, Jana Žampacha z Potnštejna, značnou měrou tedy i pánů nekatolických.⁷⁸⁾ Tím však se biskup nespokojil a chtěl z pochopitelných důvodů i výchovu těchto mladých šlechticů svěřiti jesuitům. Proto 29. září 1569 — téměř současně s uvedením jesuitů do kláštera sv. Františka — spojil po ujednání s provinciálem sousedící domy semináře a konviktu průchodem a sjednotil oba ústavy pod jediným jezuitským regentem, jemuž dání k ruce 3 řádoví scholastikové, kteří náhodou s počátku všichni byli slovanského původu.⁷⁹⁾ Dozorem nad spojenými ústavami byl pověřen biskupský oficiál Jan Had, hospodářským správcem jeho stal se zvláštní úředník biskupský, jemuž dostalo se také od biskupa velmi přesných pokynů a podrobných předpisů pro přijímání a udržování chovanců.⁸⁰⁾ Úkol jeho byl velmi nevděč-

⁷⁷⁾ V. Houdek, Náhrobky Prusinovských z Víckova, str. 23. J o s. V y v l e č k a, Příspěvky k dějinám kostela Panny Marie Sněžné v Olomouci. V Olomouci 1917, str. 88—89.

⁷⁸⁾ Biskup však musil velmi často upomínati na všechny strany o zaplacení stravného za příbuzné chovance. Navrátil, Jesuité str. 20⁵, 52², Kroess 304—308, Prasek, Kopíř 1568, č. 19, 142.

⁷⁹⁾ Navrátil l. c. 52³, Kroess l. c. — Po Pěšinovi, jenž na podzim 1567 vystoupil z řádu, vedl seminář P. Wolfgang Pyrringer, po něm od 1569 P. Strobel.

⁸⁰⁾ Viz „Instrukcí od nás Vilému Mocovi (z německého Matz, Matthaeus) Švancarovi, kterak by se při spravování mládeže v seminarium olomouckém chovati a řídit měl, daná ze dne 21. února 1570. Navrátil, Jesuité 52—53, č. 34. — Nepřesně otiskuje také Kameníček, Sněmy III., str. 359³. — Tato instrukce mezi jiným ustanovuje, že bez souhlasu rektora koleje jesuit-

ný a nesnadný, ježto jednak ani páni neplatili řádně za své syny a příbuzné a museli býti neustále upomínáni, jednak i biskup těžce sháněl obnosy pro vydržování ústavu a svých alumnů. Vždyť i základní obnos k tomu určený, důchody z vesnic kláštera svatojakubského, bylo mu pracně vymáhati od úředníků jejich držitele, pana Vratislava z Pernštejna.⁸¹⁾ Za těchto okolností byl nucen si někdy i vypůjčovati velké obnosy za tím účelem, aby mohl semináři vyplatiti roční důchod a podle nutné potřeby jej rozmnožovati.⁸²⁾ Ze stolních statků biskupských rovněž plynuly na jeho pokyn menší obnosy témuž účelu.⁸³⁾

To všechno ale nestačilo rostoucím potřebám semináře. Proto pojal biskup plán větší finanční akce pro seminář; zamýšlel totiž zdaniti v jeho prospěch všechny kláštery na Moravě, mužské i ženské. Svolal na 1. září 1570 všechny preláty moravské a před-

ské nesmí úředník nikoho do semináře přijati. Nečiní rozdílu mezi mládeží šlechtickou a nešlechtickou, ale mezi chovanci (alumny) biskupem vydržovanými a těmi, kteří sami za stravu platí. Na vydržování alumnů biskupských určuje se ročně obnos 240 zlatých, 13 grošů a 6 peněz (1 zlatý = 30 grošů, 1 groš = 7 bílých penězů) a některé naturalie z vesnic svatojakubských. Mezi těmi, kdož v ústavě byli vydržováni na vlastní náklad, byl zase rozdíl. Jedni dosud platili 30, nyní 35 zlatých, druzí dosud 20, nyní 25 zlatých ročně. Ve skutečnosti 35 zl. ročně platili jen šlechtičtí chovanci. Tito byli v důsledku toho poněkud lépe stravováni než vlastní seminaristé a ti, kteří platili 25 zl. ročně. Byla tedy vlastně potom trojí kategorie chovanců v ústavě. Měli však společné představené a společnou jídelnu (Kroess 304—5). — Od svých alumnů, a to i od cizinců, biskup vyžadoval písemné prohlášení a převzetí závazku pravděpodobně k tomu, že budou působiti v olomoucké diecési. Některým bohoslovcům z Hlohova, kteří prostřednictvím Grodeckého dostali se do olomouckého semináře, zdály se požadavky biskupovy tak přísnými, že odtud uprchli a teprve na přímluvu Grodeckého opět byli přijati. Navrátil, Jesuité 54-56, č. 35, 36. Vedle biskupa zřizovali i jiní volná místa v semináři, na příklad bratří Grodečtí pro seminaristy, kteří budoucně měli působiti jako kněží v Brně nebo jejich statku Grodziecu na Těšínsku. Navrátil, Jesuité str. 94—95/56, 98—99. Podobně později Pernštejn věnoval 400 zl. ročně pro vydržování alumnů ze svých panství. Kroess I. 379—380.

⁸¹⁾ Viz pozn. 72. Upomínací listy úředníkům perňštejnským z l. 1568 až 1570 u Navrátila, Jesuité str. 53⁴. Tehdy měl pan Vratislav z Pernštejna platiti podle stvrzenky z r. 1567 v biskupském kopiáři — půlletně 203 zl. 9 gr. 2 p. — I když pak biskup nějaký obnos od Pernštejna obdržel, často si s ním zase vypomáhal jinde, na příklad při stavbě koleje. — Viz poznámku 66.

⁸²⁾ O tom svědčí dlužní úpis ze dne 19. X. 1568, podle kterého si vypůjčil od opata Jana Cyra ve Vratislavi 2.000 zl. dukátů uherských a 1500 tolarů saských. — Navrátil, Jesuité str. 43², Wolný, Typographie I. str. 261.

⁸³⁾ Instrukce Matyáši z Duban z 28. I. 1569: Z peněz, které mu odvede hejtman osoblažský, má dáti 50 zl. na vychování seminaria. Kdyby ty peníze nestačily, dodá mu další úředník mirovský. Navrátil, Jesuité str. 46.

stavené klášterů do Olomouce také za tímto účelem, ale pravděpodobně narazila u nich myšlenka jeho na odpor.⁸⁴⁾ Jakmile však osvědčeným prostřednictvím kardinála Commendone obdržel papežské svolení k provedení svého úmyslu,⁸⁵⁾ nevázal déle přikročiti k činu. Užívaje práva papežem mu přiznaného, zavázal všechny kláštery k vydržování semináře a nařídil jim, aby mu všechny k 13. červenci 1571 pod přísahou přiznaly své jmění a statky a podle odhadu těchto určitou kvotu z nich 29. září t. r. odvedli biskupovi na seminář.⁸⁶⁾ Než i císař měl své finanční záměry s moravskými kláštery a tím se stalo, že rozhodný zákaz české dvorské kanceláře zmařil biskupovu akci ještě před 13. červencem.⁸⁷⁾ Biskup se sice zákazu císařovu podrobil, hájil však pro všechny případy svých práv zejména na takové kláštery, jejichž zakladateli, opravnými pány a visitátory byli biskupové olomoučtí a žádal císaře, aby si dal od klášterů zaslati ony odhady majetku již vyhotovené a uvážil, zdali by se částka jím požadovaná přece jen nemohla obrátiti na vychování mládeže.⁸⁸⁾ Než akci biskupovu nutno zákazem císařským již pokládati za ztroskotanou. Poněkud šťastnější než ve shánění peněžních prostředků pro seminář byl biskup ve snaze opatřiti mu vyhovující budovu.

Již r. 1568 byl asi dům poblíže kláštera sv. Františka⁸⁹⁾ pro seminář příliš těsný. Chtěje tomu odpomoci, vydal biskup 9. srpna 1568 list, kterým „do své vůle dává k užívání mládenců, které v Olomouci v seminariu chová a těch, kteří sami na sebe nebo rodičové jejich nakládají, dům se zahradou, který po panu Hynku st. Krušině z Lichtenburku přešel v držení jeho. V případě, že by zemřel aniž by o domě tom jinak stanovil, připadá semináři k pra-

⁸⁴⁾ Žáci jesuitů připravovali na 1. září 1570 své obvyklé produkce, vystoupení řečnická i básnická, aby tak naladili preláty k příznivějšímu posuzování biskupovy žádosti. Navrátil, *Jesuité* str. 71/71¹², Nováček, *Paralipomena V. K. sp. nauk* 1902/XV.

⁸⁵⁾ Breve Pia V. ze dne 28. III. 1571. — Navrátil, *Jesuité* 110—111, č. 59.

⁸⁶⁾ Navrátil l. c. str. 123¹. — d'Elvert Chr., *Die Kammerbeihilfen und Anleihen der Klöster und landesfürstl. Städte und die Kloster. Visitationen in den böhm. Ländern*. *Notizenblatt der hist. stat. Sektion* 1880; 27—29. Měla to býti jakási 5% dávka ze všeho klášterního majetku movitého a odhadnutého nemovitého.

⁸⁷⁾ U dvora pomýšlelo se okolo 1560 docela na zastavení nebo prodej všeho duchovního jmění v koruně české. Kameníček, *Sněmy* III. 331.

⁸⁸⁾ Biskup Maxmiliánovi 28. září 1571. Navrátil, *Jesuité* 123—125, č. 66.

⁸⁹⁾ Viz pozn. 36.

vému jmění.⁹⁰⁾ Přesto lze mít za to, že se seminář neodstěhoval do podměstí „na Ostrově“, kde dům zmíněný stával.⁹¹⁾ Teprve v únoru r. 1571 došlo k novému přeložení semináře. Tehdy uprázdnil se opět jeden z olomouckých klášterů, totiž františkánů přísné observance na Bělidlech, zvaný u sv. Bernardina, v němž nezůstal tehdy ani jediný kněz. Sotva že se biskup dověděl, že město miní klášter zabratí pro své účely, rozhodl se k rychlému činu: 5. února převedl do kláštera seminář a celý konvikt i s jesuity, kteří mu stáli v čele. Téhož dne ještě uvědomil o tom kancléře Pernštejna a kardinála Commendone, bezpochyby proto, aby jednak u císaře, jednak u papeže mohl býti příznivě vysvětlen, po případě i obhájen krok biskupův, jenž na sobě nese zřejmé stopy velkého spěchu, neklidu a rozčilené snahy předstihnouti protivníka.⁹²⁾ Teprve 12. února, po týdnu, byl krok ten sanován i po stránce právní formálním písemným prohlášením provinciála bosáků Kašpara Langera z Nisy, kterým dočasně odevzdává klášter a kostel u sv. Bernardina biskupovi do ochrany a k volnému použití k jiným církevním účelům, dokud nebude moci klášter býti obnoven nebo k jinému účelu určen.⁹³⁾ Až do smrti biskupovy zůstal již seminář v klášteře u sv. Bernardina nepřetržitě, nikoliv však nerušeně, jsa totiž trnem v oku nekatolíků olomouckým, zejména při pohřbech jejich souvěrců na nedaleký hřbitov, dříve morový.⁹⁴⁾

Vnitřní život v koleji a semináři.

Zatím, co se vnější poměry a osudy semináře i jesuitské koleje takto utvářely, rozvíjel se v nich velmi čilý a rušný život vnitřní, obvyklý v podobných jesuitských ústavách a odjinud známý. Podati úplný obraz jeho není úkolem této kapitoly, jednající jen o uvedení jesuitů na Moravu a pomíjející tedy i podrobné vyličení veškeré, mnohostranné jesuitské činnosti v Olomouci. Částečně dě-

⁹⁰⁾ Navrátil, Jesuité str. 42—43, č. 25.

⁹¹⁾ Roku 1567 zřízen byl šlechtický konvikt v budově sousedící se seminářem a v sousedství tomto setrval do r. 1569, kdy přece oba domy byly spojeny průchodem. Z toho plyne, že seminář r. 1568 nemohl odstěhovati a do r. 1571 se tak také nestalo. Snad používal seminář domu lichtenburského a jeho zahrady k rekreaci alumnů nebo jako své odbočky.

⁹²⁾ Navrátil, Jesuité, str. 108—109, 108⁵, 116.

⁹³⁾ Tamtéž str. 109—110, č. 58.

⁹⁴⁾ Srovnej SHK 1929, str. 115, 119. Účelům semináře sloužil klášter a chrám až do r. 1573, kdy jej biskup Grodecký zase navrátil františkánům. Wolný, Kirchl. Topographie I. 239.

je se o ní zmínka v kapitole předcházející.⁹⁵⁾ Zrcadlí se však věrně zejména v obvyklých „litterae annuae“, ročních zprávách ze všech kolejí generálovi podávaných. Ze dvou zpráv olomouckých ze dne 31. srpna 1570 a 5. září 1571, jejichžto pisatelem v zastoupení rektora je jesuita Pyrringer,⁹⁶⁾ dovídáme se jednak o počtu členů koleje a rozdělení jejich úloh, o řeholním jejich životě, o každoroční slavné „renovatio studiorum“ a obvyklých básnických recitacích, řečnických vystoupeních a disputacích i divadelních produkcích žáků, jednak o kazatelské, zpovědnické a charitativní činnosti jesuitů, o bohoslužbách v jejich chrámě, o některých konversích jimi způsobených, o stavbě koleje, obnově chrámu a jiných projevech biskupovy péče a obliby pro jesuity, a konečně o některých odjinud známých rušnějších událostech let 1569—1571, pokud souvisely nějak s kolejí. Již ve školním roce 1568 zřízena byla dosud chybící třída rhetoriky, takže gymnasium bylo již úplné.⁹⁷⁾ Roku 1570 počet žactva dosahoval již čtyř set, náležejících různým národům a všem vrstvám společenským.⁹⁸⁾ Překážkou vyučování i domácího řádu zůstal ovšem vždy závazek některých chudých žáků jesuitských přisluhovati a zpívat při bohoslužbách a hodinkách v dómě biskupském, i když počet jejich byl biskupem v říjnu 1569 omezen na 20 a plnění toho závazku bylo poměrně usnadněno. Stával se však také s druhé strany příčinou nebo jednou z příčin nevraživosti kapituly na jesuitskou kolej a vedl konečně po smrti biskupově k dočasnému obnovení původní školy dómské.⁹⁹⁾

Z vnitřních událostí kolejních nepostrádá zajímavosti i první divadelní představení jesuitských žáků, jež konalo se 12. října 1567 v domě biskupském v Olomouci. Byla recitována komedie „Philopodia“, jež by zde nestála za zvláštní zmínku, kdyby nebyla měla zajímavou, možno-li to tak nazvati, politickou dohru. Nepřátelé jesuitů, mezi nimi pravděpodobně také pan Jetřich z Kunovic, po poradě u jednoho ze svých předáků podali císaři stížnost, že v komedii té byli zesměšňováni a pálení Hus a Luther. Biskup se o tom

⁹⁵⁾ Srovnej 2. kapitolu této práce. SHK 1928 str. 125 n., a 1929 str. 59 n. a 113 n.

⁹⁶⁾ Z městského archivu v Kolíně nad Rýnem otiskl je Navrátil, Jesuité č. 46, 64.

⁹⁷⁾ Kroess I. 298. — Dle Schmidla I. 248, stalo se tak již v říjnu 1567.

⁹⁸⁾ Navrátil, Jesuité str. 70.

⁹⁹⁾ Kroess I. 300—302, 375, 378—9, Schmidl I. 326.

dověděl, hned zpravil o tom kancléře Pernštejna a popřel listem sekretáři Walterovi rozhodně správnost této pověsti, dovolávaje se svědectví přítomných hostů, mezi nimiž byl kancléř sám s chotí svou, pan Haugvic s rodinou. zástupci kapituly i městské rady a mnoho městského lidu.¹⁰⁰⁾ Zdá se, že se vlivu kancléřovu podařilo vyvrátiti u císaře toto obvinění, takže ani biskupovi ani jesuitům z něho nevzešla žádná škoda.¹⁰¹⁾ (Pokračování.)

Josef Vojáček:

Období tolerančního patentu v Lysé.

(Pokračování a dokončení.)

Roku 1770 byli vyslýcháni: *Matěj Frydrych*, mlatec z Vustry, a *Matěj Doležal* ze Stratova. Zase „všechno dobře odpověděli“. V roce 1774 bylo 16 protokolů, v letech 1779 a 1780 po sedmi. Patrně přijel pan misionář a pana faráře popohnal.

Pak byla vyslýchána celá společnost tajných evangelíků: truhlář Ant. Adam, Václav Lajner se ženou, Jan Semenec, Jan Kavka ze Stakor a František Rouček, vesměs tkalci. Pavel Louč krejčí, pekař Václav Kopejtko, řezníci Matěj Lajner a Václav Šulc; Jan Prácheňský a Jan Fér, tesaři a umělec-zámečník Václav Líbiš.

Hlavou a vůdcem byl *Václav Lajner*, obžalovaný, že má bludné knihy a rouhavě mluví; slíbil, že bude mluvit pravdu a prosil: „Jenom mě rače zachovati.“

Sváděl všechno nerytířsky — na nebožtíka Jiříka France. Jeho 28letá žena Kateřina vypovídala takto: „Co mám dělati? Před 5 lety jsem byla pravou katoličkou, křesťankou, ale byla jsem od muže vyučena a svedena. Všichni jmenovaní se u nás scházeli a vykládali.“ Podepsala revers, že vše odvolává, a byla zproštěna. Na protokolu jest zároveň podepsán primas města Ant. Novotný, radní

¹⁰⁰⁾ Navrátil, *Jesuité* str. 34³. — Prusinovský zve Pernštejna na představení 9. X. 1567 (*Navrátil, Jesuité* č. 19, str. 34/5). Prusinovský Pernštejnovi 29. XI. 1567. (*Jesuité*, str. 38—40, č. 22.) — Z t a j n ě h o kopiáře bisk. z let 1567—1569 f. 13 v/14 v. — Biskup sekretáři Walterovi 7. XII. 1567. Navrátil l. c. str. 398.

¹⁰¹⁾ Případ tento je velmi charakteristický pro tehdejší moc a vliv protestantismu u nás, kterého i biskup se musil obávat. Srovnej SHK 1931, str. 108 n.

Tomáš Votka (předek jesuity Jana Kř. Votky), Jiří Kaplan, syndikus Jan Karel Nitsch a — misionář Václav Němeček.

Příkladu Kateřiny následovali ostatní, jen zámečník Líbiš vypravoval, že Matěj Strnad, svého obchodu mysliveckej, měl malou knížku, žitavskéj zákoníček a Lajner mu ji vychvaloval. *Fér* koupil na radu Frydrycha z Bříství modlitební knihu od známého roznašeče Jana Pecháčka.

Roku 1781 12. února byla ještě provedena visitace na knihy. Od čísla popis. 1—31 hledali Jan a Fr. Novotný; do 51 pan pošt-mistr a Šmíd; do 96 Nauč a Šturc, do 132 J. Aster a Jos. Jůba, do 159 Jos. Hayde a V. Čermák, do 206 Bart. Holý a Jos. Cirýn, do 250 Jiří Kettner a J. Sýkora, do 285 Jos. Šinkmajer a Cirýn Kolínský, do 304 Jos. Nič a Kašpar Burdin, ostatní p. primas a Jan Hayde.

Nalezené knihy byly předloženy faráři; dobré budou vráceny, podezřelé zadrženy. „Takoví lidé k potrestání se odevzdati mají, což lépeji z proslého císařského patentu ze dne 31. ledna a 11. února léta 1781 k vyrozumění jest.“

Tedy *světské* úřady poručily vyhledávání a odstranění bludných knih. (Vše podle radního protokolu pars. VIII.)

Že pruský král Bedřich II. podporoval české evangelíky, jest nesporno. U okres. soudu v N. Benátkách jest mezi pozemkovými knihami pod č. 35 urbář benátského panství a tam na str. 210 popisuje se vývoj selské vzpoury r. 1775. „Bývalý rytmistr Sádlo, když spoluvladař Josef II. dal svobodu lidu, žádal u císařského dvora o svobodu náboženskou, a když byl odmítnut, *obrátil se o pomoc na pruského krále Frydrycha*.“ Bedřich II. přijímal české vystěhovalce s otevřenou náručí a usazoval je na dobrých gruntech. Josef II. zpozoroval, jaké převahy nabývá u lidu Bedřich II. Sám svým přesvědčením byl nakloněn k provedení rovnosti náboženské a proto se odhodlal dáti evangelíkům svobodu. V roce 1781 bylo vydáno několik nařízení, sledujících zmíněný cíl. Dne 20. III. zrušen byl úřad světských náboženských komisarů; dne 12. V. odvolán zákaz evangel. knih, krom politicky censurovaných; 30. června odvolány všechny náboženské patenty, počínaje od Ferdinanda II. Konečně dne 20. října byl toleranční patent oznámen všem zemským úřadům — ovšem jen pro augsburské a helvetské vyznání. Český překlad byl uveřejněn dne 27. října. Proč se v Lysé

zdrželo ohlášení patentu až do 1. února 1782, není známo. Jak líčí klášterní letopisec provádění patentu v Lysé, uvedl jsem v tomto časopise r. 1930 na str. 96.

Radní protokol toho roku praví: „Dne 1. února patent stran víry, nazvaný Religionspatent, ohlášený, že akatolíci nesmějí dáti příležitost k nějaké nevůli neb mrzutosti, nýbrž mají mezi sebou svorně živi býti.“ Za týden po vyhlášení měl každý svůj přestup na zámku ohlásiti.

Podle matrik si dal první při svatbě dne 17. února toho roku napsati „helvetské vyznání“ — *Václav Kopejtko*; pak řady jejich houstly.

Dne 24. března přijeli sem na komisi velební pánové, vikář Frant. Vogel, farář libáňský, a Matěj Neuman, farář bousovský, v příčině zdejších akatolíků, které jednoho po druhém odpoledne od dvou hodin examinírovali, totiž: Tom. Franz, Kašpar Kaplan a jeho žena, po rodu Bendlová, Barbora po Jiřím Franzovi, Jan Došel a manželka Lidmila i pacholek Josef Bříza, Josef Nerad a manželka Kateřina, po rodu Bílková neb Rylichová; Josef Majer a Dorota manželka, pekař Josef Kaplan a manželka Anna, po rodu Jančarová, i pastorní dcera Anna, po rodu Vodňanská. Matěj Lajner se ženou, Jan Kaplan stržický, žena Kateřina se 3 dětmi: Janem, Františkem a Kateřinou. Josef Nimbě, Kašpar Herman se ženou, Barbora Nimbčová, Vojtěch Kopejtko s Annou manželkou, Petr Bárta s Marjánou manželkou a tetou Alžbětou, Jan Vodňanský, Václav Lajner se ženou, Jan Semenec se ženou; Šmíd Josef, Lajner Josef se ženou Kateřinou, Frant. Kafka se ženou a synem Františkem; Josef Lajner tržický, žena Anna, děti: Jan, Josef a Kateřina, Max Rýgl se ženou, Mikuláš Kaplan, Jan Jirkovský se ženou, Vojtěch Simon se ženou, Antonín Wolf a Barbora, dcera Anny Franzové — celkem 55 osob.

Dne 25. března byla kontinýrovaná komise a také skončena u přítomnosti p. správce Františka Karla Krajbicha, purkmistra a poštmistra Jos. Bürgermeistra a primasa Ant. Novotného. Otázky zněly: „1. Jakou víru máte a ke které se přihlašujete? 2. Proč chcete odstupovati od víry katolické? 3. Jakou pochybnost máte ve víře katolické? — kteréž odpovědi ve zvláštním protokolu se vynacházejí“ (Rad. protokol VIII. list 282). Odpovědi byly celkem pořád stejné. patrně napřed umluvené. Ubohému faráři lyskému

odpadli oba kostelníci — Rýgl a Jirkovský; Matěj Sedláček a Frant. Fišer stali se novými kostelníky.

Na vesnicích odpadli: v *Litoli*: Procházka, Tržický, Fér, Florián, Herman; ve *Dvorci*: Cuc, Holub, Černý; ve *Stratově*: Ježek, Strnad, Beneš a Votava; v *Byšičkách*: Řehák, Cuc a Kadeřábek; v *Ostře*: Franc, Strnad, Vorlíček a Pokorný; ve *Šnepově*: Jandl a Ježek. Ve Vrutici a ve Staré Lysé nebylo odpadů vůbec a po dlouhá léta žádný evangelík. (Podle matrik.)

Kazatelem byl zatím soused Matěj Lajner. Štolové poplatky a desátek bral katolický farář a též vedl matriky akatolíků; křty, pohřby a svatby vykonával též, ale „bez ceremonií“.

Roku 1782 dne 10. dubna jménem ostatních pekař Josef Kaplan, Antonín Wolf, Jan Semenec a Petr Bárta žádali o místo, „kde jejich těla jednou pohřbena býti by mohla“ — a chtěli hned celou polovinu dosavadního hřbitova (na náměstí), ač jich bylo na celém panství 113. Měli svou žádost podati písemně a tak učinili dne 17. dubna — čekali však na vyřízení do 7. V. 1784. Jejich žádost o starý kostel na náměstí odmítl hrabě Swerts Špork velmi vážně; tak byli odkázáni.

Pak se začaly ukazovati *stinné* stránky patentu, totiž sváry a přebíhání z církve do církve.

Roku 1782 17. dubna Kateřina, manželka *Vojtěcha Simona*, se o Vzkříšení opovážila říci, že katolíci drží nyní ancikrista za vocas, jak to sám František Simon dosvědčil; mnoho prosila, než byla arestu zbavena.

Podobně Dorota, žena nádeníka Jos. Majera, řekla u slouhy Hodináře: „Tu vaši katolickou víru sám ďábel způsobil, dobře, že má „kat“ napřed.“ Za to šla ke krajskému úřadu.

Pak zase naopak: Lidmila, žena řezníka Jana Šulce, nadala řezníkovi Mikuláši Kaplanovi: „Berane, nejseš hoden mezi měšťany bejti.“ Musila odprositi.

Takových výtržností čili „vejstupků“ bylo asi všude nemálo a proto dne 14. května vyhlášena byla výzva ke svornosti a lásce, aby se vskutku tolerance zachovávala. Moc platno to ani nebylo!

V prosinci r. 1782 Kašpar Kaplan, švec a mladší desátník, řekl, „aby akatolíkům dávání desátku katolickému faráři se neporoučelo“, dostal se za to na 3 dny v poutech do šatlavy. Zmíněný řezník Mi-

kuláš Kaplan před více lidmi v krámu, když šlo procesí do špitálu (na Karlov) v příčině dešťů, řekl: „Tito lidé jdou zas na komedii; jako by nemohli doma se pomodlit na pekle.“ (Peklo, pekelec jest výklenek u kamen.) Radní Ant. Franc ho udal a na magistrátě se Mikuláš bránil: „Kdo to přednesl, jako špína lže a falešně mluví.“ Josef Tangl se při svědectví všelijak zaplétal, až se dostal do vězení sám. Mikuláš to však jen tak nenechal, sebral bratra Josefa Kaplana, pekaře, a šli si stěžovati k samému hraběti. Ten však Mikulášovi řekl: „Vy jste velkej hubař a nepokojný člověk; máte křiky a nevůli s obecným lidem, s panem farářem, s magistrátem a obzvláště s militárními císařskými osobami (pro dodávku špatného masa). To se nemá dělat! Takoví nepokojní lidé všude padají do trestu. Vy už jste byl pro nepokoje trestanej.“ Josef se bratra zastal a řekl hraběti: „Exelenci milost hraběcí, pane tatíčku! Jejich slova jsou pravdivá, ale kdo to přednášel, křivě mluvil.“ Na to hrabě: „To jsem rád a rád se vás zastanu.“ Pak jsme políbili šos panu hraběti a šli jsme domů.“ (Radní protokol XI.)

Takto ospravedlněn žádal bouřlivý Mikuláš na magistrátě „attestací“, vysvědčení své tichosti a mírumilovnosti, zaplativ napřed poplatek; ale magistrát se k tomu neměl a urovnal zatím exces Kaplanův s panem rytmistrem, jenž dal nedávno Mikuláše zavést do vojenské konírny, svázati do kozelce přes celou noc. Když magistrát vysvědčení vydati nechtěl, žádal Kaplan hřmotně peníze zpět. Zanedlouho měl zase v hostinci křik s Janem Haydou; hádal se o přímlovu svatých a použil známého přísloví: Komu Pán Bůh, tomu všichni svatí; komu biřic, tomu všichni kati.

Již začínala rvačka, ale šenkýř strčil Haydu zpět do šenku, aby u svého řádu seděl a dal pokoj; ale přidal se Brodský, vylomili dveře u pokojíčku, kde byl Kaplan, a oba ho tloukli pěstmi, při tom Hayde křičel: „Ubírej se v planýř (na pranýř), šelmo.“

Tak lid řešil náboženskou svobodu.

Téhož léta Matěj Lajner, Václ. Kopejtko, tesař s Kopečka, a Petr Bárta byli jménem akatolíků napomenuti, aby hleděli své děti napomenouti, aby se neopovážily dětem katolickým překážku činiti a je tupiti, jako se stalo minulou neděli, když děti katolické ve Stržišti své procesí za déšť vedly k soše sv. Jana a P. Marie. Bártovy děti měly do štátue sv. Jana uhoditi a z ní ruce urážeti. Proti Panně Marii potupně mluvit se též opovážily, že jim (akatolíkům)

z p... kouká. Pro tentokrát od další vyhledávajičnosti se odstoupilo. Snad bylo přilháno!

Roku 1782 v listopadu byl z helvetské konfese za mladšího rychtáře zvolen Mikuláš Kaplan, řezník, a přísahu na svůj úřad konal po prvé bez svíček. Dne 4. prosince Matěj Lajner a Jan Kaplan, pekař, žádali hraběte o dovolení, aby v domě číslo 94 — nyní č. 17, u pekaře Jos. Kaplana *ve vojenské sednici* směli konati službu boží. Jan Vodňanský nabízel dům č. 36 — nyní 93 na Kopečku — pro učitele nebo pastora. Odpověď zněla, že napřed nutno se obrátiti na krajský úřad. (Radn. protokol XI.)

Do rámce toho r. 1782 sluší vložití nařízení, podle něhož husité nebo táborští že jsou hojnější než protestanté a in dogmate bližší katolíkům než protestantům, mlčky přidati se směli k některému ze dvou trpěných konfesí, buď k augsburským nebo k helvetským.

Katolíci i evangelíci měli zajisté pevné jádro svých věřících, ale mnozí přebíhali z církve do církve, nepochybně pro větší radost svému faráři. Aby přestup byl ztížen, bylo katolíkům, měnícím víru, nařízeno *šestinedělní vyučování* ve víře. Lyský pan farář tuto radostnou úlohu hned složil na místní augustiniány. Některý z augustiniánů zkusil při tom tuze od jakéhosi výrostka Hrdličky a neměl pro jeho chování jiného slova, než: „*iuvenis procax et contumax*“ — drzý a vzpurný hoch.

Tehdejší kostomlatský farář (u Nymburka) si stěžoval na tento šestinedělní výcvik, že nemá žádného jiného výsledku, než řadu trpkých urážek, jež mu odpadlíci metali v tvář. (Kostomlat. farní pamětnice.)

O faráře měli toleráti nouzi (podle „Zápisků Weghových“, vydal Justin Szalatnay v Praze 1888 nákladem „Komenského“). Evangeličtí kazatelé byli sem posíláni původně z Uher, a to luteránští Slováci; ale lid jich nechtěl, že zaváděli přísný řád luterský. Byli odvoláni zpět a na žádost hraběte Filippa Kinského z Rychenburka poslal superintendent Samuel Szalay z Miškovců dva reformované kazatele do Čech: Františka Kovacze z Kemencze a Joela Jessenia z Mizlence. Joel byl v Uhrách znám pro nepořádný život a byla obava, že v Čechách bude evangelium skrze něho pohaněno. Superintendent prý doufal, že ho Bůh napraví — ale marně. Jak Joel dne 3. února 1783 do Lysé zavítal, napsal jsem v čas. Sborníku hist. kroužku 1930 na str. 97. Snad pro nedůstojné chování srovná-

val lid ubohého Joela — s nunvářem! (Annály klášterní 1783.) Jakýsi mlynář, blouznivec náboženský, ho zabil při kázání lopatou.

Zatím se odhodlali jiní kazatelé do Čech: Jan Wegh, Josef Szalay, Štěpán Szeremley a jiní; po zkouškách dostali ordinaci, a to Josef Szalay pro Lysou, aby při své nemoci měl blízko lékaře; měl předtuchu, že v Čechách zemře. Jan Wegh — pozdější lyský farář, byl určen pro Libiř; začali se pilně, ale těžce učit česky, ale mluvíti neuměli, leda se slovníkem a obtížně slabikovali z postily — místo kázání. Wegha učil česky Kramerius, novinář pražský, za byt, stravu a dukát měsíčně; pomáhal mu překládati agendu a knížky Weghovi. Pak si vzal Krameria Szalay do Lysé.

Roku 1783 28. máje navečer zavítal do Lysé mladý, svobodný Josef Szalay, jemuž byli někteří až v Jihlavě vstříc; dne 1. června zahájil bohoslužby ve stodole Mrázově pod klášteřem.

Před tím dne 19. března za všechny evangelíky prohlásil Jan a Josef Kaplan, Antonín Vlk (Wolf), Josef Lajner a Došel, že katolickému faráři nebudou již desátku odváděti a že čekají svého faráře. Měli žádost podati písemně a pak 31. XII. bylo jim nařízeno, aby jen desátek odvedli; ale oni k vyšší instanci rekurýrovali.

Lidé helvetské konfese žalovali, že katolíci písničku s ohavným znamenáním pověsili na zeď Josefa Kaplana, majíce v domněnku ženu Josefa Haydy. Dále žalovali, že obecní starší Josef Burdin řekl, že se žádný helvít za pachtýře na rathouzský šenk dostat nemůže. Byl zde na komisi p. krajský komisař Teirle a žalující musili zaplatiti ještě 6 zl. za komisi. Zvláště Matěj Lajner byl napomenut, aby se potupných řečí a rouhání proti katolické víře zdržel. Několik lidí na něho zase žalovalo, že v rathouze řekl před lidmi, „že se ani 24 biskupů nebojí“, a když o velebné svátosti řeč byla, při tom slově se vždy potupně vyplivl na zem a rouhal se, až Matěj Calda se na to rozhněval a Lajnera tuze zplísnil, řka, že desátky katolickému faráři dávati jsou povinni.

Dne 16. června Jan Práchenský, mydlář, a Marie, žena Petra Bárty, řekli u starého špitálu katolíkům: „Vy sami nosíte znamení šelmy na čele; ti papeženci mají znamení ďábla na čele a jsou zrozeni z ďábla.“ Mladý rychtář Mikuláš Kaplan na silnici blíž spravedlnosti (na Šibáku) Václava Bárty tahal, jemu nejprve holí hrozil, ale i jeho hlavu, Bárty kramáře ze Všejan, až k zemi sklonil, řka: „Mlč, nebo ti to zde hned odzpívám.“ Postilion vedle jedoucí jeho

pamatoval: „Nečiňte toho, pane Mikuláši, pamatujte se!“ Ale on přece jak prv trmácel, až ho k městu přivedl. — Kaplan zaplatil právní útraty a seděl, stejně jako Petr Bárta — 3 dny v arestě. Hned nato měl Mikuláš opletačku v příčině slepice, kterou vzíti měl Janu Kettnerovi v „koutě“. (Radní protokol toho roku.)

Roku 1783 5. září z usnesení prvního sjezdu evangelických duchovních v Semtěši šli k audienci u císaře Josefa II. dva kazatelé a důvěrní přátelé: Josef Szalay z Lysé a Jan Wegh z Libiše; byli přijati po obědě v nějakém hostinci. Cestou z Prahy přeříkávali si naučenou řeč, před císařem však se tak zarazili, že slova ze sebe nedostali a na otázku panovníkovu: Kdo jste? - vyhrkli oba najednou: „Jsme Uhři,“ načež se císař divil, kterak zde mohou vůbec působiti, řeči neznajíce. Pak přednesli oba latinsky svou záležitost a byli vlídně propuštěni, zanechavše v rukou císařových dopis proti osobám, které evangelíkům ubližovaly. Na zpáteční cestě předjel je šestispřežní císařský kočár a v něm sedící velmož jakýsi držel v ruce a četl — jejich pamětní spis! Dne 17. XI. byla jejich žádost příznivě vyřízena, povoleno, aby evangelíci měli superintendenty, školy a hřbitovy, ale ani jednoho kostela katolického že nedostanou. Pak byl zřízen seniorát pražský s 10 sbory (též Lysá), poděbradský s 10 a chrudimský se 13 sbory. (Weghovy zápisky.)

Roku 1784 v lednu domáhali se evangelíci opět vlastního hřbitova a znova 23. dubna žádali o místo za ovčínem, ale byli odmítnuti, aby čekali, až Jeho Excellence přijede. Dle lyské pozemkové knihy č. 190 fol. 391 vyřízení nadešlo dne 7. května 1784, a to podle uznání krajské komise. Jan Jirk postoupil palouk za ovčínem na zřízení evangel. hřbitova a dostal od obce v náhradu louku za pivovarem „na Loužku“, kterou r. 1817 prodal Janu Fišerovi, kupci. První tam našel odpočinek první farář evangelický Josef Szalay; nedočkav se výtisku svého překladu (s Krameriem) konfese a zemřel 12. máje 1784, jako to před časem ve své vlasti tušil a předpovídal. Pochoval ho Mojžíš z Tardy, pastor liblický. Szalay si zachoval paměť dobrou: „... byl to muž vážný a důstojný, jehož měli rádi evangelíci i katolíci.“ Na památku měl prý schováno poleno, kterým bylo po něm při pohřbu hozeno! Jeho nástupcem byl *Stephanus Rimani*.

Roku 1784 28. května podána byla k magistrátu žádost Jana Wegha, pastora, za přítomnosti Jana a Josefa Kaplana, Matěje Laj-

nera a Maxe Rýgla, aby byl publicírován testament nebožtíka Josefa Szalaye, aby se přede vzala inventura a mobilie aby se prodaly, poněvadž dědici jsou velmi vzdáleni.

Roku 1786 se zde Rimani oženil s Barborou Vodňanskou s Kopečka a za dvě léta křtil mu dítě František Kovacz, superintendent a minister z Velími. Zmíněný Mojžíš z Tardy vzal si druhou Vodňanskou, Annu; oddával je Rimani a za svědky byli „učitelové z Libice Jan Turocy a Ladislav Baka; tento stal se farářem v Hořátku, onen v Chlebičích. Roku 1785 se vrátilo dosti lidí k víře katolické: Beneš ze Stratova se ženou, Simonová Barbora, Judita Kaplanová, Barbora Tanglová, roz. Kaplanová atd. Přestupy hlásil farářovi panský správce Kreibich; později musili se odstupující evangelíci hlásiti superintendentovi. Ostatně poměry církevní byly asi velmi nejasné, neboť ještě koncem r. 1784 tázali se evangelíci na úřadě, jsou-li povinni choditi do katolického kostela, k zpovědi, smějí-li v kostele čísti ze svých knížek, aniž by byli uráženi nebo posmíváni. Dotyčnou žádost počínají katolickým pozdravem: „Pochválen Pán Ježíš Kristus od toho času až na věky.“

Roku 1786 žádali evangelíci Josefa II. o starý lyský kostel tímto spisem a pravopisem:

„Vaše Majestátnost! Dole podepsaní opovažují se V. Majestátnosti k nohám padající, prositi, tu nejvyšší milost pro ně míti a jim nejmilostivěji dovoliti, aby oni jistý starý kostel, který v tom městě nedávno na V. M. nejvyšší poručení jako zbytečný a ostatně také spustlý a zavřený jest — na ten způsob pro sebe koupiti a pro sebe *dostavěti* směly, aby oni téhož cenu v jistých termínech odplácti mohly.“ Následuje několik důvodů a pak stojí dále: „že bude lepší, než nový z gruntu stavěti, že bude pro okrasu města a konečně prý jest lepší, aby tam byl Bůh chválen, než aby v něm Vrabcy a jiné ptactvo přebývalo... Ve Vídni dne 27. března 1786 v Lysé zůstávající oudové helvetského náboženství.“

Již 18. dubna byla o tom konána komise v zámku před ředitelem Kreibichem. Objasnilo se, že agenti této žádosti byli: Samuel Nagy a Max Rýgl a spis jim zhotovil opět Václav Matěj Kramerius v Praze.

Dne 22. dubna byly důvody evangelíků vyvráceny a dokázáno, že kostel zpustlý není, že se tam každou neděli čte mše sv. i při pohřbech, že jest proti zásadám patentu na nápadném místě, vě-

žemi a zvony vyzdoben. Dne 23. července žádali evangelíci znovu, ale nic platná nebyla ani osobní prosba u císaře Josefa II., jenž žádající evangelíky odkázal na lhůtu příliš dlouhou, „aby totiž měli trpělivost, až všichni katolíci vymrou“.

Roku 1787 22. května dostal katolický farář Tichý od krajského úřadu dotaz o radu, má-li kostel zůstat nebo býti zbourán; a když se farář zastával zachování starobylé budovy, neviděli úřadové jiného východiska, nežli nestranný rozsudek, podle kterého kostel se nedostal ani katolíkům, ani evangelíkům do rukou, nýbrž stal se — vojenským skladištěm. Dne 2. června psal Laurentius Slavík, generální vikář litoměřický, aby farář Tichý beze všeho kázání, zpěvu a obřadu, bez modliteb a účasti věřících ze starého kostela odstranil všechny posvátné věci, zavřel a odevzdal kostel eráru jako vojenskou sýpku (anona). Tak měl ze dvou zápasících třetí užitek a město přišlo o památný chrám ze XIII. věku, v němž poslední odpočinek našli slavní páni Smiřičtí. Roku 1789 byl již kostel sýpkou a kostnice — za 83 zl. — oděvním skladištěm.

Evangelíci musili se ohlížeti po vhodném místě na stavbu. (Dle radn. protokolu XII.)

Jan Kaplan byl roku 1786 15. prosince souzen za příčinou zbití své dcery, že k náboženství katolickému přestoupiti chtěla. Hájil se, že dcera přišla pozdě večer domů, a když se jí ptal, kde byla, odpověděla: „Nikde.“ Za to jí dal 4 rány bejkovcem. Byv tázán, proč ji posílá sloužiti, řekl: „Pro její šelmovství, že v listopadu v nozi z domu utekla, šaty pobravši z veškostnu a s Berounským šla na faru, aby ji ke katolickému náboženství přijali.“ Jindy jí dal 6 ran a svázal ruce; konečně svolil, aby se stala katoličkou a šla sloužiti.

Roku 1791 13. ledna církev evangel. lyská koupila od Jana (Barbory) Vodňanského z čísla 122 (teď čísla n. 432, 433 a 436) na zahradě místo $27\frac{5}{8}$ sáhu za 50 zl. k vystavění domu modlitebního; podepsán jest Matěj Lajner a Josef Kaplan. Dále byl koupen na stavbu kostela od Františka (Barbory) Moravce domek č. 125 — teď 431 — se zahradou za 120 zl. (Pozemková kniha č. 197 fol. 383).

Výtečným lyským pastorem byl „Johann Wegh, pastor helvet. vyznání z Bydžova“. Narodil se 4. X. 1755 v Tok Sabatu v Uhrách z rodiny povýšené Ferdinandem III. do stavu šlechtického; býval

od 29. V. 1783 farářem v Libiši až do 18. VI. 1793. Pak se dostal do Lysé, zůstal tu do 1. XI. 1796 a vrátil se do Libiše; přenechav tuto faru synu Josefovi, odešel 12. VIII. 1811 do Nebužel, stal se seniorem pražského obvodu a zemřel 1. II. 1830 v Nebuželích. Byl muž neohrožený, povahy ohnivě a poněkud hrdé, velmi učený, až do smrti pilný (Justus Szalay: Poznámky Weghovy). Jeho modlitební knihy „Wégovky“ jsou dosud známy.

V matrikách jest zapsáno mnoho evangel. kazatelů: Roku 1793 faráři Weghovi a jeho ženě, rozené Bankoso Butsay, dítě křtil Samuel Kapossy z Nebužel a kmotrem byl Andrea Segö, farář z Bošína u Křince, a Petr Sikora, farář ze Kšel.

Roku 1796, snad když Wegh z Lysé odešel, křtil dítě Jandouškovo z Litole Štěpán Bereti. Zápisy o nějakých mrzutostech a sporech za faráře Wegha zcela chybějí.

Roku 1795 1. července podána k magistrátu jediná stížnost, že při katol. průvodech a nošení velebné svátosti oltářní k nemocnému dopouštějí se evangelíci rušení náboženství a tím přestupují toleranční patent; bylo rozhodnuto, buď aby smekli klobouk a šli tiše dál nebo stranou odešli, sice budou potrestáni. (Radn. protokol XVI.)

Téhož roku byla lyská evangel. obec žalována, že jest za 2 léta, totiž 1793 a 1794 dlužna 20 zl. chlebskému faráři Samuelovi Š... (nečitelno. Radn. protokol XV.)

Roku 1797 brzy po Novém roce předložil magistrátu Jan Wegh, helvet. náboženství pastor, dlužní upsání na rest 60 zl., na němž 8. XI. 1796 podepsáni byli: Jos. Kaplan, Matěj Lajner, Jan Semenec a Max Rýgl, kteří proti tomu dluhu různé činili námitky. Snad proto přišlo v lednu 1798 nařízení krajského úřadu, že se od každého člena církve evangelické vybíráti má po 40 krejcarech.

Pak v radních protokolech zápisy o evangelících docela mizejí; snad byl pokoj.

Roku 1797 objevuje se zde evangel. farář *Štěpán Ivánii* a jeho žena se jmenovala Juliána Olah; zdržel se zde snad jen do podzimu a pak zde snad vůbec na čas faráře nebylo, neboť všechny funkce vykonával buď katolický farář nebo některý pastor z okolí. Mezi ním jsou uváděni: Johannes Czomor z Libštátu, Samuel Heves, superintendent in Vysoká, František Paal (1800) z Bošína a Stegö, pastor dopsinensis. Pak se opět podepisuje Štěpán. „Byli to

samí Uhři a prý do smrti mluvili maďarským přízvukem; z Uher byli také podporováni. Hraběnka Betlen Kendéfy de Malomvic poslala do Čech — i do Lysé — stříbrné kalichy, patény a pokrývky. (Justus Szalay.)

Roku 1809 bylo stříbro kostelní státem zabaveno.

Z pozemkových knih vzpomínám na zápis, jímž nějaká stařenka odkázala církvi evangelické starou kravku a r. 1815 Matěj Mejzr z Čelákovic kšaftoval církvi domek, číslo nynější 223. Farář se spokojil se 70 zlatými, a domek aby si nechala dcera Mejzrová; stalo se, ale o těch 70 zl. se musila církev souditi.

Uzavřeme své zprávy zápisem knihy pozemkové č. 207 C fol. 86: Roku 1865 13. února koupila obec evangelická od dědiců Josefa Heide dům číslo nynější 442 za 6500 zl. na dvě lhůty a zřídila si faru na náměstí.

*

To jsou zachované vzpomínky na dobu kolem tolerančního patentu; uvádím je co možná v čistém znění, bez vlastních úsudků. Ten ať si čtenář učiní sám!

V á c l a v B a r t ů n ě k :

Kladenští z Kladna.

(Pokračování a dokončení.)

Při tom však vedle dědičného propůjčování půdy jednotlivým nájemcům vyskytuje se ještě jiný způsob dědičného pronajímání, který bychom mohli nazývati pronájmem hromadným (Němci: Gründerleihe). Toho způsobu se užívalo při zakládání nových osad, Záležel v tom, že půda, určená pro novou osadu, byla rozdělena na úděly pokud možno stejné, jež se pak příchozím osadníkům propůjčovaly v dědičné držení za stejných podmínek. Tyto podmínky nebývaly však stanoveny jednotlivě soukromými smlouvami s každým osadníkem, nýbrž slavnostním privilegiem, platným pro celou osadu a určujícím nejen platy a povinnosti osadníků, nýbrž i právní jejich postavení vzhledem k pánovi půdy i k moci veřejné. Úděly půdy, přesně a pravidelně vyměřené a přikázané jednotlivým osadníkům sluly u nás lány, což souvisí se slovem léno (něm. lehen)

a ukazuje tak dobře, že poměr, který vznikl mezi osadníky a pá-
nem půdy, podobal se poměru lennímu. Tento způsob hromadného
pronajímání půdy, jehož původ dlužno asi hledati v Nizozemí, ob-
jevuje se v západním Německu na počátku století XII. při osadách
nově zakládaných v podobě úplně vyvinuté — nejstarší listina,
jeho se týkající, jest brémská z r. 1106 — o něco později byl pak za-
nesen dále na východ, také do krajín slovanských. A jako v Ně-
mecku právo, jehož tímto způsobem nabývali k půdě osadníci,
přicházející většinou z Nizozemska, bývalo někdy nazýváno prá-
vem hollandským (*ius hallandense*), tak v krajínách, kde se po-
dobného práva dostávalo nejprve přistěhovalým osadníkům němec-
kým, bývalo označováno názvem práva německého (*ius teutonicum*).

Noví osadníci dostávali od pánů půdy, na níž se usazovali, zápi-
sy (*handfeste*, *handešty*), jimiž se po způsobu v Německu již dří-
ve obvyklém stanovila jejich práva a povinnosti. Jich soubor na-
zýval se u nás právem německým. Podle své zvláště význačné strán-
ky sluje někdy také právem dědičným (*ius hereditarum*, *Erbrecht*),
nebo velmi zhusta po vzoru starořímském právem emfyteutickým
(*ius emphyteuticum*).³¹⁾

Dne 11. února 1356 a o tři roky později Zdeněk s bratrem Lu-
kášem osazuje faru v Orasicích.³²⁾ Roku 1367 prodal purkrechtně
1 lán polí v Lužci a sám vlastnil Měkovice, 1379 volí faráře na Klad-
no, je svědkem na listinách zpředu uvedených a po smrti Kladena
ze Slatiny činí nároky na toto dědictví. O jeho manželce, vdově
Marketě, čteme při volení faráře svárovského; sedí na Ptíči, z pozd-
nější zprávy se dovídáme, že se jedná o Hořejší Ptíče. Odtamtud
zakládá fundaci k oltáři Panny Marie v kostele pražském.³³⁾

Mikuláš spolupůsobil při volbě faráře kladenského s panem Zdeň-
kem. Po smrti Kladena na Slatině obdržel Slatinu a odvádí z ní
desátek na Vodolku.³⁴⁾

I Pavel osazoval faru kladenskou a učinil nadání ke kostelu kla-
denskému na člověku v Kladně.³⁵⁾ Pavel z Kladna měl syna Lu-

³¹⁾ K. Krofta, Přehled dějin českého stavu v Čechách a na Moravě, pg.
23—25. Vysazují Újezd, viz Emler. Decem registra censuum Bohemica
pg. 234.

³²⁾ Emler, Relig. tab. terrae II. 37. Lib. conf. I. 32.

³³⁾ Lib. conf. V. 177.

³⁴⁾ Lib. conf. I., II. 71. Mottl, Památky X. 19.

³⁵⁾ Lib. er. V. 717.

káše, který obdržev dispens „super defectu aetatis“ stal se knězem a farářem ve Slatině.³⁶⁾ Lukáš jest znám při zakládání Vys. Újezda se Zdeňkem a osazuje s ním faru v Orasicích;³⁷⁾ osazuje 9 statků v Osuši právem zákupním a činí nadání ke kostelu na Kladně.³⁸⁾

Pan Zdeněk z Kladna měl za manželku Marketu.³⁹⁾ Při obsazování fary svárovske jest nazvána Marketa „relicta Sdenconis“. Z tohoto manželství, jak možno důvodně usuzovati, byly dítky: Jan, Jindřich, Václav, Vlašek. Že Jan jest synem Zdeňka, dokazuje zmínka při obsazování fary na Kladně 1379, kde se praví: „ad presentationem strenuorum militum Sdenconis et Joannis filii ejus.“⁴⁰⁾ Dne 17. listopadu 1405 zlepšil faráři kladenskému dvěma kopami fundaci, kterou založil Bozděch z Újezda se závazkem, že o každých suchých dnech bude konáno jedno anniversarium.⁴¹⁾ O rok později daruje Jan s bratrem Václavem kostelu v Přelíči roční důchod dvou kop grošů se závazkem, aby tam o každých suchých dnech bylo konáno anniversarium za jejich příbuzenstvo.⁴²⁾ Rozmnožuje svůj majetek koupí Braškova a Kyšice od Škonky, vdovy po Grunvaldovi z Braškova, za cenu 300 hřiven.⁴³⁾

Dalším synem Zdeňka z Kladna jest Jindřich, který sídlil v Radonicích. Obsazuje faru ve Svárově spolu s pány svárovskými.⁴⁴⁾ Jindřich jest sezením na Minicích.⁴⁵⁾ Jestliže se psal také z Vraného, žil ještě roku 1464. Jest svědkem na listině, kterou Zikmund ze Lhotky zavazuje Dobešovi Hránovi z Harasova své dějiny ve 200 kop.⁴⁶⁾ Offka z Měcholup mu zastavila dvůr v Měcholupech a 9 kop platu v Hořovicích.⁴⁷⁾ Později obdržel odúmrtí v Orasicích a Doxích.⁴⁸⁾

Václav byl notářem při zemských deskách a měl jakousi rozepři s Oldřichem, farářem z Kozmic.⁴⁹⁾ Učinil nadání s bratrem Janem

³⁶⁾ Lib. conf. VI. 37.

³⁷⁾ Lib. conf. I. 32, 96.

³⁸⁾ Lib. er. VII. 108. Mottl, Památky X.

³⁹⁾ Lib. conf. V. 177.

⁴⁰⁾ Lib. conf. III.—IV. pg. 117.

⁴¹⁾ Lib. er. V. 662. Podlaha, Posvátná místa VII. 47.

⁴²⁾ Lib. er. V. 678. Podlaha, ib. 201.

⁴³⁾ Emler, Reliq. tab. terrae II. 90.

⁴⁴⁾ Lib. conf. VI. 20.

⁴⁵⁾ Lib. er. XIII. c. 2. Mottl, Pam. arch. X.

⁴⁶⁾ Archiv čes. I. 405.

⁴⁷⁾ Archiv čes. III. 513.

⁴⁸⁾ Archiv čes. III. 526. Viz též Emler, Reliq. tab. terrae II. 181.

⁴⁹⁾ Tingl, Acta judiciaria 47.

ke kostelu v Přelíci.⁵⁰⁾ Jest ručitelem na dlužním listě z r. 1427.⁵¹⁾ Vystupuje ve válkách v severních Čechách spolu se svým bratrem Vlaškem. Posílá s ním list na hrad Schreckenstein vévodovi ze Sas-ka.⁵²⁾ Měl dolejší tvrz na Kladně a zboží s ní spojené. Majetek po dceři jeho Kateřině odkázal Jiří z Poděbrad Jindřichovi z Kolovrat a na Buštěvsi.⁵³⁾

Vlaškem vystupují rytíři kladenští na veřejnost jako válečníci, jako vlastně již předchozím Václavem. Tato generace se píše brzy z Kladna, brzy ze Střekova.

Vlastibor neboli Vlašek z Kladna jest bratr Jana, Jindřicha a Václava z Kladna, protože jej tito nazývají svým bratrem.⁵⁴⁾ Roku 1409 shledáváme se s p. Vlaškem jako spolumajitelem majetků v Toužetíně, neboť doznává spolu s Markvartem z Královic, že dědictví v Toužetíně, tvrz, prodali p. Oldřichovi z Hasenburka a jeho dědicům za 1000 kop grošů.⁵⁵⁾

Dne 3. října r. 1412 jest jmenován p. Vlašek jako spoluporučník sirotek po Odolenovi z Pětipes.⁵⁶⁾

Král Václav IV. zastavuje mu 1. února 1414 Březnici, protože Vlašek marnotratnému králi zapůjčil jistou sumu peněz. Když chtěl král Březnici propustiti ze svazku manského, dal Vlaškovi, tehdá purkrabímu kadaňskému, 31. června t. r. Vintířov.

Vlašek se nám jeví ve světle zanechaných památek jako pán neobyčejně bohatý. Celá řada listů s majestátem krále Václava o tom vydává neklamné svědectví a vypočítává nám množství míst, jež jsou tím Vlaškovi připsány. Tak jest dochován list, kterým Vlaškovi z Kladna a jeho dědicům se připisuje Střekov, Lovosice a Bystřice.⁵⁸⁾ Vlašek, zprvu katolík, přestoupil po bitvě a vítězství husitů u Ústí ke kališníkům. Střekov byl původně královský po-mezní hrad, který byl od králů dáván v léno. Roku 1415 jej zastavil král Václav rytíři Vlaškovi z Kladna. Tento se držel strany p. Sig-munda proti husitům, a když dal Sigmund mimo jiná města také

⁵⁰⁾ Lib. er. V. 678, viz pozn. 49.

⁵¹⁾ Mottl, l. c.

⁵²⁾ H. Hallwich, Töplitz (Leipzig 1886). I. 61. Orig. Hauptstaatsarchiv, Dresden.

⁵³⁾ Mottl, l. c.

⁵⁴⁾ Palacký, Archiv čes. I. 521.

⁵⁵⁾ Paprocký, O stavu rytířském. 281.

⁵⁶⁾ Lib. er. VIII. R. 7. Mottl, P. a. x. pg. 22.

⁵⁸⁾ Archiv český I. 520, 521.

Ústí markraběti Bedřichovi Míšenskému v zástavu a Ústí lidem míšenským bylo obsazeno, tu s těmi Němci p. Vlašek z Kladna byl v dobrém srozumění a jak se zdá, je pozval i na svůj hrad Střekov, neboť Míšňáci se bez odkladu jak na Střekově, tak na nedalekém Blankštejně usadili. Následujícího roku 1426 dne 16. března však přišel Jakoubek z Vřesovic, oblehl a dobýval Míšňáků u Ústí a když veliké vojsko z Míšně a z Durynek ústeckým na pomoc přitáhlo, tu se přihrnula vojska husitská a obdržela veliké a slavné vítězství nedaleko Ústí u Předlic 14. června 1426. Druhého dne dobyli husité Ústí a zničili je, a p. Vlašek z Kladna mohl se na Střekově jen tím uchrániti, že i se svými syny ke straně husitské přistoupil.⁵⁹⁾ O tom, jak Vlašek z Kladna píše jako „castelanus in Schreckenstein“ markraběti Bedřichovi Braniborskému a prosí o pomoc k uhájení Střekova proti Janu Krušinovi z Lichtenberka a Hynkovi z Waldsteina, chtějícím z Litoměřic obsaditi Schreckenstein i Ústí, máme zachovanou celou listinu.⁶⁰⁾

Vlašek a jeho dědicové byli majiteli dvorů Lovosice a Bystřice. Připsáno jest mu též Ústí nad Labem. Král Sigmund potvrdil a pečeti opatřil list, svědčící na vsi Odolice, Černochoh, Týnec Mnichův, Smolnici, Dečenice, za což má držeti 100 koní k obraně.⁶¹⁾

Jan, o němž víme, že byl bratrem Vlaška, měl by syny: Bohutu, Beneše, Kunatu a Lukáše.

Roku 1410 koupil Bohuta z Kladna od Jindřicha z Vlněvsi, syna Jindřicha z téhož rodu, všecko dědické právo v Lukově, kteréž tam měl po Albertovi z Lukova, pro sebe a pro své dědice za 50 kop grošů.⁶²⁾

Když v Kyšicích zemřela Škonka z Drahonic, tu dědictví připadlo králi, poněvadž nebylo zdánlivě zákonitých dědiců. Avšak Bohuta z Kladna proti králi hájí svého dobrého práva a praví, že svůj spravedlivý nárok dokáže ze zemským desk a jiným ještě svědectvím, kterého však neuvádí. Z toho můžeme souditi, že Bohuta jest Janův syn, dědiv po něm Kyšici, kterou Jan od Škonky 1412 koupil.⁶³⁾ Pře tato se projednávala r. 1437. Roku 1467 hájí opět pan

⁵⁹⁾ Mikovec, Starožitnosti II. 191—194. H. Hallwich, Töplitz. I. 61, 79.

⁶⁰⁾ Palacký, Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges. II. 528.

⁶¹⁾ Archiv č. I. 520, 521.

⁶²⁾ Dvor. desky č. 2, 46. Mottl, Pam. arch. X. 25.

⁶³⁾ Dvor. desky č. 15, 32. Mottl, I. č. 25.

Bohuta z Kladna 64 hřivny na svém dědictví, totiž v Kladnu blízké Stehelčevsi proti Jindřichovi Čečkovi, který se jich chtěl bezprávně zmocniti.⁶⁴⁾

Bohuta z Kladna zemřel roku 1458 nebo před tímto rokem a si-
ce nedobyl a neuhájil svého dobrého práva na Kyšici proti králi.
Přech z Kladna svědčí totiž, že Bohuta z Kladna háje Kyšice, zemřel
a zanechal sirotky. Proto Přech z Kladna, snad syn Bohuty, chce
majetku ve jménu sirotek tak hájiti, jako jich hájil otec. Nebyl
však k obhajobě vůbec připuštěn.⁶⁵⁾

Pan Kunata z Kladna se nám představuje jako majitel listu s pe-
četí krále Sigmunda, který mu v něm potvrzuje 28. října 1420
ves Tuhán kapitoly vyšehradské a Žeřevíce kapitoly pražské se
všemi požitky a díl 130 hřiven grošů za službu, kterou měl s desíti
jízdniemi oděnci konati od sv. Šimona a Judy až do aktávy sv. Jiří.⁶⁶⁾

Roku 1423 podává Kunata spolu s jinými faráře ke kostelu kla-
denskému. Podání toto bylo učiněno 7. září Janu Koberovi, knězi
z Malého Jenče na faru kladenskou, která se uprázdnila smrtí kně-
ze Václava.⁶⁷⁾

Roku 1427 vidíme opět p. Kunatu jako svědka na listině, kte-
rouž kněz Sigmund, farář z Chylic, zapisuje své zboží Přechovi ze
Seče.⁶⁸⁾

Při jakési podružnější záležitosti svědčí r. 1434 i čeledín pana Ku-
naty z Kladna.⁶⁹⁾

Pan Kunata žije ještě 30. října 1436, protože té doby byl vydán
list — nejspíše obnovný list toho ze dne 28. října 1420 — kte-
rým císař Sigmund zapisuje Kunatovi z Kladna vsi Tuhán kapitoly
vyšehradské a Žeřevíce kapitoly pražské.⁷⁰⁾

Pan Beneš z Kladna jest jmenován toliko na listě s majestátem
císařem Sigmunda, kterým se mu zapisuje ves kapitoly hradu praž-
ského Žeřevíce — snad toliko část — a Přílepy, ves pod Kamýkem,
kostela vyšehradského, se dvorem poplužním, s mlýnem atd.⁷¹⁾

Rovněž p. Lukáš jest majitelem listu s menší pečetí krále Sig-

⁶⁴⁾ Dvor. desky č. 16, 407. Mottl, I. c. 25.

⁶⁵⁾ Dvor. desky č. 15, pg. 434. Mottl, I. c. 25..

⁶⁶⁾ Archiv č. I. 526.

⁶⁷⁾ L. conf. VIII-X, 48. Podlaha, Posv. místa VII. 47.

⁶⁸⁾ Archiv český, I. 409.

⁶⁹⁾ Ibid. XXVIII. 241.

⁷⁰⁾ A. Sedláček, Zbytky register králů římských a českých 211.

⁷¹⁾ Archiv český I. 526.

munda, v němž se mu připisuje mlýn na potoce lodenickém a louka podle téhož potoka kanovníků pražských, za službu, kterouž měl činiti, která však se blíže neoznačuje. List byl dán v Plzni na den sv. Fabiana a Šebestiana r. 1421.⁷²⁾ Roku 1423 jest spolukolátorem kněze Kobery.

O potomcích pánů Jindřicha a Václava z Kladna nemáme žádných zpráv. Zprávy o potomcích, a to synech p. Vlaška z Kladna, jsou velmi sporé. Že však syny měl a dívky vůbec, soudíme z toho, že na všech listinách jest zápis, svědčící nejen jemu, nýbrž i dědicům. Jest jenom pouhým dohadem, odůvodněným pouze časově, když pravíme, že Jetřich, Václav a Vlach jsou synové p. Vlaška z Kladna. Podotknouti sluší, že p. Vlaškem byla utvořena nová linie pánů z Kladna, která se často nazývá linií střekovskou.

V letech 1409—1422 seděl Jetřich z Kladna na Hlubanech, vsi s tvrzí u Podbořan.⁷³⁾ Jako takový přichází mezi rukojmími pána z Třechlovic.⁷⁴⁾ Dne 25. dubna 1429 páni z Koldic propouštějí smlouvou svá práva, kteráž měli na zboží p. Hanuše ze Všebořic ve Všebořicích, na Strážkově, na Nové Vsi, na Rudném, Děluši, Kamenici, na Strázkách a na Žďáře, a mezi jinými svědky si dožádali též slovutného panoše Jetřicha z Kladna, seděním na Střekově.⁷⁵⁾

Roku 1437 potvrzuje císař Sigmund Jetřichovi z Kladna a jeho erbům budoucím všechny listiny, dané Vlaškovi od krále Václava.⁷⁶⁾ Z toho jest zřejmo, že Jetřich nastoupil všechny statky po Vlaškovi a nejspíše tedy byl jeho synem. Jetřich z Kladna dosáhl též veliké hodnosti stav se landfridem kraje litoměřického a učinil v tomto úřadě mír se stranou katolickou 26. prosince 1439.⁷⁷⁾

O pánech Václavu a Vlachovi z Kladna, o nichž nemáme ani toho nejmenšího dokladu jako o synech p. Vlaška z Kladna, máme velice málo dochováno. Roku 1454 ukazují společné zástavní listy.⁷⁸⁾ Tím jest také vše řečeno o panu Vlachovi. Dne 14. března 1470 ustanoven Václav z Kladna usnesením sněmovním v Praze za hejtmana

⁷²⁾ Ibid.

⁷³⁾ A. Sedláček, Místop. slovník hist., pg. 221.

⁷⁴⁾ Paprocký, O stavu rytířském.

⁷⁵⁾ Archiv český I. 410.

⁷⁶⁾ Ibid. I. 526.

⁷⁷⁾ Ibid III. 523. Vacek, Sociální dějiny čes. doby starší, pg. 213, o landfrídě.

⁷⁸⁾ Archiv čes. I. 526.

kraje litoměřického nad lidmi kraje toho k veřejné hotovosti 500 pěších, 50 jízdných, 6 kopinníků, 27 vozů a tu jest jmenován jako Václav Střekovský.⁷⁹⁾

Velmi často jest jmenován Přech z Kladna, jehož vztah k výše jmenovaným jest těžko určit. Snad jest vnukem Janovým, snad jeho synem. Roku 1438 slibuje p. Přech svému poddanému Matěji Kotrbovi, jenž mu zběhl z panství, že mu vrátí majetek, jestliže se vrátí a osadí svůj grunt.⁸⁰⁾ Téhož roku měl p. Přech z Kladna právní při s Bernardem Falkenauerem o dědictví po Marku Čotrovi z Prahy.⁸¹⁾ Téhož roku také koupil roční plat na dvoře Hostivících od paní Markěty Ratajské, své tchyně, bývalé choti Marka Čotra, jehož dceru Elišku měl Přech za manželku.⁸²⁾

Roku 1441 Eliška z Hostivic, dcera Marka Čotra, měšťana pražského, postoupila svému manželu Přechovi z Kladna své právo na tvrzi, dvoru, polích a platech v Hostivicích.⁸³⁾

Roku 1454 ukazuje list císaře Sigmunda, jímž byly zapsány vsi Zeřevice a Přílepy pod Kamýkem ve 100 kop půjčených a 30 kop jiných Benešovi z Kladna z úterka před Všemi svatými 1436.⁸⁴⁾ Současně ukazuje jiný list krále Sigmunda, jímž byly zapsány mlýn na lodnickém potoce a louka vedle onoho potoka kanovníků pražských Lukášovi z Kladna v 50 kopách grošů. List ten svědčil i dědicům Lukášovým (ze dne 20. ledna 1421).⁸⁵⁾ Toto předkládání listin bylo po válkách husitských nutné, neboť již od počátku husitských bouří se staly veliké proměny a převraty co do pozemkové majetnosti a držby statků po celém království; cokoli náleželo královské komoře a stavu duchovnímu, bylo rozchváčeno a větším dílem později od císaře Sigmunda v určitých sumách zápisních zastaveno. Podobně pokud se týkalo majetku soukromého, nastalo tím více zmatků, čím déle trvalo mlčení všech soudů a zavření desk zemských. Roku 1437 začal se sice zaváděti jakýsi pořádek, ale pro vypuklé nové bouře a války zůstalo dílo nedokonáno a dlouhé potom interregnum přimnožilo hádek a půtek. K ukončení této té-

⁷⁹⁾ Archiv čes. IV. 444.

⁸⁰⁾ Ibid. XXVIII. 663.

⁸¹⁾ V. Tomek, Dějiny města Prahy VIII. 432. V knize Staroměstské od r. 1417, pg. 179.

⁸²⁾ Archiv český XXVI. 229.

⁸³⁾ Ibid.

⁸⁴⁾ Ibid. I. 526.

⁸⁵⁾ Ibid.

měř všeobecné právní nejistoty svoleno tedy na dotčeném sněmu podle návrhu páně správceva k ostrému a důraznému prostředku; k revisi majetností po celé zemi. Uznáno za pravidlo, že kdokoli držel právně statky jakékoli, byly mu buďto v deskách zemských odedávna zapsány aneb měl na ně zápisy nové, do desk ještě nevložené. Kdokoli se ale nemohl vykámati žádným zápisem, považován za držitele neoprávněného. Zřízeny tedy dvě komise: jedna k ohledání a registrování všech zápisů císařských neb královských, druhá k revisi a zapisování všech smluv soukromých, které po smrti krále Václava na postupování statků mezi obyvateli se staly. V první komisi zasedali páni Jaroslav Plichta ze Žirotína, Jan Bezdrůžický z Kolovrat, Jan Čabelický ze Soutic, Jan z Rabšteina i podkomoří zemský Václav Valečovský z Kněžmosta. Ve druhé pan Jan Zajíc z Kosti a jiní. Bylo přikázáno, aby všichni, kteří měli takové zápisy, předložili je řečeným komisím ode dne sv. Klementa (23. listopadu 1453) až nejdéle do dne sv. Jiří (23. dubna 1454), a ustanoveno, které zápisy by v tom čase nebyly ukázány, aby potom neměly žádné moci ani práva. Ke vložení zápisů, od komisí za pravé uznávaných desk, propůjčena další lhůta až do 24. listopadu 1454. Kdokoli ale držel statky královské nebo církevní, nemající na ně zápisů, přikázáno, aby je postoupili panu správci (Jiřímu) k ruce královny Milosti nejdéle do Hromnic (2. února 1454); kdo by toho neučinil, měli za to býti pokutováni na hrdle i statku jakožto zločinci a rušitelé obecného dobrého.⁸⁶⁾

Proto pan Přech Kladenský předkládal listy císaře Sigmunda a poněvadž se jednalo o zápisy císařské, první komisi, v níž zasedali Jaroslav Plichta, Jan Bezdrůžický, Jan Čabelický atd.

Roku 1455 měl Přech rozepři s Častolovem z Pičiny. Páni na soudu prohlédnuvše jejich zápisy a s obou stran výpovědi, rozhodli, aby na dědinách drahobuzských, o něž se jednalo, Přech z Kladna svůj komorní plat vymáhal.⁸⁷⁾ Téhož roku měl spor o 10 kop ročního platu na svém dvoře v Hostivicích, jež býval Čotrův.⁸⁸⁾

V nedalekých Hnidousích byl usedlý Vintíř z Hnidous, který byl poddaným královským. S tímto učinil Přech smlouvu, týkající se rybníka. Přech má udělati na manských pozemcích Vintířových,

⁸⁶⁾ Palacký, Dějiny IV. 171.

⁸⁷⁾ Archiv český III. 319.

⁸⁸⁾ Archiv český XXVI. 229.

v Hnidousích se nalézajících, rybník. Aby mu to Vintíř dovolil, zaplatí mu Přech 10 hřiven stříbra. Vedle toho budou oba dva užívat po dvacet let rybníka společně.⁸⁹⁾ Tato hospodářská smlouva byla uzavřena roku 1458.

Přech platí ze dvora v Hostivicích sbírku Menšímu městu pražskému.⁹⁰⁾ Zemřel v Kladně a byl pochován v kladenském chrámu Páně. U hlavního oltáře na evangelijní straně měl velký náhrobní pískovcový kámen, který nesl nápis: „Anto Pán PRZICH Kladenský jest pochován, pán buch racz dussi jeho milostiv i nám vssem beyti.“⁹¹⁾

Přech Kladenský měl za manželku Elišku z Hostivic a z manželství toho pochází i dědic a syn pana Přecha, Zdeněk.

O tomto pánu kladenském máme zachováno mnoho zpráv. Tak má od svého otce, urozeného panoše Přecha z Kladna, list, na kterém jakýsi Jan Býtovec potvrzuje, že pánům kladenským dluhuje nějakou sumu na svém majetku v Janově. Zatím se stal majitelem onoho statku Václav ze Svárova, kterýž Zdeňkovi zaplatil dluh 50 kop míšeňských. Proto Zdeněk veškeré své právo i svých potomních — jak sám doznává — na statek v Janově ztrácí.⁹²⁾ Roku 1499 stává se Zdeněk z Kladna, spolu ještě s osmnácti jinými pány českými, rukojmím jistých věřitelů krále Vladislava v Prešpurce na sněmu.⁹³⁾ Nemůžeme udati, z jakého důvodu prodává svůj statek, odkudž pocházela jeho matka Eliška, totiž Hostivice, r. 1503 Žibřidovi z Jistebna za 900 kop grošů.⁹⁴⁾ Na komorním soudě r. 1509 se projednává pře mezi ním, Zdeňkem z Kladna, a Mandalénou z Roztok, neboť byl spolurukojmí oné Mandalény.⁹⁵⁾ Dva roky později se projednává nový soud komorní (1511) mezi Zdeňkem a Marketou z Rakovníka o vyzdvižení peněz od Kateřiny z Újezda pod Kladnem. Soud komorní se obvykle vykonával před samým králem, ale r. 1492, kdy ve dnech mezi 14. a 21. březnem se konal v Praze sněm, bylo na něm stanoveno, že může býti komorní soud konán i za nepřítomnosti královny, ale jen dvakrát do roka:

⁸⁹⁾ D. D. Kvatern Novus Obligationum. 25. A. 11.

⁹⁰⁾ Archiv český XXVI. 230.

⁹¹⁾ Pamětní farní kniha 204. Z. Wirth, Soupis památek sv. XXVI. pg. 72.

⁹²⁾ D. Z. č. 6. B. 20.

⁹³⁾ Archiv český XVIII. 167.

⁹⁴⁾ Archiv český XXVIII. 710.

⁹⁵⁾ Archiv čes. XIII. 189.

jednou na sv. Martina. po druhé dvě neděle před sv. Duchem.⁹⁶⁾ Roku 1516 se připomíná svědek Jan z Kročehlav, poddaný pana Zdeňka z Kladna.⁹⁷⁾ Roku 1523 byl pan Zdeněk navržen za soudce do zemského sněmu mezi jinými vladykami.⁹⁸⁾

Pře mezi p. Zdeňkem a bratřími z Úšavy se odkládá na pondělí po sv. Kateřině (26. listopadu), protože svědkové nemohli býti přítomni bez povolení „panuov jejich Mí z plného soudu zemského“.⁹⁹⁾ Téhož roku Anna Andělka z Jistebna obesílá ke komornímu soudu Zdeňka z Kladna, aby předložil list královský strany její pře.¹⁰⁰⁾ Jan Kamenický prodal kdysi dvůr Kamenici u Vraného Zdeňkovi Kladenskému. Týž Jan Kamenický ze Smečna pohání 6. dubna 1524 Zdeňka, aby postavil před Jiříka z Kamenice a Jiříka z Lukova lidi své, „že jich potřebuje proti panu Janovi z Kolovrat na Buštěhradě k svědomí.“¹⁰¹⁾ Roku 1526 koupil Zdeněk dluh Malešického a Slavaty na Václavu Bezdrůžickém z Kolovrat a naléhal na téhož Václava, aby mu zaplatil.¹⁰²⁾ Skoro po desíti letech se shledáváme opět s p. Zdeňkem, a to jako s žalobcem samého císaře Ferdinanda I., kterého pohání před purkrabský soud pro neplacení dluhu.¹⁰³⁾

Ferdinand hněvivě píše do soudu komorního: „Jest to věc nová a neznámá, aby který král český před úřad purkrabský poháněn býti měl a protož, čehož sú předkové naši podnikati povinni nebyli, neradi bychom se v to dali, poněvadž menší král prvních králů českých býti neráčíme.“

Dne 10. března 1530 Zdeněk z Kladna vydává svědectví o rozsudku podkomořího pana Jakuba z Vřesovic ve sporu o dodávání vody a sladu do pivovaru mezi Slanskými a bratřími Jakubem a Janem z Libovice.¹⁰⁴⁾

Dne 27. dubna 1540 pohání Jan mladší z Valdšteina na Peruci Zdeňka Kladenského z Kladna a na Kladně ze 200 hřiven pokuty propadené, a to proto, že po oznámení podle zřízení zemského „krčmy nově a nespravedlivě zaražené“ na gruntu v Kamenici ne-

⁹⁶⁾ Palacký, Dějiny V. 187.

⁹⁷⁾ Archiv čes. XXVIII. 298.

⁹⁸⁾ Arch. čes. XII. 66.

⁹⁹⁾ Arch. čes. XXXIII. 553.

¹⁰⁰⁾ Arch. čes. XXXII. 496.

¹⁰¹⁾ Arch. čes. XXXIII. 32.

¹⁰²⁾ Archiv český XV. 167.

¹⁰³⁾ Winter, Kulturní obraz českých měst. II. 825.

¹⁰⁴⁾ Archiv města Slaného. List dto. 10. III. 1520. Opis v Z. arch.

zastavil, maje to povinně podle téhož zřízení zemského učiniti a „tu dotčenú krčmu“ a šenkování v ní skutečně zastaviti. Tak ta krčma nově zaražená se drží a v ní se šenkuje jemu, Janovi, ke škodě a krčmám jeho, kteréž drží v polovici městečka Vraním, kde jsou odedávna šenkovali. Dokládá se svědomí a jiných spravedlností a na to žádá spravedlivého panského nálezu. Juxta nám prozrazuje, že týž Jan poroučí svou při Janovi ze Sobětic k zisku i ke ztrátě.¹⁰⁵⁾

Zdeněk byl z pánů opatrných i pořádných a proto včas učinil poslední vůli, a to již 24. ledna 1542. „Ve jménu Nejsvětější a nerozdílné Trojice, Blahoslavené Panny Marie. Amen. Já Zdeněk Kladenský z Kladna, pamatující na budoucí věci i na to, že člověk smrtelný jsem a nevím, kdy Pán Bůh všemohoucí mne ráčí povolati a smrtí navštívití, maje statek svůj, kteréhož Pán Bůh z milosti a dle vůle svaté své mi popříti ráčil, tomu chci, aby po smrti mé a to mezi lidmi a přáteli mými žádných nesnází, různic a soudů nebylo, maje mocný list královský od Nejjasnějšího knížete pána p. Vladislava Uherského a Českého krále... slavné paměti Pána Mého milostivého, abych mohl statek svůj všelijaký buď dědičný, buď manský, buď zápisný, též také na věcích, na klenotech nebo na hotových penězích zděditi a dáti, komuž by se mi zlíbilo a zdálo. Takto o tom všem kšaft na týž mocný list královský činím s dobrým rozmyšlením mým a zdravou pamětí svou, aby toto zřízení mé teprv po mé smrti moc mělo a zprv nic.

Nejprv dávám a odkazuji po smrti své plat ve vsi Hřebči peněžitý i roboty, který jsem sám tu měl a všecko užíval k záduší kladenskému k užívání budoucímu faráři téhož záduší kladenského. Mé panství zůstavuji se vším jiným příslušenstvím budoucím kolatorům kladenským. Item v Kladně, cožkoli mám; tvrz s dvory, dědinami, lukami, též lidi s dvory kmetcími, platy, robotami, lesy, potoky, rybníky i se vším a všelijakým příslušenstvím to dávám a odkazuji urozenému panu Voldřichovi Žďárskému, ujci svému a dětem jeho: Janovi a Stanislavovi, Jiřímu a Zdeňkovi, bratřím vlastním ze Žďáru i dědicům budoucím jejich, však tak, aby nemohli jeden bez druhého toho ani jiného dolepsaného užívati, odcizovati ani prodávati žádným vymyšleným způsobem, jedni bez druhých. A

¹⁰⁵⁾ Emler, *Reliquiae tab. terrae*, 1. 310.

k tomu také jim z lásky přátelské dávám na takový způsob, jak nahoře psáno jest a cokoli mám ve vsi Kročehlavech, ve vsi Motyčíně, ve vsi Aujezdu pod Kladnem, ve vsi Knovízi, ve vsi Žižicích s mlej-nem, který tu jest, ve vsi Lukově, ve vsi Kamenici a ve vsi Přítoč-ně, Dokes kromě dvoru toho, který jest Jírovi a Kustošovi listem dán a ujištěn tak, jak týž zápis to v sobě ukazuje a zavírá. — Item ve vsi Doksích což tu mám, ve vsi Cvrčovicích tak jsem toho sám v držení byl, též také jim toho ke Kladnu dávám, zůstavuji a po-roučím. — Opět také jim dávám v Žatectvě ves Hořovice, ves Čen-čice, ves Drahouš i toho člověka s platem z Vukova (Bukova). Též také jim ves svou Tachlovice a ves svou Nučice, však z těch dvou vesnic tomu chci, aby jedna kopa grošů českých faráři záduší tach-lovického vydávána byla. — Item všecky tyto vyjmenované vsi a lidi, jež v těch všech mám, dávám s dvory kmetcími, s platy, s dě-dinami, lukami, lesy, potoky, rybníky, štěpnicemi, s kostelním po-dáním, tudíž i se všemi zvolemi a všelijakým příslušenstvím, což k nim přísluší tak, jak jsem sám toho vždycky v držení a užívání byl. — Item platy na Šimonu krejčím, člověku mým v Unhošti, ty dávám a odkazuji k záduší do Kladna. Item plat na člověku mým v Ptíicích dávám k záduší do Kladna. Item na Kvíci jistou sumu svou mám. Jestliže by se služba boží řádná jak prve dala, tehdy tu sumu svou, kterou na tom mám odpouštím, jinak nic. Item, co se Tuhane týče, tu sumu, kterou na tom mám, na opravu téhož zá-duší kladenského odkazuji. Item, byl-li pak příjem kdejaký . . . buď z obyčeje nebo z práva v tomto kšaftě mém veš jmenovaném do-loženo a dostatečně dostaveno býti mělo, to všechno mocí listu to-hoto doplňuji a dostavuji k tomu ke všemu se přiznáváje, jakoby v tomto listu slovo od slova napraveno a dostaveno bylo bez umen-šení. — Item toto se při tom dokládá, což bych komu poručil z to-hoto statku svého jim svrchupsaným osobám a přátelům svým vydati, to aby povinni učiniti byli.

Toho všeho na potvrzení já svrchujmenovaný Zdeněk Kladenský z Kladna svou vlastní a přirozenou pečeť dal jsem k tomuto kšaftu svému a zřízení s svým jistým svědomím přitisknouti připrosíce uro-zených vladyk p. Otty z Losu a na Nymburce, p. Oldřicha Kekule ze Stradonic, p. Václava Vratislava z Mitrovic a na Skříple, p. Jiříka Otty z Losu a Staré Huti, že jsou k tomu mému zřízení pečetě při-věsiti dali, však sobě a budoucím svým beze škody. Léta od na-

rození Syna Božího Jesu Krista tisícího pětistého čtyřicátého druhého v úterý před obrácením sv. Pavla na víru křesťanskou.¹⁰⁶⁾

V závěti jsou obsaženy některé nápadnosti, jež nás opravňují k určitým závěrům. Při odkazu ve vsi Hřebči podotýká testator, že plat bude k užívání budoucímu faráři téhož záduší kladenského. Snad by byl na Kladně tou dobou farář, ale nehodný odkazu pana Zdeňka. Pravděpodobnější však jest, že tou dobou duchovního na Kladně vůbec nebylo.

V celé závěti není zmínky ani o manželce ani o dítkách. Tato okolnost vede k domněnce, že byl p. Zdeněk svobodný nebo že i dítky i manželka jej předešly na věčnost. Jisto však jest, že byl p. Zdeněk poměrně dosti vysokého věku. Mocný list královský ke kšaftování měl již r. 1514 a teprve 1542 psal svoji poslední vůli. Podle toho vladařil na Kladně 28 let. Klademe-li den a rok jeho narození do let 1470—1480, byl stár asi 62—72 léta.

Zemřel urozený pan Zbyněk Kladenský z Kladna, a v kostele kladenském pochován i s mečem i s pečetí, jakožto toho rodu sta- rožitného poslední, v chóru před oltářem. A ten byl vlastní bratr paní Maruše Žďárské z Kladna.¹⁰⁷⁾

Roku 1842 byla obnovována kostelní podlaha. Tehdejší farář P. Kašpar Lička pátral při této příležitosti po hrobě pana Zdeňka. Nenašel však ani náhrobního kamene ani meče nebo pečeti nějaké, která by nasvědčovala tomu, že jest majetkem posledního z pá- nů Kladenských.

Panem Zdeňkem vymřel rod pánů Kladenských, později „Kla- denských z Kladna“ zvaných. Žil, jak listinné prameny nasvědčují, na Kladně od r. 1315 do 1543, tedy 228 let. Pro chrám a faru vy- konali mnoho. Založili obé, vydržovali je a bohatě dotovali. A mohli to učiniti bez velkých nesází a obětí finančních, neboť jejich stat- ky byly mnohé a bohaté. Čím vládli, ukazuje zápis do zemských desk, který dal poříditi právě Zdeněk a který jest dochován. Z to- ho zápisu se dovídáme, že pan Zdeněk má na Kladně dvě tvrze, dva poplužní dvory, v Kročehlavech vsi a dvory kmecí s poplužím, v Motyčíně, v Újezdě pod Kladnem s dvory kmecími s poplužím, v Svrčovicích celou ves s dvory kmecími, v Řebči pustou tvrz, pustý

¹⁰⁶⁾ Zemské Desky. Kvatern Trhový Bílý. R. 27, č. 8. (Dle vypsání Mottlova.)

¹⁰⁷⁾ Hájecká pamětní kniha „Archivum primum“ f. 397. Totéž Paprocký a Kolář - Sedláček, Českomoravská heraldika, I. 129.

dvůr poplužní, vysazený plat, vsi s dvory kmetskými, v Hořejší a Dolejší Dobré dvě pusté tvrze, dva pusté poplužní dvory, v Doksích polovici pusté tvrze, polovici pustého poplužního dvora, v Družci kmecí dvůr s poplužím, též v Unhošti kmecí dvůr s poplužím, totéž ve Pcherách, v Žehrovicích, v Knovízi, v Žižicích, v Hořovicích, Drahouši, Černčicích, v Tachlovicích pustou tvrz, poplužní dvůr, v Nučicích pustou tvrz, pustý poplužní dvůr, vesnice a dvory kmecí s podacími právy na Kladně, v Tachlovicích, v Lukově, se vším příslušenstvím a panstvím toho všeho v témž počtu a v těchže mezích, že toho nadepsaného dědictví po předcích svých od mnoha let v pokojném držení a užívání byl a až dosud jest, to sobě a svým dědicům podle nového nařízení o deskách zemských dal sepsati a do nových desk vložití.¹⁰⁸⁾

Kdy se tento zápis stal, nemožno přesně stanoviti. Zápis má udání časové: „V pondělí po sv. Třech králích.“ Poněvadž zemské desky shořely 1541 a p. Zdeněk zemřel 1543, jest pravděpodobno, že zápis byl do desk vložen 7. ledna 1542.

Pan Zdeněk žádal krále Vladislava, aby těmito svými statky mohl volně disponovati. Král Vladislav k jeho prosbě nakloněn, mocí královskou svolil k tomu, a zvláštním listem povolení jisté dal Zdeňkovi, aby všelijaký statek movitý i nemovitý, dědičný, manský neb zápisný, který má nebo míti bude, mohl a moc měl dáti, odkázati společně nebo rozdílně za svého zdravého života neb na smrtelné posteli komužkoliv se mu zdáti bude, kromě duchovních osob. Každé své rozhodnutí, týkající se statků, musí opatřiti pečeti svou a pečeti tří nebo čtyř pánů nebo dobrých urozených lidí. Potom má toto rozhodnutí moc naprostou, ani král nemůže proti němu ničeho namítati. Bude míti tolik moci, jako by bylo vepsáno do desk zemských. Král přikazuje úředníkům, aby poslední vůli i s tímto listem vložili do desk zemských bez zmatku a beze všeho odporování.¹⁰⁹⁾ Listina tato nasvědčuje, že Zdeněk byl pánem na statcích svých jmenovaných již před r. 1514. Byla vyhotovena v Budapešti. Dějiny nám praví, že páni čeští projednávali své spory před králem, který byl na podzim 1513 v Budapešti. Před odchodem pánů z Rosenberka a Lva z Rožmitálu, který se stal 10. prosince 1513, svolil král nejen ke zvláštnímu jakémusi zápisu v jejich

¹⁰⁸⁾ Z. D. Kvatern communitatis. H. 10. č. 250. (Dle výpisu Mottlova.)

¹⁰⁹⁾ Ibid. Kvatern Trhový Bílý. R. 27. č. 8.

smyslu, bez vědomí měst o správě Kutných Hor, zámků a důchodů královských a dal jim písemné pojištění, že proti nim ničeho k sobě přijmouti ani proti jejich radě nic proti nim podnikati nebude, ale rozdal také panu Lvovi a jeho straně až 90 listů milostných.¹¹⁰⁾ Možná, že p. Zdeněk byl též jedním z přívrženců p. Lva a jako takový obdržel jeho přímlovou od krále Vladislava uvedený list.

Zdeněk Kladenský odkázal závětí z r. 1542 majetek pánů Kladenských Oldřichovi Žďárskému, svému strýci, a jeho dětem. Tím přešlo Kladno v majetek pánů Žďárských, kteří se takto stali i patrony a kolatory beneficia kladenského. V krátkosti bude tedy o pánech ze Žďáru pojednáno. (Viz Závěť na str. 108.)

Žďár, původní sídlo někdejších pánů a potom i hrabat Žďárských ze Žďáru, leží severně od Doupova v bývalém kraji loketském, na potůčku téhož jména, který se vlévá do Ohře.¹¹¹⁾ Již ve století XIV. byl tam farní kostel. Dnes jest tam velkostatek.¹¹²⁾

Frant. Václav Peřinka:

Augustiniáni kanovníci ve Fulneku do války třicetileté.

(*Pokračování.*)

Práva opravního a fundátorského ujali se r. 1528 katoličtí páni Tvorkovští z Kravař, ačkoli panství a zámek drželi nadále nekato-
ličtí Žerotínové. Tvorkovští táhli se k tomu právu po své vzdálené příbuznosti s vymřelými Kravaři. Biskup olomoucký ani český král jim těchto práv neupírali, a tak aspoň něco bylo jasno, a bylo toto fundátorství pro budoucí dějiny klášterní velmi prospěš-
no, protože Tvorkovští žili klášteru blízko a mohli vždy včas upo-
zorniti biskupa jakožto loci ordinaria a visitatora, jakmile se v klá-
šteře nežilo podle ducha božího.

Jinak však za dlouhá léta nebylo jasno nic. Roku 1547 píše král Ferdinand olomouckému biskupovi Janovi Doubravskému, že neví

¹¹⁰⁾ Palacký, Dějiny. I. 391.

¹¹¹⁾ Palacký, Časop. Č. Musea 1846, pg. 66.

¹¹²⁾ A. Sedláček, Místop. slovník h. pg. 1029.

stran proboštství, komu náleží volba: „nám-li či konventu“?²¹⁾ Ale dlouho potom byli ještě na Hradčanech o kláštere v pochybnostech. Když biskup Vilém Prusinovský z Víckova založil v Olomouci seminář a žádal naň po moravských klášterích sbírky, císař Maximilian II. mu je zakázal. A tu biskup dne 28. září 1571 píše císaři, že uposlechl, ale hned vysvětluje svůj poměr k jednotlivým klášterům; mezi jiným dí o Fulneku, že biskupové byli od starodávna visitátory kláštera, probošty do kláštera dosazovali rovně jako i do šternberského, a je té ponížené naděje, že bude zachován při tom, co předkům jeho na těch klášterech náleželo.²²⁾

Ale ani Rudolfovi II. nebylo dosti jasno, kdo dosazuje probošta a proto 2. listopadu 1583 napsal proboštovi Petrovi Litmanovi z Nisy, že ho došly zprávy, jako by před drahnými lety byl za probošta do kláštera volen, dosud je proboštem, ale nemá na ten úřad královské confirmací. „I poněvadž téhož kláštera fulneckého jako i jiných klášteruov v markrabství Moravském předním a nejvyšším fundátorem a ochráncem jakožto král český a markrabě moravský býti ráčíme, protožť poroučíme, aby nám o tom, proč a z jakých příčin se to od tebe děje, dostatečnou a gruntovní zprávu tím neodtahujíc učinil.“²³⁾ Probošt Petr odpověděl králi po úradě s biskupem Stanisl. Pavlovským dne 22. února 1584: Proboštem byl zvolen od spolubratří svých podle řehole sv. Augustina už před 17 lety. Protože klášter nikdy nenáležel do komory královské, ale confirmace se vždy brávala od olomouckého biskupa jakožto ustavičného visitátora toho kláštera, tak i Petr byl confirmován od biskupa Viléma Prusinovského. Fundátory kláštera jsou páni z Kravař, z kterých jeden byl také biskupem olomouckým²⁴⁾ a nástupcům svým pozůstavil visitaci klášterní a plenarium jus patrocinii.²⁵⁾ Probošt Petr také nikdy dosud jinam útočiště svého neměl, leda k visitátorům a fundátorům, a nového ničeho začínati nechtěl, zvláště že Ferdinand I. biskupům olomouckým dal moc a právo probošty

²¹⁾ Arch. min. vnitra v Praze, Missiv. 41, fol. 218.

²²⁾ Arcib. arch. v Kroměříži, kopiář 11, fol. 261 v.

²³⁾ Arcib. archiv v Praze, kopie, Archiepiscopalia diversae materiae.

²⁴⁾ Lacek z Kravař byl biskupem v Olomouci 1403—1408, pohřben je v kapitulním kostele sv. Mořice v Kroměříži.

²⁵⁾ To jest asi jen tradice, protože z listin to nijak nevyplývá a také biskupové, kteří měli po ruce pečlivě seřazený archiv, se na to nikde neodvolávají, ač na př. Vilém Prusinovský v listě výše citovaném měl na to příležitost nad jiné vhodnější.

fulnecké sesazovati a dosazovati, a pány z Kravař při fundaci zanechal.

O jiných právech a povinnostech klášterních praví probošt v téže odpovědi: Před 82 lety vesnice konventu náležité byly vtěleny do desk zemských knížetství opavského i s visitací a fundací, konvent v tom knížectví platí berně do císařské komory vratislavské takové, že „na to sotně platy roční postačují“, běžných důchodů jest ze statků konventních velmi málo, zvláště když klášter obstarává také duchovní správu v městě Fulneku a musí chovati kazatele německého i českého jazyka. Probošt také za 17 let své správy mnoho vynaložil na stavení v klášteře a ve dvoře, aby neupadlo.

Nakonec prosí, aby jej císař zanechal při privilegiích, aby nad nimi držel ruku, aby dopřál mu milosti, aby klášter mohl býti na několik let prázden berní, však aby konventní poddaní své daně spravili.²⁶⁾

Tím jsme osvětlili všechny právní poměry klášterní. O tom, jak se konaly volby proboštů, promluvíme později. Můžeme se tudíž vrátiti k přerušenému proudu dějinnému.

Zdá se, že nebylo vždy dobře poddaným ani pod církevní vrchností. Okolo r. 1530 probošt Jan k žádosti pána fulneckého Bernarda z Žerotína pustil louky, kterých od starodávna užívali poddaní z Pustějova, pod plat poddaným panským z Kujav, Butovic a Životic. Pustějovští nesli tuto újmu velmi těžce a naléhali, aby jim louky byly vráceny. Teprve r. 1546 zastal se jich Krištof Tvorkovský z Kravař, i žaloval probošta i s konventem, že bez jeho vědomí tu smlouvu s panem Žerotínem učinili. Ale opavský zemský soud nalezl, že probošt takovou smlouvu dobře mohl činiti bez oprávněného pána. Téhož roku řečený Tvorkovský pohnal k zemskému právu téhož probošta stran lidí z Pustějova Tomka Karbuly, Pavla Hajného, Tomka Stoklasy a Jury Volného, které Václav Fojt z Jílovce s pomocníky svými nevíme proč zbil a zranil, a probošt to svým pobitým lidem nepřivedl k nápravě. Rozepře tato ještě roku 1553 nebyla vyřízena.²⁷⁾

Opravní pán býval často klášteru na obtíž, hlavně když se po-

²⁶⁾ Originál (dt. v klášteře fulneckém v sobotu ipso die cathedra Petri 1854) v pražském arcibiskup. archivě.

²⁷⁾ Zukal o. c. pg. 309. Zukal jako profesor německé reálky v Opavě pracoval pilně v zemském archivě opavském, odkud vyčerpал mnohé věci.

koušel vměšovati se do ryze vniterných věcí církevních. Pan Kryštof z Tvorkova a z Kravař nebyl asi z jiných. Roku 1554 jmenuje se probošt Jarolím. Konventuálové nebyli s ním asi spokojeni, neboť pan Kryštof oznámil biskupovi Markovi Khuenovi, že převor Matěj odjel do Olomouce a tam s knězem Ondřejem volili za probošta kněze Jakuba, faráře v Hnojicích, ale kněz Jakub žádnou měrou nechce býti proboštem. Biskup odpověděl Tvorkovskému, že kněz Jakub neučinil „povinnosti“ (slibu řeholního) tomu klášteru, proto nemůže býti k tomu nucen. Ale nynější probošt kněz Jarolím může se svým konventem podle svých privilegií a svobod práva duchovního sobě jiného voliti, však s týmž závazkem, aby sobě volili dobrého, užitečného, spravedlivého a věrného probošta „pod přísahou, jak canones ukazují“. Velmi jemně vytýká biskup panu fundátorovi, že zasahuje do řeholních věcí: „Bezpochyby, kdy se tak zachovají, Pán Bůh mezi nimi bude prostředník a dá jim ducha svatého, že všechno, co před sebe brátí budú, šťastně, chvalitebně a pobožně ty věci pořádně přijdú, než abychom co jiného vám v tom radili, protiv jejich ceduli nám se učiniti toho nezdá.“²⁸⁾

Ale Tvorkovský snad neporozuměl jemné výtce a zastaral se do kláštera znova. Dne 22. srpna t. r. odpovídá mu biskup, že o probošta fulneckého jiného mu raditi nemůže, než poněvadž v tom klášteře jest probošt a konvent, že jsou povinni sebe sami opatrovati, aby klášter nehynul, a žádnému by větší škoda nebyla než jim, kdyby své věci zanedbávali.²⁹⁾

Tento probošt Jeronym skutečně také nezanedbával klášterního hospodářství. U vsi Pustějova byla strž, která na konventních gruntech dělala některými časy znamenité škody. Ale byla také obava, že by strže mohla nadělati škod i na sousedních gruntech ve Studénce, čím by klášter měl nejen škodu, ale i opletačky s držiteli gruntů studeneckých pro neopatření strže. Proto smlouvou ze dne 14. února 1552 zjednal robotného Matěje Malíka z Pustějova, aby byl povinen tu strži opatrovati tak, aby klášter neměl z ní nijaké škody. Za to mu dává loučku pod strží a kousek lesa vedle strže, aby proutím, které roste v tom kuse lesa, opravoval strži.³⁰⁾ Z louč-

²⁸⁾ Arch. krom. Kop. ad annos 1554—1555, fol. 34.

²⁹⁾ Ibid. fol. 37.

³⁰⁾ Listinu z diplomáře klášterního v zemském arch. v Brně MS 156 jsem otiskl r. 1916 v listinári X. roč. Selského Archivu č. 105.

ky a z lesa nebude platiti Malík ani jeho potomci nijakých dávek a platů.

Probošt Jeronym potom mizí. Nevíme, jak odešel z jeviště klášterních dějin, zda dobrovolně nebo smrtí. Roku 1556 jmenuje se probošt Štefan, do kterého si klášterní poddaní stěžovali, že je potahuje ve větší břemena, než byli dosud povinni. Biskup jej 24. května t. r. napomíná, aby těch chudých lidí mimo náležitost nepřetahoval.³¹⁾

Je to první probošt, o kterém se dovídáme, že byl nepořádným. Snad byl již nakažen luterstvím, které tenkrát na Moravě čím více podporováno jsouc šlechtou se šířilo, tím více rozkladně působilo na mravy katolického kněžstva, světského i řeholního. Biskup Marek jej už 8. března 1557 napomíná, jak se má při svém duchovním povolání chovati. Zdá se, že nechtěl proti němu zakročiti hned se vši přísností svého úřadu, neboť spíše Tvorkovskému: „Samí víte, že těmito časy z strany kněží všudy nedostatek jest.“³²⁾ Ale fundátor nemínil se tím spokojiti, nýbrž psal biskupovi, že probošt páše takové neřádnosti, že se jim dívat nemůže, ale sám na něj sáhne. Také biskup jej marně volal na výslech před kněze oficiála do Olomouce: Štěpán se nedostavil. Panu Tvorkovskému nemínil však biskup Marek dopustiti, aby sahal na kněze, ježto oprávněmu pánovi není dovoleno řeholníků trestati, jak o tom také „před nedávnými lety“ vyšel mandát královský, že právo trestati výstupné kněží má jen biskup.³³⁾ Zároveň píše biskup svému ouředníku na zámek hukvaldský, že probošt Štěpán žije neřádně, chová se nenáležitě, dělá při klášteře zbytečné outraty na škodu a ujmu konventskou, také že by něco obilí a jiných věcí klášterských schoval u někoho v Příboře. Nařizuje mu, aby u biskupských poddaných v Příboře (poddansky příslušných na Hukvaldy) vyšetřil, zdali snad probošt někomu něco neprodal, neboť biskup by nerad, aby neměli užiti, co za své peníze koupili. Kdyby však skutečně si v Příboře něco uschoval pro sebe, má se naříditi, aby se mu to nevydávalo.³⁴⁾

Když byl biskup o velikonocích v Olomouci, mluvil o těchto věcech s probošty téhož řádu Mikulášem šternberským a Mikulášem

³¹⁾ Arcib. arch. krom. Kop. ad an. 1556, fol. 63.

³²⁾ Kopíář ad an. 1557 fol. 8.

³³⁾ Ibid. fol. 17.

³⁴⁾ Ibid. fol. 17 v.

ode všech svatých v Olomouci, ale ničeho gruntovního se nedověděl. Když však začal se ohlížeti po jiné vhodné osobě na proboštství, přišel Štěpán na Kroměříž a prosil, aby mu rok s panem Tvorkovským byl položen o ty věci, která naň biskupovi žaloval, sám se omlouval a žádal, aby byl při tom úřadě zanechán. Biskup mu ničeho neslibil, ale nařídil, aby se postavil před probošty šternberského a olomouckého. Když pak proboštové nepodávali zprávy, biskup nevěděl, byl-li Štěpán u nich a co vyšetřili. Zato pan Balcar Švajnic z Pilmersdorfu oznámil biskupovi, že Štěpán, vrátiv se na klášter, řádl tam nekřesťansky. Biskup dne 15. května žádá oba probošty o gruntovní zprávu.³⁵⁾ Dříve však ještě než ji dostal, kázal císař probošta uvězniti v klášteře.³⁶⁾

Nyní teprve docházely nové žaloby, hlavně o dluhy. Poddaní konventní domáhali se záplaty 6 zl. za ryby, které dodali do kláštera.³⁷⁾ Ale biskup Marek nebyl náležitě zpraven, za co královští komisaři kázali Štěpána uvězniti, ani jakou učinili výpověď. Za uvězněného přimlouvali se nyní sám Kryštof Tvorkovský, který před tím tak často na něj žaloval, i jeho syn Jiřík Tvorkovský z Kravař na Radyni, komorník knížetství opavského, ba i sám Štěpán prosil o propuštění. Biskup nemohl nic činiti, protože o vězení rozhodli králem nařízení komisaři pan hejtman knížetství opavského a probošt šternberský.³⁸⁾ Ale přímluvy neustávaly: znova prosil Kryštof Tvorkovský, i nový probošt, který byl strážcem v klášteře vězněného, orodoval, takže biskup Marek se konečně v pondělí před sv. Vavřincem (9. srpna) 1557 rozhodl, že Štěpána propustí na svobodu na dostatečné rukojmí. Tento se asi přetvařoval: když už vězení trvalo půl roku, začal činiti pokání a sliboval, že i nadále bude se káti. V klášteře také byl nedostatek kněžstva, a tak dobromyslný biskup se domníval, že někdejší probošt se napraví a bude moci klášteru dobře sloužiti. Novému proboštu pak oznámil, že Štěpán má býti na rukojmí z vazby propuštěn, má býti obyčejným řeholním bratrem do života svého, Pánu Bohu sloužiti a bez proboštova vědomí z kláštera nevycházeti, a v čem klášter zavedl, to aby pomáhal vyvozovati. „Za to jmáme, že se již takovým

³⁵⁾ Ibid. fol. 33.

³⁶⁾ Ibid. fol. 36, 42.

³⁷⁾ Ibid. fol. 59, 66.

³⁸⁾ Ibid. fol. 44, 46, 60 v.

trestáním polepší a vám pomocen bude smlúvy, jakéž činil na škodu konventu, rušiti.“

Ještě nebyl ani Štěpán řádně se ohrál v nově vykázané cele, když opravní pán Kryštof Tvorkovský se přimlouval, aby propuštěn nebyl. Uvádím to jako zřetelný důkaz, že instituce klášterní opravy se velmi často mýjela cílem, nebyla-li v rukou vhodné osoby, anebo když oprávec velmi zasahoval do klášterního života. Ale tu již i biskup Marek, jenž dosud vždy velmi jemně odbýval nevhodné přimluvy Tvorkovského, napsal mu rozhodně, že očekává, že ho pán tím více zaneprazdňovati nebude.

Štěpán postavil za sebe jako rukojmí měšťany příborské, poddané to biskupské, se kterými již za své vlády na kláštere mívával všelijaké, někdy i nevelmi čisté obchody. Sotva však ocitl se na svobodě, spustil se přes klášterskou zeď a ušel. Příborští jej hledali, ale doptati se ho nemohli. Až kdysi krátce před adventem se doslechli, že odešel do Uher a má se zdržovati někde okolo Červeného Kamene. I král Ferdinand se dověděl, že Štěpán uprchl.³⁹⁾

Potom se ozval přece ještě jednou. Okolo Božího těla 1561 dopsal biskupovi Markovi, prose, aby jej vyslyšel o příčinách všeho toho, proč se tak zapomněl. Chtěl také si stěžovati na některé osoby. Protože však měl strach, že jej biskup hned s přivítáním vsadí do vězení, prosil o „glejt do roka bezpečný“. Biskup mu odpovídá dne 12. června (ve čtvrtek v oktávě Božího těla) 1561, datuje list „knězi Štěpánovi, někdejšímu vyběhlému proboštu z kláštera fulneckého“. Nedí se kam, proto se také nedovídáme, odkud Štěpán psal, nebo kam se z Moravy uchýlil. Biskup mu glejtu nedá, neb jest to neobyčejná věc také glejty duchovním osobám dávat. Aby se jen jako duchovní a řeholník k svému vlastnímu svědomí dohlídl a v tom se upamatoval, jakou přísahu a professí Pánu Bohu učinil: že v tom klášteře, dokud živ, zuostati a Pánu Bohu slúžiti měl. Bylo by nejlépe, aby se vrátil do kláštera, kde učinil takový závazek, a tam zůstanouc Pánu Bohu sloužil a pokání činil. Kdyby pak chtěl audienci před biskupem proti tomu míti, biskup proti tomu nebude.⁴⁰⁾

³⁹⁾ Arcib. arch. krom. Kop. ad an. 1557 fol. 76, 75 v, 80, 130 v. Archiv min. vnitra v Praze, Missiv. č. 60 fol. 239. Červený Kameň je vesnice blízko moravských hranic ve stolici trenčanské, v púchovském okrese.

⁴⁰⁾ Kopiař č. 3 fol. 103.

Zatím již byl ve Fulneku nový probošt, ale zdá se, že s ním biskup Marek mnoho nevyzískal. Již dne 15. května 1557 píše proboštům augustiniánským v Olomouci a ve Šternberku, že za to místo žádal kněz Jan Katz,⁴¹⁾ „kterýžto má všecky ordines i tolikéž těmito časy primicias vykonal“, k čemuž biskup přivolil pro dobré a užitečné klášteru. Dal Koucovi také list knězi proboštovi všech svatých v Olomouci. Ale Kouc příliš nespíchal, měl zajisté proč. Ve středu po neděli Cantate (19. května) ještě nebyl u probošta na olomouckém předhradí a tak ta věc nebyla na žádném místním konci pro průtahy nově vyjmenovaného. Biskup jej proto poukazuje, aby se dostavil ke knězi proboštovi na Šternberk a tam byl beze všech odtahů v tento pondělí nebo outerý příští, neboť šternberský probošt sjede s ním na Fulnek a tam ho uvede. Také panu Tvorkovskému oznámil, že Kouc bude na Fulneku již o Božím vstoupení. Konečně asi tou dobou nový probošt nastoupil své duchovní místo.⁴²⁾

Ale nebylo mu tam blaze. Klášter tlačily dluhy, jeho předchůdce zatížil klášterský statek nevýhodnými smlouvami, peněz nebylo v klášteře ani groše. Když poddaní upomínali o záplatu jen 6 zl. za ryby, které od nich vzal kdysi nebožtík řádový kněz Matěj, nemohl Kouc zaplatiti ani této maličkosti. Vykrucoval se, chtěl by dluh převaliti na osobní účet vyběhlého probošta Štěpána, ale biskupský úředník na Hukvaldech se doptal pravdy a biskup nařídil, že dluh musí zaplatiti klášter, ale požádal pana Kryštofa Tvorkovského o sečkání do budoucího sv. Jiří.⁴³⁾

Od května byl Kouc již na Fulneku, ale ještě v srpnu neměl v rukou biskupské confirmace. O tu mu velice běželo a nabíhal o ni biskupa Marka, který mu 9. srpna dopsal, že jest již napsána a pečeť přivěšena, ale má ji při sobě Filip Lískovský z Freyštatu, písař biskupského manského práva, a ten byl právě v Osoblaze.⁴⁴⁾

Další události osvětlují, proč Kouc otálel jíti k proboštovi na olomoucké předhradí, i proč naléhal na list confirmační: minulost jeho nebyla beze skvrn. Býval kdysi mnichem řádu cisterckého, ale vyběhl z kláštera, snad ze Žďáru.

⁴¹⁾ Buďto omyl písařský, nebo přeslechnutí biskupovo: jmenoval se Jan Kouc.

⁴²⁾ Kopiař a. a. 1557 fol. 33, 35, 35 v.

⁴³⁾ Kop. a. a. 1557 fol. 64.

⁴⁴⁾ Ibid. fol. 75 v.

Král Ferdinand I., který vyslal komisi vyšetřovati neřády Štěpánovy, neztratil zájmu o klášter fulnecký a dotazoval se horlivěji nežli biskup, a dověděl se, asi od zemského hejtmana knížetství opavského, že v klášteře je nový probošt, dosazený Khuenem. Kouc byl v královské kanceláři znám: byl „předešlých let pro zřetelnou faleš z království Českého vypovězen a máje k tomu ještě ženu oddávanou, nemůže spravedlivě pořádným knězem aneb mnichem býti“. Nařídil tudíž Ferdinand I. opavskému hejtmanu, aby jej z kláštera vyhnal.⁴⁵⁾ Hejtman uposlechl, Kouce vyhnal, ale opat žďárský ho přivedl zase a dosadil, tvrdě proti králi, že Kouc byl sice ženat, ale žena že ho „propustila“. Král tedy proti duchovnímu právu nepořídil nic: opatovi dal jen na úvahu, „pokudž to podle duchovního práva býti může“, a Kouce nechal proboštem.⁴⁶⁾

Ale Kouc již dlouho neproboštoval. Zemřel buď koncem r. 1558 anebo hned po Novém roce 1559. Po jeho smrti zvolil si konvent proboštem vlastního profesa Jiřího Šimbergra a prosil biskupa, aby jej potvrdil v úřadě. Khuen vyhověl a dne 4. února 1559 předepsal mu přísahu, podle níž nový probošt přísahal poslušnost a úctu biskupovi olomouckému i jeho nástupcům v úřadě, že bude statky klášterní zachovávat i nikdy nerozptylovat, prodané a zanedbané podle možnosti a sil zpět získávat i opravovat, statků klášterních neprodá, nedaruje ani nesmění.⁴⁷⁾

Konvent, který již za proboštů Štěpána a Kouce byl skoro osiřelý, upadl za Šimbergra hned v prvním roce jeho správy tak, že kromě bratří laiků nebylo v klášteře řeholníka. Na služby boží a přisluhování svátostmi byl jediný probošt: kněží neměl. Roku 1559 počal se starati o zesílení konventu. Měl dva profesy, o kterých oznámil biskupovi, že jsou dosti učeni a žádají přijetí ouřadu kněžského, o jichž vysvěcení prosil. Odpověď biskupa Marka ze dne 4. března (v sobotu před Laetare) charakterisuje celou dobu, budiž tedy citována doslovně: „Těmito časy z mnohých příčin sacros ordines neradi dáváme, neb mnozí, jak kněžství dosáhnú, potom

⁴⁵⁾ Arch. min. vnitra, Missiv. č. 60, fol. 208.

⁴⁶⁾ Missiv. 60 fol. 295. Opatem ve Žďáře byl tenkrát Václav III., nábožensky jistě nepodezřelý, kdyžtě jej papež Julius III. jmenoval r. 1551 „k vůli jeho ctnostem a učenosti“ světícím biskupem olomouckým a biskupem nikopolským (in partibus). Viz Dr. Bedřich Drož, Dějiny kláštera a města Žďáru na Moravě, Žďár 1903, pg. 105.

⁴⁷⁾ Kopiář N v arcib. arch. krom.

z klášterů ucházejí, contra religionem se dávají, ženy pojmají a nad kněžstvím a přísahú svú se zapomínajíc mnohá pohoršení zlými příklady dávají, na čemž mnohokrát slyšíc, velikú lítost neseme. Protožť jest za potřebné, kteří se do klášterův dávají a professí činí, aby též se dostatečně zapisovali, že podle tej řeholy nevystupujíc, dokud živi, státi chtějí.“ Ale přece nechť se oba čekatelé svěcení na Veliký pátek postaví ad examen před arcidiakonem, kde bude i sám biskup.

Na Velký pátek přišli do Olomouce bratři fulnečtí Adam a Vít, ale biskup jich nevysvětil, protože nemohli prokázati, jaká už mají svěcení a od koho je obdrželi. Jeden prý byl svěcen opatem žďárským, Markovým suffraganem, i miní biskup, nechť se v sobotu před sv. Duchem vypraví na Žďár, může od světícího biskupa Václava bráti i ostatní svěcení, ba i samo kněžství. Ale zchudlý klášter nemohl hraditi daleké a jistě dosti nákladné cesty dvou řeholníků od slezských hranic až na hranice české, proto si probošt našel přímluvčího v Balcarovi Švejnicovi z Pilmesdorfu a také sám prosil biskupa, aby oba vysvětil v sobotu před svatým Duchem na Kroměříži. Biskup byl na to ochoten, ale jen ať vezmou s sebou testimonia, kde jsou prve brali ordines. Neboť bez toho průkazu podle duchovních práv nedopouští se nikoho na kněžství světiti na holá slova. Probošt tvrdil, že oba jsou jáhny a sám za ně sliboval, že se ctně a dobře při klášteře chovají a že učiní závazek, že zůstanou při klášteře, dokud budou živi.

Ale nedošlo na to. V polovici dubna vyhnal Šimberger Víta z kláštera, prý bez slušné příčiny. Vyhnaný přišel v půli dubna do Kroměříže „dost neforemně z kláštera vybytý a vypravený“, prose za milostivé opatření. V druhém věci se týkajícím psaní praví biskup, že přišel otrhaný, bosý i nahý (slovo „ nahý“ je v expeditu škrtnuto), že ani člověku nebyl podoben. Vypravoval biskupovi, že mu probošt činí křivdu pro pravdu, neboť nemůže snášeti neřádů, které Šimberger vede. Když byl dotazován, kde má svědectví o nižších svěceních a o diakonátě, řekl, že zůstala v klášteře, jak náhle utíkal. Biskup to nesl těžce, že však nechtěl, aby se které straně ublížilo, nařídil dne 18. dubna proboštovi, aby vezma Vítova formata ve čtvrtek po sv. Jiří dostavil se na Kroměříž. Ale Šimberger nepřišel. Místo toho poslal v půli května (na sobotu před sv. Duchem) na Kroměříž dva řeholníky. Adama a Tomáše. žádaje. aby byli vysvě-

ceni na kněze. Biskup mu 18. května odepřel, napsav mu list plný výčitek, že neumí bratří při klášteře chovati, a že je obava, kdyby biskup oba poslané vysvětil, že by je probošt vyhnal jako onoho Víta, který se poděl neznámo kam. Biskup praví satiricky, že mu není náležitě „takovým apoštolem ordines dávati“, pomýšleje při tom, že by se z vysvěcených hrubým chováním proboštovým stávali běženci.⁴⁸⁾

Biskup dobře uhodl, že Šimberger neumí bratří při klášteře chovati, dobře předpovídal, že by i vysvěcené vyhnal. Spory v klášteře se vlekly až přes hromnice r. 1561.

Po Novém roce 1560 přijel na Fulnek úředník z olomoucké kapituly. Probošt dával se s ním v opilství a v rauši ubližoval bratřím láním i jinak. Konventuálové Adam a Tomáš nemínili takového jednání snášeti, ale beze všech stížností pomáhali si sami, splácejíce proboštovi rovným. Tento si do nich stěžoval biskupovi, jenž však mínil, že uražený může si pomoci sám. Když žádal, aby je biskup ordinoval, ohlásil, že má od nich zápis dostatečný, že chtějí při klášteře a řeholi zůstat, dokud budou živi. Nestojí tedy nic v cestě, aby je sám vzal v slušné trestání podle jejich provinění. Protože však biskup mu nemnoho důvěřoval, nařídil děkanu příborskému, aby vezma s sebou faráře brušperského a ještě některého jiného z nedaleka, zajel s nimi na Fulnek a věc vyšetřil. Probošt má pro něj poslati vůz s koňmi. „Pakli by se taky zvláštní vejstupnost proti kterému z nich bratří našla, tehdy takového poručte proboštu, aby jej na Ukvaldy dč trestání našeho poslal, neb ouředník náš ukvaldský o tom poručení má, jak se k takovým kněžím vejstupným zachovati.“ A tak dostal se do kněžského vězení na Hukvaldech bratr Adam. Leč Šimberger se za něho již v květnu 1560 přimlouval, aby jej biskup kázal vypustiti, neb na klášteře je nedostatek řeholníků. Ale biskup dne 17. května odpověděl, že o věci nejdříve promluví se svým hukvaldským úředníkem Jarošem Syrakovským z Přerova.

Sváry a křiky v klášteře neustaly ani potom. Dne 3. února 1561 nařizuje Marek Khuen proboštovi i bratřím řeholním, aby v outery po neděli Invocavit najíti se dali na Kroměříži, že druhého dne, ve středu, je chce vyslyšeti. Ale probošt obával se osobního střetnutí

⁴⁸⁾ Kopiář č. 1 fol. 17, 29, 38, 50, 69.

s visitátorem a lociordinariem, proto raději se s některými bratřími smířil a jen na bratra Tomáše si stěžoval, že jej pro jeho výstupnosti byl nucen potrestati. *(Pokračování.)*

Z francouzských relací o českém povstání. (1618—1622.)

Z francouzských archivů podává P. Augustin Neumann, O. S. A.
Úvodní stať zpracoval Jan Tenora.

(Pokračování.)

Nous iugeasmes a propos de ne leur rien respondre remettant a dire les intentions de Vostre Majesté a l'empereur quand il trouveroit bon de nous donner audience et leur faisant tout l'honneur qui se peut comme venans de la part de leur maistre, et estans personnes de tres bonne q[u]alité, nous vous separsmes de ceste facon. Des lors nous commencasmes a cognoistre que ceux qui pleigneut les affaires de l'empereur commes ses serviteurs, et les autres qui luy font contraires nous avoient dict vray, estant tres certain que l'ambassadeur d'Espagne est sy puissant dans les conseilz de ceste cour(t) qu'il ne s'y agist que par son ordre, et qu'il est tellement ialoux et ennemy des interventions de Vostre Majesté qu'il aymeroit mieux voir la perte de toute la Boheme comme elle en est tres proche, que s yl'auctorité de l'empereur y estoit restablie par le moyen de Vostre Majesté, ioinct que ses interrestz sont sy grands a faire durer la guerre tous les payement des soldats passant par ses mains desquelles il se sert sy ouvertement a proffiter tant sur les monnoyes qu'il connive et faict fondre en espee du pays, que sur le solde, qu'il fournist non selon l'estat de la paye, mais au prix de sa volonté qu'il fera tousjours son possible affin que la guerre ne finisse. Chose dont il peut facilement venir a bout puisque luy seul est creu en ses resolutions, et que par la puissance qu'il s'est acquise dans la necessité des affaires. Il n'y a pas un conseiller qui ne depende de luy ou qui ose donner des raisons dissemblables a ses conseilz.

Nous avons sceu qu'au partir de ceste conference ledict ambassadeur se trouva chez le Chancelier de Boheme pour scavoir nostre

responce, mais demeurant plus tost en desir d'en scavoir davantage que scavant des intentions de Vostre Majesté, il porta l'empereur contre sa coustume ainsy que l'on dit de nous envoyer avec haste pour donner audience au lendemain matin a laquelle estants conduicts et receus comme a la premiere, toutesfois nous trouvasmes a l'abbord le visage de l'empereur plus austere, vers lequel le Sr duc d'Angoulesme luy dist, que la seconde cause qui avoit donné subject a Vostre Majesté de nous deputer vers luy, estoit pour luy donner une tres parfaicte assurance d'employer ce qui estoit de Vostre assistance, afin que les mouvemens de l'Empire cessants, ses subjects rebelles le reconnassent, et que les royaumes desquelz a iuste tiltre il porte le nom demeuraissent entiers dans l'obeissance qui luy estoit due, qu'a ce mesme effect Vostre Majesté avoit iugé d'employer ses remonstrances vers les princes unis avec lesquelz elle avoit percu pouvoir agir puissamment, et ce afin de les separer non seulement de l'electeur palatin, mais encore les porter a induction envers ledict electeur, afin qu'il se retirast dans le pays que ses ancestres luy avoient laissé sans entreprendre dans ceux d'autrui, luy remontrant qu'il se mettoit en hazard de perdre le sien soubz une esperance bien foible, et parmy des peuples desquelz la legereté estoit bien plus a remarquer et a craindre que la possession n'en estoit assurée adioustant a ces raisons tres certaines ce qui estoit de levement d'un plus grand mal, puisque par une consequence inevitable le Turc seul pourroit profiter de la peine et du peril qu'il prend des'establir soubz un pretexte injuste, et duquel toute la chrestienté recevroit un tel desavantage, que non seulement il en attireroit sur luy l'ire de Dieu, mais encores l'inimitié irreconciliable de tous les princes qui a bon droit luy curroient sus comme autheur par son ambition particuliere du mal general, que cela nous avoit faict passer par lesdicts princes unis desquels quoy que la passion de la religion les portast a en disirer la manutention et l'avancement, toutesfois nous luy pouvions dire que nous les avions recognus sy pleins de respect envers luy et sy desirieux de se conserver en l'amitye de Vostre Majesté, que sy la chose estoit a recommencer, nous iugions qu'ilz ne l'entreprendroient pas. Et par ce qu'il nous avoit donné ses commandemens de venir vers luy toute chose laissée, nous avons interrompu les visites desquelles Vostre commandement nous avoit charges de faire de tous les

electeurs et princes catholicques de l'empire, comme aussy des ducs de Saxe et marquis de Brandebou[r]g, aus quelz ayant a faire entendre de la part de Vostre Majesté intervention tres entiere qu'elle avoit de luy tesmoigner, combien elle souhaittoit et vouloit ayder au bien de ses affaires. Nous esperions en rapporter quelques ouvertures qui eussent peu ayder a la paix, chose qui de tant plus estoit croyable puisque par l'abouchement qui s'estoit faict a Ulme tant des deputez du duc de Bavieres que des princes et estats unis nous en avions remporté le fruict qu'il scavoit et qu'il avoit agréé, mais que l'obeissance que nous avions voulu rendre aux commandements de Sa Majesté imperialle nous avoit faict tout quitter esperant, comme il nous estoit mandé, qu'estans vers elle utiles a son secours. Nous remporterions cet heure que d'estre employiez a l'avantage de ses affaires de quoy nous voians esloignez par ce que nous avoit dict le vicechancelier de l'Empire et le tout reduict au point de la force. Nous avions désiré qu'il luy pleust nous oyr sur l'assistance que Vostre Majesté avoit desir et desiroit luy rendre en tout et par tout. Pour a quoy parvenir Vostre Majesté voulant fortiffier ses bons offices par la rigueur de ses armes, avoit desia faict advances sur les frontieres dix mil hommes de pied et deux mil chevaux pour apres les advis quells recevront[t], de nous estre emploiez ou la nécessité le requerroit. Mais que Dien qui dispose des choses ayant pour le mal general de la chrestienté et particulièrement pour ce qui regardoit l'empereur, permis que quelques uns des grandz se fussent esloignez d'aupres de Vostre Majesté, elle auroit este contraincte de retirer ses forces, vers Paris et s'opposant au mal present qui la touchoit, nous le faire scavoir, avec commandement de luy dire que comme Vostre Majesté avoit commencé tres heureusement ay donner ordre aussy esperoit elle d'en venir about bien tost pour incontinuant apres luy rendre ses assistances pareilles a son affection et digne de son auctorité, et que ce pendant nous recevriens tout ce qu'il luy plairoit de nous ordonner pour tascher a faire entrer en consideration de leur faute ceux qui iusques icy s'estoient montrez infideles et oppiniastres a ne recevoir les affects de sa bonté, chose a laquelle nous esperions estre assistez de la grace de Dieu, puis que sa cause estant sy juste il estoit a attendre des effectz semblables avec iugement dans leurs coeurs, et que s'il le trouvoit a propos les raisons de Vostre Majesté estant mise en avant avec

les tesmoignages de s'en ressentir s'ilz contrarioient que cela pourroit ramener a leur devoir ceux qui s'en estoient esloignez. A quoy nous voudrions y pouvoir rendre comme ses tres humbles et tres obeissants serviteurs nostre soin et industrie.

Ce que le Sr de Bethune reprint en langue italiene, l'empereur n'entendant qu'asy un mot de la francoise, mais nous receusmes une responce tres courte et absolue, disant qu'il estoit bien marry (sic) des mouvements qui estoient en France, lesquelz il supplioit Dieu d'appaiser s'assurant que Vostre Majesté luy continueroit tousiours ses assistances ainsy qu'elles luy avoient esté promises, et que ce faisant ce seroit faire pour vous mesme puis qu'estant si proche a Vostre Majesté le restablissement de ses royaulmes luy donneroient plus de moien d'en secourir Vostre Majesté aux occasions qui s'en offreroient, et par ce que c'estoit nous donner congé. Ledict duc d'Angoulesme replicqua qu'il esperoit que nous aurions dans peu de jours un courrier qui nous apporteroit un commandement et apprendroit l'estat des affaires de Vostre Majesté, que cependant nous luy continnions les assurances de nostre tres humble service et que nous serions tres heureux selon les commandements qu'il vous a pleu de nous faire sy nous rencontrions des occasions de le servir.

Sa response fut tres simple, nous disant qu'il seroit tousjours tres ayse d'apprendre l'estat heureux des affaires de Vostre Majesté sur quoy nous retirant, il estoit aysé a iuger que ces paroles nous donnoient un honneste congé et duquel nous nous fussions servis puisque le service de Vostre Majesté, ny mesme sa dignité ne requeroit plus icy nostre sejour.

Nous voyans inutiles et tellement en ialouzie chez l'ambassadeur d'Espagne qu'il ne se peut représenter a Vostre Majesté, combien il apprehende que tout ainsy qu'a Ulme Vostre auctorité a mis la paix dans l'Empire laquelle il a bien ozé dire en plain conseil, avoir esté par nous faicte sans charge vos entremises de deca profitent et donnet advantage seulement aux affaires de l'empereur, mais au repos general de tous ces peuples qui reverent tellement le nom de Vostre Majesté et haissent avec subject la domination d'Espagne que les plus familiers et fidelis de l'empereur s'ilz ne sont gaignez par pensions ou charges ne creignent pas de nous ouvrier leurs coeurs et faire entendre que toutes les divisions nais-

sent et viennent dans l'apprehension que les peuples ont de se voir non soubz la domination de Ferdinand, mais de la maison d'Espagne.

Toutes ces considerations, Sire, nous avoient faict resoudre d'envoyer en haste un courrier pour en advertir Vostre Majesté et recevoir ses commandements, mais ie ne scay, par quelle genye l'empereur fust conseillé de changer sa resolution, puisque par un agent des archiducs de Flandres nomme Bruneau, il fist scavoir a monsieur de Baugy et le tout par ordre et avec le sceu de l'ambassadeur d'Espagne, sy nous trouvions que la dignité de Vostre Majesté ne fut point blessée, que l'empereur nous prioit d'envoyer vers Betheleem (sic) Gabor une personne de jugement pour scavoir s'il se pourroit accomoder aux moyens convenables a un traicté, comme aussy vers l'electeur palatin et estats de Boheme, mettant toutesfois le dernier a nostre simple volonté, mais tesmoignant desirer que de l'autre il fust proceddé et avec diligence et avec affection, recevants l'une et l'autre proposition, nous ne creusmes pas cela devoir estre faict par la seule entremise dudict agent. C'est pourquoy nous priasmes le Sr de Baugy, duquel la fidellité et dexterité est tres recommandable, d'aller voir le Sr de Quemberg tres puissant sur l'esprit de l'empereur mais tres attaché avec Espagne, et ce pour apprendre par la bouche dudict de Quemberg, sy les propositions de Bruneau portoient de l'intention de l'empereur, et que sy cela estoit, nous y accomodans entierement selon ses commandements de Vostre Majesté nous voulions en traicter avec l'empereur ou ses ministres non seulement pour estre plus instruietz, mais encore pour cognoistre, sy ledict empereur desiroit que l'auctorité de Vostre Majesté intervint comme nous luy avions offert a ce qui concernait la paix de ses Estats.

Le Sieur de Baugy nous en rapporta une response telle que nous pouvions desirer, et que pour cet effect.

Sa Majesté imperialle deputerait vers nous le grand chancelier de Hongrie et un comte tres riche du pays pour nous en faire scavoir plus au long sa volonté. Ce qui fut faict avec des remerciments envers Vostre Majesté et des prieres de haster nostre deputation, laquelle Sire, fut en la forme dont nous envoyens a Vostre Majesté les instructions, comme aussy celles que nous avons envoyées vers le prince d'Anhalt et, s'il est besoing, vers l'electeur et estats de

Boheme ou nous avons jugé que le Sr de Ste Catherine estoit plus propre que nul autre.

Cependant, Sire, nous avons esté visitéz des ambassadeurs qui sont icy sauf de celui d'Espagne, lequel ayant demandé trois jours apres nostre arrivée, sans y venir, il envoya a nostre oppinion expres demander au duc d'Angoulesme audience le mercredy sur le soir iour, de nostre premiere audience et heure que nous avions prise pour depescher vers Vostre Majesté que nous ne pouvions dilayer, attendu que l'ordre partoit et jour que la coustume d'icy et de longue main a prise que l'on ne faict point de visiter par ce qu'il destine a ce seul effect de tenir adverty de tout ce qui se passe. Les princes desquelz il est envoyé et de faict le nonce n'en a pas usé de mesme puisque le lendemain il renvoya demander audience et nous visita avec tesmoignage de de satisfaction de nostre venue; tous les autres ambassadeurs se sont tres bien comportez avec nous sauf Florence, auquel allant rendre la visite, il ne satisfit pas a ce qu'il nous devoit, ayant demeuré sur le dernier pas du degré sans venir iusques au carrosse, comme le nonce et tous les autres avoient faict, suppliants tres humblement Vostre Majesté de trouver bon qu'il soit tesmoigné tant a l'ambassadeur d'Espagne qui est aupres de Vous que a l'agent de Florence, combien Vous trouvez estrange telles procedures desquelles nous n'importunerions pas Vostre Majesté, sy son seul respect ne nous y obligeoit.

Quand aux affaires de l'empereur, elles sont en tel estat que par la paix d'Ulme le duc de Baviere s'estant acheminé a l'Autriche superieur il l'a remise en obeissance et faict renoncer les ecclesiastiques les barons, nobles et villes, dont leurs estats sont composez, a la confederation de Boheme. L'empereur en attend le jour en jour l'hommage tellement a son avantage qu'il faict dessein de faire approcher l'armée dudict duc de Baviere pour ce pendant que le comte de Buquoy entretiendra les forces de Boheme se jecter vers Presbourg et la Hongrie. Conseil que nous ne pouvons approuver, puis qu'il attirera sur ses bras mettant les Hongrois au desespoir les forces de Bethleem (sic), lequel bien ayse de ceste occasion fera declarer les Hongrois tout a faict en sa faveur, et par ce, Sire, que sy Bethleem Gabor et les estats de Boheme ne se porte a un accomodement, il sera inutile et honteux de demeurer icy, les bras croisez y estans sans cognoissance ny communicquation d'aucunes

affaires, attendu la puissance de l'ambassadeur d'Espagne et la jalouze qu'il a de l'auctorité de Vostre Majesté. Nous la supplions tres humblement de trouver bon que nous nous retirions, n'uzant toutes fois de ceste permission qu'autant que la dignité de Vostre Majesté et son service le requera ce qui elle est tres humblement supplyé de croire de nos tres fideles, tres humbles obeissances dans lesquelles voulans finir le reste de nos jours, nous y adiousterons les voeux perpetuelz que nous faisons au ciel, qu'il luy plaise vous donner toute prosperité et santé et appaiser, et qui nuissent grandement aux bonnes intentions qu'elle a pour ses voisins, sur quoy attendant l'honneur de ses commandements desquelz nous la supplions d'ordonner qu'il nous en soit faict part promptement. Nous demeurons de Vostre Majesté, Sire,

Vos tres humbles, tres obeissants et tres fideles subjects et serviteurs.

A Vinne, ce VIIe Aoust, 1620.

Ambassade, 225—233.

86.

Rada Lingelsheim k vyslanci francouzskému p. de St. Catherine. Čeští poslové přinesli 200 tisíc tolarů daných Dánskem jménem krále anglického. Angličtí vyslanci interpelovali v Mohuči generála Spinolu ohledně postupu proti Falci. Zástupcové Anglie do Prahy.

Srpen, 28, 1620, Heidelberg.

(Bibliothèque Nationale, Paris, Ms. français, 4122, fol. 20a-b.)

...J'ai aussi retenu 20 florins d'or pour Monsr. Boncharel. Le reste de vostre or, a ssavoir deux cens soissante sept florins d'or i'ay envoye a mondis frere Heker par les gens de Sa Mté de Boheme. qui avoient apporté icy de Hambourg les deux cent mille Philipalthalers que Danemarck a fourny au non du roy d'Angleterre...¹⁾

Les ambassadeurs d'Angleterre, les chevaliers Conwory et Weston ayant esté a Mayence, ont fait demander a Spinola, s'il avoit charge d'envahir le Palatinat? Il leur a respondu qu'il a charge de secourir l'empereur et se gouverner selon l'ordre qu'il luy donneroit, ce qu'il attendoit n'ayant point commendement encores de molester le Palatinat. Les chevaliers-ambassadeurs anglais sont alléz a Dresden et de là iront en Boheme. *(Pokračování.)*

¹⁾ Před tím (fol. 19a) listem ze dne 14. září sděluje, že král dánský poslal do Štrasburku 50.000 liber šterlinků.

Pověsti z okolí Nepomuku.*

O pojmenování Zelené Hory.

Když sv. Vojtěch, dosedna na stolec biskupský, nemohl všechno pohanství ze země české vymaniti, odešel do Říma. Po všechen čas, co byl v cizině, v Čechách nepršelo. I slitoval se sv. Vojtěch a vrátil se do Čech. Bylo mu jíti přes Horu. Tam Vojtěch vida bídu země, poklekl a modlil se o déšť. A skutečně déšť hojný přišel a Hora se zazelenala. Od těch dob jmenuje se Zelená Hora. Dosud ukazuje se tam kámen, v němž jsou dvě prohlubiny, to od kolen sv. Vojtěcha, když se modlil.

Žinkovy.

Když šel sv. Vojtěch jednou vesnicí, měl velikou žízeň. Lidé mu však nechtěli vody podati, poněvadž jí bylo poskrovnu. Tu svatý Vojtěch ulehl na hrázi rybníka a napil se z rybníka. Vesnici jmenovali potom Žiznkovice a dlouhým časem se z toho staly Žinkovy.

Vrčany (Vrčeň).

Když šel sv. Vojtěch vesnicí, psi ze všech statků na něho doráželi. Ale obyvatelé drželi je, aby ho snad nekousli. Tu psi nemohouce štěkati, alespoň vrčeli a vesnice nazvána Vrčany.

Červený most pod Zelenou Horou.

Přes potok pod Zelenou Horou vede most, červeně nabarvený. Vystavělo jej prý vojsko, které obléhalo odbojné pány na Zelené Hoře. Tam na tom mostě svedena prý bude hlavní bitva světové války a most, jakož i blízký rybník, budou krví zality. Potok přestane téci, neboť v něm bude hromada mrtvol. Po bitvě odeberou se vojevůdci do lesa Borku, tam usednou na veliký kámen, budou obědvati a smluví tam světový mír. Ten kámen, ježž tam ukazují, je z bulížníku.

* Na popud Fr. H. Zundálka jako profesora češtiny na st. učitelském ústavě v Plzni sestavil r. 1918 kand. učitelství Václav Pop.

Kaple u sv. Vojtěcha.

Asi hodinu cesty od Nepomuka je kaple. Leží na svahu nízkého vršíku. Tamtudy bral se také sv. Vojtěch. Když stoupal do vrchu, byl již velice unaven. I lehl si na plochý kámen a únavou usnul. Jeho sv. tělo vyhloubilo v kameni podobu celého člověka. Ten kámen je v té kapli a mnoho lidí o pouti s důvěrou se tam ubírá, že sv. Vojtěch přednese jejich žaloby a strasti Pánu Bohu, který jich zajisté neoslyší.

Stará lípa.

V osadě Klášteře pod Zelenou Horou byl veliký klášter, v němž vychován byl sv. Jan Nepomucký. Ale Žižka táhna tamtudy klášter rozbořil. Ale jeden voják, který byl také k ochraně kláštera ustanoven, vzal svaté nádoby a ukryl se ve vykotlané lípě a tak přestál celou tu bouři, kterou způsobil Žižka. Když Žižka odtáhl, voják vylezl a sv. nádoby odevzdal na Zelenou Horu. Ta lípa je tam ještě.

Panna Maria Zelenohorská.

Byla celá ze zlata. Jednou zločinec jeden chtěl si urazit z ní kus, aby byl z toho bohat, ale sekera zůstala v rameni sv. Panny, takže jí nemohl vytáhnouti a musil ji nechat tam. Jednou zas ji zloději-kacíři uloupili a chtěli upáliti. Přivázali ji na hranici a zapálili. Ale sotva vyšlehl první blesk, soška zmizela. Běželi zpět a hle, soška stála na starém místě neporušena. V bouřích husitských ji převezli do Prahy a dali na Zelenou Horu jinou, však také se sekerou v rameni. Přímluvou její uzdravilo se již mnoho prositelů.

Drobné zprávy.

Hanácký archeolog tiskař Slovák — mrtev. Po dlouhé a těžké chorobě zemřel v neděli v Kroměříži bývalý knihtiskař a známý moravský archeolog Jindř. Slovák z Kroměříže. Zesnulý věnoval se již po celou řadu let archeologii a jeho vykopávky, učiněné také ve střední Hané, jmenovitě nálezy popelnic u Kroměříže na známých starodávných pohanských pohřebištích, jsou vysoké hodnoty. I město Kroměříž bude mít navždy památku po zesnulém archeologu Slovákovi, který daroval městskému muzeu velký počet vykopávek různého druhu a hlavně obrazů, které byly zesnulého zvláštní zálibou.

Profesor čsl. dějin v Poitiers zemřel. Profesor čsl. dějin v Poitiers Essertier, který byl řadu let profesorem Francouzského ústavu Arnošta

Denise v Praze, podlehl v noci na úterý zraněním, jež utrpěl při automobilovém úrazu v Recku. Prof. Essertier ztrávil jako profesor filosofie na universitě v Portiers, kde mezi jiným přednášel o dějinách Československa. Poté byl jmenován profesorem na egyptské universitě v Kahýře, kde nedávno dokončil školní běh a vracel se se svou chotí přes Řecko do vlasti. Chtěl se zastaviti také v Praze, neboť od roku 1922 nepřestal redigovati zdejší „Revue Française de Prague“. Profesor Essertier přilnul za svého pobytu v Československu zejména k české filosofii. Uveřejnil četné překlady a rozvinul bohatou literární činnost v zájmu vzájemného poznání a utužení styků mezi Francií a Československem.

K 800letému jubileu olomouckého dómu. Roku 1063 podařilo se knížeti Otíkovi I., že v Olomouci bylo založeno, správněji řečeno obnoveno biskupství, které navazovalo přímo na tradice cyrilometodějské, a to u starého chrámu sv. Petra, který býval tenkrát asi před příchodem našich věrozvěstů ještě chrámem pohanským podobně jak na Blažejském náměstí. Chrám byl při vzrůstajícím se křesťanství příliš malým a proto se již dlouho před Zdikem pomýšlelo na založení nového a většího chrámu. Již v prvních letech dvanáctého století bylo věnováno mnoho darů k vybudování chrámu ke cti svatého Václava na nynějším dómském návrší. Chrám sv. Václava založil český kníže Svatopluk roku 1107, a udělil mu statek v Náměšti, který k tomu cíli koupil, kníže Otto II. postoupil chrámu „na hradě olomuckém“ 8 lánů za řekou Osoblahou u Hlubčic, rytíř Mstěj jedno popluží v Topolanech, jeho bratr také atd. Stavba chrámu pokračovala v oněch nepokojných dobách velmi pomalu, takže Otto II., jenž padl roku 1126 v bitvě u Chlumce, se jeho dokončení již nedočkal. Za vlastního tvůrce a zakladatele kostela nutno však považovati biskupa Jindřicha Zdíka, jenž byl biskupem olomouckým od r. 1126 až do r. 1150, tedy plné čtvrtstoletí, které zasvětil plně zvelebení biskupství a stavbě chrámu. Po Ottovi II. byl olomouckým knížetem Václav, vnuk Otty I. I tento stavbu chrámu všemožně podporoval a k tomu účelu poskytl hojné dary. Když cítil r. 1129 blížiti se konec svého života, požádal biskupa Zdíka, aby stavbu dokončil a sídlo biskupské od chrámu sv. Petra k němu přeložil. Tak po smrti knížete Václava biskup Zdik stavbu skutečně sám dokončil a použil k tomu cíli jednak odkazu knížete Václava, jednak darů a vlastního jmění. Po 24 letech usilovné práce byl roku 1131 chrám dostavěn. Mohučský arcibiskup Vojtěch povolil k žádosti biskupa Zdíka přeložení biskupské stolice od chrámu svatého Petra do nově vybudovaného chrámu svatého Václava. Nový chrám sám biskup Zdik v den památky sv. Pavla, totiž 30. června r. 1131 slavnostně vysvětil a na chrám biskupský čili katedrální povýšil. Chrám byl zasvěcen českému knížeti a mučedníku sv. Václavovi, který byl lidem velmi ctěn a hned po své smrti za svatého uctíván. Již r. 1074 nazývá se proboštství podivínské „proboštstvím sv. Václava“. I myšlenky politické sv. Václava uplatňoval biskup Zdik při svém biskupském působení a zjednal jim plné platnosti i zde. Neboť při svém vstupu na biskupský stolec zastihl zde zajisté ještě velkou různost názorů a orientací. Ještě nevymizely tradice na bývalou říši velkomoravskou a na její východní orientaci. Zastihl zde ještě bohoslužbu podle staroslovanského obřadu, založeného sv. věrozvěsty. I bylo jeho úkolem, přizpůsobiti vše nové orientaci, kterou zahájil na trůně českém svatý Václav a kterou také předešel mnohým škodám a zmatkům čes. národa a státu, k němuž po svém pádu připojena byla i Morava. Dílo se biskupu Zdikovi v každém směru zdařilo. Slavným okamžikem stal se pro celé město a celé biskupství 30. červen před 800 lety, kdy dílo celého čtvrtstoletí bylo vysvěceno a odevzdáno svému vznešenému účelu. Stalo se tak zajisté za účasti všech církevních i světských hodnostářů ze zemí českých i zemí okolních. Od dob Mojžírovců zajisté nebylo takové slávy ve městě i zemi. Kapitula byla přenesena od chrámu sv. Petra, při němž zůstaly ještě

4 kanovníci, k novému chrámu, při němž pak bylo 12 kanovníků. Zdíkoví bylo osudem dopřáno těšiti se ještě dlouhou řadu let ze svého díla a věnovati jemu i další síly k jeho výzdobě a zdokonalení. Ant. Rich. Svoboda.

Obohacení budějovického archivu. V minulých dnech dlel v Praze městský archivář, aby sjednal s archivem ministerstva vnitra podmínky, za nichž by mohl býti vydán Čes. Budějovicům materiál v minister. archivu chovaný a podle zběžných nálezů patřící našemu městu. Ministerstvo vnitra vyslovalo ochotu archiválie vydati, zjistí-li se, že jsou výhradně budějovické provenience. Městský archivář materiál zevrubně prohlédl a popsal, při čemž zjistil, že jde opravdu o fondy budějovické a to mimořádné hodnoty. Jedná se o 50 rukopisů, tři tisíce osm set jednašedesát spisů a dvě privilegia. Mezi knihami nachází se městské knihy z 16. a 17. stol., a to: manuály, zvl. českého písaře Striála, radní protokoly, knihy konceptů, kopiáře, gruntovní knihy, knihy zápisů památných, smluv trhových, vzdání, knihy purkmistrovské, urbáře, knihy počtů primátorského úřadu a městské pokladny, rukopis kroniky Lukáše Bernarda Schneidera a Klaudiových „Nachrichten“. Ostatní písemnosti jdou od nejstarších dob až do stol. 19. Jsou to královské mandáty, listy poselací, relace, smlouvy, svědomí a pod. Z 19. století jsou zde letáky, písně, výzvy a vyhlášky z r. 1848. Materiál z dob třicetileté války jest nejbohatší. Několik set písemností z 16.—18. století týká se Rudolfa.

Odkud pochází Harachové? Sedláček uhodil ve svém článku Harachy, Mistopis str. 207, na pravou strunu, ale místo Hory našel v okrese Kaplickem Harachěře, my však našli jsme je v nynějších Horách Smilových. Máme pro to důvody tyto: Hory Smilovy objevují se v době nejstarší jako ves přemnohých (villa plurimorum), ač žádná berní registra nemáme, protože všechna berní registra dal Jiřík z Poděbrad na žádost šlechty spáliti. Viz o tom v R. D. Z. II. 350 „a registra berní, po kterých sú nyní úrokové vybrání, že Jeho Milost chce je hned kázati spáliti“. To se také stalo, neboť žádná berní registra se nezachovala, jediné registra berní plzeňského kraje z r. 1379 ušla zkáze, protože byla chována v archivu kapitoly pražské ve vyhnanství se nalézající. Emler Josef, Ein Bernaregister des Pilsner Kreises vom Jahre 1379. Ač tedy berními registry se nemůžeme vykáhati, shledali jsme náhradu jejich v knihách konfirmačních: I. Emler, str. 8. Emler III. 122. V. Tingl 190. E. VI. 133. a arch. vyšehradský V. 72, kde Racek z Hor má erb harachovský tři péra. Tyto četné větve psaly se — protože žádný nebyl majitelem celé vsi — ne z Hor, nýbrž v Horách a poněvadž ti čeští panoši v Horách jinam se zakoupili, psali ze Slavkova, Petrovic, Zvikovce, ti pak, kteří se osadili v Němcích, psali se na místo Horách Harach. Tyto české větve se brzy vytratily, jediná česká větev v okrese kaplickém přetrvala bělohorskou katastrofou a již jí není. Kteří se usadili v Rakousích a s kardinálem Harachem přišli do Čech, květou dodnes u nás i v Rakousích. Hory Smilovy měly 1804 dle Fr. Xav. Tvrdého, Geschichte der böhmischen Freisassen str. 232, největší počet svobodníků, které uvádíme: 1. Vacek Václav č. 26. 2. Bořič Josef č. 2. 3. Lhotka Matěj č. 3. 4. Vesecský Josef č. 5. 5. Vesecský Pavel č. 4. 6. Vítovský Jan č. 7. 7. Lhotka Martin č. 8. 8. Blažek Vojtěch č. 9. 9. Mareš Antonín č. 10. 10. Mareš František č. 11. 11. Albrecht Matěj č. 18. 12. Novotný Josef č. 19. 13. Albrecht Matěj č. 20. 14. Mrázek Pavel č. 22. 15. Vacek Jan č. 23. 16. Blažek Václav č. 24. 17. Zeman Jan č. 25. 18. Kouba Jan č. 27. 19. Jindra Matěj č. 28. 20. Hojovec Jakub č. 29. 21. Babický Jan č. 31. 22. Nosek Vojtěch č. 32. Z těchto svobodníků asi byli první Horové nebo Harachové. Povaha místa Hor Smilových mnoho se nezměnila, leda, že první svobodní zemané měli jinší svobodu než svobodníci z r. 1784.

Fr. Štědý.

Oprava starého kostelíka ze začátku XVI. století. V obci Bělčicích u Březnice mají krásný děkanský kostel, postavený r. 1511 v renesančním

slohu někdejšími držiteli Bělčic, pány Běšiny z Běšina, jejichž hrobka jest umístěna v kostelní kryptě. Zvláštnosti této starobylé památky jest mohutná klenba, spočívající celou svou vahou na velikém ústředním sloupu uprostřed kostela, z něhož klenba vybíhá jako větve ze pně stromů. Chrám trpí však silně vlivem povětrnosti, opadávající omítka a utrhlavající se kusy římsovní ohrožují nebezpečně návštěvníky i kolemjdoucí. Obec bělčická zahájila nyní spolu se všemi kulturními a světovými korporacemi, jakož i s patronátem kostela velkou akci na záchranu této renesanční stavitelské památky a připravuje se k důkladné renovaci stavby.

Historický objev v Berlíně. Při bourání domu číslo 76 v Klášterní ulici v Berlíně byly pojednou objeveny ve zdi obrysy krásného gotického portálu. Bourání bylo pozastaveno a dům byl pečlivě vyšetřen. Zjistilo se, že jde o „vysoký dům“, zbudovaný roku 1356, o kterém je často zmínka v dějinách Braniborska, ale jehož poloha byla dosud neznáma. Je to jedna z nejstarších budov berlínských a zbudoval ji jako svoji residenci císař Karel IV. Lucemburský, který byl zároveň markrabím braniborským. Braniborské museum řídí nyní další práce, aby objevené staré památky byly co nejvíce zachovány. Objev vyvolává vzpomínku na doby, kdy malé Braniborsko s Berlínem bylo součástí koruny české.

Pět set let proslulé katedrály v Šibeniku. Koncem července bude v dalmatském městě Šibeniku okázale oslaveno půl tisíciletí od započetí stavby tamního dómu, monumentální basiliky sv. Jakuba, patřící k nejzajímavějším stavbám v Dalmacii. Stavěn je v benátské gotice, horní části pak ve slohu renesančním; stavba trvala přes 100 let. Má imposantní kopuli, baptisterium s krásnými skulpturami a bohatě zdobené kamenné portály. Slavnosti, které budou mít převážně církevní ráz, potrvají tři dny. Nejrušnější bude patrně den 26. července, kdy sejde se tu lid z dalekého okolí ve svých národních krojích. Toho dne bude Šibenik představovat neobyčejně pestrý obraz. Také od nás chystá se zvláštní výprava k těmto slavnostem.

Významná jubilea jihomoravských obcí. 28. června t. r. bude v Uherském Hradišti oslavováno 450. výročí znaku tohoto královského města. 28. června 1481 propůjčil uherský král Matyáš Uherskému Hradišti nový městský znak a povolil užívání červené pečeti, vyhrazené tehdy nejvyšším stavům. Dekret z tehdejší doby králem vlastnoručně podepsaný je chován v městském archivu a znaku z r. 1481 používá Uherské Hradiště dodnes. V letošním roce bude také vzpomenu 900letého založení uhersko-hradištské obce Spytihněvi, která byla založena knížetem Spytihněvem v roce 1031.

Dar presidenta dr. Tomáše G. Masaryka na opravu Dienzenhoferova chrámu. Děkanský chrám v Přešticích, nádherná stavba Dienzenhoferova, podléhá zkáze. Město samo nemůže hradit útraty s opravou, proto horliví milovníci starobylé památky obrátili se na veřejnost s prosbou o podporu. President republiky T. G. Masaryk první se ozval této výzvě a věnoval na opravu této památky 15.000 Kč. Tím uznal pan president kulturní význam této nenahraditelné památky a dal tak popud k jejímu zachování.

President dr. Masaryk rozdělil jubilejní fond. Pan president rozdělil jubilejní fond 20 mil. Kč, který mu byl dán státem dne 7. března 1930 v den osmdesátých narozenin. Fond vzrostl do 31. ledna 1931 o úroky v částce 650.700 Kč. Podle rozhodnutí p. presidenta dostaly podporu mimo jiné tyto společnosti, určené ke studiu dějin: Museální slovenská společnost v Turčanském sv. Martině 200.000 Kč, Spolek pro dějiny Němců v Čechách 100.000 Kč.

Svatojanské museum v Nepomuku. Roku 1929 bylo konáno 200. výročí prohlášení Jana Nepomuckého za svatého. Při této příležitosti byla uspořádána výstava svatojanských památek ve velké dvoraně děkanské budovy v Nepomuku. Bylo tam sneseno mnoho věcí velmi cenných, řídkých a za-

jímavých. Výstava těšila se velké pozornosti. Na radu přátel úcty svatojanské bylo usneseno tamtéž zříditi stálé museum svatojanské. Stalo se tak hlavně z podnětu a úsilí arciděkana a kanovníka Jana Strnada v Nepomuku, obnovitele svatyně svatojanské a svatojakubské v Nepomuku. Mnozí vystavovatelé věnovali vystavené památky ve prospěch stálého musea. Na výzvu v časopisech docházejí v poslední době snímky a pohlednice, obrázky a modlitby svatojanské ze všech částí republiky, ale také hojně z republiky rakouské. Ve Vídni pořizuje dr. Augustin Deml, tajemník svazu průmyslníků, album svatojanských památek vídeňských. Z literatury svatojanské poslal prof. Kozel, pilný badatel v otázce svatojanské, stará latinská kázání o sv. Janu Nepomuckém a inž. Vilém Bitnar z Prahy tiskové památky na oslavu 200. výročí kanonisace, které byly vydány v Praze. Pro udržování musea svatojanského byl zřízen spolek, ke kterému se nově přihlásili 2 zakládající členové. — Na mnoha místech jsou památky svatojanské, jež často přijdou nazmar. Vybízíme přátele úcty svatojanské, aby takové památky věnovali do musea svatojanského v Nepomuku. Budou tam trvale uchovány.

Viska na Nepomucku a původ jejího jména. „Farní věstník duchovních správ nepomuckého vikariátu“, založený r. 1930 a řízený Františkem Pixou, farářem v Horšicích, uvádí v čísle 3 II. roč. r. 1931 i dějiny obce Visky u Nepomuka, která náležela od nepamětných dob k panství lnářskému. Povstala rozdělením panského dvora. Původně tam byly tři selské grunty a dva mlýny, též r. 1676 a 1695. Roku 1770 bylo tam již 16 čísel, r. 1825 pak celkem 21 čísel a 133 obyvatelů. Jméno prý má od vrchu „Vejška“, vysokého 571 m, strmícího na východ od vesnice. Vysvětlení původu jména Visky však je mylné. Viska má své jméno od slova „viska“, malá ves; časem jméno obecné nabylo názvu vlastního jména. Vrch Vejška má také svůj název z obecného jména „vejška“, které stalo se pak jménem vlastním.

Rodná obec „slepého mládence“? „Farní věstník duchovních správ nepomuckého vikariátu“ v č. 3 r. 1931, str. 11, podává při dějinách obce Visky ve farní osadě Vrčeni na Nepomucku zprávu o rodné obci slepého mládence: „Místní obec vypráví, že z této obce pochází známý „slepý mládenec“, jehož proroctví jsou v českém národu dobře známa. Pocházel z rodiny Čechů. Tento grunt rodu Čechů přešel v držení rodiny Štěpánů a nyníjší držitel tohoto majetku, ovšem už značně změněného a přestavěného, jmenuje se Kalabza, kterýž má také hostinec, pojmenovaný na památku „U slepého mládence“. V rodině Štěpánů chovány byly staré zápisky, bohužel byly prý půjčeny a pak ztraceny.“ Pochází tedy podle toho slavný „slepý mládenec“ z obce Visky ve farní osadě Vrčeni u Nepomuku. V zápisech o této obci je zaznamenáno, že jistý Vojtěch Čech byl r. 1802 konšelem, který vedl správu obce.

Obrana českého jazyka na církevním poli. Hroznata uveřejnil v „Národní politice“ z 31. května 1931 článek o uplatňování práva jazyka českého v historických zemích v dřívějších dobách, z něhož uvádíme tyto podrobnosti. Naši předkové nejednou uplatnili své právo při obsazování církevních hodností, na př. r. 1068 provedli ustanovení Jaromíra za pražského biskupa, když panovník Vratislav II. chtěl Němce Lance, jenž byl jeho dvorním kaplanem. Český pán, župan Kojata Všeborovič domlouval tehdy Otovi Moravskému, aby se zastával svého bratra Jaromíra: „Nevídiš-li, kterak syn knížecí se zamítá a cizinec, jenž přišel otrhaný do země této, sází se na stolicí biskupskou? A nehodí-li se Jaromír k důstojenství takovému, proč nelíbí se zástup našich kněží, rovněž tak učených jako Němec tento? Bude-li pak cizozemec nad krajana upřímněji přát vlastní této?“ Byly nejednou spory i v klášterech. Při založení kláštera augustiniánského v Roudnici r. 1333 ustanovil pražský biskup Jan z Jenštejna, že tam mají býti jen rodilí Čechové, „a to k vůli míru a svornosti v kláš-

teře“. — Když r. 1340 na Strahově zvolili Češi za opata Petra Voyslavova a Němci vzdorovali a zvolili Hilgera z Německa, z Porýnska, rozhodl papež spor: Čech Petr zůstane opatem a klášterníci němečtí se museli podřídit. Podobně přiklonil se papež ke Karlu IV. r. 1372, když tento navrhoval v dopise velmistru řádu Johanitů za převora v Čechách vévodu těšínského Semovita, aby to byl domácí člověk. Ale zatím byl již cizozemec jmenován, což působilo trapně v zemi. Panovník zakročil u papeže, jenž ustanovil, aby pro vyvarování skandálu cizozemec dostal jiný úřad a Semovit stal se převorem. Když se stal v Netolicích farářem cizozemec, Bartoloměj z Luky, neznalý češtiny, stěžovali si farníci u papeže, jenž nařídil r. 1374, aby farář byl dán jinam, kde znají německy; ale německý farář do dvou let neuposlechl a byl zbaven fary. Památným stalo se usnesení generálního sněmu zemí koruny české r. 1615 v přítomnosti krále Matyáše na královském hradě v Praze o zachování starožitného jazyka českého a jeho vzdělání, když stavové si připomenuli, že naši předkové za právo nařídili, aby před soudy v tomto království jinak mluveno a pře vedeny nebyly než jazykem českým. Proto se včasné má vystoupiti proti všemu, co tomu překáží, aby nepřišla veliká záhuba a utištění národa českého. Usnází se proto generální sněm, aby žádný cizozemec, rozumějící česky, nebyl přijímán do země za obyvatele a měštěninu. A kdyby se naučil česky, děti jeho až do třetího kolena nemají býti do žádného úřadu a soudu dosazeny, aby starožitní Čechové jakožto první vlastní a přirození vlasti této naší milé synové před cizozemci v nově do země přijatými užití mohli většího fedruňku a odměny za své věrné a platné služby králům českým a království tomuto. Tak se stanoví čeština také při farách, v kostelích a školách. Kdo neumí česky, nemá tam býti dosazen nyní ani budoucně. Kdyby na nové fary a školy byli Němci dosazeni, mají býti nejprv příštího svatého Jiří odtud vzdáleni a Čechové dosazeni.

Rudolfův majestát — dilem šilence. V Pekařově sborníku (II. díl) napsal docent dr. Stloukal zajímavou studii o císaři Rudolfovi I. Dešifrování tajných depeší papežského nuncia Spinelliho umožnilo mu osvětliti záhadnost Rudolfovy osobnosti. Stručně řečeno: Rudolf byl šílenec, ohrožující své okolí. Byl stíhán stihomanem. Báł se, že ho chtějí připraviti o trůn a tropil kousky zcela nenormální. Několikrát ohrožoval dokonce své ministry na životě, několikrát bylo zabráněno jeho sebevraždě. Báł se na příklad jíti na mši, ač byl zbožný, děsil ho zpěv kapucínů, báł se udělati kříž a tak dále. Roku 1600 chtěl dáti vládu do rukou nekatolíků, ač pro to rozumného důvodu nebylo. Nemoc jeho byla nevléčitelná (snad paralysa). I sběratelská jeho činnost je psychopatické povahy. A tento ubohý, nepřítel panovník byl donucen protestanty podepsati r. 1609 Majestát, po něm nazvaný Rudolfův. Stloukal správně píše, že protestanté těžili z náhodné situace a proto majestát, vynucený na nenormálním císaři, neměl zdravého základu a stal se v dalším vývoji příčinou katastrof, které násilně korigoval vývoj jednostranně zabředlý. Jinak skutečně nedovedli bychom si vysvětliti, proč protestanté dali se znervosniti a vyprovokovati roku 1618 k násilnému činu pro otázku dvou kostelů v pohraničí, když měli Majestát, nad nějž nebylo v Evropě zákona liberálnějšího. Protestanté měli strach, že Majestát, vynucený na nenormálním, šíleném císaři, bude jim opět normálním panovníkem vzat, a proto bez hlubšího důvodu pustili se do zápasu s dynastií. Na šíleném císaři si vynutili také r. 1608 majestát o nekonečném statkům, ale sami r. 1609 tento majestát porušovali, zabavující statky duchovní i šlechtické těm, kdož ze země prchli nebo byli za zpronevěřilé uznáni a vypuzeni. I Glücklich obviňuje stavy, že u nich neblahé konfiskace, kterých použil vítěz bělohorský, vzaly počátek. Obě studie, Stloukalova a Glücklichova, líčí poměry doby předbělohorské v jiném světle, než jak jsme je dosavad viděli brýlemi Bílkových „Konfiskací“ nebo prací Hrejsových, Denisových a jiných.

Po svatojanských slavnostech. Prof. Kozel, který mravenčí píli sbírá vše, co se týče sv. Jana Nep., napsal do „Lidových listů“ (23. V. 1931): Výsledek letošních svatojanských oslav jest potěšitelný, srovnáme-li stav věci s dobou popřevratovou. Četli jsme tenkrát sice o sv. Janu mnoho, ale byly to jen smutné zprávy o zneuctěných sochách. Dnes je radost poslechnouti nadšené ctitele našeho svatého Jana, ať jsou z prostého lidu nebo vzdělanců i v té kamenné, studené Praze. Opravdovostí a vřelostí vyniká Nepomuk, a zdá se, jako by chtěl všecku svatojanskou úctu strhnouti na sebe; podařilo by se mu to, kdyby do svého chrámu mohl přenést i ten Janův svatý hrob. Nadšení lidu pro svatého Jana je veliký pokrok obecného smýšlení; nejsme ovšem ještě tam, kde chceme býti. Svatý Jan bude úplně rehabilitován. Sleduji zatím činnost literární. Letos se již v člancích ozvalo několik upřímných vzdechů, toužících po svatojanských průvodech v Praze. Zdá se, že si je tato všeobecná tužba vynutí. A všechny články v časopisech prochvívá potěšitelná úcta k našemu patronu. Články spisovatelů i spisovatelek vyjadřují city, rozjímání a tužby jejich. Svatý Jan již nebude zapomenut. Vyšly též články historické a zvláště kulturně a literárně historické. Nejobsáhlejší je snad článek V. Bitnara v „Lidových listech“: „Symboly svatojanské litanie“. Jest žádoucno, aby jeho literární články svatojanské, jistě velmi cenné, byly nějak zachovány; mají cenu pro historii sv. Jana i pro dějiny české literatury. Bitnar jimi právem posunul dobu obrozeneckou skoro o sto let dříve. Články časopisecké vešly by časem v zapomenutí. Podobně soudím o člancích J. Resla, které vyšly také v „Lidových listech“.

Ohrožené historické památky. „Český západ“ plzeňský napsal ze dne 10. dubna 1931: Státní památkový úřad napočítal 308 důležitých stavebních objektů jen v Čechách, které jsou blízky úplné zkáze a pro jejichž zachranu není ani peněz, ani pochopení. Je to ovšem velmi krásné kulturní vysvědčení, které nám v cizině mnoho cti neudělá. Víme dobře o památkách, dáme-li dělati pohlednice neb alba pro šíření cizineckého ruchu nebo pěkné fotografie pro naše nádraží. Ale Bůh uchovej, abychom při tom pocítili také trochu opravdové lásky a pochopení. Města naše předhánějí se v touze po boření, ať jest to dnes Plzeň (náměstí) nebo zítra Sobotka (památné dřevěné stavby), všude rozhodují jen hrubé zájmy materiální a krajně egoistické. Podívejme se na příklad v naší západočeské metropoli Plzni, která si občas láme hlavu s cizineckou statistikou, jak pečuje o ubohou již zříceninu jediného rokokového kostelíka U Ježíška! Na ten jistě i památkový úřad zapomněl. A v okolí jest takových přímo trapných ukázek ještě celá řada. Kacerov, Mariánská Tejnice, Přeštice, Švihov, Nebylov, Čechovice míhají se před očima, jedno smutnější než druhé. A nejsou to snad jen kostely — pro něž bolševici mají universální lék — dynamit — ale také stavby světské, které spíše naleznou milosti na místech kompetentních. Nestojí ostatně ani nikomu v cestě, jako nešťastná Plzeňská brána v Rokycanech, naopak mnohého objektu dalo by se velmi dobře použít i k praktickým účelům. Nikdo si neuvědomí, že naše doba není vůbec schopna vytvořit něco stejně cenného a velkolepého a že tak hříšně mrháme nenahraditelným národním majetkem. — K tomuto smutnému zjevu obrací se americký „Katolík“, který se táže: „Kdo je vinen rozpadem našich historických památek? V naší republice rozpadává se celkem 308 objektů, většinou architektonicky památných staveb v majetku státním, samosprávném i soukromém. Celkový náklad těchto udržovacích prací vyžádal by si na 60 milionů Kč. Podle státního rozpočtu přispívá ministerstvo školství na ochranu památek v roce 1931 částkou 350 tisíc Kč, zatím co naléhavá potřeba oprav žádala by si 5,700.000 Kč. Nejsou to přímo pobuřující údaje? Stát provedl parcelaci bez ohledu na krásy přírodní, stavitelské památky, hrady, zámky, chrámy (patronátní otázka nebyla také řešena). Marně upozorňoval na tento

nedostatek univerzitní profesor dr. Pekař ve své brožuře. Dnes, po 12 letech, se cynicky konstatuje, že je třeba 60 milionů Kč na udržení těchto památek, ale ministerstvo školství má na tento účel jen 350.000 Kč! Velmi naléhavá potřeba na zachránění řítících se staveb se odhaduje na 5.700.000 Kč, ale stát ukazuje prázdné pokladny. Ty budou stále prázdné a možno bezpečně čekat, že naše historické památky jsou odsouzeny k jisté záhubě. Honosíme se neustále svou kulturní vyspělostí, ale počínáme si jako barbaři.“

Justiční vražda sedláka Jana Koziny. „Český západ“ ze dne 29. května 1931 pojednal o této ožehavé otázce touto statí: „Postava hrdinného chodského vůdce Jana Koziny je známa ze skvělého románového zpracování Aloise Jiráska v knize „Psohlavci“ nebo z četných studií historických. Avšak teprve mladý historik dr. Fr. Roubík v právě vyšlé knize „Dějiny Chodů u Domažlic“ vylíčil všechnu tragiku hrdinného sedláka a podal nezvratné důkazy toho, že Kozinova poprava na plzeňském náměstí je vlastně justiční vraždou, že krev Kozinova skutečně padá na ruce hrubého utlačovatele Lamingena-Lomikara. Dnes si chceme povšimnouti jen osudu hlavní postavy chodského povstání. Po pokoření chodské rebelie z roku 1693, jež byla nekrvavá a byla spíše demonstrací než vzpourou, došlo k prvnímu soudnímu projednávání obžaloby proti chodským sedlákům a jejich vůdcům. Apelační soud vynesl skutečně rozsudek, podle něhož z 5 chodských vůdců, uvězněných na novoměstské radnici, měli býti 3 hned propuštěni, Jiří Syka a Jan Sladký, řečený Kozina, jako hlavní z vůdců odboje měli býti odsouzeni na 1 rok k nucené práci v železech. K témuž trestu byl odsouzen i Just a Blažej. Tunkl dostal půl roku. Vedle toho apelace doporučovala, aby Lamingen a jeho úředníci Chody pro jejich povstání již dále nekárali, aby jich nenazývali rebely, protože by to mohlo u těchto rozjitřených lidí vésti k novému neštěstí. Také neměli býti Chodové přetěžováni robotami, neměli býti nuceni k žádným novotám a mělo se s nimi jednati lidsky. Tento lidský rozsudek však nenalezl milosti v očích rozhodujících vídeňských kruhů, v nichž Lamingen měl mnoho známých. Lamingen, jakmile krajští hejtmané mu tento rozsudek intimovali, ihned proti němu písemně protestoval. Uváděl, že nedávné selské povstání v Salcburku bylo daleko ostřeji potrestáno, že Chodové jsou stále vzpurní a že málo na jeho polích pracují. Také císař odepřel schváliti lidský rozsudek apelačního soudu a podle jeho rozkazu místodržící ustanovili ihned novou vyšetřující komisi z apelačních radů. Tato nová vyšetřující komise prozkoumala znovu všechny materiál a Lamingenovy stížnosti a předložila velmi obšírné posouzení selské rebelie. Po obsáhlém rozboru všech událostí rozsuzuje tato komise, že není dobře drážditi znovu poddané a odpovídá Lamingenovi, že se apelace neřídila salcburským příkladem, ale svým vlastním vědomím a svědomím. Jež může zodpovědět před Bohem — neboť snáze jest skládati účty před Bohem z milosrdenství, než z přísnosti. Dále komise dodává, že neshledala pražádné příčiny, proč by Chodové měli býti potrestáni přísněji. Obšírné dobré zdání komise dává spravedlnosti jejích členů nejlepší vysvědčení. Ale Lamingenova pomstychtivost a ohledy politického rázu byly přece jenom nakonec silnější než nestranná lidskost komisařů. Pomstychtivý a hrubě krutý Lamingen sledoval bedlivě postup vyšetřujících prací a počátkem listopadu psal znovu místodržícím a prostřednictvím svého advokáta znovu nespravedlivě a hrubě osočoval Chody a navrhoval, aby aspoň hlavní vinníci byli potrestáni na hrdle. Přes to, že Lamingenovy pomstychtivé urgencye nepřinesly nic nového k podstatě viny chodských vůdců, stačily k tomu, aby místodržící učinili nátlak na vyšetřující komisi přípisem ze dne 1. prosince 1693, v němž ji vyzývají, aby uvalila na chodské vůdce exemplární trest. Vyšetřující komise neměla bohužel tolik mravní síly, aby se energicky opřela nepřipustnému nátlaku místodržících a setrvala na svém dob-

rém zdání, a tak Lamingen nakonec ukojil svou pomstychtivost, dočkal se smutného divadla na plzeňském popravišti. Ústupu komise od původního návrhu, nedávno tak přesvědčivě obhájeného, nelze vysvětliti nijak, než tímto politickým nátlakem místodržících, protože nové výsledky rázu formálního nemohly přinést žádných nových dokladů. Kozinův proces, praví dr. Roubík, je tak velmi výmluvným příkladem stranické tehdejší justice, jež neměla žádných mravních skrupulí tehdy, šlo-li o pouhé poddané. Kozina jednou již řádným soudem odsouzený k pouhému jednomu roku nucené práce, musil položit život na plzeňském popravišti jako nevinná oběť špatného svědomí tehdejší šlechty, obávající se právem povstání svých utlačovaných, přetěžovaných poddaných. Avšak ani to krvavému Lamingenovi nestačilo. Píše místodržícímu nový přípis a dokazuje jim, že oheň na Chodsku doutná dosud stále pod popelem a že by mohlo mít velmi špatné následky, kdyby byl odboj Chodů nechán bez přísného trestu. Lamingen měl dobré zprávy o postupu vyšetřování a přišel s touto svou urgencí právě ve chvíli, kdy mělo dojít k předložení konečného návrhu císaři. Skutečně již 8. února podávají místodržící císaři definitivní návrh trestu, vyhovující úplně pomstychtivým přáním Lamingenovým. O justiční vraždě svědčí i to, že v konceptu zmíněného návrhu místodržících nalézáme po straně stylistické opravy, psané rukou Lamingenovou, jenž si dal koncept krvavého rozsudku nad Chody předložit — k revisi... A tak 9. září 1695 byl vynesena definitivní rozsudek císařův nad chodskými rebely. Kozina ztratil hrdlo, Čtverák a Hrubý byli odsouzeni na 10 let k nucené práci v železech na šancích pevnosti Komárna. Hol a Forst měli být poslání na 2 roky k nucené práci v železech na pevnost Ráb, Podestát, Kostlivý, Strnad a Just dostali rok nucené práce v železech, Tunkl 3 roky vězení, Krištof Hrubý zatím podlehl útrapám těžkého podzemního vězení a tak druhý vůdce povstání ušel šibenici. Dne 28. listopadu 1695 byl v Plzni popraven Jan Sladký, řečený Kozina za přítomnosti 66 Chodů, kteří museli popravě přihlížeti se svými malými synky. Přítomen byl i syn Kozinův. A potom nad Chodskem zavládlo ticho. Ale ani ne do roka, 2. listopadu 1696 umřel náhle, raněn byv mrtvicí, i krvavý Lamingen.“

Pohaněné procesí. „Český západ“ dne 29. května 1931 přinesl tento kulturní příspěvek ze 17. století: Z Nepomuka chodívalo již za doby faráře Kašpara Droužka (1632—1654) procesí na Svatou Horu u Příbramě. Silnice, po níž poutníci se ubírali, vedla k Vrčeni mezi dvěma vrchy Štědrým a Chlumem, kdež byla stará poustevna, o níž se vypravovalo, že se v ní zdržovával sv. Vojtěch, a kterou tak rád navštěvoval známý český misionář z řádu jezuitského, P. Vojtěch Chanovský. Z Vrčene vedla silnice na Dožice, Starý Smolivec k Hvožďanům, načež se uhnula k východu, aby minula rozsáhlé lesy rožmitálské s pověstným vrchem Třemšínem a vedla přes Vacíkov, Bubovice do Březnice. Odtud vedla stará cesta přímo k Příbramě. Táž byla v druhé polovici XVII. století okrášlována vysokými zděnými kaplemi, v nichž vyobrazena byla jednotlivá tajemství trojího druhu modlitby sv. růžence. Všech kaplí bylo 16, z nichž až po naše časy zachovalo se jich jen několik. Průvod vedl vždy místní farář nepomucký. V roce 1698 byl zde kaplanem P. Z i k m u n d. Týž také vedl toho roku procesí na Svatou Horu, a na zpáteční cestě zastavili se v hospodě hvožďanské, aby tam nocovali. Jakého hrubství a jakých urážek došlo se jim při jejich vstupu do hospody, o tom podali zprávu městskému magistrátu nepomuckému, který tu záležitost vyšetřoval a povoláními svědky byla potvrzena. Slyšme výpověď svědků, jak se zachovala v Zemském archivu: „Jsouce předvolání do místa radního městys Nepomuka před celý magistrát dne 30. Maji Anno 1698. Jiří Kubiček, Václav Hlaváček, Fabian Sarkander, Martin Kvadrát a Ondřej Krumpoleček v příčině svědectví vydání proti Jiřímu Suchomelovi, poddanému panství blatenského, jaký tak casus se stal velebnému p. Paterovi Zikmundu, ten čas kaplanu

při chrámu Páně sv. Jakuba většího v městys Nepomuku, ve Hvožďanech, jakž následuje: Navracejice se my zpátkem s pouti se Sv. Hory dne 20. Maji, spolu s p. P. kaplanem na místě p. děkana představeným, přijdouce na nocleh do vsi Hvožďan, kdež potom při večeři v též hospodě tam jeden pixmeistr od J. M. c. artilerie z svého kvartýru, při něm Jiří Suchomel syn Karla Suchomela, mlynáře pod Blatnou, společně oba trunkem přemoženi, posadivše se u krbu, piva sobě dali nalíti, přitom zpívali, vejskali, kokrhali, nad to přijdouce k stolu, kde p. Páter kaplan spolu s Jiřím Kubíčkem a Václavem Hlaváčkem, sakristanem chrámu Páně farního nepomuckého, seděl, hned téhož Václava Hlaváčka od stolu odehnali, pravíce pixmeistr tyto slova: „Geh weg, dasz ist mein Quartier.“ Po těch slovech hned oba k stolu se posadili odhodíce do polo ubrus na stranu. Suchomel pak přinesouce (!) psa, je podráždil a veliké příkořenství lidu o pouti pocestným činil. Nemohouce to déleje snášeti, ani poslouchati, pan Pater s poutníky p. Jiřího Kubíčka, umíce on německy, se dožádal, aby je napomenul, aby jim pokoj dali. Tehdy Jiří Kubíček tyto slova k nim mluvil: „Lasst den Hund und gibt uns Friedt.“ Voják pak na ta slova neodpověděl, nýbrž proti p. Paterovi povstal a tyto slova mluvil: „Ich will lieber Tausend Teufel sehen, als einen Pfaffen.“ Na to hned Suchomel od téhož stolu povstal, a proti němu hanebná slova mluvil: „Pojd šelmo sakramentská, kluku kněžský“, držice v rukou džbánky a s ním hrozíce, „pojd, smiš-li“, ven pobízel. Naproti slovům jeho mluveným p. Pater ani předtím ani po tom zlého slova neřikal, nýbrž žádal hospodáře, by pocestným lidem pokoj dali. Na vojáka podána žaloba k jeho regimentu, kdežto Suchomel dán do arrestu. A když ve vězení seděl již tři dny o chlebu a vodě, tu počal litovati svého chování a poslal p. děkanu prosebný list, v němž se omlouvá a uznává že proti duchovní osobě se provinil a proto poníženě a pokorně prosí, aby mu ta milost byla proukázána a při témž kaplanu jeho prostřednictvím bylo mu odpuštěno a prosí: kaplana pro Boha, poněvadž se to při rauši stalo, aby mu to milostivě odpustiti ráčil, že jeho jakožto duchovní osobu poslušně odprošuje a jeho svatý habit s nehlubší uctivostí poníženě líbá a všeliký recept poslušně vynahrazuje. Dále ještě prosí děkana, aby zdejšímu p. hejtmanovi, direktorovi, v té materii psaníčko kratičké učinil, aby téhož arrestu zproštěn byl a řemeslem svým zase, kterým jest vrchnosti své obligován, povinně sloužiti mohl. Mlynář po odbytém trestu s příslušným napomenutím propuštěn byl z arestu nepomuckého.

Předhistorické Hradiště se rozebírá! Památné předhistorické Hradiště u Černic na Plzeňsku se rozvází na stavby, poněvadž ruka člověka chamtivého našla tam písek, který se dá dobře zpeněžiti. Je to smutný doklad vzdělané doby naší, že majitel pozemku ničí jedinečnou dějepisnou památku naší. Úřady by v té věci měly zakročiti, aby památka nebyla zcela zničena. I kdyby nebylo zákonů psaných, je tu zákon mravní, který by měl postačiti, aby zachráněny byly aspoň tři čtvrtiny Hradiště, když čtvrt jeho jest již rozvezena.

Museum pro politický okres v Ledči nad Sázavou. Městská rada v Ledči nad Sáz. propůjčila museu pro politický okres ledečský domek vhodně upravený, do kterého byly přeneseny cenné musejní sbírky. Po delší přestávce spolek musejní dal se do nové činnosti. Roku 1930 byl zvolen nový správní výbor, v jehož čele jest Fr. Krob, okresní školní inspektor v Ledči nad Sáz. Výbor pečoval o rozmnožení svého členstva. Roku 1931 byly sbírky zkontrolovány a zařazeny a byly pro ně získány cenné předměty. Na den 28. června 1931 bylo stanoveno slavnostní otevření musea a zveřejnění sbírek.

Historický obraz P. Marie vrácen cisterciákům v Americe. Nad oltářem P. Marie v nové kapli kláštera Naší Milé Paní v Okauchee ve Wisconsinu ve Spojených státech severoamerických, kterýžto jest jediným sbo-

rem mnichů cisterciáků v Americe, byl v září r. 1930 vyvěšen obraz matky boží s dítětkem přes 600 let starý. Pochází z Čech ze starého cisterciáckého kláštera, kde byl od 13. století u veliké vážnosti. Byl považován za „zázračnou madonu“. Po četných změnách jest nyní opět v ochraně mnichů cisterciáckých, kterým původně náležel. V americkém týdeníku „Katolík“ ze dne 26. září 1930 jest uveřejněna zdařilá reprodukce staré dřevorytiny, kterou zapůjčil „katolickému Herald“ v Milwaukee český umělec prof. Vladimír Šamberk.

Svatovojtěšské památky v pokladu velechrámu sv. Víta. „Pražský večerník“ rozepsal se o těchto památkách v čísle ze dne 18. února 1931: „Na Novém městě pražském z jeho památek brzy nezbude více nežli jeho kostely. K těm jeho nejmenším patří chrám sv. Vojtěcha, jehož velmi malebné situování na rozdělení ulice a druhý pohled od nábřeží svědčí o malebnosti a kráse staré Prahy. Péči obce pražské je svatyně s citem obnovována. Použijme této příležitosti, kdy se připomíná památka národního tohoto sv. patrona, a na okamžik vizme památky svatovojtěšské v pokladnici velechrámu, která brzy již obecnstvu bude přístupna. Naši čtenáři před časem slyšeli několik poznámek o svatováclavských památkách v pokladu dómském a zajisté rádi vyslechnou i o posvátných předmětech tradicí přičítaných sv. Vojtěchu. Jedna z nejzvláštnějších památek chrámových jsou bohoslužebné hřebeny ze slonové kosti, kterých užíváno při biskupské liturgii, poněvadž při oblékání kasule čili ornátu, svrchního roucha při mši sv., přes hlavu, bývaly zcuchány dlouhé vlasy i vousy, jak tenkrát se nosily; a bylo tudíž hřebene zapotřebí k učištění a úpravě vlasů a případně i vousů. Poněvadž se jednalo o bohoslužebný úkon, vybírán pro tyto hřebeny nejvácnější a tehdy nejoblíbenější materiál, totiž slonovina. Hřeben sv. Heriberta v Kolíně nad Rýnem o jedné řadě zubů je opravdu skvělá dekorativní práce s bohatým rozvilinovým ornamentem. V něm vidíme relief Ukřižování Páně se 4 osobami a výše dva klanějící se anděly mezi ornamenty. Je to drahocenný kus středověké ornamentiky i symboliky. Hřeben sv. Vojtěcha v pokladu svatovítském jest opatřen dvojí řadou zubů a je mnohem jednodušší nežli kolínský. Je též poškozen a rozlomen na dvě části, které nyní slepeny. Na ploše mezi zuby vidíme po jedné straně v kulaté mandorle, v plastickém kruhu, nesené dvěma anděly, relief beránka božího se svatozáří kolem hlavy a na druhé straně u středního stromu románsky stylizovaného dvě fantastická zvířata, draka a jakéhos býka, hlavami proti sobě ke stromu otočená. Relief je dosti plošný a naivní bez pozdější jemnosti u kolínského hřebene. Hřeben je dojista velkou museální památkou. Ze středověkých látek zachovány jen ty, jež se těšily úctě sv. ostatků, a tak ve svatovítském pokladu uchována část rukavice sv. Vojtěcha s pozdější kovovou destičkou o 6 lalocích ze 12. století. Na destičce vidíme emailový obraz sedícího světce v biskupském rouchu, v pravici s berlou a s páskou v levici, na níž nápis poučuje, že vyobrazen sv. Benedikt. Látka je vlněná s několika lněnými vlákny. Na spodu jest ozdobena třemi hedvábnými proužky, z nichž střední je poněkud ozdoben. Okraj rukavice je protkán zlatou nití na obrubě. Tyto památky ať již otřené a kusé, jsou drahocenné a zajisté velmi dojemné; zachovala je pouze dětinná úcta našich předků. Mimo kasuli svatováclavskou honosí se pokladnice u sv. Víta i kasulí sv. Vojtěcha, přistřiženou v 18. století z bohatého řasnatého tvaru do podoby zvonovité. Podkladem je skvostná fialová hedvábná látka, do níž zlatem vetkán oválný vzorek z větviček a listu. Pod každým oválem vidíme dva zelené žaludy a v oválu stojí na jedné noze pták s dlouhým hrdlem a nadzviženými křídly; je to patrně vyobrazena labuť. Skvostná východní práce patrně byzantská.“

Oprava Kunětické hory. Skála, na níž je postaven hrad na Kunětické hoře u Pardubic, je čedičová a silně puká vlivem povětrnosti. Uvažuje se

o to, aby pukliny byly stmeleny a skála zachráněna. Hrad jest již z velké části opraven a těší se pozornosti výletníků.

Mrštíkovo museum. V Podkomorské myslivně u Ostrovačic u Brna konána byla májová pout, při které bylo otevřeno Mrštíkovo museum a Helenčina světnička. Museum bude přístupno obecnstvu celý rok.

Musejní spolek města Kostelce nad Orlicí odhalil dne 4. června 1931 o 2. hod. odp. pamětní desku literárnímu historiku a řediteli akademického gymnasia Antonínu Truhlářovi na rodném mlýně v Ličné. Pamětní deska byla odevzdána do ochrany obce ličenské a kostelecké. Večer před tím byla uspořádána večer k oslavě Truhlářově hudební akademie, na níž účinkoval zpěvácký spolek „Orlice“, virtuos na klavír K. Petr a sestry V. a D. Morávkovy.

Dílo slavného Matyáše Brauna před úplnou zkázou. „Český západ“ v Plzni ze dne 22. dubna 1931 si stěžuje: „Převzácnou památkou blízkých Křimic, ale též celých západních Čech, jest skvělé sochařské dílo Matyáše Brauna (1684—1738) Pieta, postavená na návsi proti zámku nedaleko rybníka. Chátrá již po celou řadu let, aniž by se někomu zželelo této překrásné umělecké památky. Pokud víme, je socha majetkem panství a pozemek oproti tomu obecní, z čehož vznikly dlouholeté tahanice. Ty také způsobily, že se umělecké dílo ponechalo svému osudu, a protože je na neštěstí katolického pojetí, přispívala občas i některá „pokroková“ ruka k jeho úplné zkáze. Nedávno odpadla nebo byla uražena další část, a aby úcta Křimických k tomuto slavnému dílu byla před každým příchodem dokumentována, umístěna kolem sochy skládka stavebního materiálu. Pane, odpusť jim — neboť nevědí, co činí.“

Význam denáru svatováclavského. Alois Krásenský napsal o této věci pěknou studii v „Našinci“ ze dne 6. února 1931: „Viditelným zdůrazněním vnitřní samostatnosti Čech mimo jiné bylo právo raziti vlastní mince. Ze zemí sdružených v říši pouze Bavorsko a Sasko touto výsadou se honosily. Ražení denáru knížetem Václavem bylo osvědčením práv, jež při uznání svrchovanosti říše německé knížectví českému zůstaly nedotčeny. Vnitřní samostatnost knížectví českého, potvrzena později titulem královským a konečně dovršena dosažením koruny císařské, t. j. náčelnictvím v říši. Ražení svatováclavského dukátu zavražděným ministrem Rašinem mělo býti symbolem naší svobody, jako jím byla i první mince česká, tak zv. denár svatováclavský. Vnitřní nezávislost na říši nebyla za času knížete sv. Václava jistě menší než dnes, kdy vedle finančního závazku devadesáti milionů po 37 let Dohodě za osvobození (placeno ve volech do roka by v republice jednoho nezůstalo!), naše vnitřní počiny ať rázu osobního či politického nebo hospodářského omezeny jsou nejedním ohledem na cizinu. Denár svatováclavský je dokladem vnitřní nezávislosti, šťastného řešení poměru Čech k říši. Tuto skutečnost, poznanou historikem, potvrzuje numismatik Skalský: „Denár byl výrazem suverenity, jímž nové státy, vznikající po boku říše, přihlašují se o svůj podíl nejen na kulturním, ale i politickém obsahu imperia.“ Končím studii o denáru svatováclavském a jeho významu: Byl ražen vskutku knížetem sv. Václavem a významem svým doplňuje a osvětluje celkový ráz vlády vznešeného zjevu na stolci přemyslovském. Zevnější úpravou obrací denár zřetel náš ke křesťanskému západu, kamž směřovalo veškeré kulturní snažení knížete Václava — denár reprezentoval náš národ před křesťanskou Evropou jako národ vzdělaný, jímž ve svých představitelích, na prvním místě knížeti sv. Václavu, vskutku byl — konečně byl výrazem vnitřní samostatnosti státu, již se vskutku těšil.“

Tři předhistorická města v okolí Ochridy. Zástupcové německého archeologického ústavu společně se zástupci bělehradského musea objevili v okolí Ochridy v jižním Srbsku tři předhistorická města. Nyní se očekávají další výsledky a výzkumy s velkým zájmem.

V Neapoli našli památky z řecké doby. Při dláždění Cavoura náměstí v Neapoli byly objeveny zbytky starých hradeb z dob řeckých. Stavby jsou dosti zachované a italská vláda se pokusí je dát odborně vykopati v celém jejich rozsahu.

Turecký historický materiál prodán jako makulatura. „Berliner Tageblatt“ oznámil z Cařihradu: Na zdejších vědeckých místech vládne velké vzrušení nad prodejem dokumentů jako makulatury do Bulharska. Jde asi o 30 nákladních vagonů s dokumenty, papíry a knihami, hlavně z archivů býv. ministerstva financí na náměstí sultána Ahmeda. Ministerstvo nařídilo z úsporných důvodů prodej různých zbytečných věcí z archivu. Tohoto pokynu bylo uposlechnuto tak důkladně, že bylo vyklizeno též velké množství cenného historického a politického materiálu. Bylo prodáno asi 2000 listin o duchovních nadacích. Sběratelská cena těchto dokumentů činí asi 8000 Kč za kus, takže bylo ztraceno asi 16 milionů Kč. Mezi těmito předměty mají nedocenitelnou hodnotu dokumenty, vztahující se na dobytí Cařihradu Turky, na Bulhary, Pečeněgy a jiné národnosti. Neklid způsobilo též, že ve Smyrně bylo prodáno 40.000 svazků z různých starých arménských a řeckých knihoven. Knihy se prodávaly podle váhy.

Literatura.

Dějiny Pardubic. V lednu 1931 vyšel 2. svazek IV. dílu obsáhlého spisu kněze prof. Jos. Sakaře „Dějiny Pardubic“. Svazek tento přináší pozoruhodnou stať o založení města „v ohradě“, nynějšího náměstí Viléma z Pernštejna. K zajímavému pojednání přičleňuje se místopis starých pardubických domů, posloupnost jednotlivých jejich držitelů s daty chronologickými a doprovodem zdařilých vyobrazení.

Jako všechny předešlé svazky, tak i IV. díl svědčí o neúmorné pili prof. Sakaře. Jeho přísně vědecká práce plně vyhovuje projevu věhlasného historiografa Palackého, jenž rozlišuje historii nejistou od historie pravdivé. „Historie nejistá jedná o událostech a osobách skutečně bylých a minulých, avšak čas někdejšího bytu nemůže dostatečně určit. Historie pravdivá má hlavní data pravá a časem, ve kterém se zběhla, dokonale označena.“ (Radhošť II-30.)

Dějiny Pardubic z pera Sakařova jsou historií pravdivou. Jsouť zdělaný na základě spolehlivých pramenů, které ve správných údajích časových jasně mluví o osobách a událostech věků minulých. Sakařova badatelská činnost se nese ve šlépějích neohroženého obhájce historické pravdy univ. prof. Pekaře, jehož vytríbenému smyslu dějin platí slova francouzského učenice: „Voilà la régénération de l'histoire!“ S tohoto stanoviska lze posuzovati i „Dějiny Pardubic“, neboť dílo Sakařovo jest čisté, tendenčně nezkreslené, doložené určitými prameny z různých archivů. — Jest známo, že mezi státy evropskými má Anglie nejvíc dějepisných knih, monografií a životopisů, které pro svou líčen skutečných událostí, popisů krajů i označení osob jsou vysoce ceněny. Tak nutno oceniti i dílo Sakařovo, které vyhraněným slovem odhaluje bohatou minulost starobylých Pardubic.

Ed. Mattos.

Dr. Václav Hrubý, Úvod do archivní teorie a praxe. Vydala Společnost přátel starožitností v Praze. Stran 320 s chronologickými tabulkami. Cena 70 Kč.

První díl rozepisuje se o podstatě archivu, jeho definici a obsahu. Posuzuje právní platnost listiny, její znaky, známky, jakož i osoby, které vydávaly podobné listiny. Pojednává o inventáři a katalogu archivu. Zdů-

razňuje povinnost chrániti archiv od zkázy a uveřejniti hlavní věci tiskem, aby jich dějepisci mohli použiti. V druhém oddílu pak je návod, kterak pořádati městské archivy.

Chronologické tabulky jsou velmi cenným doplněním spisu, a to tím potřebnějším, poněvadž Rukověť křesťanské chronologie od Emlera jest již rozebrána. Seznamy králů a císařů přebral dr. Hrubý ze starších pomůcek, ale přidal seznamy našich arcibiskupů a biskupů do nejnovější doby, a to i z Moravy a ze Slovenska, jakož z jagerské a vratislavské diecése.

Také je významné doplnění svátků a starých starobylých jejich názvů, jakož i oprava svátků chybně označených.

Kniha přišla velmi vhod všem, kdož se obírají studiem archivů, zvláště pak účastníkům kursu archiválního, který byl uspořádán o velikonočních svátcích r. 1931 za velmi četné účasti zájemníků.

Dějiny metropolitního chrámu sv. Václava v Olomouci začaly, jak se my starší pamatujeme, vycházeti v letech 90. nákladem Rom. Prombergera z péra kněze P. Kráčmara, jemuž však předčasná smrt záhy vyrazila pero z pilné ruky. Dějiny, sotva započaté, zůstaly torsem. P. Kráčmar nenašel následovníků ani mezi oficiálními zástupci vědy historické, ani mezi ostatními dějepisnými znalci. Co by dokončení spisu Kráčmarova bylo znamenalo pro dějiny uměleckého vývoje na Moravě a jednotlivých stavitelských obdobích, uvědomujeme si přímo bolestně, když se probíráme spisem „Katedrální kostel sv. Petra a Pavla v Brně“, jež sepsal a vlastním ovšem nákladem též vydal Jan Tenora. Spis je všecek založen na archivním badání a bylo při něm listinných pramenů použito až do podrobností, po nichž volal na tomto místě nedávno V. K., poukazuje na Friedrichův „Codex diplomaticus“. Že nemáme mecenášů? Ale měli bychom míti... Nedokončené dějiny metropolitního chrámu sv. Václava jsou stálým živým mementem pro ty, jimž je svěřeno u nás pěstování historické vědy. Co nebylo a není, může býti! Dejž brzy, Bože!

Glasnik muzejskega društva za Slovenijo. Letnik XI. 1930. Ljubljana. Upravil dr. Josip Mal.

„Muzejsko društvo za Slovenijo“ (Musejní družstvo pro Slovinsko) se rozdělilo na valné hromadě r. 1930 ve dva odbory, dějepisný a přírodopisný. Dosaváde vycházel jejich orgán tak, že uveřejňoval příspěvky z obou oborů, ale od r. 1930 vycházejí dva časopisy, a pouze „Zgodovinska sekcija“ (dějepisný odbor) podržel název „Glasnik“ (Hlasatel). Členové jeho platí ročně 30 dinarů. V Glasniku jsou obsaženy tyto práce: Univ. prof. dr. Bald Sarie: Zpráva o vykopávkách v Gradišči, Rajko Ložar: Zpráva o archeologické práci Národ. musea v Lublani v letech 1928—1930, dr. Melita Pivec-Stele: Dopisy hraběte Karlu Dežmanovi, které přinášejí důležitou látku k politickým dějinám 19. století. Německou rozpravu uveřejnil Arnold Luschin-Ebengreuth: „Die Freiherren von Raigersfeld“; tato rodina vzešla z rolnické rodiny z Rakovice.

V drobnějších příspěvcích jsou články „Včelař Janša a jeho příbuzenstvo“ od mons. Toma Zupana, „Hostince ve farách“ od faráře Ivana Vrhovnika a „Soustavné práce z právních dějin Slovinců“ od prof. dr. Josipa Zontara.

Vykopávky v Malenci přinesly podle zprávy Sarieho již pěkné výsledky. Byla to první vykopaná praehistorická osada na půdě Slovinska, na níž se dalo zjistiti pokračování osazování téhož bodu od hallstattských časů až do pozdní křesťanské doby, při čemž dlužno litovati, že nebyly zachovány sledy nějakých domů. Pozdní starobylé opevnění o Malencích dává také právě dějepisné pozadí emonským opevňovacím zřízením z téže doby.

Vedle bohatých „Zápisků“ (drobných zpráv) jest i soustavně probíráno dějepisné písemnictví současné doby.

Fr. H. Žundálek.

SBORNÍK

HISTORICKÉHO KROUŽKU

ROČNÍK XXXII · 1931 · ČÍSLO 4–5

Svatyně zasvěcené v naší vlasti ke cti sv. Antonína Paduanského.

K 700. výročí blažené smrti sv. Antonína Paduanského sebral a
napsal Antonín Šorm.

(Dokončení.)

Svatyně sv. Antonína byly též vyhledávány pro četné milosti, jež byly jim propůjčeny přímo z Říma. Tak papež Inocenc XI. dne 30. září 1686 udělil kostelíku sv. Antonína u Laškova odpustky a roku 1763 dne 30. června papež Kliment XIII. plnomocné odpustky všem kajícím, kteří navštíví kostelík na den sv. Antonína. Lid se sem scházel i po zrušení a rozpadnutí svatyně, aby při polní mši sv. na tomto místě alespoň dosáhl povolených tu milostí. Svátý Otec Pius VI. udělil plnomocné odpustky všem, kdož v kostelíku sv. Antonína na Prašivé přijmou svaté svátosti. Zámecké kapli sv. Antonína v Lužanech poskytnuty byly papežem Klimentem XI. odpustky plnomocné v letech 1715 a 1719 pro den 13. června a 28. září. Tím ovšem není vyčerpán tu seznam všech odpustků na posvátných místech svatoantonínských.

Že úctu k svatému Antonínu nelze v zachovaných nám památkách přehlédnouti celou, svědčí zprávy o vícero zaniklých svatyních. Letmo byla tu zmínka o zrušeném kostele v Praze na Podskalí, v Domažlicích, u Laškova a kaple u Starovic. Další zrušené svatyně byly v Perné u Mikulova, v Nedošíně u Litomyšle (známa z Jiráskovy „Filosofské historie“) a potom kostelík s klášterem v Pičíně, při němž bylo největší „Bratrstvo sv. Antonína“, založené roku 1731, do něhož v letech 1741 až 1760 zapsáno přes 16.600 členů. Bratrstvo mělo své regule, pobožnosti a „discipliny“ či důtky, jimiž sebe členové mrskali.

Konečně zajímavě jest, jak družili naši předkové svatého Antonína se zemskými patrony domácími a jinými oblíbenými svěťci. Tak kaple na zámku Lužany jest zasvěcena sv. Antonínu a sv. Václavu. Kostelík nad Dolními Kounicemi a novější chrám farní v Třeštině zasvěceny jsou sv. Antonínu a sv. Floriánu. Ve Velkých Prosenicích jest kostel zasvěcen sv. Janu Křtiteli a sv. Antonínu. V Melči na Opavsku byl původně farní kostel ke cti Všech svatých; roku 1784 postaven na oltář obraz sv. Antonína od Raaba, který kostelu darovali františkáni z Opavy a od těch dob lid oslavuje jako hlavního patrona sv. Antonína. V Nové Vsi nad Odrou byl do roku 1712 kostel zasvěcen sv. Judovi Tadeáši, nyní sv. Antonínu Pad. V Hluboši mají obraz sv. Antonína z bývalého kostela v Pičíně, a ač kostel zasvěcen Nejsv. Trojici, oslavují pouť na sv. Antonína. V Příboře k farnímu kostelu na straně epistolní roku 1577 přistavěna kaple ke cti sv. Cyrila a Metoděje, ale pak věnována sv. Antonínu.

Hojně bylo těchto kaplí svatoantonínských postaveno při klášterních chrámech františkánských, na poutních místech mariánských i loretách, zvláště v 17. věku. Abych co nejstručněji označil vývoj kultu svatoantonínského u nás, sestavuji pracně získaná důležitější data do následujících tří přehledů:

Přehled svatých zasvěcených sv. Antonínu Pad.
v Čechách:

- 1331,* kostel (nyní zrušený) v Domažlicích. Později se připomíná v r. 1415, pak r. 1696 přestavěn a zač. XX. stol. zrušen.
- 1359, kostel (nyní zrušený) v Praze v nynějším Podskalí. Zmínuje se o něm Tomek.
- Koncem XVI. věku, kaple na zámku Lužany.
- 1623, kaple na zámku Velemyšlovec.
- 1663, kostel klášterní ve Falknově. Posvěcen 20. X. 1667.
- 1669, kostel farní v Milešově. Dal stavěti Kašpar Zdeněk Kaplíř ze Sulevic; dokončen v roce 1680.
- 1670, kaple v Hamru u Veselí n. Lužnicí.
- 1677, zámecká kaplička v Louňovicích. T. r. prvně se připomíná.
- 1678, chrám zaniklý v Pičíně.
- 1698, kaple hřbit. v Ronšperku.

* Letopočet značí rok stavby nebo kdy se po prvé připomíná.

- 1698, kaple v Dlažově.
- 1713, kaple zámecká v Lužanech. T. r. opravena.
- 1724, kostelík poutní v Ouhrově. R. 1724 již stál, rok založení neznám.
- 1724, kaple v Sedlicích u Lužnice.
- 1727, kaple v Kunraticích.
- 1730, kaplička v Prachaticích.
- 1730, zámecká kaple v Jičínovsi.
- 1737, kaple v Rounku.
- 1740, kaple v Louce u Hor. Litvínova.
- 1751, kostel farní v Košticích.
- 1768, kaple v Kamoníně.
- 1779, kostel farní v Hirschenstandu.
- 1785, kaple v Nezamyslicích. Roku 1785 zrušena.
- 1787, kostel farní v Dlažově. Kaple přestavěna na kostel.
- 1790, v Ušovicích.
- 1791, farní kostel v Loučkách u Malé Skály.
- 1797, farní kostel ve Folmavě.
- 1810, kaple v Nedošíně u Litomyšle.
- 1818, kaple v Radvanci v sev. Čechách.
- 1827, kaple v Černěvsi u Netolic.
- 1832, zámecká kaple v Kynžvartě.
- 1856, kaple v Přestanově.
- 1862, kaple v Kokokoníně.
- 1866, kaple v Hranicích u N. Hradů.
- 1872, kaple hřbitovní v Žatci.
- 1878, kaple v Hejnicích u Písečné.
- 1880, kaple v Pleilu ve farnosti Přísečnice. Z daru litoměřického biskupa.
- 1891, kaple v Artolci.
- 1893, kaple ve Vel. Březně. Z malé zámecké kaple sv. Antonína přenesena socha do nové kaple obecní.
- 1902, kaple v Louce.
- 1909, farní kostel v Ruprechticích.
- 1915, farní kostel v Praze VII.-Holešovicích.

Kromě těchto jsou ještě kaple sv. Antonína v Chotěšově u Velhartic, v Myslkovicích (zámecká kaple), u Tábora na cestě ke Klokotám, v Strakoniciích (v sirotčinci), v Helkovicích u Žamberka,

v Jakobovicích u Lanškrouna, v Olešnici u Červ. Kostelce, v Mlýnci u Milešova, v Malé Černoci, ve Vrchoslavi, v Hanšpachu (hřbitovní kostel), v Hammrehäuseln, v Kundraticích u Tachova, v osadě Nadryby ve farnosti Planá a zajisté i jinde.

**Přehled svatyní zasvěcených sv. Antonínu Pad.
na Moravě:**

- 1406, kaple v Pozořicích. Stála do r. 1725.
- 1635, kostel v Hradišti sv. Hypolita. Nynější svatyně postavena roku 1662.
- 1637, kostel v Brumovicích. Roku 1637 uherským vojskem zničen a po 80 letech obnoven.
- 1640, kostel na Prašivé u Frýdku. Přestavěn 1672.
- 1652, kaple v Perné u Mikulovic. Později zrušena.
- 1654, kaple v Dolních Kounicích. Postavena ze slibu a zasvěcena sv. Antonínu Pad. a sv. Florianu.
- 1658, kaple u Hranic. Toho roku prvně se připomíná.
- 1660, kaple v Sobíškách na Přerovsku.
- 1668, kostelík u Blatnice.
- 1670, kaple v Lomnici u Tišnova.
- 1672, klášterní kostel v Dačicích nad Dyjí.
- 1673, zámecká kaple v Písečné.
- 1680, kaple v Ronově, okr. Vel. Meziříčí.
- 1684, kostelík ve Světími.
- 1690, kaple u Věrovan.
- 1698, kostel v Hraběticích. Od roku 1784 jest farním.
- 1712, kaple „Na Sádkách“ u Újezda. Zbořena 1814.
- 1712, kostel fil. v Nové Vsi nad Odrou. Kostel původně zasvěcen sv. Jud. Tadeáši.
- 1718, kaple v Sobíškách.
- 1733, kaple ve Hřbinci.
- 1739, kaple v Starovicích. Roku 1739 se připomíná; stála již dříve, zrušena později.
- 1753, kaple v Lipinách.
- 1753, kostel fil. v Srbkovicích. Původně dřevěná kaple.
- 1754, kostel farní v Třeštině. Nynější kostel postaven r. 1863.
- 1768, kostel farní ve Tvrdkově. Kostel jest farním od r. 1784.
- 1784, kostel farní v Melči.

1784, kostel farní v Brumovicích. Obnoven po 80leté přestávce.
 1787, kostel ve Vel. Prosenici.
 1816, kostel v Středolesí.
 1822, kostel fil. v Dubnici.
 1834, kaple v Dačicích. R. 1834 zbořena kaple sv. Antonína u bývalé brány.
 1841, fil. kostel v Panské Lhotě u Brtnice.
 1875, kaple v Trnávce.
 1895, kaple v Horkách u Martinkova (v jub. roce narození sv. Antonína).
 1898, kaple ve Výklekách.
 1900, kaple v Přibicích.
 1905, farní kostel v Dolní Bečvě.
 1910, kaple v Okřešici.
 1910, kaple v Horních Nětčicích.
 1919, kaple v Hlinsku pod Hostýnem.
 1924, kaple v Králově Poli u Brna.
 1927, fil. kostel v Kunčičkách.
 1928, kostel v Miškovicích.

Další svatyně zasvěcené sv. Antonínu, jichž data se mi dosud nepodařilo zjistit, jsou ještě v Měříně u Vel. Popovic, v Němčičkách, v Borotíně, v Norberčanech, v Nouzce u Výškova, v Staměřicích, v Rejharticích a snad i jinde.

Ke konci připojuji ještě

přehled významnějších kaplí sv. Antonína při kostelích a chrámech,

z nichž mnohé jsou i vyhledávanými místy poutními:

Z 2. pol. XIII. stol., při klášterním chrámu cisterciánek v Sezemích u Pardubic.
 1577, při farním kostele v Příboře. Kaple zasvěcena původně sv. Cyrilu a Methodu.
 1625, při klášter. františk. kostele u P. Marie Sněžné v Praze. Znovu posvěcena dne 2. července 1565.
 1659, při františkánském klášteře v Plzni.
 1662, při františkánském kostele v Jindř. Hradci.
 1648, při kostele v Hořelících na Berounsku.

1664, při františkánském kostele v Kadani.
1682, při děkanském kostele v Broumově.
1687, při Loretě v Hájku.
1698, při františkánském kostele v Zásmukách.
1708, při kostele v Slavonicích.
1710, při Loretě na Hradčanech.

Ze staré matriky zabořské.

Napsal J. P. Hille.

(Dokončení.)

Roku 1660 připojena byla k Zaboří *osada kadovská* duchovního postrádající. Stalo se tak na žádost p. Kryštofa Karla svob. pána ze Svárova, pána na Poli, který toho roku žádal pražskou konsistoř, aby farář zabořský, Blažej Holický, mohl spravovati také osadu kadovskou, když svého vlastního faráře pro zpustlou faru míti nemůže. Konsistoř vyhověla tomuto přání a Holický skutečně od sv. Jiří r. 1661 služby boží v kadovském kostele konával.

Jmenovaný farář založil také jak pro filiální osadu kadovskou samostatnou *matriku*, k níž napsal sám tento titul: „Kniha neb matrika, v níž se jména pokřtěných, rodičů a kmotrů jejich, též v stavu manželském potvrzených osob a svědků přítomných na budoucí památku poznamenávají, záduší kadovského, založení sv. Václava, knížete, patrona a dědice českého. Založena neb koupěna v Praze za 12 grošů českých, za času ctihodného kněze Blažeje Hynka Vencelia Holického etc., faráře zabořského a kadovského v lethu Páně 1660 5. Septembris k větší slávě a chvále Boží. Jdouce uče všecky národy, křtíce je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého Amen.“ I do této matriky psal farář Holický své zkušenosti.

Kostel kadovský byl za války třicetileté zpustošen a Ladislav Zabořský z Brloha a na Kadově se jej ujal, a svým nákladem dal opravit. Zřídil v něm hlavní oltář a svým znakem ozdobil, „jakož ještě jiné potřeby k službám božím jak v tomto chrámu, tak okolo něho se spatřují, ke cti a chvále nejsv. Trojice a P. Marie i všem svatým okrášlil a ozdobil“. Nápis končil prosbou:

Račiz o Pane Bože, od nás za dosti přijmouti a dáti, aby všechno zde ke cti a chvále jména Tvého a dušem naším k spasení se konalo. (1635.)

Kromě hlavního oltáře s obrazem sv. Václava byl tu poboční oltář Ukřižovaného Spasitele a pod ním starobylá socha bolestné Matky Boží.

Pan Ladislav Zabořský daroval kostelu také stříbrný kalich ozdobený rodným jeho znakem a kromě toho dal ulíti třetí nebo nejmenší zvonek.

Farář Holický k tomuto inventáři ještě připsal: „pro kostel kadovský koupil jsem tuto knihu (matriku), konvičky nové cínové se šálkem, pas nový a evangelium české. Za mne zjednán jeden nový korporal, velum na kalich, z tělové dupldykýty, komže, mříže před oltářem pro komunikanty. Počet zádušní dvakrát držán, při posledním p. Kryštof Karel ze Svarova ujal se jednoho rybníčku farního, jako i p. Měsíček má jednu louku farní, z které když ji první páni drželi, faráři sud piva starého každoročně platívali, jakož i nynější registra kostelní vysvědčují.

Z gruntu Mužíkovského (v Kadově) pán na Kadově, poněvadž na větším díle jeho polí užívá, platíval každoročně místo desátku půl sudu piva starého a jest povinen posavád platiti. Pešek má též dědin farních po 3 věrtele a snad víc, která se ničím od jiných farních polí nedělí, nýbrž jedněmi mezmi s nimi se zavírá.

Pán v Poli z tvrze své, která ze čtyř gruntů selských vystavena jest, povinen jest desátek ze čtyř gruntů platiti. Za mně též fara nově stavěti se začala.

Farář Holický byl povahy prudké, jak také z příběhu, který sám do této matriky napsal, vysvítá, když píše:

„Léta Páně 1662 dne 19. Julii ulál jsem p. Alexandra Zabořského na Slatině a p. collatora Karla Měsíčka v Kadově, že jsou v kostele rozprávěli. Mrštil jsem kropáčem o zem, nechtěl jsem ani na kazatelnici jíti, až prosili a vzkázali, abych se nehněval, že již bylo po mši.

Po kázání p. Alexandr Zabořský přišel do kaple (sakristie) a mně achtel piva pšeničného a ječného daroval.

Druhou službu p. Karel též do kaple přišel a se strany téhož se omlouval.“

A na další stránce téže matriky poznamenal: „Panu Kryštofovi

Svárovi do očí jsem pravil u něho v Poli, když jsme kuželky hráli, že se dělá kollatorem a že není žádným, nežli jeho paní Maxička.“ *

Od faráře Holického poznamenána jest mezi dobrodinci kostela kadovského také uroz. paní Lidmila Oudražská roz. Měsíčková z Vejškova, jako dárkyně pleny červené ze šamlatu bez vady na kalich. Dále darovala ručník pro lidi veleb. svátost přijímající přes celou mříž od kazatelnice a k panským stolicím, na kteroužto mříži darovala též 4 prkna. Předtím darovala na oltář u kazatelnice na Panenku Marii a Pána Krista sukničky s tkanicemi.

V Kadově býval také učitel a sice Jan Mařík, švec z Vrbného. O tomto učiteli poznamenal v matrice tuto zprávu, jež svědčí rovněž o jeho svárlivé povaze. Píše sám o něm:

„Jan Mařík, švec z Vrbného, kumpán kadovský, když jedenkrát u mně v Zaboří byl s Janem Černým, mistrem (ovčáckým) katovským, rovněž z Doubravice Balková a dvě jiné ženy z Bratronic, kovářka, na faru přišly, abych jim povolení dal děťátko beze křtu umrtvené za zdi krchovní pochovati. On jim pravil: Víte vy ženy, že jste již dvakrát u mně byly u zpovědi a ještě po třetí půjdete! A uhodíce se pěstí v prsy své pravil: Já jsem farář kadovský. A jemu dím: Tedy já jsem kaplan. A tu máš od kaplana na památku toho co mluvíš, a jej zavřenou pěstí mnohokrát uhodíce, vždycky až ke zdi přirazím, až zase vždycky od ní hlava odskočí a to okolo celého stolu jsme po koledě chodili spolu, kaplan s farářem 1661.“ K této zprávě pozdější rukou připsáno: „Není čemu odporovat, poněvadž vrchnost Janovi ševci, kantorovi kadovskému, ráčila dát vůli z těch gruntů desátečních dvůr hraběcí v sobě obsahující ze své stodoly snopy brát.“

Že farář byl povahy prudké, svědčí i další zápis jeho: „Těž Matěj Loula, starší kostelník kadovský, pro řeči nepřislušející ode mně mezi a pod oči znamenán hodně byl, že je černý a ssinalý všechněm do dvou neděl ukazoval.“

*

Osada kadovská pozůstávala z těchto vesnic: Kadova, Pole, Malkova Lnářského, Slatiny, Slivonic a Vrbna.

Skoro současně připojena i sousední osada *bezděkovská*, pozů-

* Maxmiliána Kateřina roz. Vrábská z Vrábí, provdala se nejprve za Jiřího Zdeňka Vratislava z Mitrovic a po jeho smrti r. 1660 za Kryštofa Karla ze Svárova a na Těnovicích.

stávající z Bezděkova, kde byl kostel sv. Ondřeje, a vsí Nedřeva, Zahorčiček a Hradiště.

Farář Holický poznamenával si při jednotlivých zápisech jak v matrice křestní, tak i oddaných, což žádný z jeho nástupců nečinil ani předchůdců, mnoho-li sám od křtu neb kopulace obdržel, a spolu také mnoho-li dostal pro chlapce či ministranty. Obyčejně dostával 6 až 9 grošů a od napsání groš nebo 2—3 krejcarů a chlapec 1 krejcar.

U některých zápisů připsal „má síci jeden den oves“, u jiného má dáti ještě 3 kr., anebo udělati pár věder, nebo 4 sloupy, bezpochyby dřevěné, tak zv. kuny. Od jednoho dostal 15 grošů a připsal „quia literatus“. Rychtář slatinský dal od křtu 13 kr., od zápisu 3 kr. a offertorii 3 kr.

Šlechticové dávali od křtu jednu kopu grošů. Ovčák zabořský platil od křtu 1 zlatý a dal jehničku roční. Kdo přišel na „novou vodu“, to jest po bílé sobotě, když nová voda křestní posvěcena, musel platiti mnohem více. Matěj Vydra z Nahošína dal špalek včeliček a 6 kr. na nové křížmo.

Jan Tkadlec, poněvadž při křtu své dcery Anny přišel z kadovské fary nejprvnější na novou vodu, dal obyčejného platu 45 kr. a Adam Halášek měl dáti od křtu syna svého Jana druhých 45 kr., nežli na přímlovu p. Karla Měsíčka, pána mého a p. kollatora mého, dal jen 21 kr.

Od mnohého občana nedostal farář nic, což také poznamenal, anebo mu poplatek odpustil, jako kováři bratronickému, to co měl dáti od křtu, daroval kmotřičce na vínek neb na košilku. U jednoho zápisu poznamenal: „poněvadž po ty čtyry leta mého zde farářství mně ani krejcaru koledy nedal, musel dáti 4 česká za každý rok po 3 kr., což náleží dávati.“ Že také dostal místo peněz nějakého hrubství, i to do matriky poznamenal.

„1663 4. dubna ze Slatiny Martina Vanečka dcera Lidmila, matka Kateřina, kmotra Alžběta Krůtová, Alžběta Křítková, kmotr Václav, kovář malkovský. Přišel na novou vodu. Dával mně 4 česká, potom abych jen křtil, že zaopatří půl tolaru. Běžel do vsi, hned zas přišel a pravil, že mu dcera Šmákalovic z Bezděkova, kterou má purkrabův syn v Bratronicích, v hospodě takových peněz zapůjčila. Věřil jsem mu. Po jeho odchodu poslal jsem Vítovi. krčmáři, zdali tak jest? Vzkázal mně, že ani jednoho ani dru-

hého z nich u sebe neviděli. Litoval jsem toho, že jsem nebyl prvé poslal než odešel, což by byl měl novou vodu, kyjem červenou, aby kněze zoufalec nepřelhával. Ale však nb, nota bene, nb. nb. a to již druhý z té Slatiny má, nb. Hledej chceš-li — napřed najdeš proč?“

V matrice oddaných zase zapisoval, mnoho-li dostal od kopulace a od prohlášek. Obyčejně 1 zl. až 1 zl. 30 kr. a od prohlášek 6 gr., též 15 až 21 českých a 8 grošů.

Roku 1662 dostal od prohlášek, kopulace a odsloužení mše sv. 4 zl. 51 kr. Pastýř dal r. 1663 ovci a od oznámení 17 kr.

Od kopulace v kapli bratronické napsal si Holický: „Obtulit mihi pro pari chyrothecarum 6 florenos.“ (1660.)

Největší poplatky a pokuty musely platiti ty ženy, které se prohřešily proti šestému přikázání. Tak Voršila, zmařená, dala při křtu syna svého Šťastného 30 kr. a ještě k tomu dal ji do svinského chléva zavříti. (1661.) Jiný zápis praví: V prosinci 20. r. 1662 z Malkova, uroz. a stat. rytíře p. Jana Buriana, syn Tomáš, z lože nepořádného splozený. Matka jeho k.... jménem Juliana. Muže má na vojně. Dal 4 zl. a za pokutu jsem mu vzal pár volů, s kterými se ke křtu přivezli.

Další zápis též z Malkova. 1662 dne 3. září, Kateřiny k.... kuchařky p. Viléma s Janem Budweiserem, správcem jeho, který má manželku svou, jenž p. Vilémovi hospodaří, Jan syn. Dala 1 zl. a půl sudu piva.

Jmenovaní tito rytíři pocházeli z rodu Jeníškův z Újezda, z nichž Jan Jeníšek koupil zboží malkovské r. 1628 za 14.000 kop míš. Po jeho smrti zdědili Malkov synové jeho Jan Burian a Vilém Vladislav, kteří se o ně r. 1651 dne 4. října takovým způsobem rozdělili, že každý dostal polovici tvrze, polovici dvora a vsi a polovici Lažánek.

Jan Burian měl za manželku Alžbětu roz. Říčanskou z Říčan a s ní zplodil několik dětí, z nichž dva, Antonín František a Přibík Ignác zemřeli jako členové řádu jezuitského a sestra jejich Ludmila Anna zůstala svobodná a zemřela v Klatovech r. 1727. Jeho bratr Vilém Vladislav nežil v přátelském poměru s bratrem svým Janem Burianem a prodal r. 1671 díl svůj k Bezděkovu a druhý díl Burianův přikoupen r. 1674 též k Bezděkovu, načež spojený statek bezděkovský prodán r. 1682 ke Lnářům.

Bratr jejich nejstarší Přibík Frant. mladší byl pánem na Březnici, Tochovicích, a jeho vnukem rod Jeníškův r. 1728 vymřel.

Také na desce matriky uvnitř našli jsme dva necelé zápisy rukou téhož faráře psané a sice:

„Léta 1658 dne 5. februarii vyhořel ve vsi Zaboří pivovár, sladovna a chlívec...“

Pod tím „r. 1659 udeřil blesk do vsi...“

Nepatrné sice tyto zprávy jsou náběhem k zakládání farních pamětních kněk a těch v nynějším slova smyslu tehdy nebylo. Události psány do různých knih. Teprve arcibiskup pražský, Jan Josef Breuner (1694—1710 †), nařizoval duchovenstvu, aby do zvláštních knih zapisovali památné události. Nařízení toto pomalu se v skutek uvádělo a proto r. 1717 a 1728 opakováno vikářům, aby se při visitacích přesvědčovali, zda vedle jiných úředních knih také vedou se památní knihy. Následkem tohoto přísného dozoru začaly se psati pamětní knihy. V Zaboří taková založena r. 1737 (v Bělčicích r. 1723, v Rožmitále r. 1740, v Sedlici; kasejovická a blatenská shořely).

Nový majitel panství lnářského, Aleš Ferdinand Vratislav z Mitrovic, nebyl spokojen s farářem Holickým a proto hledal záminku, pod kterou by se nepohodlného faráře zbavil. A takovou záhy našel. Slyšme, co sám Holický píše:

„Urozený pán, p. Mikuláš Alex. Vít ze Rzavého a na Zaboří, Dobřejovicích, Kocenicích, dával mně každoročně sud piva starého. Naproti tomu já jsem každého týhodne sloužil jednu mši sv. ke cti a chvále Rodičky Boží P. Marie za požehnání jeho celého domu.

Ale vysoceurozený p. p. Aleš Frant. Vratislav hrabě z Mitrovic, pán na Schlüsselburgu, Hradišti, jak Zaboří koupil, hned nic dávat nechtěl, pravě, že má v Praze dost kněží, kteří mu slouží. Hned od toho času neměl jsem chuti zde býti farářem a faru vypověditi jsem hned mínil, poněvadž jsem byl povinen kadovským až do sv. Jiří, při kterémž čase tu faru jsem byl ujal, do sluhovati, až dotud jsem se zdržel.“

Býval tehdy obyčej, že faráři při sv. Jiří anebo při sv. Havle buď faru nastupovali, anebo se stěhovali.

Jako patron fary, hrabě Vratislav neměl faráře Holického rád, a tak zejména jeho manželka, Ludmila Maxmilianá rozená La-

žánská z Bukové, nenáviděla ho a sice z té příčiny, že jí jednoho času farář vytýkal, že vystrojila svému zamilovanému psu pohřeb, jako nějakému malému dítěti. Ač hraběnka zakázala svým děvečkám přísně, nikomu nic o tom sdělit, přece farář se o tom pohřbu dozvěděl a od té doby upadl u hraběnky v nemilost. I ještě jiné chyby na něm jemu vytýkali, a sice že nemírně pije, služby boží opomíná konati a z lidí že si dělá blázny. Z těch příčin nechtěl ho hrabě trpěti v Zaboří a dal mu výpověď, kterou farář uvádí v matrice:

„Dvojctihodný pane Pater, na ten čas faráři Zabořský! Oznamuji panu Paterovi, že z jistých vhodných příčin oumyslu jsem na faru mou zabořskou při sv. Havle nejprv příští jiného p. faráře dosaditi. K tomu cíli nepominul jsem Jeho Em. p. kardinálovi z Harrachu, arcibiskupu pražskému, mé příčiny oznámiti a jiného praesentovati, jakož pak mám naději, že brzo konfirmaci dosáhnu. I aby p. Pater o tom také vědomost měl, jemu to v známost uvozuji, aby k tomu času sv. Havla nejprv příštího jinou příležitostí se opatřiti a dle obyčeje pořádně odstoupiti mohl. Z Prahy dne 6. září 1663.“

K obhájení svému napsal farář Holický obšírný latinský spis, kdež správné své jednání dokazuje a nevinen se býti praví v těch věcech, z kterých je obviněn, načež opustil faru a přestěhoval se do Vrčeně u Nepomuka.

*

Nástupcové jeho na faře zabořské nečinili žádných poznámek v této staré matrice a poznamenávali pouze zápisy křestní, kopulační a úmrtní podle předpisů, ač také mnohé události v matrice poznamenali.

Frant. Štědrý:

Chlumčany v okrese lounském.

(Pokračování.)

III. Obyvatelstvo.

Počet obyvatelstva za staré doby nedá se zjistiti, protože se nezachovaly ani spolehlivé zprávy, mnoho-li bylo tu původně usedlých, tím méně seznamy obyvatel. Teprv od prvního katastru r.

1654 máme jakési známosti, podle kterých můžeme počet obyvatelstva odhadovati. Toho roku bylo v Chlumčanech 10 selských a dvě chalupnické živnosti. Tři sedláci drželi své grunty, ostatních sedm bylo pustých. Taktéž dva chalupníci seděli na svých živnostech. Roku 1713 rozmnožili se usedlíci o čtyři, bylo celkem 9 usedlých, 6 ještě pustých zůstávalo. Tento žalostný stav obyvatelstva částečně se vysvětluje hrůzami války třicetileté; neboť ležící při silnici zemské, která od Vraného přes Peruc, Dívčici a Vlčí vedla se k Lounům, byla ves Chlumčany často vojskem nepřátelským i císařským navštívena. Nad Vlčím stála celnice, která tu od dob Lobkoviců byla a připomíná se r. 1543.

R. 1787 bylo v Chlumčanech 27 domů (Schaller, Topographie Saaz. Kreis 54), r. 1848 přibylo 7 domů, tedy 34 a 215 obyvatel (Palacký, Popis 23), r. 1870 bylo 37 domů a 251 obyvatel, r. 1900 napočteno 599 a r. 1910 689 obyvatel (úřední l. loun. 1911, str. 13). Rychlý vzrůst vysvětluje se drahou pražsko-duckovskou r. 1872 dokončenou, mnohem více ale dělnictvem státní dráhy v Lounech, které přirozeně hledá lacinější byty a stravování se na venkově nežli ve městě. Podáváme zde soupis obyvatelstva od r. 1654 až 1918, který jsme čerpali z gruntovních knih v archivu knížecím v Citolibí, archivu zemském a v listovně soudního okresu v Lounech. Při číslech domovních od 1—40 shledá čtenář některé mezery, které jsme nemohli vyplnit, protože zvláště o mlýnech a hospodách zvláštní knihy se vedly, které teprv kolem r. 1750 začínají. Starších záznamů nepodařilo se nám najíti.

Číslo 1 hospoda (u Tottrů). Nejstarší krčmář chlumčanský 1547 Nádoba (arch. loun. I. E. 12.), po něm 1564 Jan (reg. kom. soudu), Vávra připomíná se r. 1589, byl obstaven pro dluh od Marianny Sokolové z Citova. 1597 14. dubna sfrejmarčil tuto hospodu s Jakubem Šubrtem za dům v Postoloprtech ve 115 kop. m. a ročního platu 12 kop. Z těch 115 kop náleží 80 kop Pavlovi Vavřincovic pastorku, který r. 1608 svou spravedlnost od Jakuba Šubrtu 80 kop a potom dvoje peníze roční 24 kop a 11 kop prodal za 6 kop 45 gr. (Tento prodej peněz bude některým čtenářům nesrozumitelný. Vysvětlení jest toto: peníze za statek splácely se področně a podle okolností stávalo se, že tyto peníze teprv po mnohých letech došly svého splacení. Proto kdo kupoval statek a byl při penězích hotových, hleděl se dluhu zbavit a jednotliví věřitelé

nečekali, až přijde na ně řada k výplatě, prodávali peníze ty laciněji, když kupec je splatil hned. Často kupovaly takové peníze i kostely, které měly hotové peníze, protože mohly na zaplacení své čekati. Tím se také vysvětluje, proč některé kostely během doby mohly zbohatnouti.)

1618 zfrejmarčil Jiří Šubrt (syn Jakuba Šubrta) hospodu s Annou Hýrovou, vdovou po Jiříkovi Hýrovi, jinak Škutchanovi a splácí ještě r. 1632 a 1633. 1638 Martin Palider (snad Polidor) sedí na krčmě (arch. loun. I. C. 24, str. 177). Odtud známe 1659 krčmáře Jana Jakuba Grone a 1682—9 Jiřího Klepše, Lidmilu manželku, Salominu dceru jejich (matr. Vrbno II. 30. 68).

1715 Adam Langer drží hospodu (katastr). 1718 Max Kozel, šenkýř chlumčanský. 1745 19. června potvrzuje Arnošt hrabě Pachta držbu hostince Františka Floriana Teysera a manželky jeho Marie Terezie, prve ovdovělé Michálkové. 1747 1. ledna Marie Terezie vdova Teyserova prodává Karlovi Brendlovi. 1749 30. října Marie Alžběta Brendlova, vdova po Karlovi Brendlovi opět provdaná Kašparová, prodává hospodu jménem sirotek Václavovi Maxantovi. 1751 22. října prodal Václav Maxant hospodu svému zeti Janovi Josefovi Schwertlovi. S hospodou byl spojen masný krám, z něhož vychází ročně kámen (20 liber) loje a odvádí 2 zl. 20 kr.

1773 7. června paní z Goldšmidů Eleonora rozená Meckerova prodává hospodu, kterou po svých rodičích zdédila r. 1753, Dorotě Frysek. (Nejspíš se prodej neuskutečnil aneb jest Dorota Frys-kova dříve provdaná Schwertlova manželkou Martina Cífký, kterému se hospoda téhož roku dostala.) 1778 11. dubna Arnošt hrabě Pachta prodal hospodu Kryštofovi Totterovi. 1802 23. prosince Bedřich Totter, † 1806 22. VII., Dorota Totterova užívala hospodu. 1826 18. března po Bedřichovi Totterovi přiřknuta synu Františkovi Totterovi, který ji po otci Kryštofovi držel od r. 1802 až 1826. 1840 13. března František Totter prodal ji Martinovi Srbec-kému a tento ji prodal téhož roku 1840 19. března. 1847 19. července Josef Uhlíř prodal Augustovi Mitreiterovi. 1844 19. června August Mitreiter prodal hospodu Josefovi Uhlířovi a Anně manželce z Lipence. 1845 4. února Josef Uhlíř prodal Josefovi Sochorovi a Kateřině m. 1861 11. prosince v dražbě po Josefovi Sochorovi koupil ji Jan Červený. 1881 7. května Antonín Tvrdek a Marie m.

Č. 2 kovárna. 1684 Šmíd Tomáš 2 dni roboty má. 1715 Jan Šechovic kovář (katastr). 1763 3. dubna Arnošt hrabě Pachta postupuje kovárnu Michalovi Vilflingovi. 1778 20. ledna Michal Vilfling prodává svou kovárnu za 170 zl. Martinovi Svítkovi, aby z ní platil vrchnosti o sv. Janě 4 zl. a o vánocích 4 zl., užívá 4 strychy panských polí za činži 4 zl. 95¹/₄ kr., 6 dní ruční roboty, podezřelé osoby aby tam nenoclehovali. 1780 30. září vrchnost prodává kovárnu, protože Martin Svítek se svým synem Janem Svítkem ji zpustil Martinovi Mandíkovi. 1789 drží ji syn jeho Matěj Mandík za cenu a podmínek svrchupsaných. 1800 11. dubna kovář Matěj Mandík prodal ji Janovi Doušovi. 1839 29. dubna odhádána jest kovárna Josefu Doušovi za 324 zl. stříbra, má 2³/₄ korce polí, platí úrok o sv. Jiří a Havle po 2 zl. 55 kr. a koná robotu 6 dní bez platu a stravy. 1842 9. ledna Josef Douša syn Josefa oddán s Rozalií, dcerou Arnošta Jakuba ze Slavětína. 1862. 1871 Josef Douša. 1882 21. ledna Jan Douša, Marie m.

Č. 3 domek. 1773—89 Rozalie Šteflova, vdova, má 13 dní roboty. 1827 8. listopadu svatební smlouvou přešel na Jakuba Preise a Kateřinu, rodem Pailovou z Lenešic, po nich na Vojtěcha a Lidmilu Fořtovou. 1863 Václav Douša. 1871 Johanna Doušova drží polovici domku. 1894 Josef Vaic a Matilda. 1903 Vaic Matilda. 1910 koupil ve dražbě František Hilbert a Marie.

Č. 4 železnice.

Č. 5 železnice, dříve dům panský, který koupil Ignác Viertel měšťan litoměřický od hraběte Arnošta Pachty 1773—8. 1789 byl tento dům panský neobydlený. 1832 Marie Kornerova, šafářka na odpočinku. 1843 Mužík Filip, poklasný.

Č. 6 mlýn. 1523—39 Jan Psík, mlýnář. 1547 Válek, mlýnář (arch. loun. I. E. 12.). 1627 Matouše mlýnáře sirotek. 1633 Petr Svoboda, Eva m., děti Kateřina r. 1625, Jan 1626, Jiřík 1629, Vít 1631 rozené. 1660—81 Sekanina Samuel, nazývá se též Ledvina Samuel (matr. Vrbno II. 18). 1683—9 Matěj Kopřiva. 1713 Jan Hoffner (katastr). 1740 30. března Jan Jáchym hrabě Pachta prodal Josefovi Mängemanovi z panství benešovského nad Ploučnicí za 600 zl. 1744 31. prosince Arnošt hrabě Pachta prodal mlýn za 1400 zl. Martinovi Veselému k rukám syna jeho Václava. 1752 10. února Martin Veselý postupuje mlýn Kalašovi Josefovi. Tehdáž měl mlýn 7¹/₂ strychu pole, byl o dvou kolech, platil o sv. Jiří

30 zl. a o sv. Havle tolikéž. Mimo to měl krmiti pro vrchnost dva vepře hubené, které se mu z panských dvorů dodají, kdyby je ale nekrmil, dá za to 10 zl. Ruční roboty bez stravy a platu 6 dní koná. Pole 4 strychy u kříže vedle citolibských panských polí, 2 strychy nad mlýnem vedle panských polí chlumčanských, $1\frac{1}{4}$ strychu vedle zemské silnice u můstku. Loučka a zahrádka s několika višněmi hned u mlýna asi 2 větele má. 1777—89 Fišer Antonín, Magdalena m. 1796 Ignác Kalaš. 1822 1. srpna svatební smlouvou dostali Václav Kalaš, syn Václavův a Primitiva Kapounova, dcera Kateřiny Kapounové, provdané Jungmanové. 1835 28. října přiřknut Václavovi Kalašovi, synu Václava. 1855 22. března Václav Marek a Anna m. koupili mlýn od Václava Kalaše. 1869 1. října Václav Marek, Anna m. 1898 15. dubna Václav Marek, syn.

Č. 7 *domek v Bosně*. 1784—9 Anna vdova Drexlerova, nyní opět provdaná Chlastova, žádá na úřadě, aby tento domek synu Václavovi Drexlerovi z prvního manželství zapsán byl. Dokud nebude plnoletý, chce sama vládnouti. Po její smrti má Martin Chlasta, druhý manžel, užívatí bytu, pintu piva, větel švestek a jablek. Martin Chlasta zaplatil za domek již 20 zl. a ty mu nahradí pastorek Václav Trexler. Z domku se platí 4 zl. činže a 13 dní roboty bezplatně. 1826 31. března po Václavovi Drexlerovi dědil Antonín Drexler. 1847 Martin Drexler. 1856 prodal jej Filipovi Mužíkovi, Anně m. 1862 3. srpna Filip Mužík prodal jej Janovi Exnerovi a Františce m. 1877 19. srpna Venich Karel a Marie. 1899 29. října Václav Marek.

Č. 8 *domek v Bosně*. 1769 Arnošt hrabě Pachta povoluje stavbu domku pod chlumčanským rybníkem Marketě Šmídové a ona jej odevzdala synu Matěji Šmídovi, Kateřině m. 1802 20. října postupuje půl domu své dceři Anně, provdané za Jana Brudku a Dorotě, druhé dceři, provdané Rokosové druhou půl domu. 1804 28. září svatební smlouvou Antonína Kopeckého s Barborou Rokosovou přešel domek na tyto manžele. 1843—1846 Josef Kopecký. 1863 28. února Laurich František. 1882 Svoboda Josef a Barbora. 1897 Svoboda Václav, nezletilý.

Č. 9 *statek*, slul u Klepšů. 1585 statek Kamarýtovský koupil od p. Jana Krašovského Jiřík Hasman za 155 kop m. a ostatek 345 kop m. patří Marii Kamarýtce a vrchnosti ročně po 15 kop m.

1618 Jiřík Hasman umřel. 1630 7. února Jan Hlavatý, manžel Zuzanny, dcery Jiřího Hasmana, ujal ten statek a druhé dceři Kateřině, manželce Pavla Drndy, postoupil svou chalupu. 1632—3 Petr Svoboda mlynář kladl peníze gruntovní po 10 kop m. 1633 18. června Smil Kaplíř z Sulevic koupil statek někdy Hasmanovský od Petra Svobody mlynáře za 600 kop m., zavdává 60 kop a ročně bude platiti od r. 1635 po 10 kopách. Zápis se stal se svolením Doroty Barbory Hamzové, rozené Hruškovny z Března na Citolibi a Pšanech, mocné otcovské poručnice sirotek, u přítomnosti rychtáře a konšelů chlumčanských. 1654 Hasmanovský pustý (katastr). 1715 Plevka Vavřinec (katastr). 1773—9 Jakub Rybář, Kateřina m., platí 46 zl. 38 kr., roboty spřežní 3 dni a pěší 3 dni od sv. Jana do sv. Václava za 1½ libry chleba. 1780 8. listopadu k vdově Kateřině po Jakubovi Rybářovi přiženil se Josef Cífk a ujal statek v 666 zl. 1795 10. listopadu dle pojednané pozůstalosti po Josefovi Cífkovi připadl statek pastorku jeho Vojtěchovi Rybářovi. 1810 27. října Marie Rybářova vdova po Vojtěchovi Rybáři provdala se za Petra Vojtu, který hospodaří na statku až do plnoletosti pastorka svého Vojtěcha Rybáře. 1824 4. února připadl statek na manžele Vojtěcha Rybáře, syna Vojtěchova s Annou dcerou Jana Nováka z Brloha. 1866 29. dubna Verner Václav a Anežka. 1904 30. června Antonín Verner a Blažena.

Č. 10 chalupa, od starodávna u Hlavatých. 1614—19 Jan Hlavatý, Salomena m. 1630 vyměnil svou chalupu a dal ji švagru svému Pavlovi Drndovi a Kateřině m. 1668 Jan Brandt a Salomena m. ujímají chalup s 15¼ strychy od vrchnosti za 80 kop, roční peníze 2 zl. 20 kr., činže 26 kr. pololetně, slepice 1½, vajec 15, roboty 1 den ve žni bez platu. 1693 ujal po otci Janovi syn Ondřej Brandt v téže ceně, 1716 po otci Ondřejovi syn Karel Brandt, 1748 syn Karlův Matěj Brandt, 1750 po starším bratru Matějovi ujal mladší bratr Jan s Annou m. V ty časy 1773 mohli přijati novou robotu podle patentů císařských vyměřenou, o níž jsme při Domašicích šíře pojednali. Jan Brandt zůstal při staré robotě, platil ročně 12 zl. 29 kr., konal 1 den v týdnu robotu pěší a dva dni spřežní s potahem volským. Má mlátiti z míry, dříví dělati, loviti, při stavbě podávati, seno, otavu, obilí jarní i zimní sekati, dokud sklizeň trvá po celý týden, konati poselství. Od roboty dostane za sekání ječmene denně 9 kr., ovsa a

sena 8 kr., otavy 7 kr., od rozličné práce 6 kr. Jeden den v týdnu musí ale zadarmo pracovati. 1784 ujal chalup syn Jan Brandt po otci Janovi v stejné ceně 80 kop neb 93 zl. 20 kr. 1803 dědickým rozdělením připadla synu Klementovi Brandovi, který 1814 2. ledna umřel a Josef Brand syn ji zdědil za 1012 zl. 10 kr. Svatební smlouvou Josefa Branda s Annou Frycovou 1833 30. ledna připadla na tyto manžele, kteráž chalup po otci Josefovi synu Josefovi 1814 12. března přiřknuta byla. 1868 Václav Brandt, Barbora m. 1904 Václav Vagner a Marie. 1909 Josef Lavička a Anastazie.

Č. 11 Maškovská od starodávna. 1613 koupil Jakub Valenta. 1633 Anna Valentova. 1659 Jan Hubatka má chalup s 15 korci, od starodávna Maškovskou, činže platí 26 kr. 3 p. pololetně, slepice 1½, vajec 15, robota ve žni 1 den bez platu a stravy. Louku má u pšanského rybníčka, druhou blízko chalupy vedle panské zahrady na 1 fůru sena. 1694 ujal chalup pustou od vrchnosti zcela postavenou za 100 zl., ročně platí 2 zl. 20 kr. 1713 Jan Mohl postupuje synu Janovi Mohlovi za 115 zl., vrchnosti patří 45 zl. 40 kr., otci Janovi 69 zl. 20 kr. 1745 30. ledna ujal syn Václav Mohl po otci Janovi za 115 zl. 1759 25. ledna Ferdinand Pavlovský přiženil se k vdově Václava Mohla. 1773 zůstal při staré robotě, daně platí 12 zl. 6 kr. Po otci Václavovi Mohlovi ujal chalup syn Václav 1789. 1812 1. ledna dostala se Václavovi Mohlovi, synu Václavovu, a 1817 4. listopadu přešla svatební smlouvou na Václava Mohla a Anežku, dceru Josefa Šedivého z Líšťan. 1849 26. května svatební smlouvou Jana Mohla, syna Václavova s Terezií Hlavanovou z Kornouzu dostala se těmto manželům. 1873 3. března Terezie Mohlova. 1888 Jan Mohl a Johanna. 1895 Antonín Mohl a Marie Bohatova r. 1907 23. března. Obec koupila 1914 číslo 11. a 91. od Antonína Mohla a Marie Bohatové za 8000 K. Místnosti byly zřízeny a částečně přestavěny (pam. kniha obecní str. 42).

Č. 12 Bradáčovská chalupa. 1594 18. března koupil Martin Bradáč od Lidmily Jelitky za 145 kop m. a klade peníze až do r. 1603. 1604—27 Jan Bradáč. 1628—30 Jan Chládek krejčí koupil za 200 kop. 1659 Pavel Bradáč má jeden lán, platí pololetně 1 k. 10 gr., slepice 3, vajec 60, 3 dni roboty ve žni bez platu. 1676 Kašpar Volf ujal chalup s 15¼ strychy, zvanou bradáčovskou, od

vrchnosti za 50 zl., ročně platí 2 zl. 20 kr., činže pololetně 26 kr., slepice 1½, vajec 15, roboty ve žni 1 den bez platu a stravy. Má louku vedle panského pole, kde se jde k vinici, na 3 otepi a kus na 2 otepi mezi panskými lukami. 1693 ujal Sigmund Písecký v téže ceně. 1721 ujal ji Dufek Antonín za 80 zl. 1750 po otci Antonínovi ujal syn Václav Dufek. 1780 16. července přiznal se k vdově Anně po Václavovi Dufkovi Sachl Václav a hospodařiti má od r. 1775—90. Ale 1784 17. února jest již mrtev a nastoupil dědictví Martin Dufek. 1822 31. ledna ujali živnost společně Kliment Dufek syn Martina Dufka s Annou, dcerou Jana Rybáře z Lišťan. 1846 Klement Dufek. 1849 27. ledna Klement Dufek, Anna m. odevzdali Klementovi Dufkovi za 1280 zl. 1875 Josef Dufek syn Klementův a Johanna m. 1908 Oldřich Formánek a Arnoštka.

Č. 13 výminkářský domek č. 12. 1773 Václav Sachl, chaloupkář, má 13 dní roboty. 1789 Anna Dufkova. 1808 v dubnu vyhořel (pam. kn. obecní 4). 1895 Josef Majer, Anna m. 1899 Josef Majer.

Č. 14 chalup Pamfrlíkovská (také u Fousků). 1654 Jan Pamferlík (katastr) měl 23¾ korce polí. 1670 Jakub Ziegler. 1694 ujal chalup s 15 strychy, kterou vrchnost znova vystavěla, za 80 zl., platí ročně 2 zl., činže 26 kr. pololetně, slepice 1½, vajec 15, roboty ve žni bez platu a stravy 1 den, má louku ve slatině na ½ fůry. 1723 ujal Josef Brandt, syn Janův. 1751 20. listopadu postoupil Josef Brandt zeti svému Václavovi Pochovi za 80 zl. 1756 20. listopadu zfrejmarčil Václav Poch s Václavem Novákem z Lišťan. Po něm Jan Pavlovský. 1789 1. července smlouvou Václava Pavlovského a Anny, rozené Novákové, ovdovělé Reichlové, dcery Václava Nováka, majitele této chalupy, stali se společní majitelé této živnosti. 1802 7. dubna postoupena Janovi Reichlovi. 1808 vyhořela tato živnost. 1814 1. března postoupil Jan Reichl Františkovi Hejnovi, synu Jakuba Hejny. 1831 František Hejna a Terezie m. prodali Václavovi Vunšovi a Rozalii m. 1832 18. října prodali ji Antonínovi Šarlatovi a Marii Anně z Klučкова. 1834 31. ledna Antonín Šarlat a Marie Anna prodali Františkovi Veinertovi z Hradiště. 1835 13. ledna František Veinert prodal Anně Šerlichové z Komova. 1840 13. ledna Leopold Vonnend a Anna rodem Šerlichova m. jeho prodali Klementovi Duf-

kovi, Anně m. 1871 8. ledna Klement Dufek prodal Leopoldovi Fantovi a Bedřišce m. 1878 31. prosince Arnold, Aloisie, Hermina, Anna a Ida Fantovi mají po $\frac{1}{5}$. 1883 20. srpna Aloisie, Hermina, Anna, Ida Fantovy mají po $\frac{1}{20}$. 1895 Antonín Mohl. 1907 Marie Bohata $\frac{1}{2}$. 1909 Josef Kortík a Karolina.

Č 15 od starodávna Bryčanovská (Křižanovská?). Také slul u Svítků neb V židovně. 1680 ujal chalup s $16\frac{2}{4}$ strychy Matěj Vračovský od starodávna Bryčanovskou za 80 zl. od vrchnosti, za ročních 2 zl. 20 kr. činže, 26 kr. pololetní, $1\frac{1}{2}$ slepice, vajec 15, roboty 1 den ve žni bez platu a stravy, má louku pod velkým rybníkem na 1 fůru sena a zahrádku na zeleninu. 1693 ujal Jiří Mrázek po Vračovském za 80 zl. 1698 Kašpar Kryštof Šustr za 110 zl. 1705 Jan Šustr po matce Lidmile. 1706 Jakub Kretschel ujal ji za 110 zl. 1715 Jakub Seidl. 1731 Jiří Šmíd. 1754 Tomáš Šmíd. 1780 Václav Šmíd, syn Tomášův. 1808 20. července Martin Svítek s Marií, dcerou Václava Šmída ujal chalup. Při ohni 1808 v dubnu uhořela Václavovi Šmídovi 10letá holka a třetí den zemřela (pam. kn. 4). 1831 17. března Václav Nikl koupil od Václava Svítka, Marie m. 1833 15. března Václav Nikl a Kateřina m. prodali Sigmundovi Kollertovi z Klučkova a Františce m. Po roce 1834 5. prosince prodali Sigmund a Františka Kollertovi Antonínu Müllerovi z Janova a m. Marii Anně. 1841 30. května zfrejmarčili Antonín Müller a Marie Anna m. s Josefem Roubachem a Terezií m. z Deštnice č. 28. 1842 15. března Roubach Josef a m. prodali Františkovi Totterovi. 1844 18. dubna prodal tento Matěji Strejcovskému a Kateřině m. a téhož roku 1844 18. července prodali ji Blažej Meixnerovi. 1848 12. května Blažej Meixner prodal Hausenblasovi Josefovi a Petronille m. 1855 25. března prodána Kašparovi Vopršalovi. 1860 10. dubna prodal tento Anně Fantové. 1864 13. července koupil Leopold Fanta za 6049 zl. 29 kr. 1875 Bedřiška Fantova. 1878 31. prosince Arnold, Aloisie, Hermina, Anna a Ida Fantovy mají po $\frac{1}{5}$. 1883 20. srpna Aloisie, Hermina, Anna a Ida Fantovy mají po $\frac{1}{20}$. 1889 18. května Alois Taussig. 1889 22. srpna Josef Dufek, Johanna m. 1908 13. září Antonín Richter a Pavlína. 1911 4. května Antonín Havlín a Anna.

Č. 16 odedávna Bierlovský, vlastně Brložský (také u Procházek), který po Jakubovi Makovým koupil za 330 kop m. Jakub Brlohský (žid) r. 1593 23. dubna, ročně má platiti 7 kop. 1594—7

Tomáš Aucknecht (vlastně Hausknecht z Brloha). 1597 Tomáš Hausknecht postoupil jej Valentinovi Brložskému. Po smrti Valentinově zdědil statek syn Jakub. R. 1613—4 vykladl 70 kop m. Byl rychtářem r. 1616—9. 1628 Bárta Křižan majitel. 1654 Václav Dopijan (katastr). 1680 12. června ujal statek s 85 $\frac{1}{4}$ strychy odedávna Brložský od vrchnosti Jakub Procházka za 320 zl., ročních 4 zl., činže 1 zl. 10 kr. pololetní, slepice 4, vajec 60, roboty ruční ve žni 4 dni bez platu. Louky má 3, vedle Jana Brandta, u mlýna pšanského a vedle panské louky, na 1 $\frac{1}{2}$ fůry a zelinářskou zahradu. 1906 8. prosince ujal po otci Jakubovi Václav Procházka za 320 zl. 1703 Jiří Valec. 1735 Václav Procházka po svém otci Václavovi Procházkovi. 1745 31. ledna ujal grunt Jan Valec po svém nevlastním bratru Václavovi Procházkovi za 320 zl. 1763 6. října ujal Martin Donát po Janovi Valci. 1784—1790 dědicským porovnáním po Martinovi Donátovi připadl statek Václavovi Donátovi, který platí až do r. 1822. 1831 13. července svatební smlouvou připadl na Antonína Makovce z Lipence a na Rosalii Donátovou rozenou Jiráskovou. 1856 Antonín Makovec a Anna m. 1900 3. ledna Josef Makovec a Anna.

Č. 17 Šurákovský od starodávna, také u Vajdů, koupil r. 1606 5. února od Karla staršího Hrušky z Března na pána připadlý Jan Šurák za 550 kop m. 60 kop m. zavdal, ostatní má platiti ročně po 12 kopách. 1616 7. prosince koupil Jiřík Jirásek jinak Šurák za 550 kop m. a klade ročně peníze až do r. 1633. Má dva syny, Jana nar. r. 1626 a Jiříka r. 1628. 1658 koupil Jiřík Teufel statek od starodávna Šurákovský od vrchnosti podle odhadu, protože byl pustý, za 150 zl., ročně platí 4 zl., činže 2 zl. 20 kr., 4 slepice, kopu vajec, 4 dni roboty roční ve žni bez platu, luk má na 1 $\frac{1}{2}$ fůry. Po něm Jan Richter a po Richtrovi 1704 3. prosince Lukáš Šustr za 350 zl., platí 3 zl. ročně. 1713 11. prosince Tobiáš Veidner neb Vajda ujal jej po Lukášovi Šustrovi propuštěném za 339 zl. 1731 10. října po otci Tobiáši Vajdovi ujal syn Jakub Vajda za 369 zl. 13 kr. 3 d. 1763 26. června ujímá Václav Klein od svého tchána Václava Nováka, který zpustlý statek Jakuba Vajdy z moci vrchnostenské přijmouti donucen byl. 1781 5. února vdova po Václavovi Kleinovi nemohouc sama hospodařiti prodává statek za 613 zl. 40 kr. 3 $\frac{3}{4}$ d. Jakubovi Markovi. Přiznal se k nové robotě. 1791 Jakub Marek postupuje synu Vojtěchovi Markovi. 1813 10. listo-

padu Vojtěch Marek prodal Václavovi Červenému. 1843 Anna Červená vdova. 1846 Jan Červený. 1848 22. prosince satební smlouvou Jana Červeného a Anny Střeštilkové z Černčic č. 30 stali se spolumajitelé. 1918 dům koupil Makovec Antonín, pole má Tvrdek.

Č. 18 1789—1918 panský dvůr. 1843 Kounovský Antonín, šafář.

Č. 19 *statek Byčanovský*. 1680 20. listopadu ujal Jan Kadlec s 60 $\frac{1}{4}$ korci od starodávna Byčanovský od vrchnosti za 300 zl. po uteklém Veselém původně $\frac{3}{4}$ lánu, $\frac{1}{4}$ lán mu přidán nejvíce z pastvin, platí 4 zl. ročně, činže pololetní 1 zl. 10 kr., 4 slepice, 1 kopu vajec, roboty ruční 4 dni ve žni bez platu. Louku má jednu za domem na $\frac{1}{2}$ fůry a druhou bahnitou u polí Vlčických. 1682 žádal Jan Valec, aby mu bylo odepsáno $\frac{1}{4}$ lánu a umenšena dávka a robota; platí za 225 zl. živnost, 3 zl. ročně, činže 53 kr. 3 d. pololetně, 3 slepice, 45 vajec a roboty jen 3 dni. 1693 ujal $\frac{3}{4}$ lánu Kašpar Volf za 225 zl., 1708 Jan Kastl za tutéž cenu. 1713 Tomáš Vendt (neb Srb) za 243 zl. 18 kr. 1717 ujal za tutéž cenu jako Tomáš Srb Jan Pfeil. 1719 11. prosince koupil Jakub Taibl za 316 zl. 5 kr. 4 $\frac{1}{2}$ d. 1757 ujal grunt do zrostu Jakuba Taibla, syna Jakubova, Martin Chlasta za tutéž cenu. Jakub Taibl nastoupil 1759. 1773 platí daně 29 zl. 17 kr., koná 3 dni roboty spřežní, 2 dni ruční. 1803 prodal synu Jakubovi Taiblovi. 1829 Jakub Taibl prodal synu Martinovi. 1865 28. ledna Josef Taibl, syn Martinův a Anna m. 1897 Václav Taibl, Anna m.

Č. 20 *statek „u Janečků“*. 1773—8 Jan Hýra podržel starou robotu, daně platí 20 zl. 15 kr. podle starého urbáře, 1 $\frac{1}{2}$ dne spřežní roboty, v sklizni sena, otavy a ve žni denně každý den robotuje, k lovu ryb dostatečnou vozbu dostavuje, 1 $\frac{1}{2}$ dne v tém-dni, v zimě 2 dni. Tato robota se mu platí pěší po 5 kr., spřežní za 20 kr. 1778 po Janu Jiřím Hýrovi ujal statek Ferdinand Pavlovský za 176 zl. 1795 23. dubna postoupil své dceři Rosalii Pavlovské, která si vzala Vojtěcha Pecinku za manžela. R. 1797 16. dubna Vojtěch Pecinka zemřel bez kšaftu a statek dědil syn Jan Pecinka. 1822 4. listopadu satební smlouvou Jana Pecinky s Kateřinou, dcerou Matěje Pavlovského z Netluk přišla živnost na tyto manžele. 1846 23. dubna dědil syn Josef Pecinka. 1872 Antonín Pecinka. 1902 Anna Pecinkova. 1911 Václav Husák a Božena.

Č. 21 *výměnkářský domek*. 1773 Jan Hýra chaloupkář má 13 dní roboty. 1789 Ferdinand Pavlovský, majitel č. 20. 1842 Josef

Pavlovský, 80letý, nepamatoval takové sucho jako bylo ten rok (pam. kn. 9). 1872 Antonín Pecinka. 1902 Anna Pecinkova.

Č. 22 obecní pastouška prodána 1914 Františkovi Vyhnisovi obchodníku za 2800 zl. (pamětní kniha obecní 42).

Č. 23 domek. 1785 14. května po smrti Františka Vajdy vzal si Jakub Bratka vdovu jeho Kateřinu a poněvadž František Vajda domek z vlastních peněz vystavěl, připadl po jeho smrti domek vdově a synu Ondřeji Čurdkovskému. Proto bude až do zrostu toho syna domku užívati a ročně vrchnosti 13 dní robotovati a činže 2 zl. platiti. Mimo to $\frac{1}{4}$ zahrady užívá, něco dobytka a vepře chovati může. 1832 Jan Verner z Vlčího a Magdalena Imrova z Brodce. 1843 Fryc Josef a Anna Tvrdek spolumajitelé (pam. kn. 2). 1853 Josef Fryc zastavil domek v 300 zl. Antonínovi Kesnitzerovi a Kateřině Štorelové. 1853 Rosalie Šterclova. 1883 Josef Kesnitzer a Marie.

Č. 24 statek Křižanovský „u Kočů“. 1606 24. října koupil ten statek od Havla Křižana za 450 kop m. Martin Hoffman a složil věřitelům otce Havla Křižana Mikuláši 46 k. 30 gr. m. a ročně má po 7 kop platiti. 1615 ujal statek opět Havel Křižan a platí až do r. 1623. R. 1654 byl pustý a měl 60 strychů (lán) polí. 1681 24. srpna Samuel Sekanina mlynář chlumčanský koupil od vrchnosti za 160 zl., roční peníze 3 zl., 1 den potažní roboty týdně, činže pololetní 1 zl. 10 kr., slepice 4, vajec 1 kopa, ruční roboty ve žni 4 dni bez platu a stravy. Má 1 lán polí se 62 strychy, louku vedle Hubatky (č. 11) asi 3 otepi sena. 1682 4. prosince připisuje se mu malá zahrádka, které užíval dříve Jiří Klepš, hospodský. 1696 užívá statek po Samueli Sekaninovi Adam Pfeil za 350 zl. koupený. 1717 koupil jej od Adama Pfeila Václav Vojta a m. Kateřina za 386 zl. 1754 Václav Vojta, syn Václavův. 1767 ujímá Jan Vojta od bratra svého Václava za 386 zl. 1789 Jan Vojta prodává synu Janovi za 509 zl. 30 kr. 1790 18. prosince Jan Vojta oddal se s Marií Veronikou dcerou Petra Verneru z Brloha a mají statek do spolka. 1815 kšaftem Jana Vojty dostal se synu Františkovi, který si vzal 1817 24. října Annu Marii, dceru Josefa Babušky z Počedělic č. 31. 1842 19. ledna postoupil František Vojta Václavovi Kyzlíkovi a Anně m. 1871 Marie Kyzlíkova matka nezletilého Josefa Kyzlíka hospodaří, který 1888 jest zletilý. 1888 Marie Kyzlíkova drží polovici statku.

Č. 25 *domek*. 1757 27. května koupil Matěj Formánek místo od vrchnosti se zahrádkou pod 1½ včrtele, aby k obci 1 zl. 45 kr. a na pastýře 15 kr. skládal a dobytek chovati směl. 1773—7 vdova Formánkova chaloupkárka má 13 dní roboty. 1789 Václav Formánek. 1797 5. března připadl sirotku Marii Knechtové, který v dražbě prodán za 200 zl. Václavovi Mohlovi. 1837 po Alžbětě Bláhové dostal se synovi Františkovi Bláhovi. 1843 Matěj Bláha nádeník (pam. kn. 2). 1851 František Bláha. 1910 Marie Bláhova.

Č. 26 *domek*. 1779 Šimůnek František rybář v Tloskově s m. Rosalií. 1789 František Vajda podruh. 1843 Štercl Karel nádeník. 1853 Rosalie Šterzlova. 1869 Antonín Sem a Johanna. 1895 Josef Sem a Marie. 1903 Josef Hrzan a Anna. 1910 František Mašek a Marie.

Č. 27 *domek*. 1789 Jan Krötsch neb Kracl vystavěl domek. 1825 2. ledna Marie, bývalá schovanka domkáře Jana Kracla přijímá Václava Sadila z Líšťan do spoluvlastnictví domku č. 27. 1843 Marie Vernerova, vdova po Janovi Vernerovi (pam. kn. 2). 1852 po † Janu Vernerovi připadl domek na Jana Venera. 1862 30. srpna Jan Verner prodal Janovi Mollerovi z Vinařic a Marii m. 1865 24. září vyhořel, byl pojištěn na 300 zl. 1873 Jan Miller prodal Václavovi Bechyňskému a Marii m. a tito Františkovi Rokosovi. 1873 1. dubna Václav Bechyňský a Marie mají po ¼ domu, František Rokos a Marie Rokosova s Františkem Rokosem taktéž po ¼ domu. 1885 16. března František Bechyňský má ¼ domu. 1910 František a Julie Urms také čtvrt domu.

Č. 28 *domek*. 1773—89 Martin Mohl chaloupkář má 13 dní roboty, stavěl na obecním gruntě, aby obci 2 zl. činže platil ročně a všecky naň připadající posilky vykonával. 1800 1. prosince Rosalie Mohlova, vdova Markova, postupuje synu Václavovi a snaše své Marii domek aby jí do smrti byt přáli, polovici 20 zl. aby ročně po 1 zl. 30 kr. spláceli, a kdyby umřela dříve, aby co zbyde, na pohřeb její vynaložili, obci 2 zl. ročně platili a ze zahrádky ¼ ovoce jí dávali. 1843 Jan Verner nádeník (pam. kn. 2). 1876 Václav Verner nezletilý, 1897 zletilý. 1912 Josef Verner nezletilý.

Č. 29 *domek*. 1773—7 vdova Zahnova má 13 dní roboty. 1843 František Zanna (!), Barbora m., zedník (pam. kn. 2). 1875 28. června Jonáš Kamilla, Vojtěch, Alois, Václav, Marie mají po ⅓ domu.

1887 10. prosince Alois syn Vojtěcha Tomáše má $\frac{1}{5}$ domu. 1891 Alois Jonáš $\frac{1}{10}$ a Rosalie Jonáš $\frac{1}{10}$ domu. 1897 Antonín Mohl a Anežka.

Č. 30 *domek*. 1789 Matěji Ocílkovi dovolena stavba domku na obecním gruntě 10° délky, 10° šířky za 13 dní roboty, daně a povinnosti dával, obci 2 zl. činže platil a poselství naň připadající vybejval. 1842 2. května Jan Vocílka, kudličkář (pam. kn. 2) vzal si Rosinu Šuttovou z Ranny. 1845 Vojtěch Dvořák a Rosina. 1869 Rosina Dvořák. 1879 Václav Dvořák a Anna.

Č. 31 *domek*. 1843 Martin Grill, nádeník (pam. kn. 2), Jan Tyll. 1875 Josef Tyll. 1913 Josef Tyll a Marie.

Č. 32 *domek*. 1805 Václav Šmíd. 1817 svatební smlouva Jana Fidla, syna Vojtěchova ze Smolnice a Anny, vdovy po Antonínovi Hájkovi z Chlumčan. 1825 Anna Fidlova, dcera Václava Šmída. 1843 Jan Fidl, tesař. 1843 Anna Malecká provdaná Frankova. 1844 František Maleček z Žirotína koupil od Jana Hodlovského a Anny m. 1885 Antonín Víšek. 1898 Karolina Karfík.

Č. 33 *domek*. 1832—43 Martin Fryc nádeník, Johanna m. 1844 byla obecní studna po 10 let zasypána, ale opět vyčištěna, má dobrou vodu. 1870 Emanuel Lavička a Anna m. 1907 Josef Lavička, Anastazie m. 1910 Václav Nechojdom a Kateřina m. 1912 Bohumil Lavic a Antonie m.

Č. 34 *domek*. 1834 17. května svatební smlouva Klementa Mohla s Anežkou Derflerovou. 1843 nádeník (pam. kn. 2). 1868 Michal Hojer a Marie. 1894 Anna Špičková má $\frac{1}{2}$ domu Michala Hojera. 1897 Michal Hojer. 1898 Marketa Skálova, provdaná Hazlova. 1898 Hazl Josef. 1899 Josef Kohn a Terezie. 1902 Terezie Kohnova provdaná Oulická. 1903 Adolf Oulický.

Č. 35 *železnice*. Č. 36. *domek*. 1854 Václav Luska. 1883 Václav Cirkel a Anna. 1902 Anna Cirkel. 1912 Václav Cirkel a Božena.

Č. 37 *cukrovar*. Č. 38 *váha cukrovaru*, z č. 38a *povstalo* č. 94. Č. 39 *kolna cukrovaru*. Č. 40 *dům cukrovaru*. Č. 41 *domek*. 1842 Josef Kopecký a Marie. 1882 Antonín Kadeřábek a Rosalie mají po $\frac{1}{4}$ domu. 1884 Antonín Kadeřábek. 1890 Kateřina Kadeřábkova.

Č. 42 *domek*. 1909 28. srpna Rudolf Šocer a Anna.

Č. 43 *domek*. 1862 Jan Tregler. 1903 Josef Tregler a Marie.

Č. 44 *domek*. 1865 Václav Vittner a Františka. 1893 Jan Mohl

a Johanna. 1897 Jan Minářík a Anna. 1908 Václav Podleský a Františka.

Č. 45 *domek*. 1867 Rosalie Prantova, vdaná Kučabova. 1878 Kučaba Václav. 1912 Václav Kučaba a Josefa.

Č. 46 *obecní domek*. 1864 Josef Verner. 1906 Josef Verner.

Č. 47 *domek*. 1863 Jan Kříž. 1879 Jan Kříž a Anežka.

Č. 48 *domek*. 1862 Josef Vaic. 1889 Václav Vaic a Antonie.

Č. 49 *domek*. Před 1877 Novák Václav a Františka. 1877 Václav Vittner a Františka. 1893 Václav Verner a Anežka. 1894 Antonín Kubíček a Barbora. 1913 v červnu udeřil blesk do domku a omráčil Antonína Kubíčka.

Č. 50 *panský dům*. Č. 51. *strážní domek dráhy*. Č. 52. *strážní domek dráhy*. Č. 53. *domek*. 1845 Rosina Dvořáková. 1869 Rosina Dvořáková má půl domu. 1880 František Utěšil a Marie. 1895 Jan Drexler. 1904 Adolf Drexler a Antonie. 1904 Antonín Ililica a Emilie.

Č. 54 *domek*. 1875 Václav Novák a Františka. 1880 Václav Novák. 1881 Pavlína Novák $\frac{1}{2}$ domu. 1885 Václav Novák a Pavlína. 1902 Václav Tyll a Kristina.

Č. 55 *domek*. 1879 Josef Kopecký a Františka. 1882 Josef Kopecký a Anna.

Č. 56 *domek*. 1882 Jan Kopecký a Johanna. 1892 Jan Kopecký. 1892 Marie Kopecký půl domu. 1910 Marie Kopecký.

Č. 57 *domek*. 1864 Dufek František $\frac{1}{4}$ domu. 1878 Dufek František $\frac{1}{2}$ domu. 1879 Šmíd Václav. 1910 Jan Bláha a Růžena.

Č. 58 *domek*. 1878 Marie Kyzlíková. 1882 Josef Mohl. 1885 Antonín Kopecký a Antonie. 1904 Antonie Kopecký. 1912 Karel Kopecký $\frac{1}{2}$ a Anna Cirklova $\frac{1}{2}$ domu.

Č. 59 majitel knihovně není poznamenán.

Č. 60 *domek*. 1889 Václav Kušička a Anna. 1905 Václav Kušička. 1905 Lidmila Kušička $\frac{1}{2}$ domu. 1911 Alois Macák a Františka.

Č. 61 *domek*. 1889 Štěpán Frolík a Rosalie.

Č. 62 *domek*. 1889 Václav Verner a Anna. 1902 Václav Verner. 1903 Václav Podleský a Františka. 1908 Kotík František a Anna.

Č. 63 *domek*. 1889 Štěpánek Jan a Terezie. 1911 Klimeš Vilém a Marie.

- Č. 64 *domek*. 1905 Jan Neuman a Anna.
- Č. 65 titíž majitelé jako č. 27.
- Č. 66 *domek*. 1900 Dufek František a Anna. 1903 Dufek Antonín. 1905 Anna Dufek nezletilá. 1912 Václav Verner.
- Č. 67 *domek*. 1862 Dvořák Vojtěch. 1869 Rosina Dvořák. 1901 Dvořák Václav a Anna.
- Č. 68 *domek*. 1902 Antonín Sachr a Otilie.
- Č. 69 *domek*. 1866 Verner Václav a Anežka. 1904 Antonín Verner a Blažena.
- Č. 70 *domek*. 1894 Kučera Antonín a Anežka. 1907 Kučera Antonín.
- Č. 71 *domek*. 1903 Verner Václav. 1905 Jan Parma a Anežka.
- Č. 72 *domek*. 1866 Václav Verner a Anežka.
- Č. 73 *domek*. 1866 Václav Verner a Anežka.
- Č. 74 není knihovně poznamenán. Č. 75. *domek*. 1905 František Uldrich a Marie.
- Č. 76 zápis knihovní schází. Č. 77. *domek*. 1905 Václav Verner. 1910 Antonín Verner a Terezie.
- Č. 78 *domek*. 1906 Josef Reisig a Anna.
- Č. 79 není zapsáno knihovně. Č. 80. *domek*. 1907 Josef Verner a Marie. 1910 Hrubý František a Anežka.
- Č. 81 *školní budova*. 1909 29. března, viz oddělení V.
- Č. 82 *domek*. 1909 Dufek Antonín a Marie.
- Č. 83 *domek*. 1909 Antonín Tvrdek a Marie.
- Č. 84 bez zápisu knihovního. Č. 85. *domek*. 1909 Seeman František a Julie.
- Č. 86 *domek*. 1909 František Jirků a Anastazie.
- Č. 87 *domek*. 1910 Bohumil Kušička a Anna Krejčárek.
- Č. 88 *domek*. 1910 Václav Kušička a Lidmila.
- Č. 89 *domek*. 1910 Václav Krejčárek a Anna.
- Č. 90 *domek*. 1910 toto číslo povstalo z č. 6a. Václav Marek.
- Č. 91 *domek*. 1849 Terezie Mohlova půl domku. 1875 Terezie Mohlova polovici domku. 1888 Jan Mohl a Johanna. 1895 Antonín Mohl a Marie Bohata, povstalo toto číslo r. 1910 z čísla 11a.
- Č. 92 *domek*. 1865 Josef Taibl a Anna. 1897 Václav Taibl a Anna. 1910 povstalo z čísla 19a.
- Č. 93 *domek*. 1866 Václav Verner a Anežka. 1904 Antonín Verner a Blažena. 1910 povstalo z č. 69a (pam. kn. 25).

- Č. 94 *domek*, povstal z č. 38a, váha býv. cukrovaru (pam. kn. 25).
 Č. 95 *domek*. 1856 Antonín Makovec a Anna. 1900 Josef Makovec a Anna. 1910 výměnkářské stavení.
 Č. 96 *domek*. 1910 Hrzán Josef a Anna.
 Č. 97 *domek*. 1910 Josef Verner a Marie.
 Č. 98 *domek*. 1910 Arnošt Lokaj a Anastazie.
 Č. 99 *domek*. 1911 Cífka Vilém a Anna.
 Č. 100 *domek*. 1909 Jindřich Bába a Marie.
 Č. 101 *domek*. 1912 postaven; zapsán knihovně není.
 Č. 102 *domek*. 1911 Václav Krejča.
 Č. 103 *domek*. 1912 stavěn (pam. kn. 27).
 Č. 104 *domek*. 1910 Fnuk Josef a Božena.
 Č. 105 *domek*. 1911 Štěpánek Jan a Terezie.
 Č. 106 *domek*. 1911 Robert Cífka a Johanna.
 Č. 107 *domek*, stavěn r. 1912 (pam. kn. 27).
 Č. 108 *domek*. 1913 Adolf Kopecký (pam. kn. 33).
 Č. 109 1914 Karel Bárta půl, Božena Bárta půl.
 Č. 110 1922 Václav Šuma půl, Anna Šuma půl.
 Č. 111 1922 Josef Kučera půl, Rosalie Kučera půl.
 Č. 112 1922 Tomáš Diaček půl, Milada Diaček půl.
 Č. 113 1922 František Pastyřík.
 Č. 114 1922 Alois Šima půl, Marie Šima půl.
 Č. 115 1922 František Loos.
 Č. 116 1922 Josef Bárta půl, Anna Bárta půl.
 Č. 117 1922 František Hrzan půl, Kateřina Hrzan půl.

IV. Správa obce: rychtáři a konšelé od r. 1848, starostové a výboři.

Města a vesnice poddané šlechtě aneb městům nevolily si své rychtáře a konšely, nýbrž ti byli vždy od panstva voleni. Jelikož o Chlumčanech není známo, kdy a jakým způsobem vysazení byli právem purkrechtním neb německým neb emfiteutickým, nemáme také listinu, která by práva a povinnosti poddaných obsahovala z doby nejstarší až do r. 1608. V tom roce vydal Karel starší Hruška z Března na Citolibi a Pšanech zvláštní řád, kterým se všickni obyvatelé nynější i budoucí obce chlumčanské řídití a spravovati mají. Řád ten našli jsme v archivu knížecím citolibském pod

známkou V. A. U. No 3/1, který má 42 odstavců a hlavní obsah jeho jest:

1. Aby každý do kostela v neděli a svátek chodil. 2. Aby kostelníci zádušní účty každoročně skládali. (Kostelníci nejsou ti, kteří při službách božích posluhují, nýbrž zvláštní volení mužové, kteří příjmy a vydání na kostel a služby boží měli na starosti.) 3. Aby kostelníci lání a oplzlé řeči v krčmách a jinde nedopouštěli. 4. Platy, ouroky a desátky pánu dědičnému a faráři časně aby vyplňovali. 5. Peníze gruntovní neb dědičné aby jeden každý každoročně skládal. 6. Trhů a frajmarků (směn) pokoutních aby rychtář a konšelé nedovolovali. 7. Nápolkův zvláště cizopanským lidem nemají dopouštěti. (Nápolníci jsou ti, kteří za pronajaté pozemky půl užitku brali. Slovník Kokův II, str. 57.) 8. Peníze závdavní neb dědičné nemají rychtář a konšelé bez dovolení vrchnosti z obecní truhlice vydávati. 9. Rychtář a konšelé mají nejméně v půl léte dohlédati, jak sousedé hospodaří. 10. Komíny aby nejméně ve 4 nedělích se ohledávaly. 11. Ponůcky aby se bedlivě konaly. 12. Sušení konopí a lnův ani v pekárnách, pecech, kamnech aneb okolo kamen se nemá dít. 13. Kdo by to viděl a neoznámil, polovici pokuty na to vysazené (5 kop. gr. č.) propadne. 14. Žádného bez výhostu rychtář a konšelé v obci nemají trpěti. (Cizí poddaný, který se do jiné než své obce vystěhoval, potřeboval listiny od pána, která se výhost jmenovala a dovolovala mu na cizí panství se vystěhovati.) 15. Každý podruh rychtáři poslušenství má slíbiti. 16. Chalupníci na panská díla bez odkladů choditi mají. 17. Handle, koupě a frejmarky s židy pán přísně zapovídá. 18. Sousedé k sobě a k rychtáři a konšelům jak se mají chovati a když se dohromady volají, mají se sejíti. (Prostředek svolávací bylo kladivo, které šlo kolem a jak se na rychtu dodalo, každý soused osobně se měl dostaviti.) 19. Žádný ze sousedův a podruhův nemá druhého haněti a na poctivosti jeho utrhati. 20. Totéž i ženskému pohlaví navzájem i děvečkám se zapovídá haněti. 21. Na polích a lukách mezníkův přeorávati a vymítati se zapovídá. 22. Pastvy porůzno a jen na provazcích nemají se dít. 23. Škoda od dobytka od rychtáře a konšelů ohledána buď, sobě samému nikdo škody nenapravuj. 24. Trhání trávy a požínování obilí zapovídá se. 25. Bakrliky (psy jezevčíky) ani na pole ani do lesů nemají bráti. 26. Cesty a stezky nesvobodné na pole, luka, jinde zapovídá. 27. Myslivosti podda-

ným i podruhům zapovídá. 28. Škoda na vrbinách, plotech a tyčích pán na svých pozemcích zapovídá. 29. Syny a dcery, které doma nepotřebují, aby na cizí grunty bez dovolení vrchnosti neprojednávali. 30. Žádný synů a dcer svých bez dovolení vrchnosti nežen a nevdávej. 31. Krčmář míru spravedlivou dávej, piva nefalšuj, lání a hromování, hampezování nedopouštěj. 32. Krčmář čeledi panskou v den sváteční v noci nepřechovávej, piva v létě po slunci západu a v zimě po hodině na noc nedávej a nikdy na dluh. 33. Sousedům piva přes 1 kopu a podruhům přes 15 gr. aby nevěřil, kdo přesto dá, pánu žalovati nesmí. 34. Rychtář má vždy střízliv býti. 35. Kdyby rychtář pryč odjít chtěl, má konšela na místo sebe poručiti. 36. Povalečův krčmář fedrovati ani přechovávat nemá. 37. Též šlundry lehkomyšlné aby nefedroval a u sebe nepřechovával. 38. Lovení raků a ryb v létě i v zimě nemá se dít. 39. Kdo by z dobytka něco prodával, má nejdříve pánu oznámiti, kdo by to neučinil, půl hovada propadne. 40. Hnojův od živnosti odprodávati nikdo nemá. 41. Při smrti souseda bez dědicův aneb s dětmi má rychtář sepsati inventář a jej předložiti vrchnosti. 42. Který by na jiné grunty se ženiti aneb zakoupiti chtěl, má nejdříve pánu to oznámiti.

Mnoho-li každý soused platil z lánu a jakou robotu konal, připojili jsme ke každé živnosti, jak jsme je při prodejích jednotlivých osob našli.

Platy z lánu našli jsme v archivu lounském I. E. 12 od r. 1539 až 1547. Bylo poplatníků celkem 15 a platila

1. vdova rychtářova z 1 lánu 1 kopu gr. 2. Jelito z $3\frac{1}{2}$ čtvrti lánu dával 56 gr. 3. Havel Psík z 1 lánu 1 kopu. 4. Gamaret měl z $2\frac{1}{2}$ lánu bez půl čtvrti a platil 2 kopy 26 gr. 5. Mareš z 1 lánu 1 kopu. 6. Matouš z $\frac{1}{2}$ lánu 29 gr. 7. Krčmář jmenuje se Nádoba, r. 1547 platil 45 gr. 8. Psík mlynář 1 kopu 4 gr. 9. Martin z dvora půl čtvrti lánu 35 gr. 10. Vaněk rybníkář 15 gr. 11. Klíma z $2\frac{1}{2}$ čtvrti lánu 25 gr. 12. Beran z 1 lánu 54 gr. 13. Macek z $1\frac{1}{2}$ lánu 1 a půl kopy. 14. Pavel Šurák z 1 lánu 1 kopu. 15. Nádoba ze $\frac{3}{4}$ lánu 45 gr.

Mimo tyto platy odváděli o vánocích slepice, a to z 1 lánu 4, tedy z jedné čtvrti lánu 1 slepice přišla, kdežto vajec nebylo pravidelně z 1 lánu placeno. Tak vdova rychtářova dává z jednoho lánu 40 vajec, kdežto Jelito taktéž z 1 lánu dával 1 kopu vajec,

Gamaret z $2\frac{1}{2}$ lánu toliko 1 a půl kopy vajec, Matouš z půllánu 15 vajec.

Mimo to odváděli za hus 4 gr. Jelito, Havel Psík, Gamaret, Mareš, Matouš, krčmář Nádoba, Martin 2 husy, Vaněk rybníkář 1 husu, Klíma a Beran taktéž 1 husu.

Zvláštní dávka byl koláč, který ovšem se nedával upečený, nýbrž byl to dar neb pocta vrchnosti, za který všickni poplatníci dávali 12 denárů (penízů). 14 penízů bílých činilo 1 groš (Slov. 4. X. 523).

Poplužní dvůr chlumčanský nespravovali páni lounští sami, nýbrž dali jej jednotlivým poddaným, aby jim tito odváděli z dílců osep t. j. dávku zralého obilí. Dávka ta se rovnala z jedné čtvrti lánu půlkopě. Tak měla vdova po rychtáři tři čtvrti lánu popluží (t. j. z poplužního dvora) a dávala $1\frac{1}{2}$ kopy osepu. Jelito měl čtvrtlán a platil půl kopy, tolikéž Havel Psík, Mareš toliko ze zůstatku popluží 12 gr., Psíkova mlynářka ze čtvrtlánu půl kopy, Martin ze $\frac{3}{4}$ lánu půl druhé kopy, Pavel Šurák 36 gr., což činí asi $2\frac{3}{4}$ lánu polí, které měl dvůr poplužní chlumčanský. Pozoruhodná jest robota na vinici, kterou ale nekonali opět všichni poddaní, nýbrž jen z 15 tito: vdova rychtářova jeden den, který se počítá za 4 gr., Havel Psík taktéž 1 den, Psíkova mlynářka 1 den, Martin 1 den.

R. 1659 robotují lánici chlumčanští 2 dni v témdni jako citolibští (arch. knížecí citolib. VI. G. B. No. 2).

Ač tedy žádné smlouvy původní emfyteutické neznáme, jsou nám tato data svrchu psaná důkazem, že robota i dávky chlumčanských dědinníků držely se v mírných mezích a že lid zdejší přetížen nebyl.

Chlumčany měly rychtáře a šest konšelů. Z nejstarší doby zachovala se jména rychtářů 1543—7 Martin (arch. loun. I. E. 12), 1564—7 Pavel Šurák (I. F. 19 kom. soudu registra), 1579 Vávra rychtář (arch. loun. I. A. 1. K. 4.), 1614—6 Jiří Šubrt, při němž se jmenují tito konšelé: Pavel Krčmář, Jiří Hasman, Bradáč Jan, Valenta Jakub, Pavel Šurák, který ale 1614 zemřel a Jan Kouba.

(Dokončení.)

František Teplý, archivář:

Sedlčanská kniha Jana Procházky.

(Pokračování.)

III. Kronika.

1663 v pátek 15. Junii umřela mezi 6. a 7. hodinou paní Zatočilová. Pohřeb byl konán v pondělí 18. Junii.

Léta Páně 1666 dne 8. Feb. dokonala svůj život p. Alžběta Kozelkova páně... Bůh dej věčnou radost.

12. Feb. umřela Marjana Kolárka. Smiluj se P. B. nad její milou duší.

15. Maji umřel Jan varhaník, mladý syn p Mikuláše Zykla zdejšího varhaníka v Milýzku; odtud ho přinesli semky umrlého, pohřeb byl konán v pondělí 17./5.; dej mu Pán věčnou slávu.

L. P. 1665 3. měsíce listopadu dokonal život svůj dvojřítihodný kněz Jiří František Saccz, děkan a farář sedlčanský, jehožto tělo v chrámě Páně S. Martina slavným průvodem pohřbeno a položeno jest dne 9. Novembris. Pán Bůh rač mu dáti lehké odpočinutí a věčnou slávu.

L. P. 1666 dne 11. Februarii jest přistěhován sem do města Sedlčan nový pan děkan kněz Jiří Genelius z měst pražských z Seminarium. Pán Bůh rač mu dáti zdraví a prodloužilý život.

L. P. 1701 dne 8. března dokonal svůj život J. M. pan děkan zdejší mezi 9. a 10. hodinou před půlnocí jménem Jiří Genelius, jenž se jest sem 1666 z měst pražských (přistěhoval), tělo jeho pochováno jest v chrámu Páně sv. Martina. Pán Bůh rač dát jeho duši lehké odpočinutí a slávu života věčného. Byl zdet 38 leth.¹⁴⁾

Letha Panie 1666 dne 24. měsycze Mage gest udělana a vyzdvihnuta Justitia totiž Spravedlnost a jinak Šibenice zdet při tomto právě města Sedlčan u přítomnosti množství řemeslníkův a sousedův.

Léta Páně 1703 dne 30. měsíce máje jest v nově udělána a vyzdvihnuta Justitia... (týmiž slovy ut supra).

L. P. 1667 den Sv. Bartoloměje mimo nadálost v poledne vyhořel Červený Hrádek, který panu hraběti z Vrtby přináleží všechen — do kruntů. A bránice téhož ohně jeden mládenec Jiří, syn Petra Pecha, souseda zdejšího, vlezl na žebřík, pak trámu velké kus na něj spadl, shodil ho s toho žebříku, spadl do příkopu z velké vejšky do vohně, hrubě se spálil; Bůh milej ví, jestli živ zůstane. — Zůstal jest živ, ale nic pracovat nemůže neb ruce i oči vopálené nad míru má.

*

My nížepodepsaní byli sme zvoleni od ouřadu města Sedlčan do pivováru J. K. Mti Chlumeckého k svaření piva starého,¹⁵⁾ dle našich povinností abychom na to bedlivý pozor dali a co se takového piva navaří a do sudů sespílá i také vydoleje, to vyšetřiti hleděli. Tak poslušně se v tom zachovajíc, o tom tuto zprávu činíme a skládáme, že dne pátečního, jenž bylo 3. Februarii až do 4. dtto 1668 leta přítomného v témž pivováře chlumeckém svařena byla várka piva starého a sespíláno téhož dne k večeru piva

na vejstav sudův 4 věderních	12	} 16 sudů
polousudí	7	
čtvrtce	2	

¹⁴⁾ Patrně 35 let. Zápis jinou rukou.

¹⁵⁾ lepší pivo pro vrchnost, úředníky a měšťany.

U matky sládkovy ¹⁶⁾ 1¹/₂ sudu

Deputátu: panu farářovi počepickému čtvrtci	1
„ Matějovi Pelikánovi	1
„ Puchovskému	1
„ důchodnímu	1
„ obročnímu	1
listovnímu písaři	1 ¹ / ₂ }
hospodyně (na zámku)	1 ¹ / ₂ }

Na kadečce ¹⁷⁾ ve spilce vylity čbery 4

Dne 6. Februarii při pivní dolívce vydolito z kadečky z těch 4 čberův do sudův

Příbytného ¹⁸⁾ piva hubatek	18
dne 7. ditto vylito hubatky	3
suma hubatek 21 každá po 9 pintách činí	189
ostatní téhož piva z kadečky vydolito pinet	7
suma	196 pinet

a to je všechno v ten den vydolito.

Item co z sudův Chmelnice vykysalo a na druhou kadečku odlito bylo, to všechno zase do týchž sudův a deputátův všech vydolito hubatek velkých po 9 pintách 10 a nic nezůstalo. Z matky sládkové polousudí vydolito do těch všech 16 sudův a deputátu

dne 9. Februarii konve 4 po 9 pintách činí	36 pinet
11. ditto hubatky 2 vydolity	18 „

Item téhož dne dáno pastejřovi, kterýžto přivážel sudy, maje deputátu jeho z jednoho vědra po džbánu vyštosovanéj, měřilo

9 pinet 2 žejdlíky	---
63 pinet 2 žejdlíky	---

Co se pak dotýče matky sládkovy, sudu, kterýžto méně ani víc nežli toliko 4 vědra dle fizýru nedrží, z toho vydolíváno, když se do hospod vystavovalo, takto

dne 10. Februarii hubatka velká vydolita	9 pinet
„ 12. ditto hubatka velká vydolita	9 „
„ 15. ditto též hubatka velká vydolita	9 „
„ 18. ditto hubatka a zas velká	9 „
„ 20. ditto na ostatní 2 ¹ / ₂ sudu vydolito	6 „
	42 pinet

Po vejstavu posledního sudu piva z pivovára v sládkové matce co zůstalo piva dle fizýru, vyměřeno za půl sudu asi víc 25 pinty.

Vyznamenání z vejstavu piva do hospod z té várky —

dne 10. Februarii šenkýři chlumeckému	sudů	⊙
„ ditto do Dublovic		⊙
„ 11. ditto Havlovi Vlhovi do Křenovice		⊙
„ 11. ditto do Solopisk		⊙
„ 10. ditto šenkýři obdenskému		⊙
„ 11. ditto do Hrobcí půl		⊙
„ 12. ditto do Anglyda		⊙
„ 13. ditto pod Chlumeck		⊙

¹⁶⁾ pivo pro sládku jako část služného; odtud jméno sládkova matka.

¹⁷⁾ Horší pivo k dolejšování sudů.

¹⁸⁾ jinak pivo „baba“ pro čeled.

dne 13. Februarii	do Skoupého	sudů	○
„ 14. ditto	do Nechvalic		○
„ 14. ditto	do Počepic		○
„ 14. ditto	pod Chlumec		○
„ 15. ditto	do Dublevic		○
„ 16. ditto	do Solopisk		○
„ 17. ditto	do Rovině		○
„ 18. ditto	do Obdenic		○
„ 18. ditto	pod Chlumec		○
„ 18. ditto	do Anglyda		○
„ 20. ditto	šenkýři nechvalskému		○
„ 20. ditto	„ počepickému		○
„ 20. ditto	„ chlumeckému		○

			16 sudův

Jan Procházka, Jakub Sýkora.

*

Anno 1669. dne 2. Januarii roznemohl se v noci Václav Hrnek, ten čas byl mladším písařem radním a umřel tu noc mezi 8. a 9. hodinou. Pán Bůh rač se nad jeho milou duší smilovati a věčnou radost dáti. Zůstala po něm manželka Kateřina, dcera zemřelé Anny Kořený se dvojíma dítkama — potěš jí Pán Bůh.

V tu noc právě po 13. hodině vzešel oheň od Řehoře Němečka za kostelem u brány; bylo šturmování, ale Pán Bůh ráčil chrániti, že se brzy ten oheň udusil, neb se mnoho lidu na okamžení sběhlo.

Dne 25. Januarii 1670 v noci mezi 8. neb 9. hodinou českou vyšel nenadálý oheň u hořejších sejpek v domě Jana Horáčka sládka a shořelo všechno stavení i stodola při tom i krov Kašpara Sedláře a Jana Jindry, starého nádeníka. Nadělalo se mnoho škody, obilí v slámě i sutého pohořelo, tak že v témž domě Jana sládka na tisíce škody učiněno a nemohlo se nic dověditi, kdo zapálil. Pán Bůh rač nás od zlého chrániti.

L. P. 1670, 4. listopadu právě k polednímu vyšel oheň nenadálý od jednoho žida v městys Kosové Hoře. Tak velký vítr byl, že vyhořelo několik domů, škola i fara. Pán Bůh rač sám ty lidi potěšiti a naděliti.

L. P. 1671 9./4. zemřel slovutný muž pan Matěj Pelikán, soused z městys Sedlce, kterýžto mnohá léta zůstával ve službě za purkrabího na panství Chlumeckém. Pán Bůh rač se nad jeho milou duší smilovati a korunou věčné slávy obdařiti. Amen. Amen to je staň se tak.

L. P. 1661 13./4. zemřel slovutný pan Jan Vřešťál, soused a primátor městys Sedlce.

L. P. 1671 23. 6. byla požádána o kmotrovství Zuzana manželka má od pana Mikoláše mladšího Čedíka, jeho synáčkovi, kterémužto jméno na křtu sv. dáno jest Jan Jiří. Pán Bůh rač dáti, aby sobě jej mohli ku cti a chvále Pána Boha a ku potěšení odchovati. Kmotrové byli též k tomu tito páni; knížecí rychtář Jiří Procházka, koželuh a pan Václav Háral, starší sládek toho času pivovaru sedlčanského.

31. října tu sobotu v právě v noci na neděli, jenž následovala 1. Novemburu, vyloupen jest chrám Páně sv. Martina od zlých a nevážných lidí v městě Sedlčanech, od kterýhožto 3 kalichy vzaté i jiné věci kostelní, tak že jak v kaple truhly zloupali i při sakristií zámek porušili, ano i z voltářův ubrusy a šátky všechno, nač přišli pobrali. Pane Bože, rač sám vyjeviti.

Vlezli ti zloději přes zeď, nejprve po žebříce, kteréhož tu nechali a potom do kostela vokno vyrazivše, proti oltáři tam se spustili.

1672 6./10. kmotruje Procházka sám synu Havla Jana, nádeníka.

10./11. kmotruje sám Alžbětě dceři Matěje Slapáčka, ševce, jenž měl za manželku Annu, dceru Bartoloměje Roškota, souseda zdejšího.

12./10. kmotruje žena jeho Zuzana Alžbětě, dceři Andressa Špády, souseda.

30./11. zemřel slovutný muž Eliáš Bauslavský z města Sušice, kterýžto zdet v městě Sedlčanech za kantora zůstával. Jehožto tělo v pátek dle způsobu křesťanského (2. Novembris) při chrámu Páně sv. Martina slavným průvodem pohřbeno a pochováno jest. Pán Bůh rač mu věčnou radost dáti, což pro památku, že můj laskavej kmotr byl, do této knihy jest zapsáno, po kterémžto pozůstalo dví dívčátek na sirobu — živíž je Pán Bůh sám. Amen.

R. 1673 1./1. kmotruje Zuzana, manželka má, dcerušce pana Mikoláše mladšího Čedíka, Salomeně.

7./2. vstoupil jest v stav sv. manželství poctivý a bohabojný mládenec Samuel, syn slovutného muže pana Václava Zatvorskýho, souseda z města Jistebnice. Toho času byl jest pan Samuel za obročního na panství chlumeckém a pojal sobě za manželku pannu Kateřinu, dceru pozostalou po zemřelém panu Šimonovi Kalinovi, sousedu někdy sedlčanském. Pán Bůh rač jim dáti štěstí a zdraví, aby mohli v věrné lásce manželské do smrti zůstávati. —

10./2. pohřbena slavně šlechtná a poctivá matrona paní Kateřina Puchovská, manželka pana Jakuba Puchovského, toho času purkrabího J. K. Mti panství chlumeckého. Pán Bůh rač jeho v tom zármutku potěšiti a jeho manželku korunou věčné slávy obdařiti, tak abychom se s ní mohli všickni v tom nebeském království radovati. Po kteréžto pozůstalo dítek na sirobu dvý.

26. 2. Procházka kmotruje Viktorinu Matouši („kterého jsem na rukou svých držel“) synu Petra mladého Tamrly, ketřý má za manželku Kačenku dceru Jiříka Kubele...; 12./3. Jiříku synu Jana Řediny, nádeníka sedlčanského.

16./3. umřelo děvčátko panu Jiříkovi Kuželkovi, kmotrovi a sousedu našemu. Téhož dne umřela Dorota stará Pelanta, souseda zdejší sedlčanská, která bejvala babou dítkám malým mnoho let. Dej jí Pán Bůh slávu věčnou.

Léta Páně 1673 umřela císařovna v městě rakouském Vídni, paní císaře prvního Leopolda. Dej jí Pán Bůh království věčné.

13./4. Kmotrem je Procházka Janu Křištofu, synu Václava Vorla (synu † Jana Vorla jinak Křištofovic, souseda někdy města Sedlčan); ale nebyvši já doma ten den, postavil sem na svém místě svého Jana syna řemesla soukenického. Druhý kmotr pan Zdeněk Roudnický, soukeník a kmotr můj. — Dej dítěti Pán Bůh zrost hrubý, aby rostl ke cti a chvále Pánu Bohu a rodičům ku potěšení.

16. 4. Pán Bůh povolati jest ráčil téhož mého maličkého kmotra s tohoto bídného světa do nebeské radosti.

16. 4. požádán za sv. kmotrovství od Matěje Podlahy, krejčího z Nového města a opět stál syn můj na mém místě, dáno jméno Vojtěch. Druhým kmotrem byl pan Václav Haral, toho času starší sládek pivovaru zdejšího, kmotrou byla Verinka, dcera pana Bernarta Theofila.

12. 12. zemřela šlechtná matrona paní Lydmilla manželka pana Jana Naghausera, barvíře a kmotra mého milého... Zůstala jedna dcera po ní Dorota.

1674 31. 1. sv. kmotrovství Dorotě dceři pana Jiřího Dvořáka jinak Ráčilka, souseda města Sedlčan — narozena na střelci.

14. 2. zemřel pan Jan Rozecký, soused města Sedlčan a toho času správce panství Kamejtského, umřel v Kamejce a odtud sem do města tělo jeho ku pohřbu přivezeno jest. Dej mu Pán Bůh etc....

28. 2. zemřel urozený pán Samuel Feraczius Rožďalovský, kterej

jesti byl JM. Knížecí (Lobkovice) raddou a Actuarius v Praze. Pochován jest na Malý Straně u sv. Tomáše. Pán Bůh...

11. 3. zemřel Jan starý Jindrák. Smiluj se Pán Bůh nad jeho milou duší.

21. 3. zemřela Kateřina Vorlíčková, souseda zdejší, vdova... Pán Bůh...

V měsíci březnu zemřel Šimon Burijan — byl mnoho let za prokuratora k svatbám... Pán Bůh...

V Bílou sobotu, jenž bylo 23./3. 1674, usnul v Pánu slovutný muž pan Jiří Procházka, JMK. rychtář, kmotr můj milý... pochován u velkého kostela v pondělí... nestonal déle toliko 5 neděl — v sobotu se rozstonal, v sobotu umřel.

L. P. 1674 dne 19. Novembris to je právě na den sv. Alžběty, byl jest zdet v městě Sedlčanech obnovený ouřad od pana hejtmána chlumeckého, toho času Tobiáše Formanka. Za JM. K. rychtáře zvolen byl Matěj Zlouže, za primatora Jan Čedík.

Tenkráté Pán Bůh mně pomohl s písařství a jest na mým místě zvolen Václav Kopidlanský, Václav Růžek.

Dne 28. 10. to jest právě na den Šimona Judy, J. K. Mti pán, pán náš nejmilostivější ráčil jest šťastný příjezd na zámek Chlumec míti.¹⁹⁾

Dne 8. Novembru J. O. K. M. ráčila (vrchnost) zase šťastně ze zámku Chlumce na Roudnici odjeti a tak ráčil zdet na zámku zůstávati dva týhodny. Dejž Pán Bůh dlouhověké panování J. O. K. Mti!

Léta Páně 1677 dne 17. máje J. O. K. Mti mladý náš pán milostivej²⁰⁾ ráčil sem na panství hořejší to ponejprve přijeti a cesta jeho následovala do Vídně za J. Mti Cskou. Nepobyl tu na zámku jen den a noc a potomně zpátkem vracovati se ráčil na počtě a dne 30. Máje do Prahy a odtud do Roudnice. Daj mu Pán Bůh šťastné a dlouhověké panování nad námi chudými poddanými a milostivý srdce.

L. P. 1675 dne 25./4. koupil sem²¹⁾ od ouřadu města Sedlčan dvě místečka malé, které leží za samým verštatem, stromovím vysazené. Jedno bylo místo Samsonovské, druhý obecní za šatlavou, ty oboje místečka jsouc stržené za 4 kopy a každý rok při sv. Petře a Pavle mám k obci platiti po půl kopě, do vyplacení těch 4 kop. Vejjezd mezi těmi místy zůstává pro budoucí časy sám v sobě na svobodě tak, jako kdy předešle byl do vrat Václava Růžka, nynějšího hospodáře na domě Hlavanovském.

10. 6. zemřel Mikoláš Humpolecký, hrnčír a soused města Sedlčan... pochován na Církvici u kostelíka Matky Boží... zůstalo 6 dítek na siroby.

16. 6. zemřel šlechtitný muž pan Bartoloměj Roškot, kovář, kmotr a soused můj milý mezi 17. a 18. hodinou českou... pochován při velkém kostele... zůstalo též 6 dítek na sirobu.

22. 4. zemřel Václav Koukol, soused můj blízký..., pochován u sv. Martina... zůstaly též 3 dítky na sirobu...

17. 10. zemřel náhle slovutný muž pan Jan Čedík, toho času Primator... pochován u velkého kostela.

2. 11. † Jan starý Uzdař, kmotr můj, v pondělí... pochován u velkého kostela.

Anno 1676 25./5. na outerek svatodušní zemřel slovutný muž pan Mikoláš Rezníček, soused města Sedlčan, můj nejmilejší tuczpruder... byl dobrý člověk. Pochován u sv. Martina... Pán Bůh rač...

¹⁹⁾ Václav Lobkovic.

²⁰⁾ Ferdinand Lobkovic.

²¹⁾ t. j. Procházka.

L. P. 1675 5. 11. stál jsem sv. kmotrovství pana Mikoláše Čelanského, toho času na mlejně knížecím, slove Zabřeským mlynáře, synáčku Martinovi.

L. P. 1676 7. 7. byla jest veliká bouřka i příval, tak že ten den do věže u kostela velkého okolo hodiny jedenmécitný (hrom) udeřil, škody takové velké neučinil, nežli toliko kříž kamenný, který na vrch věže stál, dolů srazil a ten se na krancle za cymbál dostal.

26. 7. zemřel slovatný muž pan Jan Štenberk, soused města Sedlčan... pochován u velkého kostela. Pán Bůh rač mu dáti lehké odpočinutí v prachu země a duši jeho věčnou slávou obdařiti... byl již věkem sešlý, starý člověk.

6. 12. zemřela paní Regna vdova Lustykova... pochována u velkého kostela.

8. 12. zemřela vdova Zuzana Štěpánková... pochována u Matky Boží „v Církvici“. —

12. prosince letha dobíhajícího... sv. kmotrovství... Václava mladého Kalouska hrncíře novoměstského synáčkovi Václavovi.

1677 7. 4. sv. kmotrovství Jana Řediny nádeníka na Novém městě synu Janu, stál na mém místě Adam Krystian syn můj druhý — spolu-kmotři: Jakub Přeloučský, pekař, Dorota manželka Jana Čedíka mladšího mydláře — umřel právě v ten den.

Téhož dne umřelo malý děvčátko Salička panu kmotrovi Mikuláši Čedíkovi soukeníkovi — krásnej andělíček.

22. 4. zemřel Vít Šejnoha zámečník. Dej mu Pán Bůh věčné světlo.

Dne 21. měsíce dubna Jeho Vysoce Osvícená Knížecí Milost (Václav) kníže a pán, pán domu Lobkovského (titul), vrchnost naše nej-milostivější z tohoto bídného světa k oné věčné slávě ráčila vykročit. Pán Bůh rač Jeho milé duši milostiv býti a tělu v prachu země lehké odpočinutí dáti.

27. 4. zemřela starožitná žena jménem Zuzana, která babila, v domě Václava Harala, starého sládka sedlčanského. Pán Bůh rač...

28. 4. zemřela krásná panna Lydmilla, dcera pana Václava Harala, staršího sládka sedlčanského, která již byla panenka na vdání krásná a přepěkná nevěsta. 29. pohřbena i s tou bábou, množství lidu je provázelo.

5. 5. zemřela krásná panna Dorota dcera paní Anny vdovy Koukelky, která byla panna již na vdání.

7. 7. zemřela poctivá a šlechetná matrona — vdova paní Dorota po dobré paměti panu Janovi Horáčkovi, někdy starším sládku sedlčanském... pochována u velkého kostela...

3. 9. sv. kmotrovství manželky mojí dcerušce Zuzaně pana Mikoláše Čedíka, kmotr JMt. pan děkan a paní Eva Sládkova.

21. 10. sv. kmotrovství Martinovi synu Pavla Řepce Solopiského, kmotra Paterkova ze Střebic (= Třebnic).

22. 9. vedle dobrovolného přátelského porovnání v domě JMti. Kn. pana rychtáře Matěje Zlouže mám za spravedlnost po nebožce Anně, sestře mé, vydati panu Šimonovi Haralovi, nynějšímu sládkovi jistebnickému, i za ten ostatní dluh, co jsem tak pozůstal židu nadějkovskému za luj všeho v sumě 16 kop. Do vyplacení té sumy skládati mám sládkovi Jistebnickému každoročně při času vánočním po 1½ kopě. Naděliž mně milosrdný Pán Bůh, abych to zastati mohl. Jan Procházka, mydlář sedlčanský.

1678 v Bílou sobotu zemřel Matouš Pokorný, krejčí a soused novoměstský: byl starý hospodář a tenkrát měl povinnost staršího hospodáře města... pochován u sv. Martina.

9. 5. zemřela paní Dorota, manželka Václava Holečka, soukeníka a souseda sedlčanského. Pán Bůh...

31./5. zemřela paní Žofie manžela Lukáše Zaluda, kováře kmotra mého. Pán Bůh...

8./7. zemřela krásná panenka Andulka dcera pana Tobiáše Formánka, toho času hejtmána panství chlumeckého, jejížto tělo s pěkným a slavným průvodem doprovázeno do kostela počepického. Pán Bůh... Byla již panenka na vdání.

L. P. 1679 1./1. zemřela Ludmila manželka Jerolyma Popelky, kloboučníka souseda zdejšího. Pán Bůh...

L. P. 1680 19./1. Pán Bůh ráčil jest pomocníkem býti Alžbětě, manželce Adama Krystiana, syna mého, narodil se v noci syn Karel; kmotři: pan Mikoláš Mlejnek ten jest jeho na rukou držel, p. Václav Vorel, kmotra paní Marjana Zaludova. Dej Pán Bůh, aby jeho mohli sobě ke cti a chvále boží odchovati — rodičům, všem přátelům, ku potěšení aby zrosti mohl. Narozen jest na panně. Umřel.

29./3. zemřela šestinedělka manželka Petra Vaniše, pekaře souseda sedlčanského. Po sležení děťátko malý živo zůstalo — zůstalo po ní 3 dítek malých.

30./3. zemřela po porodu mrtvého děťátka Anna, Kopidlanského Václava řezníka manželka, zůstalo 6 dítek po ní.

L. P. 1681 24. 3. mezi 1. a druhou hodinou německou s půlnoci povolal jesti Pán Bůh Václava Kopydlanského za Annou manželkou, nedocházejíce jednoho týhodne v roce, k oné věčné slávě. Pán Bůh rač jeho milou duši do slávy věčné přijati — zůstalo po něm 2 dítek malých, syn Laurencius a dcera Kačenka.

L. P. 1680 dne 4./4. vyšel oheň nenadálý od Lukáše, barvíře novoměstského, z veršatu jeho — obrátil se vítr na město, vyhořelo v Sedlčanech 68 domů (!sic), k tomu zvonice i se tříma zvony, krámy masné řeznické i škola, též špitál. I dům J. M. Knížecí taky. Naděláno dosti žebráků. Pán Bůh rač všem pomahati.

5. 4. kmotroval jsem Jiřímu synáčku Jana Barocha.

7. 5. † slovatný muž pan Michael Columbus, mydlář a toho času primator města Knína Hor zlatých. Ten jesti byl můj roztomilej kmotr. Pán Bůh rač etc....

16. 5. kmotrovství Johannesovi synáčkovi pana Mikuláše Čekanského, toho času mlynáře na mlejně Zabřeským. Pán Bůh rač... rozen jesti byl na střelci.

Ao. 1678 8. 8. zemřel Lukáš Zalud, starý kovář, kmotr a soused můj. Pán Bůh rač...

L. P. 1680 v sobotu na sv. Vavřince zemřel Václav Vorel, soused a kmotr můj. Pán Bůh...

25. 7. zemřela Voršila Háralka, paní švagrová má milá.

7. 8. zemřela paní Dorota barvířovic, manželka Jana Čedíka, mydláře sedlčanského, souseda a kmotra má milá. Pochována na Církvici. Pán Bůh rač...

12. 8. zemřel Jan mladší Čedík, mydlář vyučenec a kmotr můj, kterýžto měl za manželku Dorotku barvířovic. Umřel v 4 dnech po ní. Dej mu Pán Bůh...

...dne † Jakub Vaniš, řezník, zeť pana Bernarta Theofila, souseda zdejšího,

Kateřina pana Jakuba Puchovského starého manželka — kmotra sousedu mou milou. Byla vlastní sestra nadepsaného Jana Čedíka mydláře.

25. 8. zemřel Karlíček, malý vnuk můj, syn Adama Krystiana, který před tím také před 4 dni (sic) pochován jesti v Dublovicích. Krásný andělíček přijat do nebeského království.

27./8. zemřel pan Mikoláš Čedík, soukeník, soused a kmotr můj milý, právě ve 2 nedělích po svém bratrovi Janovi, mydláři, jest umřel. Zůstalo po něm 3 dítek.

1681 4./5. zemřel Václav Kalousek, hrnčíř... po něm toliko samotná vdova zůstala — pochován na Církvici. Pán Bůh...

20./7. zemřel pan Bernard Theofil, spolu radní a soused sedlčanský. Pán Bůh... Zůstala po něm manželka samadruhá s jedním synem.

L. P. 1681 dne 12. septembru menovitě na den sv. Tobíáše sou přivezené 3 zvony z měst pražských sem do města Sedlčan k chrámu Páně sv. Martina, který tam po tom nešťastném ohni k přelití dané byly. Ochraň jich Pán Bůh od takového nešťastného pádu; 11./10. vytažené jsou 3 zvony na zvonici u chrámu Páně sedlčanského. Dejž Pán Bůh, aby ke cti a slávě Boží s nimi zvoniti se mohlo.

L. P. 1682 22./9. v úterý v noci utopil se jeden mládenec soukenický jménem Bartoloměj — vandrovní tovaryš, v Dvořákově studni a našel se až v pátek před samým večerem. Buď milostiv Pán Bůh jeho milé duši. Pochován jest u zdi za Církvicí Matky Boží sedlčanské.

1683 dne 28. února právě v neděli masopustní v noci kmotroval sv. kmotrovstvím dvěma ceruškárnám Václava Marše, kováře z Nového města, Dorotě a Mařence. Kmotr druhý se mnou byl pan Jakub Přeloučský, pekař, a kmotry paní Anna manželka pana Jakuba Puchovského, druhá paní Dorota Mlejnkova, třetí paní Eva sládkova manželka pana Václava Harala. Pán Bůh rač...

1683 18./8. kmotrovstvím jsem stál dětem pana Bohuslava Zlouže. Pán Bůh račil jest jeho paní Anně manželce dáti na tento bídný svět synáčka a ceru — Adama a Evu — kmotři se mnou: p. Mikoláš Mlejnek (držel na rukou), p. Jiří Zalud, kmotry paní Kateřina Puchovská, paní Zdeňkova, kmotr (ceruše) Jan Procházka, mydlář. Narození jsou na znamení raka.

1682 26./7. zemřela poctivá matrona paní Anna, manželka pana Matěje Zlouže, toho času rychtáře knížecího města Sedlčan... u sv. Martina pochována. Pán Bůh...

27. 11. dokonat jest život svůj v Pánu JMti Kn. rychtář Matěj Zlouže. Pán Bůh rač jeho milou duši do slávy věčné přijíti a tělu v prachu země lehké odpočinutí dáti. Amen.

1683 17./2. zemřel Jan Janděčka, mlynář ze mlejna čekanského. Pán Bůh rač...

19./2. zemřel Nikodém Regmar pekař, kmotr a soused můj, vdova a 4 děti zůstaly.

27./6. zemřel pan Mikuláš Zyk, někdy soused a varhaník města Sedlčan. Pán Bůh...

8./12. zemřel Jan Kolín — jak se roznemohl, dříve nežli v hodině umřel. Pán Bůh rač...

1684 13./12. na den sv. Lucie zemřela paní Kateřina Zyklova, vdova a kmotra má. Pán Bůh...

5./4. zemřela Anna manželka pana Jakuba Filipenského. Pán Bůh...

17./4. zemřela Ludmila, stará řezníková, manželka nebožtíka Jana Menšíka Zakrámeckého. Pán Bůh...

L. P. 1703 6. 7. zemřela Ludmila vdova po † Janu Kolínovi, sousedu zdejšímu. Pán Bůh rač...

L. P. 1684 dne 7. Julii byla zdet v městě Sedlčanech exekucí v 9 hodin německých nad jednou osobou ženskou jménem Anna Vodáková ze vsi Lipčích, poddanou J. K. Mti panství chlumeckého, od mistra popravního z města Hradiště Hory Thabor a to pro její zlej a spáchaný skutek. Byvši obtěžkaná od Jana Nováka z též vsi Lipčic, majíce on manželku svou od ní pryč utekl, a ona skutečně (!sic) porodivše dítěátko v chlívě kravském je nenáležitě škopkem v hlavičku udeřila, když po porodu plakalo, odtud za stodolu hospodyně své vynesla a tam do země zahrabala, to se na ni proneslo. Byla krátký čas u vězení. Za ten provedený a spáchaný skutek nejprve jí hlava byla státa

a po smrti kolem skrze srdce probita, což pro památku tuto sem napsal. — Bylo množství lidu na tý exekuci přenáramné.

14./8. o sv. kmotrovství požádán od Jana Haška ze vsi Vitice, pomohl Pán Bůh jeho děvečka, která u něho sloužila Kateřině, ceři Růžičkovic ještě spolu nevodávaný — jméno dítěti Venczeslaus... Pán Bůh...

Dne 23. srpna zavěšenej cymbal novej k hodinám zdet v městě Sedlčanech právě před večerem tu středu před sv. Bartolomějem, — ochraňujž nám jich Pán Bůh od ohně i ode všeho zlého.

1686 11. 4. narodil se syn p. Jakuba Filipenského a manželky jeho Alžběty. Dáno jemu jméno Jan Bohuslav.

1684 31. 7. zemřel Kašpar Mylly (Milý), felčar a soused zdejší... pochován u sv. Martina.

19. Octobris stala se příhoda v domě Alžběty vdovy Čedíkové: v nebyti jejím doma skrze neopatrnost čeledi, když konopě u kamen sušili, vzešel jest od nich oheň, tak že uvnitř všechna světnice od nich obhořela, ale s božským obhájením ven oheň nevyšel, tak s pomocí množství lidu bylo to všecko udušeno. Při tom ohni nešťastném zůstalo malý děvčátko, dceruška Andulka v světnici a když ven ze dveří vyběhnouti chtěla, upadla mezi ty konopě zapálený. Děvečky přech z domu uběhly a to děvčátko v tom ohni ležící se po těle spálilo — třetí den od toho umřelo. Pán Bůh rač její malou dušičku do nebeského království přijíti. V sobotu byl funus při mši sv. s průvodem množství lidu.

1685 30./1. zemřel slovutný muž pan Abraham Burian — nejstarší konšel a soused sedlčanský. Pán Bůh...

30./1. zemřel Jan Volák v pivováře J. K. Mti sedlčanském.

27./3. zemřel Lukáš barvíř novoměstský, soused a kmotr můj... na Církvici pochován.

21./3. kmotrovství Jana Kratochvíle, perníkáře, synáčkovi Adamovi...

2./6. Pán Bůh ráčil prostředkem smrti z tohoto plačtivého oudolí k oné věčné slávě povolati jesti ráčil p. Petra Pecha, krejčího, člověka již věkem sešlého majíce v počtu let svých 95 let... pochován u sv. Martina...

25./6. zemřela Judita vdova po Václavovi Holečkovi.

23./10. zemřela vdova paní Alžběta Pechova, starožitná žena, pochována u sv. Martina.

27./6. kmotrovství Petru Pavlu synu Václava Tamrly, kožešníka z Nového města, toho času servusa ouřadního.

Dne 18. July právě k polednímu vyšel odněkud nešťastný oheň, vyhořela celá ves Vojkov. Pán Bůh rač potěšiti a naděliti.

8. Augusti právě ve středu před sv. Vavřincem z neopatrnosti po ránu ve 4 hodiny německé vyšel oheň z malý chaloupky od Jiříka Slaby v nebyti jeho domova a podruhně jeho Uhlíkova zapálila, tak vyhořel on i dům vedle něho Jiříka Kubele, Marjany Filipkovic, Pavla Pelanta a zedníkovy vdovy. Pán Bůh ráčil chrániti všech sousedův, nebo mnoho lidí chránilo.

28./8. zemřela Anna manželka p. Jiříka Dvořáka, jinak Ráčilka, souseda.

1685 11./10. Zuzana žena moje kmotrovala Alžbětě, cerušce Jakuba Tamrle.

L. P. 1685 vypravila se do Prahy k doktorovi šlechtná matrona paní Kateřina mladší Puchovská a tam pobývši 4 neděle v Praze umřela, sem ji přivezli a 20./11. pochovali u sv. Martina. Pán Bůh...

L. P. 1687 1./1. zemřel Johannes Puchovský, který byl několik let J. K. M. purkrabím na zámku Chlumci. Umřel právě v roce po své milé manželce — zůstali 2 synáčkové a dceruška. Přišly ty sirotci

k opatrování JMti panu děkanovi jakožto kraněninu (= krajanu zemřelého).

1686 21./1. kmotrovství Veronice dcerušce pana Václava Čekanského, mylnáře pod Sedlčany — zemřela 5. 2.

1687 18./4. kmotrovství Vojtěchu synu Václava Čekanského, mlynáře pod Sedlčany.

1686 (den?) kmotrovství Matěji, synu Václava Kalouska, hrnčíře novoměstského.

21. Martii právě po 3. hodině s půlnoci vyšel jest nešťastný oheň od Matěje Hrona, soukeníka za kostelem vedle samého děkanství. Shořel jest on Matěj Hron i všechny krovy na děkanství kromě krovu nad malým pokojem a nad marštalem — i stodola zůstala. A potom dále nahoru se dostal do jiných domů ten oheň Jakuba Lanczima soukeníka a Lucije vdovy Řezníčkové i Řehořovi Nemečkovi. U samé brány tu se přetrhl oheň. Těm nebohým sousedům mnoho pohořelo, jak na stavení tak na obilí sutém, škody se na sta nadělalo. Pán Bůh rač je potěšiti, naděliti a obmysliti. Při tom ohni upadl sloup na hlavu Matoušovi mlynáři, rozvátil mu hlavu, že tu hned na místě zůstal na polovici mrtvej, tak že jej sotva skřísili. Pozdrav ho zase Pán Bůh na jeho zdraví.

1. 6. zemřel JM. Pan Sukdolský právě s poledne v 5 hodin německých. Pán Bůh rač jeho milé duši milostiv býti a tělu v prachu země lehkého odpočinutí propůjčiti. Byl jest dobrý, starožitný Pán.

25./6. zemřela paní Anna, manželka pana Frydrycha Hrona, punčocháře a souseda městys Sedlce, který mnohá léta zůstával za písaře důchodního panství chlumeckého. Pán Bůh...

31./7. zemřela starožitná paní Marta, vdova po Matyáši Pelikánovi, někdy sousedu zdejšímu. (Dokončení.)

Prof. Ant. Novák:

Víra Táborů.

(Pokračování.)

Rovněž poučné je srovnání 14 článků²³⁾ vydaných na Tři krále (13. ledna) 1430 s články přednášenými v Karolinu 1431. Kdežto v Karolinu podávají Táboři také 23 článků mistrů pražských, jak je tito podali na hradě pražském 1424, obsahuje list tříkrálový jen články tábořské. Byl to polemický spis proti Příbramovi, jenž svou rozsáhlostí nám vysvětluje, čím se zabýval Biskupec v letech 1426—1429, když přerušil styky s Chelčickým.

Traktát tříkrálový je pokračováním polemik Biskupcových s Příbramem po schůzích u Zmrzlíků, na Konopišti, v Klatovech a Písku. Tento spis vyvolal též Příbramovy polemické spisy („Profes-

²³⁾ Příbram je zachoval v životě kněží tábořských. Č. K. D. 1863 str. 288.

sio“ a Život),²⁴⁾ a Rokycanův traktát „De septem sacramentis“.

Pro důležitost věci probereme blíže nauku táboorskou o svátosti oltářní, abychom poznali, oč byli Táboři ve víře o svátosti oltářní dále od synody klatovské.

Praví se tu:

Svátost oltářní svou milostí posiluje a rozhojňuje účinky křtu a biřmování. *Tato svátost jest jen znamením od Boha požadovaným, které naznačuje účinně duchovní požívání člověka v Bohu.*

To jsou jen dedukce známých táboorských traktátů. Svátost oltářní Táboři výslovně nezamítají, protože jest na mnoha místech doložena Písmem, ale prohlašují zcela shodně s prvním protičlánkem z r. 1430, že *ve svátosti oltářní zůstává i po konsekraci chléb, který jest jen svátostně, bytně a vpravdě tělem Kristovým, není však hmotně s ním totožný.* Této svátosti se má vzdávati úcta leč jen v tom smyslu, v jakém je tělem Kristovým. Ve svátosti jest tělo Kristovo jen svátostně a duchovně, ne však těmi vlastnostmi podstatnými a vedlejšími, s jakými jest pouze po pravici Otce v nebesích. Je tudíž Kristus ve svátosti potud přítomen, pokud je současně spolu možna existence chleba. Proto při vzdávání úcty této svátosti mají věřící si připomínati příklad Kristův, který jest nyní v nebi.²⁵⁾

V celku formulují Táboři svou víru o svátosti oltářní stejně jako na Konopišti a v Klatovech. Potírají rozhodně transubstanciaci, ale remanenční výklad rovněž nepřijímají plně, kryjíce Viklefovými termíny „svátostně a duchovně“ výklad odchylný od výkladu na př. Jakoubkova. Jakési zmírnění lze postihnouti při výkladu o klanění se Kristu ve svátosti. Dovolují při přijímání svátosti Krista „*pamatovati*“, jak doporučovali ve traktátech Němec a Biskupec, ale upouštějí od pohoršlivých výkladů o modloslužebnících atd. Jeví se tu tudíž silný vliv traktátů Paynových, zvláště: *Nota: duo queruntur.* Kdežto v Klatovech mluvilo se o svátosti co o hmotném znamení, přikládají se v této formulaci svátosti dvě vlastnosti: tělo Kristovo jest v ní přítomno svátostně a duchovně, t. j. milostmi svými. K výkladu katolickému mají ovšem daleko.

²⁴⁾ Příbram se zmiňuje „o listu svého nálezu“ a časově vracuje tento spis do r. 1431. — ²⁵⁾ Na těchto větách je patrný vliv traktátů Paynových. Viz Sedlák, Sep. str. 27.

Vyznání víry ve 23 člancích.

Ve svých 23 protičláncích zaujali Táboři, jak jsme uvedli, stanovisko k stejnému počtu článků pražských, podaných již 16. října 1424 v Praze. Biskupec při líčení této synody praví, že se o tyto články mistrů rozpředla tenkrát debata, ale že je uvede až v jiné souvislosti. Činí to skutečně až k r. 1436 v souvislosti s rozsudkem Paynovým.²⁶⁾ Genesi jejich jsme již vyložili a podáváme stručně jejich obsah, jednak proto, že je to práce Biskupcova, jednak abychom znali pozadí k dalšímu boji Táborů s Pražany.

Dva články, obírající se svátostí oltářní, jsme již probrali.²⁷⁾ Třetí týká se křtu.²⁸⁾ *Křest* může se podle zvyku prvotní církve udělovati kdekoli a kdykoli, bez žehnání, dýchání, křížování, bez soli, mazání uší, úst a temene olejem. Nemá se ani užívat při křtu svěcené vody, ani kmotrů ani obřadů zavedených nynější církví.

Pro biřmování nenacházejí Táboři dokladů v Písmě,²⁹⁾ ale přiznávají, že podle úmyslu apoštolů udílené jest užitečné, vykonávali ho biskup řádně zvolený.

Zpověď. Kdo hřeší, ať lituje, chce-li míti odpuštěno. Ušní zpověď však není nutná. Hříšník ať vyzná hlasitě hříchy před sebou neb před kýmkoli věrným a pak zadostučiní lítostí a dobrými skutky. Viditelného rozhřešení a ostatních zvyklostí nynější církve není třeba, neboť slouží spíše k symonii než k spáse věřících.

Svěcení kněžstva: Není doloženo v Písmě, že toliko biskup smí světit kněze, a že má více moci, než ostatní obyčejní kněží.

Moc odpustiti hříchy přešla na řádné nástupce svatých apoštolů, ale nesmí jí býti libovolně zneužíváno. O tom, že nádob posvátných se smějí dotýkati jen kněží, nemají Táboři dokladů z Písma, ale uznávají, že se mají chrániti před zneuctěním.

Manželství mají vstupovati jen lidé schopní. Sňatkům lehkomyslným, sjednaným proti vůli rodičů, má býti bráněno. Zvláštních obřadů při tom netřeba.

²⁶⁾ H. II. 711—724.

²⁷⁾ Druhý článek jest všeobecná polemika proti Rokycanovu spisu „O 7 svátostech“.

²⁸⁾ Podobné názory měli podle Golla (Chelčický a Jednota v XV. st. str. 36) Valdenští.

²⁹⁾ Rovněž 4. a 5. článek jeví velkou příbuznost s názory Valdenských.

Poslední pomazání má se udělovati podle zvyku církve. Táboři ale zavrhuji užívání svěcených olejů od biskupa, modlitby a litanie při výkonu. Ač uznávají užitečnost této svátosti, pokud se udílí po příkladu sv. Marka a Jakuba, přece se neodvažují ji udělovati pro nedostatek dokladů v Písmě. Kdyby si jí Kristus přál, nebyl by o ní mlčel.

V přikázání boží a prvotní církve věří potud, pokud je neporušila mitra a tiara. Kristem zanechané odkazy jsou pro všechny závazné.

Článek o zabíjení viníků (11.), o trestu smrti a nedotknutelnosti majetku (12.) jest totožný s druhou částí třetího a čtvrtým článkem zařazených do prvních tří synod tábořských. V apologii z r. 1431 tyto články chybí.

Svatí se za nás přimlouvají a Táboři nebrání prositi je o přimluvu, ale nemají se uctívati klaněním jako sám Kristus.³⁰⁾ V Písmě nic nečtou o pomoci svatých a úcta k nim není tedy závazná, protože Kristus a svatí apoštolové nikde o ní nemluví.

O očištění věří, že duše jsou od hříchů jednou očištěny, ale o místě očištění není v Písmě nikde dokladů a příklad s bratry Makabejskými je apokryfní.

Z obřadů drží Táboři jen podstatné, následující při tom ritu Dionysiova. Pro obřady mistrů pražských i zpěv, čtení písma a hudbu, zavedené církví římskou, nemají dokladů v Písmě.

Půst. Rovněž není doloženo v Písmě, že by se musela jísti zvláštní jídla postní. Chudí tím trpí, bohatí si popřejí jiných jídel a proto ať se zachovává půst jen podle příkladu apoštolského.³¹⁾

Svátků nesevěti, protože jich ani svatí nesevětili a milovali přece Krista více než nynější lidé. Bez svátků, nezaložených ostatně Písmem, obrátí se více pozornosti ke Kristu, neboť zbožnost lidu nebude se rozptylovati na jednotlivé údy Kristovy, na jejichž počest svátky se světí.

Článek o boření kostelů (18.) a o znesvěcování bohoslužebných nádob (19.) jsou opakovány tak, jak je zachoval Příbram v Apologii co usnesení synody klatovské z r. 1424.³²⁾

³⁰⁾ O svatých Otcích zvlášť neuctivě (iniqui fabulatores, latrones, mendaces) se vyslovili Biskup a Prokop Holý, kterým za to Příbram spílá psů. — ³¹⁾ Následující články jsou novum a byly přidány asi na synodě z r. 1434. — ³²⁾ Zmiňuje se o nich synoda z r. 1434. Ur. Beiträge II. 509.

Habitus kněze: Kněze nemá odlišovati jen šat od laika, nýbrž cnosti a milá povaha. Kristus a apoštolové, kteří neodlišovali se oděvem, mají býti příkladem dnešním kněžím. Pro tonsuru a zvláštní oděv jakož i ostatní úkony kněze není dokladů v Písmě. Aby nevznikl spor o oděv, rozhodli se kněží táborští pro šat Jana Křtitele, který Kristus doporučuje. (Odtud šerý oděv kněží táborských.)

Církevní hodinky: Co se týče čtení hodinek, doporučovaného mistry, nebrání Táboři chváliti Boha čtením bible a modlitbou, které Kristus doporučuje, ale jsou proti modernímu způsobu modlitby t. j. proti odříkávání spousty žalmů a bručení mnoha modliteb, při čemž jest účastno jen tělo a nikoli duch. Modliti se máme jen v duchu a vpravdě.

Posvícení: K návrhu mistrů, aby zavedeno bylo toliko jedno posvícení ve všech obcích, podotýkají, že pro tuto slavnost není v Písmě dokladů. Je to židovský zvyk, kterého se nyní užívá symonisticky k pověrám. Nemají nic proti přeložení tohoto svátku, odstraní-li se při něm ziskuchtivost kněží a zlořády laiků.³³⁾

Oboedience: Biskupa sluší poslouchati jen ve všem dovoleném, pokud jest tento řádně ne simonisticky zvolen a jeho služebníci nezkaženi kacířstvím. Lépe jest zajisté vyhnouti se přijímání svátostí od takových, než podporovati špatné kněze v jejich špatnostech.³⁴⁾

Podrobné studium ukáže, pokud tyto články jsou odleskem domácího vývoje nebo dokladem závislosti Táborů na Valdenských a Viklefovi. Namnoze byly jen dodatečným, theoretickým odůvodněním dávno již prováděné praxe. Táboři se vyslovují ve 23 člancích celkem dosti umírněně a opatrnicky, což lze vysvětliti úpadkem politické moci Tábora.

Tímto hádáním končí Biskupec 22. prosince 1435 první část své kroniky čili akt táborských, když si předem vyprosil od čtenářů shovívavost.

Cestou ke kompaktátům. — První pokusy o smír.

Myšlenka míru vynořovala se stále naléhavěji, neboť únava z dlouholeté války stále vzrůstala. Nesjednocenost českých stran a neústupnost některých vůdců táborských, zejména Prokopa Ho-

³³⁾ Také tento článek je až ze synody r. 1434.

³⁴⁾ Myšlenkově vzato z obhajoby Marholdovy r. 1424.

lého, bránila však úspěšnému jednání. Ještě r. 1427 pokusil se legát papežský Jindřich přiměti Čechy k smíru s církví. Pozval několik vynikajících theologů pražských (Šimon z Tišnova a Prokop z Kladrub) na Žebrák, aby „pro poučení a lepší uvedení Čechů bludných přijali na sebe břímě hádání náboženského“, ale pokus se minul cílem. Hádání se konalo slavné, ale obě strany odešly s roztrpčením. Za kališníky zde mluvil M. Jan z Rokycan. Příbram v *Professi*³⁵⁾ takto zoufale píše o stavu země: *Et nisi Deus benignus addat remedium, ruinas semper plangendae destructionis praesolatur. O quantos numeros omnium malorum fecerunt, qui de Regno ordinatissimo, inter mundi Regna inclyto vilissimam Oligarchiam et Tyrannidem cruentam effecerunt, qui et turbatis in ibi legibus, totum Regnum cruentis fluminibus et nefandissimis deordinationibus et sceleribus usque ad verticem impleverunt. Pro certo intolerabilis prodicionis nephas, hi in hoc Regno commiserunt, qui de hoc Regno tamquam de auro obryzo lutum saniosum fecerunt et (h)ortum delitiarum in hortum spinarum commutaverunt, ius et fas confuderunt, omnem ordinem a summo usque deorsum subverterunt et deordinarunt. Et ea, quae sursum erant, deorsum iactarunt et vilia et ignobilia quoque scilicet, quae indigna iacere erant, in alta et vertices extulerunt. Et quidem vertex malorum est, qui sunt erecti, ne Regnum ad ordinem perveniat, in murum acutum et obicem ferreum se opposuerunt et omni erigendo ordini et corrigendo eorum sceleri fores viribus et armis praecluserunt.*

Podobný nářek na zpustošenou vlast čteme i ve Výkladu na Apokalypsu.³⁶⁾ Vřelý soucit se zuboženou vlastí představuje nám Příbrama jako uvědomělého Čecha. Že Češi byli zle rozkřičeni po celém křesťanstvu, o tom svědčí známý list francouzské světice Jean d'Arc, ve kterém slibuje kacírským Čechům záhubu mečem, nepolepší-li se.

Vývoj politických událostí přiměl konečně i nesmířlivého Prokopa Holého, aby se pokusil o smír s králem a s církví. Pražané byli odhodláni jednat stůj co stůj. Hned po hádání 1431 konán byl v Hoře Kutné sněm utrakvistických kněží, na němž usneseno sejíti se k dohodě se Zikmundem v Chebu. Jen Sirotci zů-

³⁵⁾ Cochleus. *Hist. Hus.* 226.

³⁶⁾ Flajšhans: *Věst. spol. nauk* 1903, str. 14.

stali v opozici. Za Tábořy vysláni k jednání Matyáš Landa, hejtmán v Písku a kněz Markold. Ale jednání to zásahem posíl koncilu basilejského a pro vrtkavost Zikmundovu zůstalo bezvýsledným.

Nastal nový zápas. Marně kardinál Julián vyzýval veřejným listem Čechy, aby se navrátili do lůna církve. Došlo k památné bitvě u Domažlic 15. srpna 1431.

Kardinál Julián jako předseda koncilu staral se po hanebné porážce tím horlivěji o smírné upokojení Čechů. Již 10. října vydal koncilium novou výzvu laskavou k Čechům, aby celý národ vrátil se k jednotě a v zemi zaveden želaný pokoj. Mistři pražští přijali list s nadšením a Rokycana ho dokonce rozebíral v kostele Týnském.

Táboři nebyli tak smířliví. Začátkem listopadu (11.) 1431 rozesílají do světa známý svůj manifest: List si stěžuje, že Němci neznají učení Tábořů a dají se za odpustky štvát do boje proti nim. Kdyby papež přál pravdě, povolil by jim veřejné slyšení a přestala by válka, kterou Čechové neradi a proti své vůli vedou. Vyvracejí pak nepravdivé výtky proti sobě a podávají definici církve dle Viklefa. Římská církev dává jiným zákony, ale sobě předpisovati nedá. Táboři trvají na 4 artikulech. Manifest má politické a agitační tendence. Lichotí pánům světským, popouzí je proti duchovním. I zde tlumočena víra, že Čechové obrátí celý svět na svou víru.

Zikmund i koncil, který neposlechl výzvy papeže Eugena IV., aby se rozešel, slibovali Čechům slyšení, svolí-li k příměří. Čechové chtěli obeslati toliko koncil celého křesťanstva. Táboři začali jednati na svou pěst a slibovali dokonce Zikmundovi korunu, přijme-li jejich víru. Než Táboři byli brzo v diplomatickém jednání zatlačeni obratným Rokycanou. Nepomohla opozice Prokopa Holého, který nezúčastnil se sněmu o Novém roce 1432. Siroteci dělali tentokrát svou politiku a hlasovali s mistry. Tak prosadil Rokycana na sněmu 14 artikulů, které směřovaly rozhodně proti víře Tábořů z předešlého roku.

Rokycana po smrti arcibiskupa stál se skutečným správcem duchovenstva a byl rozhodnut pro smír s církví, i kdyby se musel proto rozejíti s Tábořy.

Druhého sněmu již se Táboři zúčastnili, ale popudili svou opo-

sičností proti sobě celé shromáždění. Táboři ztráceli půdu pod nohama. Vojenské úspěchy již neznamenalý to, co na počátku války. Na sněmu usneseno bylo přes odpor Táborů obeslati koncil basi-lejský a zvoliti zvláštní posly k jednání s koncillem v Chebu. Základem jednání měly býti 4 artikuly.

O těchto událostech referuje stručně Biskupec na počátku druhé části své kroniky.

Za Táboře byli do Chebu vysláni Prokop Holý, Biskupec a Marhold, za Pražany Rokycana a Engliš, za Sirotky Martin Lupáč. Jednání s posly koncilu začalo v Chebu 9. května. Rozporu mezi papežem a koncillem použili Táboři k tomu, aby odmítli všeobecné příměří a vynutili si všemožné záruky pro volné slyšení. Biskupec otiskuje listinu o tom vydanou ve své kronice.

Po 13denním jednání smluveno bylo 12 článků — „index compactatus in Egra“ — tohoto obsahu: Čechové dostanou před koncillem plné a svobodné slyšení. Koncil ustanoví muže, kteří budou s nimi o sporných otázkách bratrsky jednati. Poslům bude na koncilu vykázáno slušné místo a jednání bude laskavé a bratrské. Každému řečníku bude nejen povolen příslušný čas k řeči, nýbrž i k rozvážení a replice na řeč protivníkovu. Protidůvody budou podle přání podány písemně. Proti poslům nesmí býti užito žádné bully, ani klatby neb interdiktu. Ve sporu o čtyřech artikulech má býti soudcem praxis Kristova, apoštolů a prvotní církve. Obě strany se zavazují, že se nebudou navzájem tupiti a viniti z věrolomnosti. Mimo to koncil se postará, aby za pobytu Čechů v Basileji byly kažení veřejní hříchové. Zákaz interdiktu platí pro všechna místa jejich pobytu. Čechům nebude bráněno v jejich náboženských úkonech. Koncil zaručí Čechům úplnou bezpečnost a přičiní se ze všech sil, aby Zikmund byl osobně přítomen.

Jednání koncilu Biskupec v kronice nevypisuje a omlouvá se tím, že celé jednání je obsaženo v jiném zvláštním spise.³⁷⁾ Není jasno, zda mluví tu Biskupec o svém vlastním spisu, který se nezachoval, či naráží na „Liber diurnus“ Petra ze Žatce, který byl oficielním zpravodajem na koncilu.

Budeme tedy nuceni čerpat z jiných pramenů.³⁸⁾

³⁷⁾ H. II. 704.

³⁸⁾ První řeč není tištěna. Replika Biskupcova jest v Martene et Duran: Collectio veterum scriptorum. Tom VIII. 377. Opis v kapitulní knihovně.

K jednání hned nedošlo. Teprve na sněmu v Hoře 30. srpna 1432 došlo k schválení soudu v Chebu a zvolení poslové do Basileje. Z kněží zúčastnili se jednání Rokycana a Petr Payne zvaný Engliš za Pražany, Prokop Holý, Biskupec Oldřich ze Znojma, Marhold za Táboře, za Sirotky Petr Němec ze Žatce a Martin Lupáč. Na přezvědy již dříve posláni do Basileje Mikuláš Humpolecký a Jan Žatecký.

K prvnímu veřejnému slyšení v Basileji došlo teprve 16. ledna 1433. Hájení artikulů převzali: Rokycana: přijímání pod obojí způsobou, Biskupec: trestání veřejných hříchů, Oldřich Znojemský: svobodu slova božího, Engliš: světské panování duchovních. Nás zajímá zejména řeč Biskupcova, který tlumočil názory Tábora na otázku trestání veřejných hříchů.

Po mírné řeči Rokycanově počal 20. ledna vykládati Biskupec druhý artikul. Úkol jeho byl obtížný, protože měl proti sobě bystrého Jiljího Carleriera, (biskupa) děkana z Cambrais.

Řeč Biskupcova je po mnohých stránkách zajímavá a podáváme stručně obsah. I replika jeho na řeč Carleriovu jest zachována.³⁹⁾

Řeč Biskupcova byla prudká a na několika místech popudlivá. Hájil artikul o trestání hříchů smrtelných a vynýcení nepravostí ve stavu světském i duchovním. Když líčil panující svatokupectví a potlačování slova božího, chválil Husa a káral ukrutné upálení jeho jakož i mistra Jeronýma, nastal ve shromáždění nepokoj. Jedni se ušklíbali, druzí skřípali zuby; legát se sepjatýma rukama k nebi hleděl. Když Biskupec dovolával se svobody slova, řekl mu Julián: „Udělejte jen někdy přestávku, co by si mohli odplivnouti. Jinak máte míti plnou svobodu.“⁴⁰⁾

Také Pražané zejména Rokycana kárali v soukromí Biskupce, že proti prelátům tak příkře mluvil. Po řeči Oldřicha Znojemského a Petra Engliše, který dovolával se též Viklefa, odpovídali jednotliví řečníci koncilu. Po řeči Jana Dubrovnického vypukl spor, zda nebyly překročeny úmluvy chebské. Zvolena byla proto komise rozhodčí, v níž též zasedal Biskupec. Po urovnání sporu po-

³⁹⁾ Urbánek v Dějinách 504, cituje Mon. 1 c. p. 299, Pal. a a: 5, 80 f. V kapitulní knihovně jest Biskupcova „Replica contra positionem de punctione peccatorum“. V pařížské bibliotéce je obšírné popsání jednání koncilu basilejského pod názvem: Summa gestorum in tractatibus cum Bohemis in synodo Basileensi (C. 1503, fol. 65—66).

⁴⁰⁾ Tomek: Dějepis Prahy IV. 551.

kračovalo se v jednání. Protivník Biskupcův přišel na řadu 13. února a pokračoval ve své řeči ještě tři následující dny.

Biskupec chystal na řeč svého odpůrce repliku. Byl s ní hotov již 12. března, mohl však ji přednésti až 16.—18. března. Byla opět vášnivá a řečník byl často přerušován hlomozem a protesty protivníkovými.

V úvodě podal Biskupec nejprve výklad o hříchu smrtelném, pak o hříchu veřejném a soukromém. Stanovil 3 proposice: Zákon boží jest nejvyšší a postačitelným soudcem. Zákony lidské a přirozené nutno podrobiti zákonu věčnému. Hříchy proti němu nutno trestati veřejně, neboť všechny hříchy smrtelné jsou zákonem božím zjevně či tajně zapovězeny. K objasnění připojuje Biskupec 3 supposice: Zákon evangelický vyniká nad Starý zákon co se týče trestání hříchů. Zákony lidské, nemajíce spojitost se zákonem božím, nejsou postačitelny. Rovněž starý zákon dopouští krutosti, odůvodněné pouze proti národu nepodajnému. Zákon evangelický jest nejdokonalejší, neboť nedovoluje vůbec páchat zlo, žádné zlo nevyklučuje a stanoví tresty. V druhé supposici připomíná výrok sv. Jana Zlatoústého, že každý vykladač je vázán zákonem, poněvadž nemůže k zákonu nic přidati, ani podle vlastního rozumu ho vykládati nýbrž smí kázati jen to, co v něm stojí. Lidský rozum nemůže pochybovati o tom, co sama moudrost řekla. Jedině Kristus mohl měnit zákony, neboť on je nejvyšším zákonodárcem.

Každý křesťan jest konečně zavázán mstíti křivdu spáchanou co nejhorlivěji. Svou vlastní křivdu má pokorně nésti. Jako je každý člověk povinen milovati Boha, tak má také hříchy proti Bohu páchané trestati.

Z toho vyvozuje Biskupec: Zákon Kristův naplňuje všechny ostatní zákony, které jsou jen potud platné, pokud obsah jejich je plněním přikázání Kristových. K jiným zákonům lidským neb zvyklostem rázu veřejného nemá býti lid zavazován. Zákony lidské, spočívající na zákonu Kristovu, jsou nezbytné a hříchy proti nim mají býti trestány. Carlier tvrdí, že všechny veřejné smrtelné hříchy mohou býti trestány zákony lidskými a městským právem. Biskupec k tomu odpovídá, že právo lidské musí býti podrobeno právu božskému a proto všechny veřejné hříchy mají býti od kohokoli věrného stavěny. Zákony lidské podrobeny jsou-

ce zákonu věčnému, uskutečňují jen spravedlnost jím danou a jsou jen služkou v domě, v němž vládne zákon božský. Nutnost trestati platí tedy i pro přestupníky božského práva, neboť zákon boží to výslovně dovoluje.

Carlerier namítal, že není možno všechny veřejné hříchy podle božského práva trestati. Veřejné hříchy mají býti se zřetelem k místu a času trestány ramenem světským neb duchovním podle Bohem schváleného řádu. Církev má dva meče: duchovní napomínání a odsuzování, a dvě moci: rameno světské a zákon evangelický. Vrchnosti světské dovedou mstíti svoji křivdu, ne však boží.

Opatrněji měl se vyjádřiti doktor, když namítal, že z trestání spíše než ze zákazu hříchu mohla by vzniknouti žádost horších. K tomu odpovídá apoštol: Zlé nemá se činiti proto, aby dobré vyšlo. Avšak církev římská brodíc se v tolika a takových neřestech, protivících se zákonu božskému, podobá se ženě, kterou viděl Jan v Apokalypse — veřejné hříšnici. Carlerier hájil církev a prosil za shovívavost pro ni, protože do skonání světa budou v ní dobří a zlí. Ale to neznamená, že zlí by neměli býti trestáni. Poukazuje na Jidáše, kterému Kristus také jen tak neodpustil, ale zahabil ho při poslední večeři a pohrozil mu, že by mu lépe bylo, kdyby se ani nenarodil. Vyloučil ho také z milosti přijímání a vytkl mu jeho zradu otázkou: Příteli, nač jsi přišel? Nic neporoučuje, pravil Biskupec, mír s Bohem, leč hřích. Tato pravda upevňuje mír mezi lidmi, poněvadž lidé řídíce se jí, stávají se přátely božími a všechno jejich úsilí obrací se k dobrému. Mír na světě jest vlastně pokojné užívání statků vezdejších bez pokoušení smyslného nepřítele. Je-li tento mír ztracen, povstávají války, které nadarmo jsou vedeny, nesměřují-li k tomuto cíli, totiž k smíru s Bohem. Mír jest dokonce tak potřebný lidem, že také lotři a nejhorší lidé mír mezi sebou uzavírají, i když se nesnášejí. Tak celá společnost vše přimísené a druhému protivné srovnává v jakémsi míru, shodě a svornosti, kterou Empedokles zve přátelstvím, což jest výraz pro ušlechtilost, jako přece nesvár jest ovocem zkaženosti. A ačkoli tento mír světský jest dobrem, poněvadž jest prostředkem k zjednání míru duchovního, přece však, poněvadž jest založen na sofistických zásadách lidských, mezi mnohými nespolehlivými spojenci jest jen vetším pojítkem. Tímto mírem

není zaručena smlouva neb bezpečnost před nepřítelem, ale spíše podvod a zakuklený zločin se v něm tají, poněvadž podle slov Písma (Deut. 32): Svět opíjí se radostmi a tone v rozkoších, poněvadž opustil Boha tvůrce a zřekl se Boha, své spásy.

Nutno je tedy trestati hřích. Carlier dovozoval, že duchovní nemají býti veřejně před lidem z chříchů kárání. Biskup ukazuje na prospěšnost a nutnost toho a tvrdí, že věřící laikové i kněží mohou svobodně hříšníka takového pokárati. Při tom ovšem nutno dbáti určitých podmínek. Žalobce a karatel nemá býti veden myšlenkou odvety, msty a záludnosti, nýbrž toliko citem spravedlnosti. Nemá se zasívatí zášť, nýbrž činiti zadost spravedlnosti. Shovívavost není na místě, neboť: *censentit cooperans, defendens, consilium dans, ac auctorisans; non juvans, nec reprehendens.*

(Pokračování.)

Dr. Vlad. A. Macourek:

Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského.

(Pokračování.)

Příznivci jesuitů.

Pan Vratislav z Pernštejna, jenž jinak i Bratřím českým byl dosti nakloněn,¹⁰²⁾ stal se vlivem své choti, Španělky Maria Manriquez de Lara,¹⁰³⁾ po biskupovi největším příznivcem a ochráncem jesuitů na Moravě. Rektor Pérez, jenž byl zpovědníkem biskupa, kancléře i jeho choti, byl častým hostem na panstvích pernstejnských, hlavně v Litomyšli.¹⁰⁴⁾ Knihovnu svou v zámku tovačov-

¹⁰²⁾ Když 13. VII. 1566 byli Bratři mandátem arciknížete Ferdinanda vypovězeni z Pardubic, přijal je velmi vlídně na svém panství litomyšlském i prostějovském a byl nápomocen poslům bratrským v táboře císařském v Uhrách r. 1566 i těm, kteří císaři 24. listopadu t. r. předložili své německé písně. Bratrský archiv; f. 125a—156a, srovnej SHK 1928, str. 70—71, pozn. 8.

¹⁰³⁾ Slavil s ní sňatek ve Vídni 14. září 1555. Navrátil, *Jesuité*, str. 35¹.

¹⁰⁴⁾ Biskup Pernštejnovi 27. XI. 1567 (kopiář t a j n ý) omlouvá nemocného rektora, že nemůže přijeti do Litomyšle vyzpovídati kancléře a jeho choť. Navrátil, *Jesuité* str. 40/40¹⁰. — Kroess I. 381, 394, 397.

ském dal Pernštejn jesuitům k volné dispozici¹⁰⁵⁾ a prokazoval jim vůbec ve všech záležitostech, v nichž přicházelo v úvahu rozhodnutí nebo stanovisko císařovo, služby neocenitelné. Podobnými příznivci jesuitů byli také *Haugvicové z Biskupic na Chropyni*, zvláště Hanuš Haugvic, jenž stal se podkomořím. — Na statech těchto a jiných katolických pánů jesuité za Prusinovského sice již někdy dleli, ale nekonali na nich dosud misie pro lid jako v době pozdější.¹⁰⁶⁾

Knihovna kolejní.

Ke knihovně koleje olomoucké základ rovněž položil biskup Prusinovský tím, že jí daroval mnoho knih vlastních, kupoval pro ni horlivě nové knihy ve Vídni a v Augšburku, obohacoval ji o knihovny opuštěných klášterů, přiměl i děkana kapituly Václava z Bílovce k tomu, že knihovnu svou jesuitům daroval, ba měl docela v úmyslu přenést do koleje celou svou knihovnu kroměřížskou.¹⁰⁷⁾ Tím se stal také zakladatelem jesuitské, potom universitní a dnes studijní knihovny olomoucké.

Druhá listina zakládací z dne 27. září 1570.

Jak svrchu uvedeno, olomoucká kolej s připojeným seminářem vznikla způsobem, jenž neodpovídal dokonale zřízení jesuitského řádu. Ale způsob a postup, kterým ji z nepatrných počátků, za vleklé peněžní tísně a svízelných poměrů veřejných budoval a uskutečňoval biskup, ukázal se za daných okolností úspěšným a vedl k cíli, třebaže v něm, alespoň s počátku, bylo mnoho neujasněného a málo přesné plánovitosti v provedení. Svědčí o tom počátky školy i semináře. Tyto ústavy teprve časem a vývojem vyhranily se a ustálily v určitých formách, pro něž konečně stala se rozhodující autonomie jesuitského řádu v tomto oboru. Zdá se, že postup biskupův byl namnoze určován shodou nahodilých,

¹⁰⁵⁾ Schmidl I. 247—8.

¹⁰⁶⁾ Příčinou toho byl asi hlavně nedostatek českých kazatelů. V dubnu 1568 působil Pyrringer na biskupském stolním statku vyškovském. Káže však jen německy. Navrátil, *Jesuité* 41—42, č. 24. Podobně Höller doprovázejí Grodeckého. — V červenci 1570 káže v Kroměříži jesuita Merquitz, ale také jen německy. Navrátil l. c. str. 58⁵ č. 38.

¹⁰⁷⁾ Navrátil, l. c. str. 77—78, 119. — Sr. Schmidl I. 293.

více nebo méně příznivých okolností, jichž však dovedl vždy zavčas bystře a energicky co nejvíce využití k vlastnímu svému cíli, jim se rychle přizpůsobiti nebo je překonati. — Trvání a budoucnost založené koleje nebylo však ještě zajištěno, dokud jí biskup nemohl bezpečně zaručiti pevný a dostačující důchod roční. Nestálo, že biskup každého půlletí na prosby rektora hradil schodky koleje, nestačilo také, že roční důchod první fundací zaručený zvyšoval až na osm set zlatých; bylo třeba nové fundační listiny, vyhovující daným poměrům a skutečným potřebám a umožňující další vývoj k úplné universitě. Prusinovský měl to stále na mysli a pouštěl se proto do četných hospodářských spekulací a transakcí, do výkupů, koupí, převodů a záměn různých statků za tím účelem, aby rozmnožil důchody biskupství a mohl tak jesuitům zajistiti roční obnos co největší, aniž by finančně zatížil stolní statky biskupské nebo kapitulu.¹⁰⁸⁾ Z těchto nově získaných i z jiných statků biskupských chtěl co nejvíce vytěžiti racionálním hospodářstvím, zřizováním dvorců a pivovarů, mlýnů a rybníků. Byl pevně přesvědčen, že takto rozmnožil důchody biskupské o několik tisíc zlatých. — Vycházeje z toho předpokladu přistoupil k vydání druhé fundační listiny, kterou dal sepsati v červnu r. 1570 Janem Grodeckým z Brodu, proboštem brněnským. Rektor a provinciál Maggio, jenž právě dlel v Olomouci, schválil znění navržené Grodeckým až na 3 neb 4 slova, která změnili.

Kapitula a druhá fundační listina.

Nato biskup touže asi dobou, kdy shromáždil zástupce klášterů, aby přivolili k dávce na seminář, předložil také kapitule olomoucké k schválení druhou zakládací listinu koleje, když již byl soukromě vyjednával s jednotlivými kanovníky o její schválení. Grodeckému pak svěřil nesnadný úkol, aby v zasedání kapitulním hájil tuto jeho předlohu. Probošt vlivný svou učeností a moudrou roz-

¹⁰⁸⁾ Hned jakmile převzal správu biskupských statků, vykoupil dne 22. III. 1566 statky biskupského manství v Modřicích a Zehušicích za 6.100 zlatých a 3. X. 1567 manství v Chrlicích za 3.100 zl. a ujal se sám jejich správy. 27. dubna 1568 koupil od Bedřicha ze Zerotína hrad a statek Bludov za 11.000 zl., ale za dvě léta na to dal jej na 5 let k užívání Petru Horeckému z Horky. — Mimo to koupil r. 1568 Tršice rovněž za 11.000 zl., ale téhož roku odstoupil je kapitule za některé vsi na Vyškovsku a Opavsku. — Navrátil, Jesuité str. 84—86, pozn. 9—12. Srovnej Prasek, kopiář 1566 č. 233 a kopiář 1568, č. 138.

vahou činil tak po několik hodin proti značné opozici kanovníků, poukazuje jednak na velkou důležitost biskupova založení pro katolickou věc na Moravě, jednak na rozmnožení důchodů biskupských a na okolnost, že kapitule samé nevzniká založením ani nejmenší újma. Konečně podařilo se mu získati většinu k podpisu zakládací listiny, což biskup pokládal za veliký a rozhodující úspěch.¹⁰⁹⁾ Usnesení kapitulní, pokud se týče podepsání listiny kanovníky a stvrzení její kapitulní pečeti, bylo asi provedeno až po 12. říjnu t. r. Toho dne kapitula svými zástupci přezkoušela asi na návrh Grodeckého finanční stav biskupství a zjistila zvláštní listinou, že biskup od r. 1565 důchody biskupské skutečně o několik tisíc rozmnožil.¹¹⁰⁾ Teprve po tomto odhadu dostala se zakládací listina do rukou jezuitům.¹¹¹⁾ Je datována v předvečer svátku sv. Václava r. 1570.

Obsah druhé fundační listiny.

Po obvyklých úvodních formulích podává stručný přehled postupu a vývoje olomouckého založení až k uvedení jezuitů do kláštera sv. Františka, jehož držení s kostelem, vedlejšími budovami i zahradami se tímto koleji zajišťuje. Následuje pak výčet všeho, co biskup podnikl pro rozmnožení svých příjmů, ačkoliv by podle kanonického práva za účelem založení takového mohl zatížit i své statky stolní. Potom biskup se souhlasem kapituly určuje koleji roční důchod 2.000 zlatých ze stolního statku vyškovského, splatný o sv. Jiří a o sv. Václavu. Kdyby důchod tento zčásti nebo úplně byl rektoru zadržen, má tento právo domáhati se ho sám nebo prostřednictvím osoby světské soudně podle práva duchovního i světského, po případě i zajetím poddaných vyškovských. Biskup chce kolej i nadále zvelebovati a domáhati se pro ni práv škol vysokých. Seminář, jemuž opatřil jiné důchody, svěruje rovněž

¹⁰⁹⁾ Navrátil, *Jesuité* str. 92²¹, Kroess 312—314, Schmidl I. 297—8. Nedatovaný koncept zakládací listiny v Kroměříži udává, že jednání v kapitule dalo se za přítomnosti některých osob urozených, hlavně pana Pertolda z Lipé na Krumlově. Navrátil I. c.

¹¹⁰⁾ Navrátil, *Jesuité* str. 86/86¹³. — Nováček, *Paralipomena*. Ovšem odhadní listina byla psána rovněž Grodeckým a za aktiva počítala i investice za účelem pronikavějšího hospodaření a pasiva kryla hned položkami na jejich umoření. Tyto investice a umořovací položky nedaly se přece jen tak přesně stanoviti a mohly se snadno státi pochybnými.

¹¹¹⁾ Navrátil, I. c. 132.

řízení jesuitů. Chtěje svému založení zajistiti bezpečnou budoucnost, stanoví, že nástupci jeho, kteří by nechtěli odváděti koleji tento důchod, mají býti kapitulou donuceni k splacení obnosu dvojnásobného, z čehož polovice má býti věnována jinému církevnímu účelu. Když by kapitula stejně jako biskup nedbala svého závazku, moc a právo vymáhati tyto platy přechází na českého krále. Kapitula se touto listinou zavazuje za sebe i své nástupce, že za sedisvakance biskupské jednak sama bude zachovávat ustanovení zakládací listiny, jednak pojme je do volebních podmínek, k jejichž splnění zvolený nebo postulovaný biskup před konfirmací a konsekrací, zavazuje se přísahou. Nato biskup doporučí kolej přízni obce olomoucké a slibuje, že se postará o papežské i císařské schválení toho založení.¹¹²⁾ Zajišťovací opatření biskupova a zvláště závazky kapituly jsou velmi důležité pro osudy biskupova založení po náhlém jeho úmrtí. — Ovšem ani za Prusinovského nedošlo při nejlepší jeho vůli — ihned k vyplacení povinného obnosu. Teprve o sv. Jiří 1572 dostal rektor Pérez první částku 1000 zlatých a z ní ještě podle přání biskupova polovinu věnoval na nedokončenou stavbu koleje.

Počátky probačního domu jesuitského v Brně.

Za biskupování Prusinovského došlo také k založení druhého jesuitského domu na Moravě, totiž v Brně. Již r. 1570, když zabezpečil druhou zakládací listinou trvání první koleje moravské, zamýšlel na prosby přítomného provinciála Maggio zřídit jesuitům ve své diecési noviciát. Za sídlo jeho přicházelo v úvahu již jen Brno. Jako předtím v Opavě r. 1569, tak i nyní v Brně biskup zkoumal napřed půdu vysláním jednotlivce, jediného pouze jesuitského kazatele. Tím byl v Brně v letech 1570—1573 Alexander Höller.¹¹³⁾ Myšlenky biskupovy usaditi jesuity v Brně chopili se velmi horlivě bratři Jan a Václav Grodečtí z Brodu, probošt a děkan kapituly brněnské, kteří i jinak pečovali o záchranu upadajícího katolicismu v Brně. Již r. 1570 založili tři fundace, určené částečně pro vydržování jesuitských kazatelů v Brně.¹¹⁴⁾ Již ke konci

¹¹²⁾ Navrátil, *Jesuité* str. 80—92, č. 49. Originál listiny opatřené pečeti biskupskou i kapitulní je v zem. archivu v Brně.

¹¹³⁾ Kroess I. 357—363; Navrátil, *Jesuité* str. 76, Schmidl I. 294 n., 311, 333—335. Srovnej SHK 1930, str. 27—30.

¹¹⁴⁾ Viz SHK 1930, str. 29, pozn. 101.

r. 1571 přidružil se ke kazateli Höllerovi druhý kněz a jeden bratr řádový, takže již tehdy vznikla, podobně jako kdysi v Olomouci, v domě na Petrově, náležející bratřím Grodeckým, první jesuitská kolonie v Brně. Od počátku roku 1572 vyjednávalo se s Pérezem o založení jesuitského domu v Brně. *(Pokračování.)*

Frant. Václav Peřinka:

Augustiniáni kanovníci ve Fulneku do války třicetileté.

(Pokračování.)

Na Kroměříž nemínil ani sám sjetí, ani bratří nechtěl tam vypraviti. Vymlouval se, že už není k tomu příčiny, a že nechce vésti zbytečných outrat. Biskup neuvěřil tak snadno, maje o proboštovi jiné zprávy: na blízku měl děkana v Příboře a Syrakovského z Přerova, ouředníka na Hukvaldech, ba i Tvorkovský podával zprávy, kdykoli uznal za dobré. Proto nařídil proboštovi: „Když nám od těch bratří kromě toho Tomáše oznámeno a psaní učiněno bude, že jim v ničem neubližujete, chceme se v té věci jako visitátor toho kláštera spravedlivě zachovati.“ Biskup chce, aby probošt choval řeholníky Pánu Bohu i biskupovi ke cti a chvále i k příkladu dobrému, křesťanskému.⁴⁹⁾

Ale i osobní neshody s bratrem Tomášem se uložily. V březnu r. 1562 žádal Šimberger biskupa, aby Tomáše vysvětil na akolitství. Poslal jej na Kroměříž, kde biskup sám jej zkoušel, ale našel při něm málo umění. Píše 13. března (v pátek po sv. Řehoři) r. 1562 proboštovi: „Rádi bychom tomu, abyste takové bratří k tomu skutečně měli a přidrželi, kteříž by chtěli ouřadu kněžského dojíti, aby se taky učili a to tak opatrovali, aby jsouce od vás jídlem a pitím v slušnosti opatření, potom z kláštera neucházeli a apostaty nezuostali.“⁵⁰⁾

Mravní zkáza byla tenkrát v mnohých klášterech, v Čechách i na Moravě, i ve Slezsku. Z jara 1560 přišel na Kroměříž kněz

⁴⁹⁾ Kopiař č. 2 fol. 22, 23, 23v, 95v, č. 3 fol. 19, 25v.

⁵⁰⁾ Kop. 4 fol. 38.

Lorenc „řádu zákonitského“, to jest řeholník, a oznámil biskupovi, že má v úmyslu raději žítí řádně v některém klášteře podle svého povolání a professí, než býti apostatou. Nechtěl se jako odpadlík toulati světem, ale dal biskupovi na sebe zápis, že chce odejítí do toho klášteřa, kam ho pošle a že v něm chce zůstatí do smrti, slušně a pobožně. Biskup Marek uvědomil si, že ve Fulneku je nedostatek řeholních kněží, a uvěřiv přichozímu, poslal ho tam se zvláštním poslem, aby tam lidu posluhoval slovem božím. Kdyby se nechtěl chovati podle svého zápisu, bude probošt věděti jak ho trestati podle řehole. To bylo 13. května. Ale kněz Lorenc ledva se na Fulneku ohřál, upadl do neřestí, jakým byl zajisté od dřívějšíka navykl. Zalovali na něj i probošt i Balcar Švejnic. Ale hledal ho také jeho původní klášter, totiž opat cistercký v Rudách za Ratibořem.⁵¹⁾

Švejnic psal biskupovi o Lorencových neřádech, o nějakých pohrůžkách a že je ženatý. Také probošt oznamoval, že polepšení nachází se při něm málo. Rozhodl proto biskup, že bude nejlépe, aby uběhlého a neřádného mnicha trestal jeho vlastní prelát Martin podle své řehole. Má proto Šimberger dáti dobrý pozor, aby mu Lorenc neušel, neboť prelát z Rud si pro něj pošle.⁵²⁾

V letech 1559 a 1560 vznikl spor o opravní a fundátorské právo v rodě Tvorkovských z Kravař. Kryštof Tvorkovský vznesl věc přímo na krále, který nařídil mnohačlennou komisi, ale věc nijak nešla před se, protože jednak Kryštof neměl všech privilegií, kterými chtěl dokázati své právo, jednak sháněl svědky teprve, když komise byla uložena, a konečně pánů komisařů bylo tolik, že nikdy nemohli se sejítí všichni na týž den, buď byli zaneprázdněni jinak, nebo nemocni, nebo zaujati rodinnými věcmi. Proto král Ferdinand I. dal věc vyřídití zemskému soudu opavskému, zvláště když také strýc páně Kryštofův Mikuláš Tvorkovský táhl se k tomuto právu. Když pak spor se vedl jen mezi členy rodu, a nedotýkal se ani biskupa jako visitátora klášterního, ba ani probošta, biskup nerozuměl, co by se měl do toho míchatí, když to neobtěžuje fun-

⁵¹⁾ Zajímavě, že biskup Marek mnohá místní jména, která dnes se všeobecně považují za feminina, skloňují se v rodě mužském. Na př. Velký Polom, a tak i tuto Ratiboř, obé ve Slezsku. Je to jistě analogie vzatá z tehdejšího živého jazyka moravského, kde až dosud jsou jména Kroměříž, Olomouc, Vídeň masculina!

⁵²⁾ Kop. č. 2 fol. 91v, 110, 110v.

dace samé; byl by se nejraději viděl velmi daleko celé věci. Konce sporu neznáme.⁵³⁾

Za probošta Jiříka Šimbergra propadal klášter zkáze mravní i hmotné.

Budovy klášterní i dvorské byly chatrné a chátraly rok od roku více a hůře. Když r. 1562 koupil probošt v městě Fulneku nějaké pohořelisko a chtěl je dáti stavěti, poručil mu biskup, aby nechal na straně jiných a cizích domů, ale raději opravoval při klášteře. konventě a ve dvorích, což potřeba ukazuje.⁵⁴⁾

R. 1559 upomínal biskupa polský šlechtic Jan z Komárova na Živci (v Haliči), že probošt je dlužen jeho poddanému 6 zl. za koně a ty mu platiti zanedbává.⁵⁵⁾

R. 1561 pohnal probošta před zemské právo opavské pan Jiřík Tvorkovský, že mu dluží 50 zl. Když probošt spor prohrál, napsal biskupovi, že těch 50 zl. prosoudil, a prosil, aby mu tu sumu na zaplacení Tvorkovskému půjčil. Ale biskup ho odbyl zkrátka: nerad slyší, že prosoudil, ale jakž se kolivěk stalo, těch 50 zl. půjčiti a probošta založiti nemůže, „ale vám náleží, poněvadž v statku i v užitečných klášterských sedíte, abyste těch 50 zl. některak sebrali“.⁵⁶⁾

Příborský děkan Franc (zemřel asi r. 1561) půjčil mu kdysi 16 zl., kterých probošt neoplácel. Nechtěje se s ním jakožto osobou duchovní o ty peníze souditi, odkázal je v závěti ke kostelu a špitálu příborskému. Měšťané příborští vyhledali Šimbergra a upomínajíce ho, dohodli se s ním, že zaplatí na dvě splátky, polovici o sv. Jiří r. 1562 a druhou o sv. Václavě. Když slovu nedostál a měšťané žalovali biskupovi, napomínal ho tento, „že duchovních osob přípovědi stále býti mají, a tu se dotejče dluhu spravedlivého a k záduší odporučeného“, aby takový dluh bez dalšího zaměstnávání biskupa spravil a zaplatil. Když však ani se slíbenou druhou splátkou nespíchal, napomínal ho 21. října 1562 znova.⁵⁷⁾

Poddaní z obce Lukavce půjčili mu všechny sirotčí peníze, které spravovali v obecní pokladnici. Nebyly však splaceny ještě ani r. 1568, kdy se poddaní o ně ucházeli u biskupa Prusinovského. Ten

⁵³⁾ Kop. č. 1 fol. 162v, č. 2 fol. 12, 13, 13v, 117, 180v, 193; 194.

⁵⁴⁾ Kop. č. 4 fol. 38. — ⁵⁵⁾ Kop. 1 fol. 81v.

⁵⁶⁾ Kop. 3 fol. 14v. — ⁵⁷⁾ Kop. 4 fol. 63v, 122v.

zjistil, že probošt ty peníze — nedí se kolik — vypůjčil a obrátil na dobré kláštera, a uložil proboštu Petrovi Litmanovi z Nisy, aby je splatil a chudé poddané nějak spokojil, a kdyby nemohl splatiti hned, aby se s poddanými některak umluvil.⁵⁸⁾

Komise nařízená císařem, aby vyšetřila neřády bývalého probošta Štěpána, odňala klášteru pečeť konventní i všechny privileje, zapečetila je do krabice a dala do úschovy augustinianskému proboštovi ve Šternberce zakázavši, aby bez vědomí biskupova ničeho z toho proboštovi nevydával. Ale Šimberger několikráté užil různých praetextů, aby pečeť vymámil. Na př. r. 1560, když ho pohnal Jiří Tvorkovský o zmíněných už 50 zl., psal biskupovi, že potřebuje konventní pečeti na ten půhon. Byla to jistě zástěrka, vylákat ji, neboť při zemském soudu nepotřeboval se pohnaný klášter legitimovati konventní pečeti. Ale biskup vycítil, oč jde; nařídil šternberskému proboštovi Šalomounovi, aby sám se zapečetěnou pečeti sjel do Opavy, při půhonu ji zapečetěnou soudcům ukázal a zase se s ní zapečetěnou na Šternberk vrátil.⁵⁹⁾

Když r. 1562 probošt pokus opětoval, že prý by bez pečeti konventní v jiné při před právem opavským v spravedlnosti své mohl ublížení utrpěti, biskup Marek prohlídaje lest nepovolil. Netajil se nedůvěrou, neboť sám také býval při zemských soudech markrabství moravského, kterými se soud knížetství opavského spravuje, ale nikdy neslýchal ani nevídal, aby taková mocnost od konventu listovní k soudu dána neb ukázána byla, než když se soudili duchovní lidé, buď opat nebo probošt, majíce při sobě jednu nebo dvě osoby z bratří na místě všeho konventu, své věci při soudě vykonávali a nikdo jim neodporoval. Není pochyby, že páni a rytířstvo knížetství opavského něco nového nebudou vymýšleti mimo starobylý pořádek. Proto jen ať vezme k soudu s sebou bratra nebo dva, obává-li se, že by soudcové mohli mysleti, že nemá konventu. Přece však nařídil proboštovi šternberskému, aby u přítomnosti některých dobrých rytířských lidí otevřel škatulku, ve které pečeť fulnecká jest zavřena, a přidával ji na zmocnění, které mu na zpečetění pošle Šimberger od svého konventu. Též mu posílá formulář, jak se kdysi za stara dávalo takové zmocnění k soudu.⁶⁰⁾

⁵⁸⁾ Kopiař nesignovaný ad an. 1568 f. 77.

⁵⁹⁾ Kop. 2 fol. 197v, 198. — ⁶⁰⁾ Kop. 4 fol. 135, 135v.

Biskup přesvědčil se záhy, že se nemýlí. Psal mu Václav Švejníc z Pilmesdorfu, že probošt Šimberger dává se v nějaké smlouvy na škodu kláštera, prose, aby se mu konventní pečť nevydávala. Bez pečeti byla každá smlouva neplatná, mělo tedy opatření učiněné r. 1557 královskými komisaři dobrý účel a nemohlo se minouti cíle. Přes to však biskup Marek proboštovi hned 3. prosince 1562 dopsal, aby se v nijaké klášteru škodlivé smlouvy nedával, neboť nesmí činiti smluv bez vědomí nejprve krále, potom biskupova.⁶¹⁾

Začátkem r. 1563 šlo také o klášterní klenoty. Na probošta žalovali fulnečtí měšťané. Z neúplných záznamů nemůžeme vytušiti, zda chtěl je probošt prodati nebo zastaviti, ani zda byly v úschově fulneckého úřadu, ani jaké privilegium na ně mělo město. Biskup nařídil, aby úředník hukvaldský a farář příborský Alexander sjeli na Fulnek, všecky klášterní klenoty shlédli a učinili opis z nadání, které se fulnečtí praví míti, a aby oznámili, jak tu věc vyřídili.⁶²⁾

Byla to doba, že klášter byl rozvrácen také mravně, byl-li v něm rozvrat hospodářský. Biskup Marek byl již stár a tělesně daleko ne tak pružný, aby sám osobně mohl visitovati kláštery sobě podřízené. Protože však jeho panství hukvaldské bylo blízko Fulneka a v okolí četné biskupské patronáty, na nichž byli věrně katoličtí faráři, mimo to také v Opavě bylo něco drobné i bohatší katolické šlechty, dovídal se přece o všem, co se dalo.

Rozklad morální na Fulneku nezačal se až r. 1563, od kterého roku začíná s ním biskup Marek tuhý boj. Teprve když probošt začal neshodu s radou fulneckou o klenoty, o níž nevíme skoro nic, ale přece můžeme tušiti, že rada města Fulneka prohrála, začalo se přímo křičeti. Hned v lednu r. 1563 purkmistr a starší fulnečtí žalovali biskupovi, že probošt při službě boží chová se nenáležitě a nepobožně. Nevíme, oč běželo, originál žaloby se nedochoval, ale biskup se nemálo divil, že by se probošt měl dopouštěti ohavných, před Pánem Bohem a dobrými lidmi ohyzdných hříchův. Dne 31. ledna předvolal fulneckou radu i probošta do Kromčříže, aby se dostavili 9. dne měsíce února opatření svědky a se všemi potřebami, že přivede takovou věc k místnému konci.⁶³⁾

⁶¹⁾ Kop. 4 fol. 137, 137v.

⁶²⁾ Kop. 5 fol. 82, datum ve středu po sv. Duchu (2. června) 1563.

⁶³⁾ Kop. č. 5 fol. 16, 16v.

Přišli, nepřišli, co bylo: nevíme. Mezi klášterem a městem byl však veřejný boj. Když v patnáctou neděli po sv. Duchu (12. září) chtěl vystoupit na kazatelnu Tomáš, bratr konventní, našel na kazatelnici přilepené hanlivé německým jazykem sepsané verše, podepsané pisatelem, měšťtínem Tomášem Perškou. Šimberger je poslal biskupovi a ten již 15. září Balcarovi Švejnicovi z Pilmesdorfu a na Fulnece se žádostí, aby si zavolal městskou radu i s Perškou, zastavil takové spisování hanlivých veršů na potupu probošta a konventu a Peršku dostatečně potrestal. Poradil též proboštovi, aby sám došel na zámek k panu Švejnicovi a ústně ho požádal, aby ta věc byla zastavena a Toman Perška dostatečně potrestán.⁶⁴⁾

Utiskoval-li prelát poddané, znamenalo to vždy nějaký jeho morální defekt. Ani toho nebyl Jiří Šimberger prost. V červnu r. 1563 stěžují si doň klášterní poddaní z Děrného, že je mimo povinné roboty potahuje, je sužuje, o živnosti jich chce připravit, že je trestá beze všeho provinění. Biskup mu dne 1. července nařídil, aby se v tom upokojil, pakli by však něco jiného v tom bylo, aby mu oznámil. Ale probošt ani neoznámil ničeho, ani neustal poddané týrati, dokonce je věznil. Biskup mu to dne 16. července zakázal znova. Nyní teprve ozval se probošt vysvětlením, že lidé z Děrného chovají se k němu neposlušně, že se z vězení vylámali. Žádal také, aby mu biskup s nimi položil rok. Biskup mu 9. srpna sdělil, že okolo sv. Václava bude několik dní na Hukvaldech a tam věc vyslyší. Probošt nečekal roku, ale vyjel si osobně do Děrného udělati pořádek. Poddané rozdělil ve troje, jeden díl pokutoval, druhému nařídil, aby do sv. Martina grunty své osadili jinými poddanými, od třetích vymáhal nucenou půjčku 50 zl. Nedálo se to bez křiku, neboť probošt zlořečil, poddaní naříkali. Biskup sice byl na Hukvaldech, ale byl tak zaneprázdněn jinými pracemi, že nemohl jich sročit a vyslyšet. Proto 14. října nařídil komisi, která by v neděli po sv. Martinu sjela do Fulneka, v pondělí očitě věc shlédla, obě strany vyslyšela a spravedlivým uvážením učinila místný konec. Do komise povolal Václava Sedlnického z Choltic, Balcara Švejnice z Pilmesdorfu, Záviše Syrakovského z Přerova a faráře příborského Alexandra. Probošt však nechtěl státi

⁶⁴⁾ Kop. 5 fol. 131.

před komisí, ale vymlouval se, že nemůže k tomu postačiti, a že chce státi jen na zemském soudě opavském. Ale biskup dne 24. října mu nařídil, aby se postavil před komisí, a kdyby páni komisaři nemohli věci srovnati, že chce sám rok položiti a zachovati se k oběma stranám spravedlivě. Věc se skutečně neskoncovala. Žalovali poddaní děrenští znova, že je probošt potahuje v nebývalé roboty, že na ně sahá. Biskup ho znova napomíná a hrozí tresty. Vše se skončilo teprve, když biskup probošta sesadil a uvěznil.⁶⁵⁾

Slyšeli jsme výše, že biskup káral probošta, jenž se dával v opilství. Již staří věděli, že ubi Bacchus, ibi Venus. A staří Němci říkali: Wein, Weib, Gesang. Nebylo lépe na klášteře fulneckém za probošta Jiřího Šimbergra. Již r. 1560 napomíná ho král Ferdinand I., vyčítaje přísně, proč neřády v klášteře „zvláště stran neřádných žen a kuchařek provozuje a služeb božích pilen není, statek klášterský zavozuje“.⁶⁶⁾

Císaře zpravil o životě proboštův Kryštof Tvorkovský z Kravař, který také začátkem září r. 1561, když byl biskup v Olomouci, žaloval na Šimbergra slovy nechvalnými, kterých dnes neodvažují se opakovati. Že prý se dává v kurevství veřejné a zřetelné, atd. Tímto tenorem nesou se slova páně fundátorova. Má u sebe kuchařku i s dcerou, obě od něj obtěžkaly. Mimo to že marně utrácí statky klášterské, vyprodává lesy, při klášteře a při dvořech ničeho neopravuje, opouští hospodářství, vožralství se dopouští, služeb božích málo vykonává; kdyby se nepředěšlo včas, klášter jistě zpustne. Biskup mu nařizuje, aby obě ženy hned od sebe propustil a hleděl si hospodářství a služeb božích, sice by byl trestán.⁶⁷⁾

Po novém roce 1563 pobyl biskup několik dní na Hukvaldech. Tam mu mnozí lidé donesli, že se probošt nenapravil, bývá s kubbami v krčmách, hrává v karty, statky klášterní opouští a nestará se o hospodářství, majetky klášterní utrácí. Biskup ho 14. ledna znova napomíná, aby se choval podle svých řeholních slibů, přihlížel k hospodářství a budovy opravoval. Jinak bude trestán pro příklad jiným. Šimberger odpověděl biskupovi nenáležitým a nepříjemným způsobem.⁶⁸⁾

⁶⁵⁾ Kop. 5 fol. 94, 106v, 118, 144, 148v, kop. č. 6 fol. 3v—4v.

⁶⁶⁾ Arch. min. vnitra, Missiv. č. 62 f. 306.

⁶⁷⁾ Kop. 3 fol. 168. — ⁶⁸⁾ Kop. 5 fol. 9, 14.

Dne 9. srpna 1563 ho biskup Marek znova napomíná, aby sloužil nejprve Pánu Bohu všemohoucímu podle své řehole, aby se choval příkladně k poučení chudých lidí, Pána Boha se bál, zanechal všech rozpustilostí, ožralství a zlých povyků, do krčem chození.⁶⁹⁾

Po nějaký čas roku 1563 byl u probošta na Fulnece kaplanem nějaký kněz Jan. I ten si stěžoval do jeho výstupností.⁷⁰⁾

R. 1564 dne 14. ledna následuje nové napomenutí biskupovo,⁷¹⁾ ale to už bylo v předvečer nechvalného proboštova konce. Biskup Marek byl starý dobráček, důvěřivý, vždy shovívavý. To vy cítili na Hradčanech již tenkrát, když šlo o fulneckého probošta Štěpána. A ten nebyl ještě zdaleka tak podezřelý, jako nyní Jiřík Šimberger. Již tenkrát vzal věc do ruky Ferdinand I. Rovněž tak se stalo nyní. Byli v tom asi zase Tvorkovští, kteří těžce nesli, že biskup Marek příliš shovívá. Jako když blesk zarachotí s bezmračného nebe, přišel rozkaz královský, aby biskup vypravil na Fulnek komisaře shlédnout klášterské hospodářství i poměry v konventě a zvážit život proboštův. Biskup zajisté nesměl dopustiti, aby se opakovala historie Štěpánova, kterého králem ustanovení komisaři uvěznili, a biskup ani nevěděl proč a zač. Proto hned v lednu 1564 vyslal několik kněží i světského stavu pánů na Fulnek, aby shlédli klášter, vyslechli poddané i konvent, dotázali se u měšťanů i u jejich vrchnosti. Zároveň jim dal plnou moc, aby probošta, kdyby se na něm našlo co scestného, přimkli vězením na zámku hukvaldském. Bohužel bylo scestného velmi mnoho. Kněz Jiřík probošt pro své nenáležitě a mnohé výstupné chování podle veřejnosti komisařů byl vsazen do vězení kněžského na Hukvaldech. Stalo se to 28. ledna 1564. Biskup den na to píše hukvaldskému ouředníku, aby proboštskému vězni „v skrovnosti jakožto vězni jídlo i pití, tak aby ta bujnost jeho z něho vypáchnouti mohla, dávati rozkázal a tam k němu do vězení žádného takového náčiní, aby se vylámati nemohl, nedopouštěl, nýbrž nad to vejše žádných listův posílati ani psáti ani žádnému z cizích mluvit s ním nedal s tolika s vědomostí tvou aneb komužby na místě svém toho dověřil, což by náležitě bylo, a jeho z toho vězení nevy pouštěl až do dalšího oznámení a poručení našeho“. Jinak se z bis-

⁶⁹⁾ Kop. 5 fol. 118.

⁷⁰⁾ Kop. 6 fol. 2v.

⁷¹⁾ Kop. 6 fol. 3v—4v.

kupova listu dovídáme, že vězení nebylo docela nehostinné, když se v něm mohlo i topiti, ale že biskup ani nebyl proti tomu, aby se otec neb přátelé proboštovi starali o rukojmě, aby mohl býti propuštěn.⁷²⁾

Císař nařídil i biskupovi, aby klášter visitoval. Řekli jsme již, že Marek při své starobě si visitaci klášterů nebral velmi k srdci. Proto i tentokráte nařídil biskupskému oficiálovi, aby na jeho místě a jeho jménem to vykonal. Ale i ten našel mnoho proboštových vejitupností. Biskup tedy zakázal proboštu šternberskému, aby nikomu nevydával fulnecké konventské pečeti a klášterních privilegií, a to tím více, že tam ani nebylo konventu, než jediný diakon Tomáš.⁷³⁾

Komise shledala velmi mnoho dluhů. Biskup jich seznam poslal 13. února proboštovi do vězení s dotazem, čím se mají platiti anebo odkud na ně bráti peníze? Při klášteře nenechal ani groše, kam tedy podíval klášterské i farní důchody, stálé a běžné? Vždyť již při *prvním trestání* přiříkal, že chce předkem Pánu Bohu sloužiti, ctnostně ku příkladu dobrému se chovati, služby boží při klášteře rozmáhati a dluhy platiti. O tomto prvním trestání však nevíme nic, nenalézajíce o něm zápisů.⁷⁴⁾

Probošt sepsal odpověď a dal ji hukvaldskému úředníku, aby ji poslal na Kroměříž. Praví v ní, že něco dluhů zdělaných od předešlých proboštů převzal po svých předchůdcích, ostatní nadělal vynakládajíc na stavení kláštera, chování bratří v konventě i čeládky, a ničeho nemohl splatiti. Biskup však odpovědi nemohl dáti místa, věda, že v klášteře téměř žádného bratra nebývalo, čeládky zbytečné se nechovalo. Důchody stálé i běžné bral k sobě probošt, měl všelijaké užitky ze dvora, užíval čtyř far. Na stavení nemohl těch všech peněz vynaložiti, vždyť nepohořel, a na opravy měl dříví vlastní a též pomoc odjinud. Ale příčinou dluhů bylo nekněžské chování proboštovo. Choval si kuběnu i s mateří i přáteli jejími, s tou sem i tam se projížděje útratu vedl, nemaje přece žádných důchodů svých vlastních, než klášterské, k záduší nadané a nikoli na takové nenáležitě útrat vedení. Proto také biskup nemohl mu žádné odpovědi dáti na prosbu, aby byl z vězení propuštěn.⁷⁵⁾

⁷²⁾ Kop. 6 fol. 17. — ⁷³⁾ Kop. 6 fol. 18v.

⁷⁴⁾ Kop. 6 fol. 29 II 29 I. — ⁷⁵⁾ Kop. 6 fol. 36v.

V klášteře zůstal jediný jáhen Tomáš, kterého biskup 26. února 1564 vysvětil na kněžský ouřad, a ježto bylo v zimě, nebylo nijakých důchodů ani peněz, musil se s počátku biskup starat o dluhy. Psal 27. února komorníku knížetství opavského Jiříkovi Tvorovskému z Kravař a na Raduni, aby do příštího sv. Ducha sečkal hotově vypůjčených okolo 50 zl., na něž zápis vztahoval se i na konvent. Probošt vypůjčil si od svých hajných okolo 20 zl., ba ještě v poslední chvíli od konventuála Tomáše 20 grošů.⁷⁶⁾

Dlužil také 9 zl. Beneši ml. Pražmovi z Bílkova, neplatil daní. Biskupovi nebyl dobře jasný klášterní poměr ke knížetství opavskému, nevěděl, proč je klášterní statek fulnecký potahován „daňkami a berněmi do toho kraje opavského“, proč tam náleží k právu aneb k soudům.⁷⁷⁾

Když biskup probošta uvěznil a v klášteře nebylo kromě jáhna Tomáše nijakého konventu, nezbylo, než aby vysvětil tohoto na kněžství, učinil ho aspoň na čas správcem či administrátorem tohoto záduší. Už 13. února ho napomíná, aby byl pilen při klášteře a kostele, při službách božích i při klášterském statku. Věřitelům aby se na ten čas vymluvil, že „ten probošt vejstupný a mrhač statku klášterského žádných peněz hotových nenechal, než dluhov dosti. Neb smrt neběře, kdež nic není“.⁷⁸⁾

Bída v klášteře byla taková, že biskup Tomášovi dokonce radil, aby listy na Kroměříž, kde byla biskupská residence, posílal nikoli po zvláštních poslech, ale jen příležitostně, po trhovcích, lidech jedoucích na jarmarky.

Marek Khuen dne 27. února 1564 otevřeným listem ohlásil poddaným, rychtářům, konšelům i všem obcím dědin ke klášteru příslušným, že probošta Jiříka Šimbergra pro jeho nemalou výstupnost a předsebrání má v trestání hukvaldském, proto aby se zatím knězem Tomášem spravovali a jej ve všem byli poslušni.⁷⁹⁾

Mezitím však se biskup již ohlížel po Šimbergrově nástupci. O velikonocích r. 1563 dosadil na svou patronátní faru v Kelči za faráře augustiniánského kanovníka Řehoře Slomínského, nikoli sice konventuála fulneckého, ale přece toho řádu. Zdá se, že farář Řehoř byl i dosti zámožný (opat zábrdovský dlužil mu 100 zl.) a biskup snad počítal s tím, že by mohl, když nic jiného, aspoň opravo-

⁷⁶⁾ Kop. 6 fol. 37. — ⁷⁷⁾ Kop. 6 fol. 29 II.

⁷⁸⁾ Ibid. — ⁷⁹⁾ Kop. 6 fol. 37v.

vati zchátralé budovy na svůj náklad. Proto jej předurčil na místo proboštské. Již dne 16. března 1564 poslal ho na Fulnek, poněvadž se blíží čas k hospodářství, aby tam dojel a opatřil, co při klášteře, kostele a hospodářství uzná za potřebné, a „navrátice se o tom dal zprávu“. Šlo hlavně o jarní setí, neboť klášter neměl by živnosti, kdyby se nezaselo včas. Kněz Tomáš má jemu vše potřebné ukázati.

Kelecký farář učinil biskupovi po vůli, ale našel hospodářství i budovy velmi spuštěné, mnoho dluhů, ale i nemalou újmu služeb božích. Proto biskup dne 23. března nařídil novosvěcenému knězi Tomášovi, aby v úterý po květné neděli vykonal primicie (novú mši spívanú neb čtenú, Pána Boha před očima majíc). Netajil se již úmyslem, že po svátcích vyšle na Fulnek dosavadního keleckého faráře jako probošta. Velikonoční boží hod byl tenkrát 2. dubna. Tři týdny ještě prodlelo, než biskup Řehoře jmenoval správcem. Teprve 22. dubna oznamuje hukvaldskému úředníku a děkanu příborskému, aby uvedli Řehoře v úřad proboštský a poddané jemu v poslušenství, při čemž jim raden a pomocen bude pan Baltazar Švejnic z Pilmesdorfu, jehož žádá, aby to pěkně vyřídil a vykonal. Zároveň ohlásil jmenování nového probošta také rychtářům, konšelům i všem obcím a poddaným klášterským a konventským.⁸⁰⁾

Byl to druhý probošt, kterého biskup Marek jmenoval, pominuv práva svobodné volby konventu. Prvý byl Jan Kouc, ale že s ním měl biskup nedobré zkušenosti, jmenoval nyní kněze Řehoře jen administrátorem proboštství, jak ho nazývá v listě z 15. července.⁸¹⁾

Mezitím Jiřík Šimberger chtěl se z vězení na Hukvaldech vyprostiti. Biskup nebyl proti tomu, žádal od něj jen závazného zápisu rukou vlastní a pod sekrytem, stvrzeného i rukojměmi, že se bude po celý další život řádně chovati, že se nevrátí do Fulneku, ale uchýlí se do augustiniánského kláštera „na Písku“ ve Vratislavě, kde bude, kaje se, Bohu sloužiti. Šimberger vyprosil si rukojemství několika obyvatel olomouckých, list od sebe vydal, a biskup nařídil hukvaldskému úředníkovi, aby ho propustil, ale také administrátorovi Řehořovi, aby mu nedopustil na nic nastupovati anebo něčeho vyhledávati v klášteře anebo v poddanských dědinách.⁸²⁾

⁸⁰⁾ Kop. 5 fol. 58a, Kop. 6 fol. 45, 45v, 49v, 63v, 64v, 65.

⁸¹⁾ Kop. 6 fol. 110. — ⁸²⁾ Kop. 6 fol. 84, 85, 85 v.

Když se Řehořovi hospodařilo na zadluženém a zanedbaném klášteře zle, požádal sám biskup císaře, aby mu odpustil na rok všechny daně zatěžující klášterský majetek. Císař přivolil, toliko poddanské daně aby byly inkasovány. Biskup o tom též sám uvědomil Jiříka Lesotu ze Stéblova, komendátora u sv. Jana v Opavě a v Mlakově, výběrčího berně knížetství opavského.⁸³⁾

Pečeti konventní a privilegií klášterních však nedostal ani Řehoř. Když potřeboval nějakého výsadního listu, nařídil biskup 11. srpna 1564, aby mu probošt šternberský dal opisy listů, kterých se dovolává. Ale škatule má dále zůstatí zapečetěna v klášteře šternberském; na její otevření a nové zapečetění má si šternberský probošt zavolati velebného kněze Michala, kanovníka olomouckého.⁸⁴⁾

Biskupovi však se zdálo, že nemůže na dlouho vystačiti s administrátorem kláštera, proto dne 9. září nařídil Řehořovi i knězi Tomášovi, aby dne 4. října, to jest na sv. Františka, oba přišli na Kroměříž a tam očekávali dalšího jeho nařízení. Bylo zajisté předem jasno, kdo bude proboštem. Vždyť Řehoř byl předtím farářem v Kelči, na faře, která do dneška se považuje za jednu z nejvýnosnějších v olomoucké arcidiecési, Tomáše dlouho biskup vzpíral se vysvětití na kněžství a učinil tak teprve, když Šimberger byl uvězněn. Byla tu ovšem oboedientia canonica, ale rozšafný biskup v době, kdy byl takový nedostatek řádného katolického kněžstva, nemohl dopustiti, aby starý a věrný kněz cítil se být i jen v duši své poníženým, upozaděným. A také z Kroměříže 4. října odjížděl Řehoř Slominský s konfirmačním listem na úřad proboštský.⁸⁵⁾

Neproboštoval však dlouho: zemřel koncem září r. 1566. Biskup znova ustanovil správcem kněze Tomáše Peřka, oznámil to poddaným klášterním i Jiříkovi Kotulínskému z Kotulína a na Pohořalce, nejvyššímu písaři knížetství opavského, kterého požádal, aby byl Tomášovi raden a pomocen, aby se klášter neopouštěl ani při hospodářství, ani jinak, aby s ním zinventoval klášterní klenoty a svrsky a zapečetěné zatím uložil do zakrystie, aby nehynuly.

⁸⁴⁾ Kop. 6 fol. 118.

⁸⁵⁾ Kop. 6 fol. 127, 127 v.

⁸³⁾ Kop. 6 fol. 110. Jiřík Lesota zemřel 5. ledna 1573. Zukal, Paměti opavské, pg. 164.

Pohořalka je vesnice v nynějším okrese fulneckém, blízko Kujav, neměl tedy Kotulínský na klášter daleko.⁸⁶⁾

Když probošt Řehoř zemřel, byl biskup Marek již nebožtík. Zemřel dne 10. února 1565. Byl třinácte let olomouckým biskupem, a za tu dobu nakladlo se dosti překážek jeho činnosti. Protože s rostoucím věkem ubývalo mu duševní svěžesti a sil, ale zůstávala jen měšťácká bodrost a dobromyslnost (původem byl z měšťanské rodiny olomoucké), ofensivní protestantismus za jeho vlády získával skoro nerušeně půdy. Jeho dobráctví vidíme, pozorujeme-li zápas s nepořádnými probošty fulneckými: byl vždy ochoten odpouštět, vždy přehlížel a promíjel, vždy cítil jen lítost nebo těžce nesl, bylo-li mu žalováno do výstupností proboštových, ale nikdy nevzchopil se sám k ráznému skutku, kterým byl by mnohé zachránil, co později léta se napravovalo, nahražovalo. Byl to poslední nositel ideí katolické církve předtridentinské na biskupském olomouckém stolci. Koncil tridentský sice zasedal právě za jeho vlády, ale na něm, prelátu bez politického založení, nezanechal stop, na něj nezapůsobil. Teprve jeho nástupce, Vilém Prusinovský z Víckova, zvolený biskupem 9. března 1565, jedenatřicetiletý kanovník olomoucký, ale již papežský protonotář, litoměřický probošt a koadjutor probošta brněnského, ve Vlaších vzdělaný, byl mužem úplně tridentinsky smýšlejícím. Za jeho vlády ustoupilo luterství do defensivy, místem na Moravě i ustoupilo s dějiště. mravy kleru sekulárního i regulárního počaly se napravovati, k biskupství olomouckému a jeho representantu začalo se hledět s úctou, a kde bylo třeba, i s obavami. Vilém Prusinovský nenapravil všeho, na to bylo mu dopřáno příliš krátko panovati, byl ještě mlád, když dne 16. června 1572 podlehl jedu, kterého mu namíchal olomoucký kanovník Jan Filopon Dambrovský z Dambrovky.

Za nového biskupa se také poměry na klášterství fulneckém podstatně změnily, zlepšily. Po smrti Řehořově zůstal v klášteře zase jediný Tomáš. A tak byl v klášteře, který měl fundací pro probošta a 13 kněží, zase jen jediný kněz. Biskup jej sice znova učinil správcem, ale postavení to nemohlo budit závisť. Spravovati klášterní statek a vykonávati všecky fundace při farním kostele bylo na jediného člověka velmi mnoho, zvláště když při farním kostele bylo

⁸⁶⁾ Kóp. 7 fol. 268v.

potřebí dvou kazatelů, českého i německého. Proto ještě dne 7. prosince r. 1566 vyslal biskup na Fulnek kněze Petra Litmana, převora kláštera Všech svatých v Olomouci, aby zatím slovem Páně německým jazykem, Tomáš sám českým i svátostmi až do dalšího opatření lidu posluhoval.⁸⁷⁾

Prusinovský již ani nepokusil se řešiti poměry v klášteře jmenováním probošta, jako dvakráte učinil Marek, ale hned od smrti Řehořovy pomýšlel na řádnou volbu, jak bývala za stara a již se po každé účastnili řeholníci kanovníci všech tří klášterů tohoto řádu na Moravě. Kláštery totiž měly vzájemnou konfraternitu, nejen pokud se týkalo statků duševních, totiž modliteb, pobožností, mší, ale i při volbách. Po smrti kteréhokoli z těchto tří proboštů sjížděli se do konventu, který měl býti opatřen volbou novým proboštem, konventuálové všech tří klášterů a volili podle možnosti z konventu osiřelého, ale stávalo se také, že z jiného, podle důvěry a zásluh. O volbě spisoval se notářský spis, který se s relací o volebním aktu předkládal biskupovi jakožto ordinariovi loci, a žádalo se biskupské confirmace. Do volebního aktu nebylo ničeho ani českému králi, ani císaři, protože ani jeden ze tří klášterů lateránských kanovníků augustiniánských nebyl komorním.

Balcar Švejnic z Pilmesdorfu na Fulneku pěstoval styky s novým nástupcem sv. Metoděje právě tak, jako kdysi s Markem Khuenem. Po smrti probošta Řehoře naléhal na volbu, neboť prý nového probošta je třeba jak pro lid poddaný a osady klášterské, tak pro klášter sám. Biskup mu 4. listopadu 1566 slíbil, že nařídí volbu podle řeholních zvyklostí hodně brzy. Je povděčen Švejnicovi za jeho péči a nepochybuje, že se bohdá obere pro klášter osoba hodná, na které budou moci i poddaní i Švejnic přestat.⁸⁸⁾ Přece však se prodlelo až do února 1567. Švejnic znova připomínal Prusinovskému volbu anebo dosazení jiného probošta. V pondělí masopustní r. 1567 (10. února) biskup nařídil oficiálovi olomouckého kostela, proboštu kláštera Všech svatých na předhradí olomouckém a knězi Frydrychovi Boříkovskému z Boříkova, provinciálu sv. Dominika a administrátoru kláštera šternberského, aby se v úterý po Invocavit (18. února) tam do Fulneku najíti dali a jiného probošta do toho kláštera voliti pomohli a o to se přičinili, aby zvo-

⁸⁷⁾ Kop. 7 fol. 324v. -- ⁸⁸⁾ Kopiař 7 fol. 293.

len byl kandidát biskupův.⁸⁹⁾ Ten se sice v listě nejmenuje, ale z pozdějšího jednání biskupova můžeme směle usuzovati, že to byl Petr Litman z Nisy, převor kláštera olomouckého, tenkráté již německý kazatel ve Fulneku.

Administrátor Tomáš ještě kratičce před volbou staral se o klášterské hospodářství. Stěžoval si biskupovi, že císař nutí prý klášterské poddané, aby brali pivo z Fulneka a odjinud. Biskup ani tomu nechtěl věřiti, také odepřel co podniknouti, ale kdyby se to přece mělo státi, může klášter o tu věc utéci se k němu, v čem mu bude nápomocen. Císař byl tenkráté na nějaký den v Opavě, a tak se snad roznesla až do Fulneka nějaká zpráva, jistě nepravdivá, neboť v potomní době o tom se nedočítáme ničeho. Nevíme však odkud klášterní poddaní brali tenkráté i před tím pivo k své potřebě do krčem dědinských.

Tomáš však také žádal biskupa, aby se u císaře přimluvil, aby klášteru prominul daně (šacunk) na dva roky. Ani toho biskup neučinil, neboť se mu vidělo, že by přímělné psaní císaře již nezastihlo v Opavě, ale také se obával, že by panovníkovi nebylo příjemné. „Ale však jiným časem to všecko býti může.“⁹⁰⁾

Zvolen byl skutečně Petr z Nisy, kterým byl klášter opatřen dobře. Nepřišel do spořádaných poměrů, ale hleděl je spořádati. Třeba byl klášter zadlužen, třeba budovy byly chatrné, bylo přece nadání na četný konvent, a řeholníků bylo málo, na poddaných dalo se také leccos shospodařiti.

Biskup pomáhal, někdy třeba jen přímělnou. Dne 11. června 1568 prosí krále Maximiliana, aby klášteru odpustil daně, neboť prý klášter před nějakým rokem vyhořel a při stavení i hospodářství jest nanejvýše opuštěn. Přimlouvá se i u nejvyššího pana kancléře království Českého, aby přímělnou svou probošta a konvent u císaře fedroval, „což v tom pro ten klášter učiniti ráčíte. Pán Buoh vám toho odplata bejti ráčí a my se rádi toho dobrým přátelstvím odměníme.“⁹¹⁾

Když r. 1568 sněm v Brně usnesl se dáti císaři donativ, půjčil naň klášteru probošt brněnský 20 dukátů, o které biskup Petra upomíná na sv. Bartoloměje r. 1568.⁹²⁾

U biskupa byl dobře zapsán, tak že ten ho užíval i k důvěrnějším

⁸⁹⁾ Kop. 8 č. 34. — ⁹⁰⁾ Kop. 8 fol. 34v.

⁹¹⁾ Kop. ad an. 1568 fol. 98, 98v. — ⁹²⁾ Kop. ad an. 1568 fol. 146.

nebo čestnějším úkonům. Když r. 1571 oženil se hradecký (u Opa-
vy) farář Blažej Sybenloth, biskup mu odňal faru a dosadil na ni
obojího práva doktora Jana Vyškovina, oficiála kostela olomouc-
kého, a probošta Petra pověřil, aby jej na faru uvedl.⁹³⁾

Uvedli jsme hned na začátku této stati, že císař Maximilián za-
kázal sbírky po klášterích na olomoucký seminář, a kterak biskup
hájil r. 1571 svého práva. K tomu se vrátil listovně dne 11. února
1572, kdy tvrdil, že nikdy ze svého práva nikým nebyl vyveden.
„K VMtiC. jakožto císaři křesťanskému a spravedlivému té po-
nížené a poddané naděje sem (začež i VCMt ve vsí poníženosti pro-
sím), že mne jako i předky mé slavné paměti při tom milostivě
zůstaviti ráčíte.“ Při tom se v listě dočítáme, že klášter v krátkých
letech několikrát dokonce vyhořel a tak netoliko sama privilegia,
ale i některé klínoty kostelní v něm pohořely a znamenitá škoda
se stala. „Také po všem křesťanstvu všudy to za právo jest, že sou
biskupové všech klášterů svých diecésí, kdež canonici regulares or-
dinis sancti Augustini sou, visitátorové.“⁹⁴⁾

Měl-li klášter prospívati, bylo třeba, aby poddaní konali své po-
vinnosti. Za probošta Jiříka Šimbergra se poddanství značně uvol-
nilo, protože nikde nebylo pořádku a kázně. Polního hospodářství
se vůbec málo dbalo. Není ani jisto, zda před r. 1570 drželi ve
vlastní správě poplužní dvory v Lukavci a v Děrném, všude jinde
dávali řeholníci pozemky v nájem. Tam nepotřebovali robot, z nichž
tedy poddané propustili za roční platy. Kdykoli vrchnosti dopou-
štěly takový výkup z roboty, vždy zůstavily si právo, zase to zru-
šiti a místo peněz uložit robotu. Návrat k starému právu býval
pak vždy bolestný a přiváděl vojnu mezi pánem a poddanými zvlá-
ště tam, kde výkup trval od starodávna. Roku 1571 probošt Petr
zaváděl nové hospodářství a žádal místo platů roboty. Hned byly
vzhůru všechny čtyři vesnice, jichž se to týkalo, Pustějov, Jílovec,
Stará Ves a Bílov. Poddaní pohnali probošta u zemského práva, ale
nepořídili. Soud rozhodl, že jsou povinni z každého lánu rolí po 4
dnech ročně orati, obilí a sena po 4 fůrách svázení, též po 4 dnech
obilí a sena hrabati, z pololánu polovici a ze čtvrti role čtvrtý díl toho
konati. Zahradníci (na Moravě podsedníky zvaní) z těch vsí všechny
pěší roboty činiti mají, jak zahradníci v Lukavci (tam a v Děrném

⁹³⁾ Kop. č. 11 fol. 90, 91.

⁹⁴⁾ Kop. 12 fol. 38.

totiž nebyly roboty poraženy na plat). Také povozem k stavení a hláskou i chozením na hony že jsou ti lidé povinni.

Míra robot, která se tu poddaným klášterským uložila, byla tehdy v zemi vůbec obvyklá. Ale poněvadž oni ani jich otcové toho nikdy nekonali, vzpírali se obtížné robotě přes to soudní rozeznání ještě dlouho.⁹⁵⁾

Kláster měl od stara řeznický či masný krám v Opavě, na který měl výsadu od opavského knížete Arnošta.⁹⁶⁾ Krám byl podle krámu křižovníků u sv. Jana. Konvent fulnecký neužíval ho sám, nýbrž pronajímal. Když propadl klášter známým nám již nepořádkům, zanedbal probošt od r. 1555 při cechmistrech řemesla řeznického v Opavě to opatřiti, aby se ze strany pronájmu pod roční plat klášteru nedála překážka. Tím se stalo, že magistrát opavský, i když se nezapomnělo na právní stav, jaký býval do nedávna, přece nechtěl držeti ruky nad klášterem. Ale probošt Petr věděl si rady. Oddal věc fundátorovi Jiříkovi Tvorkovskému z Kravař a na Raduni, komorníku knížetství opavského, který magistrátu pohrozil, že užije trestných sankcí obsažených v listě knížete Arnošta. Mohl totiž klášter anebo fundátoři opavské zatýkati a přistavovati, kdekoliv by je zastihli, kdyby konali na příkoř knížecí výsadě na masný krám. Opavští se hájili, že mají novější privilegia, než je klášterský list Arnoštův, na příklad smlouvu s knězem Kazimírem, hejtmanem Horní a Dolní Slezí.⁹⁷⁾ potvrzení krále Ludvíka II., že v Opavě nemá býti více než třiceti půldruhého řeznického krámu.⁹⁸⁾ Ale pan fundátor stál na svém a vyhrožoval městské radě obstavkami. Proto magistrát přistoupil na to, aby Hlynek z Vrbna a na Bystřici, hejtman knížetství opavského, Jan Vrbna na Hlučíně, truksas JMti císařské a Ondřej Bzenec z Markvartovic učinili smlouvu mezi Tvorkovským a jimi. Ustoupili od svého, považíce, že nadání klášterské je starší listů, kterými se hájili, a že jemu tedy přísluší starší platnost. Klášter ani nyní nebude užívati sám té jatky, ale cechmistři a mistři řemesla masařského v Opavě, a za to budou mu platiti každého roku v outerý svatodušní 4 zl.

⁹⁵⁾ Zukal, o. c. str. 310 sq. podle spisů zemského archivu opavského.

⁹⁶⁾ Nastoupil vládu po smrti knížete Viléma r. 1452.

⁹⁷⁾ Kníže Kazimír Těšínský byl za Ludvíka II. zemským hejtmanem opavským. Zukal o. c. pg. 15.

⁹⁸⁾ Zukal l. c. udává, že v Opavě mělo býti 32 masných krámů. Snad opis listiny, který máme před rukama, je chybný, neboť těžko bylo řeznické krámy dělit na polovičky.

na minci dobré, čtouc za 1 zl. 36 gr. a za groš 6 denárů bílých, a dva kameny loje hovězího přepouštěného, a to na časy budoucí bez všelijakých zástěr. Za to budou moci dotčenou jatku masařskou cechmířti a řezníci obrátiti k svému oužitku, jakž se jim bude líbiti. Kdyby některý rok tento plat anebo loj nebyl odveden, zavázal se magistrát, že k tomu přidrží cechmířti nynější nebo budoucí.⁹⁹⁾

Skoro podobný stav, jaký byl v klášteře fulneckém za probošta Jiříka Šimbergra, zachvátil za panování biskupa Tomáše Albína z Helfenberku (8. března 1574 až 10. března 1575) a snad již za jeho předchůdce Jana Grodeckého (16. července 1572 až 6. ledna 1574) také augustiniánský klášter Věch svatých v Olomouci. Tam zle hospodařil Klement Kocourek. Dluhů neplatil, nové kontrahoval, klášter opouštěl, na sobě dával zlý příklad, pro dluhy na klášter dopouštěl ležáky, „nad co záhubou větší v markrabství moravském nic býti nemůže“.

Když se o tom dověděl biskup Albín, zavolal si Kocourka na Kroměříž, předložil mu všecky jeho vejstupnosti a nařídil mu, aby probošt šternberský jej s sebou vzal do svého kláštera a tam držel, dokud by se nenapravil. Ale Kocourek vzpurně odpověděl, že „než na Šternberk pojede, radší do vězení půjde“. Biskup, jenž původně neměl úmyslu přimknouti jej kněžským vězením, dal jej do korekce, jako jiní kněží chodívají, však bez jeho ourazu a posměchu. Tam však si nepobyl, než dvě noci a den, ale vzkázal biskupovi, že raději půjde na Šternberk. Albín z Helfenburku poručil, aby jej v kočáře tam odvezli, a dal mu doprovod čtyř pacholků. Tito však byli horlivější než biskup, a dali mu pouta na nohy. O tom biskup neměl vědomosti. To pobouřilo Klementa Kocourka tak, že stěžoval si přímo císaři Maximilianovi. Tomu nebyl jasný právní poměr olomouckého kláštera ke královské komoře, a proto volal biskupa k odpovědi, jako by se vkládal do královských práv. Biskup dne 25. ledna 1575 vše císaři vysvětlil a vylíčil Klementovo hospodářství. Jednal jako visitátor a loci ordinarius, v komoru královskou v tom nic nevkračoval, nakročil toliko na osobu, „která zcestně a neřádně se chovala a toho po napomenutí nepřestávala“.¹⁰⁰⁾

⁹⁹⁾ Cópia simplex v diplomatári klášterním v zem. arch. v Brně MS 12 fol. 69. — ¹⁰⁰⁾ Kópíář nesignovaný ad an. 1575 fol. 12.

Biskup Albín záhy na to zemřel, rovněž otráven olomouckým kanovníkem Filoponem. Ale jeho smrtí věc se neskončila, nýbrž protáhla se ještě za sedisvakance, kdy biskupství spravovali administrátorové. Nevíme, kdo nařídil volbu nového probošta, zda ještě biskup, nebo již administrace, ale z volby vyšel proboštem Petr Litman z Nisy, dosavadní probošt fulnecký. Kocourek sjel si do Prahy osobně a císaři Maximilianovi II., osobně žaloval do křivd, které prý se mu dějí. Císař nařídil komisi, aby věc vyšetřila, ale rozkazu neposlal administraci do Olomouce obvyklou poštou, ale dal jej do ruky Kocourkovi, aby jej doručil do kláštera. Probošt Petr tam nebyl, nýbrž nebyv zbaven proboštství fulneckého, setrval ve svém dosavadním klášteře. Když mu došlo královské rozhodnutí, obrátil se na administrátory, co dělají? Ti mu však odpověděli, že královský mandát dosud nedošel k jich rukám. ba pochybovali, že byl vůbec vydán. Ale i kdyby byl: klášter se hrubě opouští, dluhů nikdo neplatí, ležení jdou a skrze ně veliké útraty. Protože Petr je zvolen proboštem v Olomouci, nechť se obrátí na krále, a když přijde komisařům rozkaz, zachovají se podle přání z Hradčan. Jen klášter nesmí hynouti. Poněvadž „zvolení (Petrovo) v pochybnost se uvozuje“, má aspoň pokudž té přec konec nebude, toho dbáti, aby oba konventy, fulnecký i olomoucký, dobře byly opatřeny službami božími i dobrým hospodářstvím. Kdyby bylo třeba, může přijížděti k administrátorům do Olomouce, ale residovati v klášteře Všech svatých propter litis dubium eventum nemůže.¹⁰¹⁾

Císař skutečně komisi nařídil, ale komisaři ustanovili biskupské administrátory. Ti svolali do Olomouce olomoucký konvent i probošta Petra na pátek 23. září. Nevíme, co zařídili, ale Petr zůstal proboštem ještě po celý rok 1576.¹⁰²⁾ Roku 1577 měl již klášter Všech svatých svého probošta a Petr zůstal na Fulneku. Měl však ještě nějaké závazky k Olomouci, když nic jiného, aspoň byl ru-

¹⁰¹⁾ Týž kopiář fol. 44. Dt. v Olomouci ve středu den Povýšení sv. kříže (14. září).

¹⁰²⁾ Kop. ad an. 1575 fol. 44v; kop. 14 fol. 55v, 111. V srpnu a v září biskup Jan Mezoun z Telče přimlouvá se u „probošta fulneckého“ za Martinem Kovářem, který si stěžuje do faráře ze Slatěnic, „ku kteréžto faře poddaní vaši klášterští desáteční sůce obilí dávati povinni sou“, že mu neplatí nějakého dluhu spravedlivého. Slatěnickému faráři dávali desátek poddaní kláštera Všech svatých a nikoli poddaní fulneckého proboštství.

kojmím za nového probošta za nějakou sumu peněz vladykovi Viktorinovi Petrkovskému z Peterkova. Neplatil ani klášter, ani rukojmí, pročez Petrkovský chtěl na fulneckého probošta na jarmarku v Kroměříži dáti přibíjeti listy lací. Když se o tom dověděl biskup Jan Mezoun z Telče, poručil s Petrkovským dáti rozmluviti, aby se s tím spokojil, než mu biskup dopíše. Napomenul také probošta Petra, aby jako rukojmí věřitele spokojil, aby nedopustil jakožto osoba duchovní takového posměchu, aby se mu láti mělo.¹⁰³⁾

Bylo-li právní postavení kláštera k zemi moravské nejasno králům Ferdinandovi I. a Maximilianovi II., bylo nejasno také Rudolfovi II. Ještě za života svého otce, když vymáhal po moravských klášterech půjčku, datazoval se biskupa Mezouna, jaká privilegia mají kláštery ve Žďáře, ve Fulneku a ve Šternberku, že by s jinými duchovními markrabství neměli býti srovnáni. Biskup jim dne 5. října 1576 nařídil, aby mu předložili buď originály nebo vidimusy těchto výsad a nadání v pátek po sv. Martině v Brně.¹⁰⁴⁾

Vypravovali jsme již o neshodách, které měl probošt Petr s poddanými z klášterských dědin Pustějova, Jílovce. Staré Vsi a Bílova r. 1571. Nová bouřka mu vznikla s poddanými ze Staré Vsi, když r. 1579 žádal po nich, aby robotovali více, než klášteru od roku 1571 náleželo. Novým požadavkem bylo pouze vyvážení hnoje. Poddaní utekli se k biskupovi Stanislavovi Pavlovskému z Pavlovic, který 29. listopadu 1579 napomenul probošta, aby těch chudých lidí v nic více mimo spravedlivé nepotahoval, ale ani za to, že se k němu utekli, na ně nesahal vězením. Probošt podal biskupovi zprávu, ve které odporoval dlouhé stížnosti poddaných, zastáváje správnosti a oprávněnosti svých na ně kladených požadavků. Nebylo možno jináče, než aby Pavlovský dal věc vyslyšeti na

¹⁰³⁾ Kop. 15 fol. 104. O lacích listech viz Brandl Glossarium pg. 117 až 120 (heslo „lání“).

¹⁰⁴⁾ Kop. 14 fol. 79. Ze král vymáhal půjčku (jen 960 zl.) po všech moravských klášterech, nejen po těch, které byly komorou královskou, vysvětá z Mezounova listu ze dne 24. února 1577. Kop. 15 fol. 25v—27. Žďár měl statky v Čechách i na Moravě, ale bylo-li mu výhodnějším, rád se považoval opat za českého preláta a vytahoval se z povinnosti na Moravě, ač klášter byl založen moravskými Kunštáty a většinu statků měl na Moravě. Právní poměry šternberské kanonie byly však na Hradčanech právě tak zamhleny jako fulnecké anebo kláštera Všech svatých, který byl z české Litomyšle až r. 1421 přenesen do Olomouce.

místě samém, proto napomenul poddané, aby se uspokojili až do doby, kdy biskupští vyslaní přijdou na Fulnek, aby se zatím proti proboštu poslušně chovali a bez odporu vykonávali, čím jsou povinni. Probošt odepřel státi před biskupskými komisaři a dal zprávu, že by si do poddaných více stěžovati mohl. Když pak k biskupovi přijel v květnu 1580 komorník knížetství opavského pan Jiřík Tvorkovský z Kravař, ukazoval Pavlovskému, že Kravařové jsou fundátory kláštera, a biskup už už byl na tom, že mu svěří celou věc, aby ji urovnal, ale na chvíli ještě to odložil.¹⁰⁵⁾

Za to však dopsal dne 15. května proboštovi, že Tvorkovský žádal, aby biskup poukázal klášterské poddané, aby v tomto a podobných sporech se obraceli na pány fundátory, že on chce vždy věc podle práva a spravedlnosti vyslyšeti a urovnati, nezasahuje však v jurisdikci a visitaci biskupovu. Biskup však přece se obával, aby nezadal svým právům. Dal hledati při kanceláři ve spisích svých předchůdců, ale nenalezl nijakých listin o fundačním právě pánů Tvorkovských, než jen některé věci z doby biskupa Marka, kdy Kryštof Tvorkovský se přimlouval za klášterské poddané v jich sporu s proboštem Štěpánem. Má proto Petr z Nisy vyhledati, co by se o tom mohlo při klášteře nalézti a biskupovi odeslati.¹⁰⁶⁾

Mezitím však Starovesští znova podali v Kroměříži suplikaci, k níž přiložili rozhodnutí opavského zemského soudu z r. 1571, ve které byly poddanské povinnosti přesně popsány. Stěžovali si, že probošt nechce se spokojiti robotami ve výpovědi vymezenými, a připovídali se, že znova se budou dovolávati zemského soudu. Biskup dává Petrovi Litmanovi na úvahu, jak by mu to dále od pánů soudců váženo bylo? Protože probošt považoval buřičem staroveského fojta, nařídil mu, aby se vyprodal a z klášterské poddané dědiny vystěhoval. Biskup se za něj přimlouvá, protože je již sešlý a letitý, aby jej probošt při živnosti i s manželkou a dětmi zanechal.

Probošt poslal biskupovi výpis z desk knížetství opavského a opis listu krále Vladislava daného panu Bernartovi z Žerotína na Fulnece. Tytéž listy již před tím ukázal Pavlovskému také pan Jiří

¹⁰⁵⁾ Kop. 17 fol. 110v, 239v, Kop. 18 fol. 56v. Biskup o tom už přichystal list klášterským poddaným, ale rozmysliv si jinak, neodeslal ho. V kopiáři připsal písař in margine: „Není posláno“.

¹⁰⁶⁾ Kop. 18 fol. 62.

Tvorkovský. Pavlovskému to nestačilo, proto měl probošt znova hledati, hlavně zdali se Kravařové nevzdali fundátorského práva; najde-li co, biskupovi to odeslati a vyjádřiti se, chtěl-li by Kravaře jakožto pány opravní vyznávat i a před nimi státi ve sporech s poddanými, jako je nyní se Staroveskými.¹⁰⁷⁾

Spor se vlekl po celý rok 1580. Probošt žaloval na poddané, že nechtějí vykonávat svých povinných robot, tito zase, že jsou utiskováni nad svou povinnost. Dne 19. června biskup žádostivě poručil proboštu šternberskému Frydrychovi Boříkovskému z Boříkova a nejvyššímu písaři markrabství moravského, Ctiborovi Syrakovskému z Pěrkova, aby na příští středu na noc sjeli do fulneckého kláštera a ve čtvrtek při slyšení a vážili a přivedli k místnému konci. Nařídil také rychtáři a starším ve Staré Vsi, aby se na ten den se všemi potřebami před pány najíti dali. S proboštem šternberským a nejv. písařem zemským měli se komise zúčastniti Daniel Ducius a Lukáš Laetus, kanovníci olomoučtí, vladyka Václav Bíbrštejn z Bojišova a na Prakšicích a písař manského soudu biskupova, Jiřík Kamenohorský z Kamenné Hory.

Poněvadž však biskup nechtěl si pohněvati pana Tvorkovského, dopsal mu 20. června, že sice mu slíbil, že poukáže i poddané i jich vrchnost na něj jakožto fundátora, aby jejich věc vyslyšel a rozhodl, ale jen tak, „pokudž bychom se toho jináče doptati a toho vyhledati nemohli“, či Tvorkovským přísluší takové právo. Když však se vyhledávalo v biskupské kanceláři, že olomouckým biskupům přísluší nad tím klášterem vrchnost a visitace, a také poddaní ze Staré Vsi se k biskupovi utekli jako k patronu, jak bývalo i za předešlých biskupů, nemohl postupovati jinak, než činili jeho předchůdci. Uložil tedy komisařům, aby to přivedli k dobrému místu, aby se nestala nikomu křivda.

Tvorkovský byl však uražen i pohněván. Žádal, aby komise byla odložena a obě strany poukázány na něj. Biskup měl o jich fundátorském právě pochybnosti a psal-li mu Tvorkovský rozhořčeně, i z odpovědi je cítiti duševní pobouření. „Ráčíte-li VMt spolu s panem bratrem a pány strejci svými fundátorem toho kláštera bejti a nějaké právo nad těmi poddanými klášterskými od předků svých sobě pozůstávané míti, žádné pochybnosti není, než že račte věděti,

¹⁰⁷⁾ Kop. 18 fol. 69v.

jak jeho obhajovati. Kteréhož i my VMti od osoby naší rádi přejeme a se na ně nevkládáme. Však také že jaká vrchnost nám a potomkům našim v tom klášteře náleží, od toho pustiti nemůžeme, nýbrž to jak předkové naši sobě a potomkuom našim vyhrazujeme a pozůstavujeme“. Jelikož však Pavlovským vyslaná komise věci neskoncovala, a poddaní starovesští biskupa dále nabíhali, biskup také byl zaměstnán jinými věcmi, listem z 8. září přenesl rozhodčí právo na pány Kravaře a poddaným nařídil, aby se dostavili k roku položenému jim Mikulášem, Jiříkem a Bernartem Tvorkovskými z Kravař. Odevzdal Kravařům skutečně na vyřízenou jen věci světské, ale vyhradil si ze stížnosti poddaných jeden bod, který se týkal biskupa jakožto duchovní vrchnosti.¹⁰⁸⁾

Páni Tvorkovští byli spokojeni, ale ani jim se nepodařilo spor skončiti tak, aby brzo zavládl mír. Na rozeznání došlo teprve dne 31. března 1582 přátelským snesením mezi spornými stranami. Páni fundátoři skutečně našli, že poddaní zachovali se k proboštovi neslušně, roboty podle rozhodnutí zemského soudu jim uložené vykonávati se zdráhali, z nich se vytahovali, proboštovi se protivili, k biskupu olomouckému utekli se se žalobami neslušně. Probošt Petr na přímlovu Tvorkovských i jiných pánův jim odpustil a slíbil, že jim toho nebude vzpomínati, pokud se k němu budou slušně chovati. Odpustil jim také „zasedělé“ roboty kromě podatkův,¹⁰⁹⁾ zač zase poddaní pustili od piva a platů jim zadržovaných proboštem. Poddaní však slíbili, že nadále budou se k proboštu a konventu věrně a poslušně chovati, v ničem své vrchnosti se neprotiviti, ani vejstupkův proti vrchnosti před se bráti, ale všechny roboty, platy a podatky podle vyměření soudního nálezu z r. 1571 řádně vykonávati pod průpadkem 200 zl. červených. Kdyby se ještě v něčem dopustili protivenství, takový propadek na konvent v osmi nedělích pořád zběhlých dají pod skutečným trestáním. Když pak budou voziti hnůj, probošt jim bude dávatí pivo.¹¹⁰⁾

Když se nezdařilo, aby Petr Litman stal se proboštem v Olo-

¹⁰⁸⁾ Kop. 18 fol. 96, 96v, 97, 97v, 114, 151v, 153, 169.

¹⁰⁹⁾ Podatek je polské slovo a znamená daň. V češtině, jakou se hovoří v Opavě i na Těšínsku, v moravském nářečí lašském je dosti slov polských, jak ani nemůže býti jinak při neustálém sousedském styku těchto krajů s územím kompaktně osedlým polským lidem.

¹¹⁰⁾ Diplomátář klášterský v zem. arch. v Brně, MS 156 fol. 100—102. Listinu otiskl jsem v listináři Selského Archivu roč. X. č. 103.

mouci u Všeck svatých, pomýšlel Pavlovský, že jej odškodní jinak. Roku 1580 zemřel opavský farář Blažej Siebenlot, který farářoval v Opavě od r. 1551. Za čas byl také farářem v Hradci, odkud jej biskup r. 1570 odstranil, protože se oženil. Siebenlot (sám se psal Sybenloth) přešel úplně k luteránům a biskupy Prusinovského a Grodeckého nemálo zaměstnával. Po jeho smrti katolická část opavského obyvatelstva poslala na klášter Fulnek k Petrovi z Nisy, aby byl u nich farářem. Litman jim odpověděl, že bez biskupa, jakožto svého ordinaria, nemůže se dávat v nijaké jednání. Proto Opavané obrátili se na Pavlovského oznamující mu, že Litman za svou osobu by proti tomu nebyl, biskup mu schválil, že bez něho nechtěl ničeho začínati, a povolal jej dne 21. října k sobě na Kelč na neděli příští, aby s ním mohl o tom rozmluviti. Magistrát opavský se sice s počátku stavěl proti této volbě, ale po nedlouhém zdráhání přivolil a Litmana za faráře přijal. V radě zasedali totiž vedle katolíků také luteráni, kterých tenkrát byla v Opavě většina. Litman přišel do Opavy 5. listopadu a hned podle biskupského nařízení žádal, aby z fary byli odstraněni oba luterští kaplani. Byl to počátek nového zápasu města s biskupem.¹¹¹⁾

Klášter se za opatrné a hospodárné správy Litmanovy vznášal, hospodářská bída zaviněná jeho předchůdci se obracela k jistému blahobytu. Probošt stál věrně při katolictví, také nebylo při něm mravních úhon, jakými trpěl klášter za Jiřího Šimbergra.

Ačkoli byl farářem v Opavě, zůstal Litman nadále proboštem. Jen řeholníků měl stále nedostatek. Sám Rudolf II. počal naléhati, aby se v konventě klášterním nákladem choval jistý počet alumnů pro vzdělání a rozmnožení svaté religie katolické, kteří by se tam vychovávali v umění literárním, v pobožnosti a dobrých ctnostech. Snad nešlo králi jen o dorost řádový, ale vůbec o rozmnožení katolického kleru. Pavlovský poslal poručení císařské Litmanovi uložit mu, aby se v tom poslušně zachoval a poručení císařskému dosti učinil.¹¹²⁾

Koncem května r. 1586 dokončil svou pozemskou pouť. Sotva se o tom dověděl pan Mikuláš Tvorkovský z Kravař, poslal hned

¹¹¹⁾ Kop. 18 fol. 198v. Ant. Gindely, Beiträge zur Geschichte der Zeit Kaiser Rudolf's II. pg. 37 sq. Dr. B. Navrátil, Jesuité olomoučtí, I., pg. 212 nota. O Siebenlotovi viz též Zúkal, Paměti opavské, pg. 23 sq.

¹¹²⁾ Kop. 18 fol. 262v.

na klášter dvě osoby stavu rytířského a kázal je ubytovati v klášteře. Bratři v konventě se tomu bránili a žádali, aby z kláštera vyšli. Rytíři se zdráhali. Konvent psal biskupovi, že těchto osob vůbec není na kláštere třeba. Neboť hned po smrti proboštově pozůstalost jeho opatřili, aby všecko mohlo býti náležitě dochováno do nové volby. Také při hospodářství nebylo třeba dozoru páně fundátorova, protože klášter byl opatřen ouředníkem, osobou k správě hospodářství dosti hodnou a způsobnou.

Pavlovský to viděl nerad. Klášteru se dělají zbytečné výlohy se zbytečnými opatrovníky, a klášter je přece vždy ještě chudý. Také nechápal, kam Tvorkovský tímto opatřením směřoval; snad jen na ochranu kláštera. Napsal proto 1. června 1586 panu Mikuláši, aby ty dvě osoby rytířské z kláštera ihned odvolal, ač-li tam vůbec ještě jsou. Postará se sám o to, aby nový probošt byl podle starobylých pravidel volen co nejdříve.¹¹³⁾

Z toho znova vidíme, že instituce klášterských oprávců nebyla vždy zdravou, zvláště chtěl-li býti opravní pán osobou velmi důležitou. Skutečně také netrvala vakance dlouho. Volby se vykonaly asi začátkem července, již dne 9. července vydává biskup Pavlovský list na investitu nově zvolenému proboštu Janovi z Weitersfeldu, dosud převoru v klášteře šternberském. Nový klášterní vládce byl již starší muž, v řeholi 22 roků, volen byl jednomyslně. Proboštové šternberský Frydrych Bořikovský a olomoucký Martin Trinesius uvedli jej v reálnou i skutečnou držbu proboštsví, když složil obvyklou přísahu, jejíž text koncipoval biskup.¹¹⁴⁾

Po několika letech, ve kterých na praeposituře dobře vládl Petr Litman z Nisy, nastala za nového probošta zase léta zlá.

Záhy nastal rozklad i v konventě. V neděli Misericordias Domini (1. května) 1588 měl kázati konventuál Blažej. Když již lid se sešel a čekal ve farním chrámě na kázání, Blažeje nebylo: opustil klášter. Probošt žaloval Pavlovskému. Německého kazatele potřeboval, a nyní byl klášter bez něho. Probošt žádal, aby do Fulneka přišel bratr Bartoloměj ze Šternberka. Ale bratr Blažej odešel k biskupovi na Kroměříž, kde mu Pavlovský domluvil, pohrozil trestáním, a řeholník slíbil, že se vrátí do kláštera k své povinnosti.

(Pokračování.)

¹¹³⁾ Kop. 24 fol. 140v. Kop. 23 fol. 58.

¹¹⁴⁾ Kop. 70 fol. 257—259.

Z francouzských relací o českém povstání. (1618—1622.)

Z francouzských archivů podává P. Augustin Neumann, O. S. A.
Úvodní stať zpracoval Jan Tenora.

(Pokračování.)

87.

Ludvík XIII. král francouzský k vídeňské legaci.
*Ambice Maxmiliána, vévody bavorského. — Pletichy španělského
vyslance. — Francie žádána o pomoc. Nutnost francouzského pro-
střednictví pro případ porážky Čech a Uher.*

Srpen, 31, 1620, Poitier.

(Bibliothèque Nationale, Ms. français, 3972, fol. 155b—157a.)

[Copie de la lettre du roy a Messieurs les ambassadeurs du
dernier jour d'Aoust, 1620, receue a Vienne par Monsieur le Vi-
dasme de Normandie, le 20. Septembre suivant.]

Mon cousin et Monsieur de Bethune et de Preaux, j'ay veu au
long par Vostre lettre du 7e du ce mois receue le XXIe, ce qui c'est
passé en Vostre premiere audience avec l'empereur, et depuis par
communication avec ceux de son conseil qu'il vous a deputez,
lesquels ce sont mis en debvoir de justifier et desduire sa cause
et ses droicts, et a quoy vous avez respondu avec bonnes raisons
et selon mes intentions par ou il est a craindre que puisant leurs
conseilz de l'ambassadeur d'Espagne taut interessé en ces Affaires,
le publicq ne recueille sy tost le fruict qui est desiré, et que ie pour-
chasse par le grand profict qu'il tire du maniment des derniers
ce que ie voy advenir souvent aux affaires d'Espagne ou la passion
et l'intheresse des ministres musent grandement aux occurences ge-
nerales. D'ailleurs ie recognois, comme ie m'en suis desja apperceu
cy devant qu'il a telle ialouzie que ie prenne trop de part en ces
occasions que cela luy faict faire des choses contraires au service
et benefice qu'il doibt desirer et moyenner pour son Maistre, de
quoy il sera blasmé et ne luy acquerrera honneur par les pontilles
qu'il a ia apportées en ce qui est de Vous faire le visite accoustumée.
mais les sages et affectionnez au bien du publicq qui n'ont autres
intentions que de servir a la gloire de Dieu et au repos de la chres-
tiente postposent volontiers ou il ne s'agist de leur dignité telles

considerations frivoles a un bien essentiel et solide. Je suis de ceux la ou il ne va de la reputation de mon nom et rang de poursuivre ma pointe avec droicture et vigilance, car outre la benediction que en vient du ciel la louange du monde ny deffault iamais la vérité et sincerité ayant tousjours tost ou tart leur prix, car ilz ont beau vouloir ravalez l'avantage que j'ay desja acquis en ces affaires. Chacun a veu et sceu ce que vous avez opere et profite a leur propre benefice au dernier traicté d'Ulm par l'entremise de mon nom royal en ayant resenty aussy tost l'effect par devoir auquel s'est mis le duc de Baviere de se rendre Maistre pour l'empereur de la haulte Autriche apres estre delivré de la proximité et ialouzie des forces des princes de l'„Union“, de plus il fallu contrainct par la necessité des affaires et de mon intervention quelque déplaisir que face paroistre ledict ambassadeur d'Espagne qu'il ayt donné conseil de nous recercher pour l'envoy d'aucun des vostres et de vostre part vers l'electeur palatin et le prince de Transsilvanye, chose sy notoire et publicque, ores, qu'il ayent dessein de diminuer ma creance et reputation qu'ilz ne peuvent empescher par telles apparances et effects qu'il ne m'en revienne un grand avantage de quoy il nous fault attendre la responce et l'evenement pour veoir quelle sera la disposition de l'un et l'autre prince qui seront sagement conseillez en l'estat que sont leurs affaires et celui auquel se trouve l'empereur fortiffie encore de la puissance du duc de Baviere et de la „Ligue“ catholicque comme de la diversion que pourra faire de son costé le marquis de Spinola d'entendre a un accord estant plus tost a craindre maintenant, veu le langage de deux de l'empereur et leur plus apparente prosperité qu'il s'y rende plus difficile avec ce que la durée de la guerre est utile par dela a ceux qui agissent de la part du roy d'Espagne.

Et quant au secours par moy promis duquel ilz vous out faict resouvenir, vous avez eu bonne response a faire, comme aussy vous n'y avez rien obmis sur le subject du dernier mouvement . . .

Vous n'oubliez aussy a représenter au besoing aux conseillers de l'empereur pour les rendre plus disposez a un accomodement en cas qu'ilz s'y monstrent renitens par les derniers exploits d'armes assez heureux que sy une fois l'electeur palatin et ledict Transilvain se voyent desesperez de la paix que non seulement ilz auront recours a ceux de leur religion, mais aussy recercheront tous autres

moyens proches et esloignez pour fortiffier leur party et rendre leur cause plausible, ce qui pourroit possible tourner aux blasmes et prejudice de l'empereur d'avoir mesprisé les ouvertures d'accord qui luy auroient esté faictes a temps...

Escrit a Prictiers, le dernier jour d'Aoust, 1620.

[Signé „Louis“, et plus bas: „Brulard“.]

Ambassade, 274n.

88.

P u y s i e u x k v í d e ň s k é l e g a c i .

Kurfiršt saský proti Čechám. Záchranou Bedřicha Falckého jest útěk z Čech.

Srpen, 31, 1620, Poitiers.

(Bibliothèque Nationale, Ms. Français, 3972, fol. 158a.)

... Si l'electeur de Saxe employe ses forces contre la Boheme que tout cela ioue ensemble, les protestans et surtout le palatin sentiront a leur dommage ce qui leur a esté predict et a quoy les mauvais conseilz les auront engagez d'ou le plus tost qu'ilz pourront sortir. L'estime que c'est pour eux le meilleur, car apres il ne sera pas aysé de chenir(sic) de l'empereur et des siens quand ilz auront faict progres.

Ambassade, 278.

89.

T i l l i e r e s k p. z P u i s s i e u x .

Puritáni rozzlobeni na krále Jakuba I. Neúspěchy Bedřichovy upevňují králův indiferentismus. Bedřichovi nekyně z Anglie záchrana.

Září, 6, 1620, Londýn.

(Bibliothèque Nationale, Ms. Français, 15988, fol. 506b—507a.)

... ce qui semble les* irriter encores contre ce roy,** cecy n'estant qu'en ymagination, mais qu'ilz jeignent au peu de satisfaction, qu'ilz en recoivent aux affaires d'Allemagne, s'assurant bien, qu'il n'en fera plus pour les Huguenotz de France que pour l'electeur. L'on ne m'en a point encores parlé, si on le fait, ce que j'auray a

* Puritáni,

** Jakub I.

respondre. Il semble, que plus les affaires bastent mal pour l'electeur palatin, que ce roy s'y rende plus indifferend, ce qu'il fait par son humeur ennemie du soin et d'ouyr parler d'affaires qui luy desplaient, comme aussy de crainte, que si l'Espagne avoit le dessin qu'elle ne voulust user de revanche qui est un proceder tout a fait honteux, dont il ne peult que rapporter du blasme et l'estime de n'avoir nul courage, ny naturel et aucun avantage vers l'Espagne, laquelle jugera bien ce qu'il aura fait, n'aura pas esté par amour, mais par crainte, et aussy pour ne sentir des maximes, dont il s'est servy tant de temps, qui sont de fuir toutes sortes d'occasions qui peuvent directement ou indirectement troubler son repos, lequel il ne croit de pouvoir conserver, s'il se declaroit pour l'electeur palatin, et ainsy j'estime que, si les secours mediocres, qu'il a envoyés et qu'il luy peult en voyer de temps en temps sans s'incomoder en ses plaisirs et en sa bourse, ne le peuvent sauver en ses affaires de Boheme. Il aymera mieux, qu'il la perde, car pour son pais hereditaire il croid asseurement, qu'il ne court point de fortune, et quant il en courroit, je croy, qu'il choisiroit plus tost que tout se perdist que se declarer.

Le mariage du prince de Valles est tousjours en mesme estat, mais semble, qu'il est né depuis peu des occurances qui le peuvent faciliter. Toutes fois je ne les croy pas assez fortes pour l'achever, dont l'une est, que le marquis de Bouquinquam (sic) porte tout a fait de ce costé la pour son interest, lequel luy a esté remonstré par le comte d'Arondel et le milord Digby, qui ont encores les leurs, et n'est autre que pour s'opposer au party des Puritains, qui luy ont juré la guerre, et semble en ceste occasion, qu'ilz ayent pris Madame la princesse palatine pour leur chef, et aussy volontiers, qu'ilz feroient en tout autre, s'ilz pouvoient ou osoient ce qui seroit de consideration mediocre d'autant, que ce roy en pareilles affaires ne se laisse pas manier audict marquis, duquel il scait bien discerner les interest[s] d'avec ceux de son Estat, mais joint avec la jalousie que le prince de Valles a pris de sa soeur et de l'electeur palatin. Je trouve, que tout assemblé est de consideration pour cedit mariage d'Espagne, duquel peult ledict S. prince se vouldra servir pour abattre le party Puritain, qui jettent leur vœue sur madame la princesse palatine pour estre leur reyne, mesmes quelque maladviséz en ont parole librement.

Z pamětního spisu Jana Fridricha, vévody württemberského legaci francouzské a daného císaři Ferdinandovi II.

Proší, by Francouzi ujistili císaře jeho loyálností. Opustí Čechy a dají průchod armádě Spinolově, budou-li ušetřeni.

(Bibliothèque Nationale, Ms. 3972, fol. 143a-b.)

[Copie des propositions de Monsieur le duc de Wirtemberg dont copie a esté présentée a l'empereur le VIIe Septembre, 1620.]

Monsieur le duc de Wirtemberg ayant appris que l'on luy avoit rendu quelques mauvais offices vers Sa Majesté imperiale, a envoyé son secretaire vers messieurs les ambassadeurs du roy de France a Vienne pour les prier de continuer a Sadicte Majesté imperiale les assurances qu'il leur avoit données de son affection a son tres humble service lors qu'ilz estoient a Ulme, et qu'il avoit esté recordé de la part de l'archidue Leopold de se departir de la ligue en laquelle il estoit entré avec les autres princes unis d'Allemagne, mais qu'il supplioit Sa Majesté imperiale de ne desirer rien de luy contre son honneur et le service de Sadicte Majesté. Prioit aussy lesdicts sieurs ambassadeurs de vonloir considerer l'estat auquel se trouvoit l'Allemagne par l'entrée de marquis Spinola avec son armée qui obligerait tous les princes unys s'il entreopposoit quelque chose contre eux ou leurs estats de s'unir et joindre avec les royaumes de Boheme, Hongrie provin(h)ces incorporees pour ne souffrir l'oppression des armées estrangeres, ce que iusques icy ilz n'avoient voulu faire. mais qu'il s'asseuroit que sy Sa Majesté imperiale se vouloit contenter de faire passer ledict marquis Spinola par l'Allemagne pour s'en servir en Bohême sans entreprendre contre les estats et villes des dicts princes de l'„Union“, iceux princes donneroient passage libre audict marquis Spinola et a ses troupes. et cela d'autre part donnera occasion aus dicts princes de l'„Union“ de ne se point enmesler aux affaires de Boheme, avec lesquels ilz n'ont rien de commun, et mettroit la paix et le repos en coute la Germanie . . .

Ambassade, 258.

List vídeňské legace francouzské ke králi.

Poslání krále anglického k císaři. Nesouhlas s Bedřichem Falckým. Prostředkování Anglie a Francie mezi Ferdinandem II. a Bedřichem Falckým. List vévody würtemberského. Spor vévody bavorského Maxmilian s hr. Bukvojem. Anhalt u Znojma.

Září, 9, 1620, Vídeň.

(Bibliothèque Nationale, Ms. Français, 3972, fol. 143b—147b.)

[Copie de la lettre écrite au roy par messieurs les ambassadeurs le IX Septembre, 1620, envoyée ledict iour par l'ordre de Bruxelles.]

Sire,

L'heureux succez de Vos iustes armes ayant donné la paix a ses subjectz et en mesme temps porté sy hault la reputation de Vostre Majesté et les effects de Vostre genereuse prudence parmy les nations estrangeres que chacune en admiration de Vostre vertu toutes a l'enemy ont tesmoigné avoir eu contentement de ce qui en est succeddé. Mais, Sire, sur tous ceux ausquelz nous en avons peu faire part, pas un n'a receu ceste nouvelle avec plus de ressentiment que l'empereur, auquel apres luy avoir dict ce que nous iugions a propos et semblable aux commandements qu'en avons receuz de Vostre Majesté. Sa responce a esté qu'il n'y en avoit point qui fut sy interessé dans vos intherrests que luy, les quelz il souhaittoit estre tous iours accompagnez avec tel heur que sy estoit pour luy mesme et aus quelz il estoit obligé tant a cause de la proximité de sang qu'il a avec Vostre Majesté, que par ce que de vos avantage[s] il espert et s'asseure d'augmenter les siens. et que de vos victoires il en attendroit toute sa bonne fortune, se iectant immediatement et avec paroles fortes et essentielles sur les promesses qu'il dict luy avoit esté faictes par Vostre Majesté pour son secours tant par le retour de ceux qu'il a envoyez vers Vostre Majesté, que par la charge qu'en a eue Monsieur de Baugy, que maintenant le temps y estoit sy favorable qu'il croyoit que sans delay Vostre Majesté l'obligeroit de son secours sur cela, Sire. nous ne l'ostasmes, pas de l'esperance, mais bien luy representasmes, que quoy Vostre Majesté

en consideration de la reyne, Vostre mere, et pour soulager vos peuples des ruynes qu'opportoint les guerres civiles...

Nous changeasmes ce discours en celuy de l'arrivée de l'ambassadeur d'Angleterre et des choses qu'il avoit a negotier icy. Sa Majesté imperialle avec toute sorte de franchise nous donna cognoissance veritable de ce que ledict ambassadeur luy avoit proposé a l'audience première, qu'il eust vendredy dernier qui estoit ce que nous avions appris dudict ambassadeur lors que l'alasmes visiter, et qu'il avoit divisé ses propositions en deux poinct et subdivisé en six chefs.

Les trois premiers que voulant prendre confiance avec l'empereur, il luy avoit protesté que le roy son Maistre n'avoit iamais eu part aux affaires de Boheme.

Le second que son filz, l'electeur palatin, ne luy avoit rien communiqué devant son election, comme il est aysé, ce disoit il a juger puis que iusques icy son Maistre n'a point voulu donner audict electeur en particulier, ny en general le tiltre du roy, ny mesme souffert qu'aux prieres publiques et presches. Il fust nommé autre qu'electeur.

Le troixiesme, que le roy de la Grande Bretagne avoit tousiours esté neutre tant aux paroles qu'aux effects sans luy avoir donné assistance, ny d'hommes, ny d'argent.

Des autres trois propositions:

La première estoit en la supplication, qu'il avoit faicte a l'empereur de luy dire s'il se contenteroit d'entrer en voye d'accord selon les moyens qui en seroient trouvez par l'entremise de Vostre Majesté et du roy, Son Majesté, adioustant que sy l'empereur pretendoit que les choses de Boheme feussent entierement remises en leur premier estat, nostre sejour et le sien seroient icy inutiles, et l'entremise de Vostre Majesté et de Son Majesté de mesme.

Le second qu'il pleust a Sa Majesté imperialle de leur faire informer de l'estat des affaires, et

Le dernier ou nous croyons que toute sa passion a esté de proposer une suspension d'armes et faire tenir les chemins libres et ouvertes d'icy a Prague pour faciliter et avancer la negociation. Mais encore que ledict ambassadeur ce soit persuadé comme il nous a faict cognoistre que l'empereur avoit eu agreable toutes ses propositions, toutesfois les paroles que l'empereur nous a dictes ne

nous tesmoignent rien moins que cela du mesme pouvons assurer Vostre Majesté qu'au regard des franchises dont il use avec nous.

Ledict ambassadeur est tenu tres suspect en son endroict et croyons asseurement que les propositions ne seront point receues. sy ce n'est que la ialouzie d'Espagne agissant le naturel de l'empereur nesoit changé.

Ledict ambassadeur Woton nous a assurez que le roy de la Grande Bretagne comme tous les princes se ressentoient grandement obligez a Vostre Majesté de l'accord qui s'estoit passé a Ulme attribuant a ceste paix la conservation du Palatinat de facon que l'heure n'est pas petit d'avoir un mesme subject contenté deux partis differendz; lesquelz veritablement en ont receu chacun a son esgard advantage en leurs affaires et par ce que de toutes ces propositions l'empereur desirant en avoir un memoire par escrit. Ledict ambassadeur l'ayant promis et n'y ayant encore satisfait; nous avons appris de la bouche de l'empereur qu'il a une mauvaise satisfaction de ce retardement vers lequel nous avons esté obligez d'aller sur ce que le duc de Wirtemberg nous ayant envoyé un de ses secretaires avec une lettre dont nous envoyons coppie a Monsieur de Puysieux.

La creance consistoit en trois poinets. Le premier, qu'ayants esté faictes quelques mauvaises offices audict duc envers l'empereur, il nous prioit de vouloir tesmoigner a l'empereur comme il estoit serviteur, et que sy il ne se separoit de l'„Union“ quoy qu'il en eust esté semond par l'archiduc il croyoit pour cela n'offencer Sa Majesté imperiale, laquelle il s'asseuroit ne vouloir desirer rien contre son honneur, ioinct qu'il pourroit le mieux servir en demonstrant dans ladicte „Unyon“ comme il protestoit le vouloir faire aux occasions qui s'offriroient.

Le second. que sy l'empereur desiroit que le marquis de Spinola passast avec ses forces en Boheme, il s'asseuroit que les princes unis en permettroient le passage a condition que ledict marquis Spinola n'entreprise rien dans l'Empire et que ce seroit donner grande occasion aux princes unis de ne se point en mesler pour user de ses termes aux affaires de Boheme et de Hongrie, ce que iusques icy ilz n'avoient point faict et a quoy ilz seroient contraincts et de se ralier avec les estats dudict Boheme et provinces incorporées. voire mesme avec Gabor et tous ceux qui pourroient les assister

contre une forte puissante et estrangere qui convient contre les constitutions de l'Empire fondre au milieu de leurs estats et la ruyne generale de leurs privileges et de toutes leurs possessions.

Le troisieme poinct...

L'empereur voulust sur tout ce que dessus avoir temps d'en deliberer et pour cet effet nous demanda un memoire des trois poincts, ce que luy ayant este baillé le iour mesme, toutesfois nous en attendons encore la response, et par ce, Sire, que nous iugeons de vostre service que Vostre Majesté sache en quelle consideration le roy de la Grande Bretaigne est parmy ces princes unis. Nous luy dirons comme cedict secretaire n'avoit l'ordre ny aulcunes charges pour son ambassadeur, lequel toutesfois, nous fusmes d'avis, qu'il vist pour comprendre s'il approuveroit les propositions dudict Wirtemberg. Mais, au contraire, il s'esmeut de façon qu'il dist que c'estoit une grande lascheté de laisser passer le Spinola, et que c'estoit perdre l'electeur et toute la Boheme, que d'offrir ce passage. Nous avons aussy appris par ledict secretaire que les Anglois ioincts avec le prince d'Orange ne sont en nombre que de deux mil hommes lesquelz ne font pas mine de vouloir venir sans ledict prince d'Orange pour s'opposer a Spinola. Et a quoy il est empesche par Dom. Conis de Velasque, lequel avec toutes les troupes du Pay Bas est a Vezel.

Quand a Bethleem nous n'en avons receu encores aulcunes nouvelles quoy qu'il ayt envoyé icy tesmoigner a l'empereur qu'il estoit prest a rentrer en traicté, et qu'ayant esté accepté, Sa Majesté imperiale envoie demain des deputez a Edenbourg* pour y convenir d'un lieu pour traicter avec ceux de Bethleem lequel est a Neuhausse (sic) esloigné de quatre journées d'icy.

Du costé du prince d'Anhalt nous n'en avons aussy receu aucunes nouvelles, avec lequel est maintenant ioinct le Mansfeld qui a quelques quatre mil hommes de pied et mil chevaux, mais ses forces quelles soient de vingt mil hommes ne sont toutesfois bastantes pour soustenir celles de l'empereur, car le duc de Baviere ayant voulu estre chef general, le comte de Buquoy quoy qu'a regret a este contrainct de se joindre audict duc de façon qu[e] ces deux armées ensemble font en nombre de vingt cinq mil hommes de

* Recte: Eggenburg.

pied et de plus de huict mil chevaux sans six mil hommes de pied et mil chevaux que l'evesque de Wisbourg envoie au secours dudict empereur, lesquels prennent le Danube a Stroben pour estre dans le vingt ioincts a l'armée. Et par ce, Sire, que plus en ce pais qu'en autre lieu il est bien difficile de pouvoir juger des evenement de la guerre laquelle se faict icy plus par courses (!) de ravages que par grands combats de campagne ou de sieges qui obligent ordinairement aux batailles. Nous croirions de beaucoup faillir sy nous voullions pour chose certaine dire a Vostre Majesté ce que deviendront de sy grandes troupes a la veue des unes des autres en pais facile et ouvert. Toutesfois sy par les apparences humaines l'on peut donner quelque cognoissance de l'advenir, il est a croire que le prince d'Anhalt ayant pris ces quartiers en lieu d'ou il a le devriere libre retranché son camp dans lequel peut tenir toute son armée ou il faudra que l'armée de l'empereur entre la riviere de Theis* et le camp dudict prince d'Anhalt, ou que l'attaquant a coups de canon dans sesdicts quartiers, il hazard le combat avec un grand desavantage. Pour le premier la difficulté des vivres, pour l'empereur l'end[r]oit empescher, parce que a la teste de la riviere y ayant la ville de Z(e)na[i]m Anhalt logeant troupes suffizantes, il empeschera que les vivres du costé de la Boheme et de la Moravie ne puissent venir a ladicte armée, et de l'autré estant entre Crems et ladicte armée l'empereur ne pourra estre secouru de vivres d'aucun lieu, mais aussy le prince d'Anhalt ayant le passage bouché du costé de ladicte Boheme et Moravie par l'assiette du camp de l'empereur. Il est impossible qu'il puisse subsciter plus de six ou huict jours d'ou il s'ensuit qu'estant contrainct de desloger en presence, sy les autres le chargent avec resolution d'estre de faicte est infaillible les retraicter portant cela que la crainte et l'espouvante s'y met facilement. Je croy, Sire, que dans ce mois l'issue d'une facon ou d'autre en apprendra la verité de laquelle Vostre Majesté sera aussy tost advertie louant cependant la bonté divine de ce qu'il luy a pleu accompagner Vostre valeur et Vostre conduite de sa grace, laquelle nous ne asseurons iamais d'imploier pour la conservation de sa personne, la prosperité de ses affaires et l'heureux accomplissement de tous desirs. estans de Vostre Majesté.

* Thaya (Dyje).

Sire,

Tres humbles, tres obeissants
et tres fidelles subjectz et serviteurs.

A Vienne, ce IXe Septembre, 1620.

(Pokračování.)

Drobné zprávy.

Československé dějiny církevní potřebují nutně naléztí ustálené své středisko. Dosavadní práce nijak nestačí, aby dodaly materiál k vyličení aspoň některých úseků dějinných a tím méně k vyličení celých dějin. Proto vítáme rádi v tomto směru důležitý začátek, který podniká Společnost přátel starožitností čsl. v Praze akcí prof. Jos. Pelikána (Vršovice, Třebízského 3) k založení odboru pro pěstování církevních dějin čsl. Zamýšlený odbor skládati se bude z odborných historiků, filologů, archivářů, architektů a pod., aby pro každý případ byl tu odborník, ať jde o dějiny vlastní či církevní právo, umění neb záhadu filologickou. Po ustavení odboru prvním bodem programu jest soustavný výzkum a soupis církevních archivů, aby získán byl přehled a základ pro práci monografickou a vydavatelskou. Účast na práci přislíbili naši přední pracovníci z řad historiků i z kruhů církevních. Členové odboru jsou zároveň členy Společnosti. — Není pochyby, že akce označená vyžádá si mnoho práce a úsilí a jistě všemi dobrými lidmi bude podporována. Členům našim naskýtá se možnost aktivní práce. O informace napište si prof. Pelikánovi.

*

Dějepisec Pastor Vatikánu. Vdova velkého historika papežství darovala Sv. Otcí „Památkovou skříň Ludvíka Pastora“, která pro svůj obsah bude skutečným obohacením pokladů vatikánských a zároveň nejlepším pomníkem Pastorovým. Ve středu skříňe je velkolepá busta Pastora od Ambrosiho a seznam jeho nejvyšších vyznamenání. Dále obsahuje skříň veškeré jeho spisy v původním vydání i v překladech, sbírku jeho časopiseckých příspěvků, značnou část manuskriptů tištěných děl, přednášek, pojednání o jednotlivých svazcích „Dějin papežů“ jakož i jiných četných publikací. Připojena jsou také ocenění osobnosti Pastorovy, která vyšla před i po jeho smrti. Ke všemu tomu přistupuje nesmírný počet dopisů a deníkových poznámek. Je tu 12.000 dopisů adresovaných Pastorovi a 3.500 dopisů jím psaných. Sbírkou obsahuje korespondenci Pastorovu s jeho manželkou, Janssenem, Jakubem Burkhardtem, De Rossim, Alexandrem Baumgartnerem a j. Deníky počínají dobou, kdy začal studovati a končí téměř na prahu smrti obsahující 27 svazků. O jeho nesmírných úspěších svědčí sbírka papežských breve, doktorských diplomů, diplomů akademií vědeckých, uznání a řádů atd. Mramorová socha zvěčňuje ve službách ducha neumdlévající ruku Pastorovu. — Tato vědecky cenná památka našla umístění v galerii Urbana VIII. Bartůněk.

Závišův kříž. Vyšebrodský klášter, skvělý dokument rožmberské slávy a zbožnosti, děkuje své odstředivé poloze v jižním výběžku Čech, že dosud trvá a že mohl uchovati některé vzácné kusy staročeského umění. V jeho obrazárně je výborně zastoupena staročeská malířská škola a o jeho nádherném zlatnickém díle Závišova kříže vydala právě krásnou knihu Archeologická komise při České akademii věd a umění jako prvé číslo sbírky Monografií o českém umění. Kniha (za 100 Kč) je nádherně vypravena a přiložených 48 obrazů velmi dobře projevuje i detaily skvostné středověké práce zlatnické. Kříž se nazývá Závišův podle dárce Záviše z Falkenštejna, známého člena rodu Vítkoviců, o němž básník Hilbert napsal velké drama. Dárce mohla být jen osobnost význačného působení. Záviš byl hlavou Vítkoviců, odpůrce Přemysla Otakara II., manžel jeho vdovy Kunhuty uherské, posléze roku 1290 popraven před hradem Hlubokou. Darování Závišovo je ověřeno starými zápisy. Je možný předpoklad, že Záviš obdržel skvost od své královské choti; je to kříž procesionální, původně zamontovaný do vysoké žerdi, a nynější jeho podstavec je pozdější barokový. Badání, jehož výsledky jsou uloženy v bohatě vypravené knize, se účastnil prof. Dr. Karel Chytil, jenž důkladně popsal ikonografii kříže. Ikonografii nazýváme v dějepisně uměleckém badání popis vyvoje tvarů, v tomto případě kříže, u světců se popisují odznaky jich, kdy vznikly a případně jak se měnily. U Závišova kříže budí pozornost jeho tvar, neboť je to kříž nyní zvaný patriarchální s dvojím podélným břevnem a prof. Chytil, náš přední znatel ikonografie, shledal vše, co známo o vývoji zobrazení kříže. Vyšebrodskou památkou samou zabývá se Dr. Antonín Friedl, stať o emailch památky je napsána podle úsudků zemřelého ruského učenice Nikodéma P. Kondakova a pojednání o drahokamech napsal profesor mineralogie na Karlově universitě Dr. František Slavík. Kříž vlastně je relikviářem pro částechku z kříže Kristova, a to vysvětluje jeho nádheru. Některé jeho ozdoby byly asi provedeny pro jiný účel a pak použity pro kříž. Ramena vybíhají v listy gotických lilií; podklad je dřevo, na němž připevněn zlatý plech, jenž je plně kryje. Na hladkém plechu namontovány krásné zlaté filigránové ozdoby. Přední strana chová v sobě ostatek sv. kříže s krucifixem a je ozdobena drahokamy, z nichž je 15 modrých, 10 fialových, 14 červených a jsou to odstíny indického korundu asi z ostrova Ceylonu. Na zadní straně je 10 modrých. Mimo to na přední straně zasazeno 12 zelených berylů. Na zadní straně přimontovány emaily okrouhlé i čtverečné a prof. Kondakov přiřkl 5 ze 6 okrouhlých emailů stejnému údobí ve stol. 12. a naproti tomu tři čtverečné smalty nejsou stejného data a možno je klást vznikem i do 13. století. Relikviář jest skvělá práce a možno ji nazvat až pohádkovou, jako životní příběhy jejího dárce. Je to výmluvný svědek úcty našich předků k sv. ostatkům i k předmětům umělecké kultury. Sám prof. Chytil přiznává, že vydáním této knihy nejsou odstraněny všechny záhady a domysly o tomto zlatnickém klenotu. Právem se pomýšlí na středoevropský a nikoli byzantský původ. Klášteru patří dík za uchování vzácné památky až k dnešním dobám!

V. H.

Pátrání po prvním křesťanském chrámu na Slovensku. Státní archeologický ústav skončil rozsáhlé výzkumy a vykopávky na hradě v Nitře. Účelem vykopávek bylo zjistiti oprávněnost domněnky, že část stavitelsky památného chrámu pochází z historického chrámu Pribinova, vybudovaného tu v 9. století. Pro rok 1933 připraveny jsou v Nitře velké oslavy tisícstoletého výročí tohoto nejstaršího chrámu na Slovensku a vykopávky měly historická fakta doložiti archeologickými nálezy. Archeologické badání v Nitře, které vedl dr. Böhm, přineslo mnohé zajímavé výsledky a nálezy, leč v hlavním směru byl jeho

výsledek negativní. Zjistilo se, že údajná část chrámu je pozdější přístavek z 13. století, historicky i stavitelsky sice cenná a památná, leč rozhodně mladší a ne z původní stavby Pribinovy. Stopy původní stavby z 9. století byly již patrně průběhem staletí zcela zahlazeny. Negativní výsledek archeologického badání neznamená však nikterak popření nebo zeslabení fakta historicky nesporně zjištěného o existenci památného prvního chrámu na Slovensku.

Hroby staré 4.000 let. V bezprostřední blízkosti Mladé Boleslavě bylo objeveno pohřebiště, o jehož stáří tvrdí odborníci, že jde o hroby staré asi 4000 let. Hroby se našly při dobývání písku pro stavbu silnice na poli rolníka J. Seidla nedaleko Řepova do Mladé Boleslavě ve hloubce asi půl metru pod povrchem země. Dělníci při kopání přišli na černé kopečky hlíny, jež se jim zdály podezřelé a proto oznámili nález mladoboleslavskému museu. To vyslalo na místo kandidáta filosofie R. Turka, za jehož řízení pak hroby odborně byly odhalovány. Celkem se přišlo na tři hroby, ve kterých nalezeny kostry skrčenců z doby unětické, asi 200 let před Kristem. Mimo to nalezeny v hrobech obětiny, osm popelnic, úlomky nádob, jehlice, bronzová sekyrka, kroužky, sloužící jako prsteny a dva ozdobné předměty z jantaru. Všechny předměty i s kostrami byly převezeny do mladoboleslavského musea. O nález byl uvědomen státní ústav archeologický v Praze, pod jehož záštitou se nyní bude ve vykopávkách pokračovati.

Literatura.

Břevnov, první klášter černých benediktinů na půdě slovanské. Vydaná péčí mnichů břevnovských a nadšených přátel kláštera na svátek sv. Vojtěcha, partona české země, 23. dubna 1931. V Praze 1931. — Cyrilometodějská knihtiskárna V. Kotrba. Nákladem vlastním. 8°, stran 95.

R. 1929 byla konána významná oslava památky založení kláštera Monte Cassino před 1400 lety. Z nařízení opata broumovského kláštera benediktinského dr. Dominika Prokopa byla sepsána v Broumově německá brožurka „Život benediktinů“, kde byly sebrány některé podrobnosti, týkající se kláštera v Broumově a v Břevnově. Česky bylo o řádu sv. Benedikta vydáno několik málo spisků, které jsou většinou rozebrány; prameny k dějinám českých benediktinů jsou uveřejněny v knihách odborných nebo německých. Proto hořejší spisek vzal si za úkol upozorniti na trvání kláštera sv. Markéty v Břevnově, má býti obrazem úcty řeholníků tohoto kláštera k předkům. Sídla benediktinů jsou náboženskými středisky nesčetných generací.

Svatý Vojtěch, biskup český, přivedl z opatství sv. Bonifáce a Alexia v Římě, kde r. 990 vykonal slavné sliby po složení biskupské hodnosti, když se vrací opět na biskupský stolec v Čechách, r. 991 dvanáct benediktinských mnichů a založil v Břevnově klášter benediktinský. Papež Jan XI. potvrdil klášter a povýšil jej na arcioopatství a na hlavu všech budoucích klášterů tohoto řádu v Čechách, udělil opatům právo pontifikalii a určil jim první místo po biskupu pražském. Prvním opatem byl sv. Anastazius, kterého někteří ztotožňují s Radlou, přítelem a snad vychovatelem sv. Vojtěcha. Sv. Vojtěch nalézal v klášteře tomto útěchu, když jeho apoštolské dílo se mu nedařilo tak rychle, jak si přál.

Sv. Anastazius, první opat břevnovský, po druhém odchodu sv. Vojtěcha z Čech odebral se na Slovensko, kde pomáhal osazovati Sobor u Nitry, nyní úplně v rozvalinách, a pak do Polska, kde prý byl prvním

opatem v Třemešné, a pak do Uher, kde se stal prvním opatem na Hoře sv. Martina, kterýžto klášter dosud trvá jako arcioopatství, a později stal se buď prvním arcibiskupem ostruhomským nebo biskupem kaločským.

R. 996 byl zvolen Jeronym za druhého opata za časů klidnějších. Řád benediktinský rychle v Čechách zdomácněl a břevnovský klášter nabýval mocného vlivu na domácí kněžstvo. Podle domácí tradice klášterní vykonal sv. Prokop, kněz slovanský, slavné sliby do rukou opata Jeronyma. Třetím opatem byl Řehoř, muž pověsti světece, čtvrtým pak Arsenius.

Vévoda český Břetislav I. získal na válečné výpravě do Polska ostatky sv. Vojtěcha, sv. Radima a sv. Pěti bratří a uložil je s biskupem pražským Šebířem, benediktinem břevnovským, v chrámu u sv. Víta v Praze a ve Staré Boleslavi.

Za pátého opata břevnovského Menráda zbudoval kníže Břetislav v Břevnově nový, velký chrám ke cti sv. Vojtěcha. Dřívější opatský kostel sv. Benedikta, Alexia a Bonifáce stal se chrámem farním.

Kníže Břetislav I. založil k počtě sv. Vintíře v Rajhradě proboštství benediktinské r. 1048.

Znameníť je opat Neplach, zemřelý r. 1371, rádce císaře Karla IV. a arcibiskupa Arnošta z Pardubic, spisovatel slavné české kroniky.

Za opata Martina I. byl do Břevnova přivezen ostatek sv. panny Markéty, jehož se zmocnilo české vojsko v maďarském táboře po vítězné bitvě u Kressenbrunn. Klášter Břevnov byl zničen a vypálen divokými hordami Kumánů.

19. opat Pavel I. (1290—1332) zvelebil značně a rozšířil klášter, takže v něm až do zničení vojsky husitskými sídlo na 500 mnichů, kteří sloužili Bohu a chóru, v dílnách, na poli, v práci tělesné i ve studiu.

Opat Pavel postavil nový klášter benediktinský v Polici a Broumově. Přestavěl v Břevnově klášter a kostel sv. Vojtěcha a pečoval zvláště o knihovnu, pro níž koupil vedle jiných vzácných i tak zvaný Codex giganteus“ (Kodex obrovský), který obsahuje výtah veškeré tehdejší vědy; sepsal jej neznámý mnich benediktinského opatství podlažického.

V Břevnově jako v každém větším benediktinském klášteře byla slavná škola, která vedle řádového dorostu vychovávala tehdejší českou inteligenci světskou i duchovní. Učilo se hlavně latině a latinsky, ale i jazyku slovanskému. Škola broumovská, která odchovála i Arnošta z Pardubic, trvá dosud jako řádné gymnasium již šest století. Jesuita Balbín, spisovatel Alois Jirásek, první československý ministr financí dr. Alois Rašín byli žáky benediktinského gymnasia broumovského.

Dne 22. května husitský dav, vedený Janem Žižkou z Trocnova, přepadl, vyloupil a zapálil kostely a klášter benediktinský v Břevnově. Několik mnichů, kteří ještě zůstali v klášteře, bylo zabito, jiní zajati a odvedeni. Když se pak nechtěli vzdáti řeholního roucha a přijmouti kalich, byli upáleni na Pohořelci pod Strahovem dne 6. června 1420 hrozným způsobem.

Ze slávy řádu benediktinského zbyly jen trosky. Vedle arciklášteře břevnovského za bouří husitských byly zničeny benediktinské kláštery v Ostrově, Sázavě, Postoloprtech, Opatovicích, Kladrubech, Podlažicích i jinde. Sídlem benediktinského hnutí stal se od té doby Broumov, který odolal náporu husitskému.

R. 1545 za opata Matyáše byl postaven v Břevnově nový kostel blíže místa, kde je nynější basilika sv. Markéty.

Břevnov se opět zvedal ze zapomenutí, ale byl vydrancován vojskem po bitvě na Bílé hoře. Velmi trpěl též za švédských vpádů. R. 1674 postavil opat břevnovský Tomáš Sartorius ze zbytků starých budov nový klášter s kostelem. Ale již r. 1678 byl klášter zničen po-

žarem. Byl postaven jen klášter zatímní. Po dvou letech vznikl mor v Praze, za něhož skoro všichni mniši v Břevnově vymřeli.

Opat Otmar Zinke (1700—1738) znovuzřídil klášter břevnovský a stavbu jeho svěřil starému staviteli Křištofu Dienzenhoferovi, který ji dokončil r. 1715. Nový kostel, zasvěcený sv. Markétě, byl zatímně vysvěcen r. 1712. V klášteře bylo tehdy 57 mnichů. Malíř Petr Brandl vymaloval pro klášter několik obrazů. Hlavní oltář byl postaven r. 1720. V 18. století trpěl nemálo klášter vpádem Bavorů, Francouzů a Prusáků.

Císař Josef II. zrušil benediktinské kláštery: panenský klášter u sv. Jiří, opatství u sv. Jana pod Skalou a j. Zůstaly jen Břevnov s Broumovem, Rajhrad a Emauzy mnichů španělských, kteří měli gymnasium v Klatovech.

Z majetku zrušených klášterů byly ve veřejných dražbách prodávány umělecké předměty, obrazy a sochy, knihy a nábytek. Jen málo vzácných věcí podařilo se zachrániti; tak břevnovský opat koupil na Sázavě stříbrné pouzdro s ramenem sv. Prokopa. Co vzácných archivů a nenahraditelných listin bylo v této neblahé době zničeno!

Od roku 1828 starají se mniši břevnovští o duchovní správu při poutním místě Panny Marie na Bílé hoře.

R. 1864 zavedl P. Ondřej Veselka, horlivý farář a vlastenec v Břevnově, první slavnou pout o svátku sv. Vojtěcha. Průvod k studánce sv. Vojtěcha do klášterní zahrady zachovává se od té doby až dosud.

Nynější opat, 59. podle pořadí, dr. Dominik Prokop, jest upřímným podporovatelem reformních snah o zavedení přísné observace v Břevnově a Broumově, kteréžto kláštery mají jednoho opata. Opat sídlí většinou v Broumově. Benediktini mají u nás opatství v Břevnově, Emauzích a Rajhradě.

Zřízení a obnovení české kongregace benediktinské pod ochranou sv. Vojtěcha, nutné a nevyhnutelné v nejbližší době, předpokládá ovšem podle názoru autora svrchu jmenované knížky nové oživení a reformu kázně v klášterech benediktinských, vnitřní rozvoj a zesílení mnišských družin.

Bylo by si přát, aby již od nynějška působeno bylo k tomu, aby po příkladu kláštera křižovnického v Praze bylo přikročeno k řádnému zpracování dějin kláštera břevnovského, tak důležitého v dějinách naší vlasti v době minulé i přítomné.

Fr. H. Žundálek.

*

Narodna starina. Svazek 18. Upravil dr. Josip Matasovič, profesor university ve Skoplji. Cena 40 dinarů. Administrace v Záhřebu VI., pošt. pretinac broj 14.

Dr. Čihelka napsal do tohoto výborného chorvatského listu články o neolitském osídlení v Osijeku, dr. Josip Matasovič o starém osijeckém mostě, dr. Josip Bösendorfer o tom, jak Osijek se stal královským a svobodným městem, dr. Josip Nagy o Vjekoslavu Klasičovi, dr. Aleksej Jelačić o šestém mezinárodním sjezdu dějepisců, Ante Gaber o ilyrské výstavě v Lublani, dr. Josip Bösendorfer o sporech mezi městskou obcí a velitelstvím tvrze v Osijeku a o generálské zahradě v Horním Osijeku, dr. Milovan Gavaci podal několik ukázek slavonských krojů národních. Ke konci jsou podány posudky literární a zajímavé zprávy. Záhřebský katolický deník „Hrvatska straža“ napsala o tomto časopise: „Jak vidno, „Narodna starina“ pokračuje i dále se zkoumáním naší minulosti. Jest velmi žalostné, že takový časopis musí zápasiti s hmotnými obtížemi pro nevšímavost naší veřejnosti. „Narodna starina“ zasloužila, aby byla co nejvíce rozšířena mezi chorvatskými vzdělanci.“

Fr. H. Žundálek.

SBORNIK

HISTORICKÉHO KROUŽKU

ROČNÍK XXXII · 1931 · ČÍSLO 6

Frant. Štědrý:

Chlumčany v okrese lounském.

(*Dokončení.*)

Podle nařízení selského řádu Karla staršího Hrušky z Března měli dohlédati ke komínům každé čtyři neděle Jan Hlavatý a Havel Křížan.

1617—1638 jest rychtářem Jakub Valenta, majitel statku nyní č. 11. Konšelé byli: Jiří Asman (neb Hasman), Jan Bradáč, Jan Kouba a Havel Křížan. Ke komínům dohlédali: Jan Hlavatý a Jiří Jirásek, jinak Šurák.

1618 byli konšelé Jiří Šubrt, předešlý rychtář, Pavel starý rychtář (Šurák), Jan Kouba a Havel Křížan. Ke komínům dohlédali titíž jako r. 1617.

1619 byl rychtářem Jakub Valenta a konšelé titíž, jen místo Havla Křížana byl Jiří Šurák.

Od r. 1620—1628 zpráv není.

1629 Jakub Valenta, rychtář, konšelé: Jiří Šubrt, Jan Kouba, Jiří Šurák a Jan Hlavatý.

Ke komínům dohlédali: Pavel Drnda a Jan Krejčí (archiv knížecí v Citolibech, V. A. k. No. 3/1).

1638 Jakub Valenta, rychtář (arch. loun. I. C. 24). Od toho roku až do 1693 neznáme žádného rychtáře ani konšele.

1693—5 Kašpar Volf (matriky citolib. str. 227).

1745 Taibl Jakub, rychtář, Vajda Jakub, konšel.

1750—6 Vajda Jakub, rychtář, Jakub Kretšl, konšel. 1757—63 Václav Novák, rychtář, Václav Dufek, konšel. 1768—81 Jan Brand, rychtář, Ferdinand Pavlovský, konšel. 1789—1810 Václav Mol, rychtář. 1791 Cífka Josef, konšel. 1798—1803 Václav Šmíd, kon-

šel, 1810 Vojta Jan, konšel. 1817—25 Martin Svítek, rychtář, 1825 Heger František, konšel. 1832—1836 Vojta František, rychtář. 1833 Pecinka Jan, konšel. 1840—5 Pecinka Jan, rychtář. 1843—4 Antonín Makovec, konšel.

Volení starostové od r. 1848:

1848—57 Antonín Makovec. 1857—66 Antonín Pecinka. 1866—9 Antonín Makovec. 1869—72 Jan Červený. 1872—8 Taibl Josef. 1878—81 Antonín Makovec. 1882—7 Antonín Pecinka. 1888—93 Václav Verner. 1893—7 Antonín Tvrdek. 1897—1903 Josef Kyzlík. 1904—8 Václav Taibl. 1908—18 Antonín Verner.

Členy obecního zastupitelstva byli r. 1908: Josef Makovec, Antonín Tvrdek, Jan Kopecký, Josef Kartík, Josef Tyl, Václav Vaic, Josef Kopecký a Václav Tyl.

Roku 1910: z III. sboru: Dvořák, Kopecký Josef, Antonín Sachr; náhradníci: Josef Dufek, Josef Lavička; ve II. sboru: Václav Taibl, Oldřich Formánek, J. Karfík, náhradníci: Václav Verner, Antonín Kohl; v I. sboru: Antonín Verner, Antonín Tvrdek, Josef Makovec, náhradníci: Josef Kyzlík, Jan Douša. (Z pamětní knihy obce, str. 24. 25.)

V. Škola č. popisné 81.

Za starých dob chodily děti chlumčanské do farní školy citolibské. Teprv v nejnovější době, kdy obyvatelstva a tudíž i školních dětí přibývalo, pomýšleno na zbudování vlastní školy v místě. To se stalo počátkem r. 1907. Plány vypracoval rodák zdejší architekt Antonín Makovec z Prahy a stavba jemu také zadána. Celkový náklad na školu činil 70.000 korun. Dne 1. března 1908 otevřena škola o dvou třídách, do níž zapsáno bylo 118 dítek. A když obec Vlčí na vlastní žádost byla sem přiškolená, přibylo 63 dítek. Celkem tudíž obnášel počet dětí 181. Proto podala místní školní rada žádost o rozšíření školy o třídu třetí, kteréžto žádosti bylo vyhověno a počátkem školního roku 1908/9 počalo se vyučovati ve třídách třech. Na nově zřízené dvoutrídni škole ustanoven zatímně řídícím učitelem Jan Malý a Jan Bláha zatímním učitelem. Definitivním řídícím učitelem ustanoven Karel Chlouba, dosud řídící učitel v Chodžově, který nastoupil své místo 1. září 1909. Jan Bláha stal se definitivním učitelem I. třídy a Václav Herink z Citolib učitelem II.

třídy. Karel Chlouba, učitel řídící, působil zde až do své smrti 26. října 1912. stár 51 roků, pochován jest v rodišti svém v Týnci panenském. Dekretem zemské školní rady z 19. dubna 1913 přišel sem Martin Heřt, dosavadní správce jednotřídní školy v Uherských a působí zde dodnes. Po dobu války, kdy oba učitelé povoláni do pole k službě válečné, zastává místo jednoho z učitelů Vlasta Svobodová, která od r. 1914—1918 zde pracuje. Josef Rudolf, druhý zástupce povolaného do války učitele, pobyl zde do r. 1915 a přeložen jest odtud do Vrbná. Ženským ručním pracím vyučovala L. Bonaventurová od 15. listopadu 1909 do 1. května 1916 a od tohoto dne A. Valouchová. Katolickému náboženství vyučují kaplané citolibští. Prvním byl Josef Sobotka, a když odešel za faráře do Nečemic, učí po něm František Sládek, dosud kaplan citolibský. Školní zahrádky založeny jsou hned roku 1908 za starosty Václava Taibla a členů místní školní rady a zastupitelstva Makovce Josefa, Tvrdka Antonína, Jana Kopeckého, Josefa Karfíka, Josefa Tyla, Václava Vaice, Josefa Kopeckého a Václava Tyla, jakož i zástupce velkostatku Karla Taška (pam. kn. 24).

VI. Někteří známí vynikající rodáci.

V století patnáctém ve válkách husitských vynikl Matěj Louda z Chlumčan. Pocházel z rodu zemanského a erbem svým trojdílným, který se zachoval v knížecím archivu treboňském (Sedláček Aug., Soukromé zápisy, str. 366), není ani z těch, kteří se psali z Peruce, ani z těch, kteří pocházeli z Vratislavi. Mám za to, že byl z potomků Vikarta a Markvarta z Chlumčan. Erb jeho takto se vyobrazuje: v poli druhém nějaké písmeny, v třetím dolejším šestirohá hvězda a kalich. Narodil se ke konci XIV. století a na počátku XV. století byl na universitě pražské. V latině se znal, ale učeného stupně nedosáhl. Roku 1410 byl klerikem a veřejným písařem, 1416 písařem nejvyššího hofmistra, tehdaž Jana mladšího z Hradce (Palacký: Documenta, M. J. Hus. 272. DD. XV. 288.) (Veřejní písaři byli buď ženatí neb neženatí.) Roku 1420 účastnil se bitvy na Žižkově a to s takovým významem, že mu konšelé pražští darovali dům v Řetězové ulici na Starém městě „U červeného beránka“. Roku 1429 prodal ten dům písaři městskému Mikulášovi z Horažďovic (Tomek, Základy, str. 79). Odstěhoval se do Písku, kde byl hejtmanem

Táborů. 1428 7. listopadu vstoupil v příměří s Oldřichem z Rosenberka podle výmluv helfenburských spolu se Sušickými a Prachatickými (archiv český, III. 499). Ač hejtmanem píseckým zůstal i po bitvě u Lipan r. 1434, jevil brzy umírněnost a diplomatickou schopnost. 1423 účastnil se hádání na Konopišti ze strany Táborů. 1425 18. října byl jedním z rozhodčích při uzavření míru mezi Sirotky a Táboři. 1426 6. února účastnil se sjezdu Táborů v Písku. 1426—1428 byl polním hejtmanem obcí tábořských. Když se počalo jednati o obeslání sněmu basilejského, stál Louda v čele poslů strany tábořské. Hned v květnu r. 1431 byl v poselství k císaři Sigmundovi v Chebu. Když v dubnu 1432 jednalo se o nový sjezd v Chebu, žaloval na stranu katolickou kraje plzeňského, že odpírá dáti poslům glejt (průvodní list). Překážka byla odstraněna a poslové přijeli 8. května do Chebu. Zde ujednáno velké poselství do Basileje, do něhož zvolen též Louda. Vyjeli 6. prosince z Čech. Louda všude ukazoval své radikální smýšlení. Když přijeli do Norimberka, kde je čekalo množství lidí, dal Louda vztyčiti na svém voze tábořskou korouhev s obrazem Krista na jedné straně a kalicha na druhé. Ale, že to Norimberské pohoršovalo, přiměli ho ostatní poslové, aby korouhev schoval, což se i stalo. V poselství zastával místo pokladníka. Když poselství 16. ledna bylo uvedeno do sněmu, mluvil Louda první jménem ostatních poslů. V dubnu 1433 na zpáteční cestě opět vystrkoval korouhve. V Praze zvolen 22. června k jednání s posly sněmu basilejského, s nimiž 11. července vypravil se po druhé do Basileje, kde měl řeč 11. srpna 1433. Vrátil se zase s legáty sněmu 27. září 1433 do Chebu, odtud 22. října přijeli do Prahy. V době bitvy lipanské v květnu 1434 byl stále ještě hejtmanem tábořským a tu se stalo neznámo jak, že byl zajat od Albrechta, vévody rakouského, ale na přímlovu legáta sněmu basilejského Jana z Palomar byl propuštěn ze zajetí. Asi tehdy oddělil se od Táborů a odstěhoval se do Prahy. Dům svůj v Řetězové ulici prodal již r. 1429, jak bylo vypravováno, potom však, když meškal s legáty sněmovními v Praze, koupil si tu dům na Starém městě v ulici Svatojilské č. 451, staré 233, který náležel od r. 1414—17 královskému šenku Dětrichovi Kro, nyní Dorotě, manželce Ctibora ze Zhudovic, která byla vdovou Lukáše Markova (Tomek, Základy místopisu, str. 33, Děje Prahy, V. 32). Stalo se to r. 1433. Ještě jako hejtman písecký koupil 1434 druhý dům na

Betlemském náměstí č. 351 od sirotek Doroty, vdovy Martina Šatky, uzdáře (Tomek, Základy, str. 81). Odtud počítal se za měšťana staroměstského, ač ještě r. 1435 20. května byl zvolen zástupcem stavu rytířského k jednání s císařem Zikmundem v Brně. V prosinci t. r. byl při jednání v královském Bělehradě. Z hejtmana táborského stal se zatím straník císaře Zikmunda. Tento jmenoval ho r. 1436 při obsazování úřadů hofrychtěrem královských měst a 29. října 1436 zapsal mu 700 kop na vsi Smolnici v okrese lounském, která náležela klášteru řeholních kanovníků v Roudnici. Po prve konal úřad hofrychtěře 19. listopadu 1436 v Prachaticích a zastával jej až do r. 1446. Pro nás jest důležitá zástava Smolnice, o níž se zachovalo více listů. Majestát (list s velkou pečeti císařskou) praví, že má užívati Smolnice se všemi úroky, poplatky, rybníky, lesy i se vším, což k tomu přísluší. Kdyby však král a nástupci jeho jemu těch 700 kop gr. č. stříbrných pražských zaplatili, má té vsi postoupiti se vším příslušenstvím bez odporu. A nemá Matyáš z Chlumčan těch lidí mimo spravedlivé jich poplatky obtěžovati. Může ten list postoupiti se všemi právy (což zváno dobrou vůlí). Dán jest v Praze. A taktéž druhý list Zikmundův z 20. února 1437 poroučí purkrabí pražskému, úředníkům a všem poddaným království českého, aby Matyášovi z Chlumčan v držení a požívání též vsi nepřekáželi, ale radši jemu ku pokojnému požívání radni a pomocni byli. 1443 15. července purkmistr a rada i obec města lounského vyznávají, že Sigmund, římský císař, uherský a český král Smolnici ves s úroky, dvory kmetčími, s tvrzí, dvorem poplužním, s dědinami poplužními, s háji, rybníky, s potoky, lukami, chmelnicemi, i se vším příslušenstvím majestátem dal Matyášovi z Chlumčan za jeho službu a za škody, kteréž pro obecné této země dobré pracuje na cestách, vzal a že dal jest ten majestát on Matyáš s dobrou vůlí jim té vsi polovici a druhé polovice nemají pode ctí a věrou žádnými právy, kteréž by strana straně na škodu přivést mohla, překážeti. A kdo by chtěl jich v držení té vsi kterakkoliv vyvésti, tomu nemáme se brániti. Svědkové toho byli Bohuš z Peruce, Závíš z Jimlína a Rytkěr z Polensk ve Vršovicích (opis arch. loun., originál arch. arcib. s pečeti utrženými). 1443 27. července Matyáš z Chlumčan vyznává, že on i oni Lounští mají vsi Smolnici ze spolku požívati. Svědci: Jan z Královic, purkrabí hradu pražského, Sigmund Bolechovec

z Pušperka, Ras z Hřešihlav a purkmistr a konšelé Starého města pražského (originál archivu lounského). Ve kšaftu svém 1460 15. května (který tištěn jest v arch. č. XXVIII, 217) a kterýž zde celý podáváme, poněvadž čtenářům našim archiv český po ruce není, pro jeho důležitost ve znění plném: Ve jménu pána Boha všemohúcího, syna jeho i ducha svatého amen. Poněvadž nic jistějšího není než čaka smrti a nic nejistějšího než hodina smrti člověku smrtelnému: protož já Matyáš z Chlumčan obávaje se, aby mne smrt nezastihla, když bych se snad nenadál a skrze to o mé zboží i o statek, kterýmž mne Pán Bůh z své štědrosti nadělil, mezi mými přáteli, anebo kterýmiž jinými koli lidmi svárové a nesnáze nevznikly, zdráv jsa na životě i na rozumu, z mého ze všeho zboží — způsobuji, činím a zjednávám svéporučenství tímto řádem — a tyto své poručeníky a správce činím: urozeného pána pana Čeňka z Klinštejna, purkrabí hradu pražského a slovútného Sigmunda z Bytešky, měšťenína pražského.

Napřed znamená a pilně patře z hodných příčin k vobecnému dobrému, cti a chvály boží a jeho svatého zákonu rozmnožení, umyslil jsem místo zjednati svobodné, na němž bych mohl řádně vzdělati a ustaviti collegium a to s vůlí p. purgmistra a konšelův i vsi obce Starého města přivolením. To sem učinil s boží pomocí vykoupiv dům s městištěmi, kterýž ležel na roze s jedné strany kaply Betlema a z strany druhé Mikuláše Betlemského a tudíž vedle toho někdy Hrádka krajčírě; veškeren otvod porušený, kterýžto stál dlouhé časy a leta pustý, ten já zaplativ úplně a docela, napřed pánům i obce s přivolením jednostejným, i ustavil sem svými náklady vlastními tu collegium, řečenou apoštolská, chudým studentům a žákům k obývání, kteříž by se chtěli učiti v písmě, napřed v zákoně božím i v jiných písmech svatých: a když by s pomocí boží toho umění došli a chtěli z nich hodni kněží býti, aby od hodných a řádných biskupův světíce se slovo boží věrně vedli a vobecnému lidu všudy, kdež by přístup a slyšení mohli míti, bez lakomství všelikterakého a pána Ježíše tělo a krev pod obojí způsobou všem vůbec rozdávali a v tom pána Ježíše, apoštoly jeho i jiné svaté doktory prvotní církve svaté společně následovali a čtení jeho svaté v skutku plnili. A kteříž by žáci anebo studenti řádem v tu kolejí vstupovali a od zpráveí starších tudíž nad nimi ustanovených přijímali a tak s pilností se učili, jakož tuto i v jiných na

to místo v privilegiích položeno a napsáno jest, i pod pečeti pánův Starého města, Nového i Malé strany utvrzeno a upevněno šíře stojí.

Potom list a zápis od slavné paměti císaře Sigmunda římského a krále českého, pána mého milostivého, kterýž mi dal a na něm zapsal ves Smolnici kněží Roudnických v 700 kopách gr. za mé práce a škody, kteréž jsem bral, pracuje pro obecné dobré země této i jeho milosti poctivé a těm lidem člověčenství a poslušenství rozkázal jest slíbiti, jakož ten list a zápis jeho pod majestátem jeho říše slovo od slova okazuje a svědčí a takto se počíná: My Sigmund z boží milosti římský císař, vždy rozmnožitel říše, uherský a český etc. král, vyznáváme tímto listem etc. Item druhý list téhož císaře a krále, v němž přikazuje všem úředníkům a poddaným, aby mne hájili v tom a bránili, ač by kdo proti tomu majestátu chtěl který zmatek, anebo kterou překážku učiniti, jakož také týž list to v sobě drží a okazuje a počíná se takto: My Sigmund, z boží milosti římský císař etc. Item list Lounských, v němž jsou se zapsali všechna obec jich města pod svou větší pečetí na polovici platu té vsi svrchupsané Smolnice i s jejími se všemi požitky i příslušenstvími, jakož toho list jich, kterýmž jsou se zapsali, široce okazuje a svědčí.

Než znamenitě k tomu přidávám toto: aby svrchupsaní poručníci, správce a obránitelé mého koleje svrchuřečeného statek ten jim svěřený napřed popsany věčně po mé smrti vydávali v ruce dyrektorův koleje té, kteříž nyní jsou, aneb potomní časy budou; a oni věrně to řídití mají na potřeby studentům, kteříž by v mém koleji obývali, což by jich mohlo na to živnost míti.

Také dům svůj, v němž bydlím, u sedmi andělův, toho poručím a odkazuji pravou polovici Margretě ženě své milé, aby v něm bydlila a vůli jměla, doněvadž by se jí zdálo, a to po mé smrti. A když by ten dům prodán byl, tehdy polovici peněz ona vezmi a druhá polovice buď bratranům mým vydána: Martinovi, Havlovi a Janovi. A ti buďte tím rovně rozdělení. A své ženě a poručníkům věřím, že tak učiní a těm mým přátelům již řečeným tu polovici vydadí po prodání bez prodlévání. Také ženě mé napřed psané na jejím ložním rouchu i na chodícím nebuď překáženo. A což bych znamenal aneb komu co mimo tento kšaft cožkolivěk odkázal aneb dal pod svou pečetí, aby to moc mělo, jakož by v tomto kšaftu popsáno stálo. — Ale toto sobě znamenitě vymínuji, že

doněvadž sem, že mám a chci toho domu i všeho, což se svrchu píše, mocen býti a to prodati, dáti, zastaviti, změnit i všecko učiniti, což by mi se zdálo a líbilo, jak z svého vlastního bez překážky všelikteraké. A toho všeho na potvrzení a pro lepší jistotu žádal sem pana Jana z Byslavic, v ty časy rychtáře Starého města pražského a dvou pánův přísežných konšelův p. Jakuba Sobka a p. Jana Pytlíka, aby své pečeti přivěsili k tomuto listu na svědomí. Jen jest dán leta od narození syna božího 1460 den sv. Sofie. (Archiv č. 28, 217.)

Kšaft tento učinil Matyáš Louda z Chlumčan bez mocného listu královského; neboť toho bylo potřeba k jeho platnosti, pokud porizoval se statkem zápisným duchovním. Jestliže Tomek, Dějiny Prahy IX., str. 213, praví, že zakládací listina koleje Laudovy se nezachovala, můžeme za to míti, že od r. 1460—7 dal král Jiří synům svým knížatům Minstrberským k společnému držení a spravování ves Smolnici, až r. 1467 král Jiří Lounským za jejich věrnost ves Smolnici, kterou dříve do polovice oni, druhou polovici kněží roudničtí požívali, celou měli, a z ní ročně 14 kop do koleje Laudovy neb apoštolské odváděli. (Originál majestátu v archivu loun.) Platy ze Smolnice vybírali Lounští od r. 1451—71. Jen léta 1465—8 scházejí v důležité knize účtů I. E. 9 nejstarší zachované, což asi proto se stalo, že král Jiří synům svým toto nadání poručil spravovati a teprv od r. 1467 Lounským je potvrdil.

Jinak jest o Laudovi známo, že r. 1437 vyslán jest opět do Basileje s M. Janem Příbramem, M. Prokopem z Plzně, Petrem z Vartenberka, Přibíkem z Klenového a Václavem Březkou, jakožto zástupce stavu městského. Roku 1443 účastnil se synody Kutnohorské, kdež Ptáček z Pirkšteina Hynek žádal na poslech čtyř obcí, aby položili listy přiznávací k úmluvě, jak bylo narovnáním s knězem Bedřichem ze Strážnice ustanoveno. Zpěchovali se toho pod záminkou, že také obce druhé strany takových listů nedaly. Táborští, Písečtí a Klatovští přinesli sice listy takové s sebou, ale tajili je, což projevil nejdřív o Klatovských Matyáš Louda z Chlumčan, jemužto nejspíš byli svěřili. Ze tím sněmováním nic se nevyřídilo, vyložil Tomek VI., str. 106—8.

Roku 1447 zastupoval Louda stav městský v poselství k papeži Eugenovi IV. spolu s Petrem z Mladenovic, Janem Malovcem a Martinem Kučkou z Kutné hory.

Roku 1453 vystupoval v radě městské proti straně měšťana Sig-munda Slámy.

Máme-li podati úsudek o tomto muži, přiznáváme, že počátek jeho veřejného působení nesl se směrem radikálním neb tábor-ským, později, když vybaven byl ze zajetí na přímluvu Jana z Pa-lomar, posla sněmu basilejského, přiklonil se úplně ke straně císaře Zikmunda, tedy ke straně Táborům protivné. Byla to politika pro-spěchářská, když za to odměněn byl zápisem na ves Smolnici v 700 kopách. Ale stín vrhá na jeho povahu, jak se choval v poměrech soukromých. Vyčítala mu totiž v poslední vůli své Markéta Štra-bochova r. 1449, že v několika právních záležitostech, které mu svěřila, ji nevěrně a nešlechetně podvedl, zejména že 100 kop gr., které Hašek, dlužník její u desk položil, k sobě vzal, nemaje k to-mu její vůle. Když ho napomínala, pěknými řeči ji odbýval, spravedlivého jí o to nedbal učiniti. (Z Tomka, Dějiny Prahy VI.. 5, 6, 36, 106. VIII, 19, 113. IX, 213, 233, 259.) Že této obžalobě věriti můžeme, z toho jde, že to v poslední vůli Markéta Štrabo-chova učinila. Kdo má smrt před očima, zajisté od srdce a prav-divě se snaží mluvit.

Z doby nové uvádíme *Antonína Mohla*, hospodářského spiso-vatele, narozeného 1859 v č. 14. Studoval vyšší reálku v Rakov-níce a chemii na české technice v Praze. Navštěvoval hospodářskou školu v Královci a pobyl na některých výzkumných stanicích v Ně-mecku, načež stal se ředitelem hospodářské zimní školy v Lou-nech, pak ředitelem rolnické a chmelařské školy v Rakovníce. Od r. 1890 jest literárně činným a přispívá do odborných časopisů. Samostatně vydal: Fosforečná hnojiva, Praha u Otty 1889. Chme-lařství okresu lounského 1890, Louny 1891, Mikroorganismy chme-le, 1892. Výsledky chmelařského pokusnictví 1896, ve výroční zprá-vě. Posouzení našich sušení chmelařských, 1897, Louny. Z minu-losti českého chmelařství, 1897. Od r. 1890 byl spoluredaktorem „Matice rolnické“. Vedle toho vydal s ředitelem Tomšem učebné pomůcky pro pokračovací školy hospodářské. Roku 1894 založil „Český spolek chmelařský pro království české“ a do r. 1897 byl redaktorem „Chmelařských listů“. (Sl. naučný, XVII. 503.) Při volbách do zemského sněmu zvolen byl za poslance venkovských obcí skupiny lounské.

K rodákům chlumčanským počítá se *Emil Douša*, syn Jana Douši

a Marie rodem Starý ze Želevic č. 2. — Gymnasium studoval v Českých Budějovicích, studie bohoslovné konal tamtéž na bohosloveckém učelišti. Narozen 21. srpna 1884, vysvěcen na kněze 28. července 1907. Dostal se za kaplana do Bělé (Weissensulz) mezi Němce na patronátě barona Koce a jest nyní farářem v Eisendorfu. I mezi Němci zastává čestně místo své jako uvědomělý Čech a jest vážen od svých farníků.

Stavitel trojtřídní školy chlumčanské jest, jak již podotčeno, rozenec zdejší Makovec Antonín, architekt v Praze.

VII. Některé úkazy, živelní pohromy a zvláštní příhody.

Roku 1603 2. ledna přijelo se k městu Lounům 1000 rejtharů, kteří od knížete brunšvického do Uher jsou vysláni. V městě a na předměstí zůstalo jich toliko dva práporce, ostatek po vesnicích forírování byli do Líšťan, Brloha, Smolnice, Pšan, Chlumčan, Toužetína, Týnce žirotského; a ostatních 2000 pěších bylo obráceno na silnici k Rakovníku. (Pavla Mikšovice kronika. 234.)

Roku 1609 4. května u vsi Chlumčan z poručení Karla Hrušky z Března a na Citolibi a Pšanech náci tři chalupníci chtěli opravit troubu u rybníka, mimo nějž silnice jest. Tam se všichni tři zabořili, však že hbitě kopali, a jich dobývali, jeden z těch, kterému náh klobouk na tvář přišel, že se tak pojednou nezadusil, když na něj jinej kopl, trefil ho v hlavu, zkríkl ten živý. Ale druzí dva se zadusili a umrlí vykopání. (Tamtéž str. 309.)

1609 18. května přival zde v městě Lounech na Mělcích u Chlumu okolo Pšan spadl. Kroupy na Mělcích, na Chlumě, okolo Chlumčan a Pšan i jinde na obilí veliké škody zdělaly. K tomu hřímání i hromobití veliké tak, že lidé dosti starožitní toho nikdy nepamatují, aby tak jedno po druhým asi čtyřikráte hrochlo. Do bašty za domem Magdaleny Požovské udeřil, však nezapálil. (Tamtéž 310.)

1609 5. října Karel Hruška z Března na Citolibi a Pšanech učinil některý den před tím psaní, aby k spatření některých mezníkův pod Chlumem byly osoby z rady vyslány, že chce některé škody vykázati. I byli tam vysláni perkmistři r. 1609 zřízení. Přítomni byli sousedé mnozí, kteří tam vinice mají a jiní i Karel Hruška osobně s jinými. Ale nic na místě nebylo postaveno; nebo sousedé

mnohé škody, které se jim tam dějí, vykazovali. (Tamtéž str. 318.)

1625 5. května chroustů všude jinde i v městě Lounech velice mnoho po štěpích, vinicích a lesích se vyskytlo. Po stromích veliké chundele, na vinicích chlumeckých, hoblických, které k vrchu jsou kdekterý sloupek na každém po mnoha viselo, listí vína požrali. Mnozí sousedé z vinic sbírali je dali a někteří pálili. Na štěpích listí, obzvláště dubové téměř všecko požrali. Potom vždy více po všech vinicích se zmáhali. (Tamtéž str. 548.)

1627 8. července přijelo vojáků do Loun dvě kornety a dva prapore pěchoty. V Čitolibí, Pšanech, Chlumčanech jedna korneta byla, v městě druhá s některými oficíry a na každém předměstí praporec pěchoty. Náleželo knížeti Karlovi ze Sasu. Nazejtří ráno táhlo k Třebenicům. (Tamtéž str. 491.)

(Osud některých nekatolíků.) 1627 26. srpna Jiří Voda, měšténin lounský, který dávno nechtěje býti katolickým od města Loun odešel, ledakdes se toulal a potom drahný čas ve Pšanech v krémě u někého Zimy se zdržoval, toho dne umřel a 27. srpna v Chlumčanech na křehově pochován jest. (Tamtéž str. 492.)

R. 1525 okraden kostel chlumecký a zloděj v Lounech dopaden a oběšen jest. (Nestalo se to však ze žádného záští náboženského, jak Veselý, Čitolibý str. 29, se mylně domnívá, nýbrž byl to obyčejný trest na svatokrádce toho věku.)

Rybníky chlumecké připomínají se r. 1569 dva, pod Chlumem na pravé straně cesty z Chlumčan do Loun vedoucí, nynější Drnčál, Slatina a jiný rybník nad Zabincem. Roku 1686 byly tyto rybníky pusté. Rybník pod Čitolibí byl r. 1812 při velké povodni stržen a v role obrácen (pam. kn. obecní 20, 21).

Roku 1853 stala se průtrž mračen v Pochválově a udělala velké škody zvláště na chmelnicích. Taktéž r. 1894 strhl se mrak u Vinařic a vody zaplavily chmelnici a pole, odnesly chmelné tyče. 1866 pomrzla žita a slabě potlouklo kolem Chlumčan.

Nový kostel chlumecký postavený v r. 1770—2 byl 1825, 1885 a 1896 opravován a bílen. Hřbitov starý kolem kostela byl zrušen a nový 1894 založen. 1. června 1895 vysvěcen jest.

1865 24. září vyšel oheň v č. 27 o 2. hodině odpolední u Jana Milera rodem z Vinařic a vyhořel s ním domek č. 26 Rozalie Šterzlové. 1866 vyhořela stodola č. 9, když tu leželi Prusáci a r. 1872 taktéž stodola p. Dufka č. 12 přede žněmi.

K rozvoji obce chlumčanské přispěl cukrovar knížecí, v němž se začalo pracovati 16. listopadu 1858; v naší krajině byl první po peruckém. Z budov chlumčanských žádná starého způsobu se nezachovala. Druhdy se stavělo vše od dřeva a častými požáry, o nichž písemných pamětí není, žádné stavení svůj starobylý tvar nepodrželo.

Obec chlumčanská má rolí 24.619 m², zahrad 561 m², pastvin 6754 m², luk 7053 m²; úhrnem 40.105 m² a čistý výnos 133 K 72 h před r. 1914 vycházel z tohoto jmění.

Frant. Václav Peřinka:

Augustiniáni kanovníci ve Fulneku do války třicetileté.

(Dokončení.)

Hůře však bylo, že také probošt Jan se nakazil a dal se v šlépěje Šimbergrovy. Měl u sebe nějakou podezřelou ženu, kterou mu biskup kázal vybyti, ale probošt neposlechl. Namísto, aby ji vzdálil od sebe na několik mil, koupil jí za klášterní peníze grunt ve Fulneku a posílal jí z kláštera stravu pro několik osob. Ona chodí po městě a „vydávající se za nějakou proboštkyni“, je lidu k pohoršení a probošt rádu k posměchu, hanbě a zlehčení.

Také služba boží v klášteře i na okolních farách se opomíjí a zanedbává, neboť probošt nechová kanovníků. Horae canonicae se nekonaly, při službách božích v kostele a při pohřbech na hřbitově zpívaly se světské písničky, k čemuž probošt přihlížel přes prsty.

Dne 6. května biskup znova napomíná probošta, aby tu ženu vzdálil od sebe, aby bratří choval více, dva nebo tři mládence si vzal z Olomouce, aby se v klášteře mohli vzdělati ve vědách a umění, aby později mohli býti vysvěceni. Vždyť klášter je založen pro 12 osob. Bartoloměje ze Šternberka mu nepošle, když Blažej se vrátil k své povinnosti.¹¹⁵⁾

¹¹⁵⁾ Kop. 26 fol. 114 v.

Za vlády Janovy nedovídáme se o Blažejovi ničeho nového. Vrátil se do kláštera, a snad se polepšil, anebo šel dále svými chodníčky, nehacen proboštem, který také šel po svých, a tak mlčeli navzájem ke svým hříchům. Protože za probošta Jana z Weitersfeldu vracely se do fulneckého monastýru mravy a časy Šimbergrovy, můžeme si mysliti, co chceme. Jisto je, že kněz Blažej nepolepšil se trvale, polepšil-li se vůbec. Roku 1595 nástupce Weitersfeldův žaloval biskupovi Pavlovskému, že Blažej na staré obyčeje své se navrácuje. Pavlovský napomínal probošta Jana Bohuše, aby měl před očima, aby Blažej nebyl ku pohoršení lidem a na zlehčení kláštera.¹¹⁶⁾

Střídali se proboštové v klášteře, střídali se také páni na fulneckém zámku, majitelé panství. Balcar Švejnic z Pilmesdorfu stal se jediným majitelem panství r. 1550 po smrti své manželky Barbory z Rottalu na Tollberku, před tím vdovy po Ulrichovi Cetrysovi z Kynšperka. V pátek po narození Panny Marie r. 1550 (12. září) vydal mu Ferdinand I. list, že za zdravého života i testamntárně může se statkem volně nakládati, hlavně jej odkázati, komu by se mu zdálo a líbilo. Pan Balcar oženil se znova se Šťastnou z Choltic a r. 1566 na Fulnece ve čtvrtek před sv. Janem (20. června) sepsal kšaft, kterým Fulnek odkázal neplnoletému synovi, učiniv mu poručníci svou druhou manželku. Kdyby syn zemřel nedoživ let přirozených, má statek spadnouti na Balcarova bratra Jakuba Švejnice. Ale Fulnek se v rodě Švejnicově neudržel. Zdá se, že i Balcarův syn i bratr zemřeli před zletilostí sirotkovou. Dcery Balcarovy byly pak v testamentě opatřeny jinak. Judita měla dostati hotově 4000 zl. mor., Barbora 9000 zl. mor. Vdova držeti měla do smrti dvůr v Životicích. Roku 1585 převzal panství Petr Pražma z Bílkova jakožto dědictví své manželky Anastazie z Kynšperka, na niž připadlo dílčím narovnáním mezi Janem Baltasarem, Juditou a Anastazií z Kynšperka.¹¹⁷⁾ Od Pražmy a jeho chodi Anastazie koupil panství Fulnek r. 1586 Jan Skrbenský z Hříště,¹¹⁸⁾ který měl za manželku Markytu Okrouhlickou z Kněnic.

Nový pán byl odpůrcem víry katolické. Byl horlivý přivrženec Jednoty českých bratrů. Třeba probošt Jan nebyl vzorem katolické-

¹¹⁶⁾ Kop. č. 32, č. 127.

¹¹⁷⁾ Z. d. Ol. XXXVIII. fol. 32, XXIX. fol. 54.

¹¹⁸⁾ Z. d. XXIX, 69.

ho preláta, třeba život v klášteře za jeho správy upadal a mravnost klesala, přece byl katolický klášter nekatolickému pánu trnem v oku. Klášter obsazoval nejen faru fulneckou, ale všechny fary na fulneckém panství, a protože visitátorem klášterním byl olomoucký biskup, byly fary obsazeny katolickými faráři i v dobách, kdy řeholní život v klášteře byl ve psí. Při náboženské vlažnosti a mravní zvrácenosti proboštově odňal Skrbenský patronátní právo klášteru a fary osadil protestantskými predikanty. Jediná fara ve Fulneku, při níž konal služby boží klášter a kde pro fulnecké věřící držel českého i německého kazatele, zůstala proboštovi. Ale pán také všechny své vlastní patronátní fary obsadil predikanty. Na př. v Kuja-
vách, kam hleděli klášterní poddaní z Pustějova, ze Staré Vsi a z Bílova. Také ve Slatině byl kněz luterský, kterému poddaní proboštovi odváděli desátky.

Probošt žaloval biskupovi, ten dopisoval Skrbenskému, ale pán trval na svém. Biskupa omrzelo bezvýsledné dopisování, proto nařídil proboštovi dne 28. července 1590, aby od svého práva nepouštěl, své poddanské fary aby opatřil kněžími pořádnými a poddaným nedopouštěl, aby dávali desátky heretickým predikantům do Kujav a do Slatiny. Lze očekávat, že Skrbenský bude pohánět probošta před zemský soud, ale nechtě jen se o tom biskupovi podá včas zpráva, a probošt nebude biskupem opuštěn, nýbrž náležitě ochráněn.¹¹⁹⁾

Ani předešní páni fulnečtí nebyli vždy katolíky, přece však se nikdy nevkládali ve fary. Probošt současně se žalobou k biskupovi obrátil se o pomoc k fundátorovi, Mikulášovi Tvorkovskému z Tvorkova a z Kravař a na Štítně, ale ten nevěděl pomoci. Fundátorská práva, kterých se tak houževnatě domáhali, skutečně byla Tvorkovským jen formalitou, jakmile se fundátorové měli střetnouti se šlechticem. Přece však i Pavlovský obrátil se na tohoto pána, když Skrbenský se nechtěl ve svém předsevzetí spokojiti. Má prý pan Mikuláš se poohlédnouti v rodových listinách na Raduni, snad něco v privilegiích a nadáních klášterských i strany těch far najíti se moci bude.¹²⁰⁾

Stalo se, jak biskup předvídal: slatinský farář Albrecht Taraska z Levice pohnal probošta i konvent k zemskému právu opavské-

¹¹⁹⁾ Kop. 28 fol. 161 v.

¹²⁰⁾ Kop. 28 fol. 162.

mu hned třemi průhony, prvním o desátky staroveský a bílovský, druhým o desátek ze dvora v Lukavci, třetím o postavení svědkův. Pře však byla vyřízena až za Weitersfeldova nástupce probošta Jana Bohuše v sobotu před sv. Trojicí (4. června) 1594. Mezi stranami učinili smlouvu mocní přátelé Mikuláš Tvorkovský z Kravař na Štítně, nejvyšší komorník knížetství opavského, Albrecht ml. z Vrbna a na Heralticích, Albrecht Sedlnický z Choltic na Bartošovicích, nejv. sudí knížetství opavského, Pertolt Tvorkovský z Kravař a na Raduni. Probošt Jan Bohusius se zavázal, že ze zadržených desátků ze Staré Vsi, z Bílkova a ze dvora v Lukavci vydá faráři polovici při nové žni, ze dvora pak zvláště čtvrt rži a čtvrt ovsa má se faráři dostávat ročně. Když pak farář bude konati služby boží v Děrném, má se mu dostat na kláštere oběd a obrok pro koně, a ze vsí všecky akcidencie za posluhování věřícím, to jest od křtů, oddavků, od pohřbů i od ofěr, koledy na Zelený čtvrtek ze všech vsí. Farář Albrecht zavázal se proti tomu, že bude lidem poddaným ve Staré Vsi, Bílově a Děrném slovem božím i velebnou svátostí přísluhovati podle obřadu víry římské katolické. Tyto vesnice pak mají k faře slatinské náležeti jen potud, pokud se toto všecko bude vykonávati katolicky.¹²¹⁾

Skrbenský i jinak činil příkoří proboštovi. Už r. 1589 odnímal mu nějaké pozemky, nevíme kde. Dohodli se, že na sporná místa vyšlou komisi, ale biskup, když se o tom dověděl, nesl to těžko, a radil proboštovi, aby se při tom „vejjezdu“ na žádné smlouvy nedával a nepřistupoval, „neb by to bez ujmy kláštera s těžkostí bejti nemohlo; kdo přátelskému jednání povolí, obyčejně polovici toho, oč činiti jest, tratí.“¹²²⁾

Ani tento probošt nebyl prost sporů s poddanými. Postavili se proti němu z Pustějova, nejen o roboty, ale také o 500 zl., které měli za klášterem. Probošt Jan vytáhl se ze sporů tím, že asi roku 1589 Pustějov zastavil kterémusi zemanovi. Ale to byla pomoc jen na chvíli, jak se ukázalo velmi záhy.¹²³⁾

Zdá se, že Weitersfeld mravy své polepšil. Biskup již mu nevytýká výstupnosti, ba koncem r. 1593 nebo nejpozději v lednu 1594 dopustil, aby se stal proboštem u Všech svatých v Olomouci. Ten klášter byl totiž už dva roky bez probošta a nemohl býti ani v du-

¹²¹⁾ Diplomatař klášterní MS 12, pg. 78—81.

¹²²⁾ Kop. 27 fol. 208, 209. — ¹²³⁾ Zukal, Paměti opavské, pg. 311.

chovných, ani v časných věcech řádně spravován, proto císař Rudolf nařídil, aby se vykonala volba. Biskup nebránil zvolení Weitersfeldovu. Když Mikuláš Tvorkovský se dověděl, že probošství fulnecké vakuje, dopsal biskupovi ne právě přívětivě, že se doslechl, jako by biskup probošta sesadil bez vědomí jeho jakožto fundátora, ač přece už biskup Stanislav Turzo proboštu a konventu nařídil, aby se k pánům fundátorům svým náležitě chovali.

Pavlovský mu odpověděl velmi rozhodně. Vysvětlil mu, jak se stalo, že probošství vakuje. Nařídí však volbu v krátkém čase a o jejím výsledku fundátora tejna neučiní, dada voleného pánu v ochranu, co se dotýče světských věcí. Fundátorovi se křivda nestane, ale světským osobám nenáleží duchovní osoby řídit, spravovati, na ouřady voliti, ale konvent podle své řehole. Biskup vysvětluje také list Turzův (o kterém jinak nevíme nic), který nemínil, aby náležité chování k fundátorům znamenalo i poddanost řeholních kanovníků ve věcech volby. Vždyť nejvyšším fundátorem všech klášterů v zemi je císař, a také nijak se neplete do svobodné volby prelátů, jako nedávno je příklad na premonstrátském klášteře hradištském, kde po smrti opatově stala se o minulých vánocích volba jen v přítomnosti řádového visitátora, opata ze Strahova, bez vědomí císařova, a přece proto císař zůstává nadále fundátorem. „Tak taky i pánům fundátorům kláštera fulneckého ani právu jejich fundátorskému volením budoucího probošta bez vědomí jich nic se neublíží.“¹²⁴⁾

Skutečně také vykonána volba, ze které vyšel r. 1594 proboštem Jan Bohusius, česky zvaný Bohuše.

Sotva nastoupil, zakusilo Bílovecko ve Slezí Opavské a Fulnecko na Moravě značných úhon vojenských. Začátkem léta 1594 táhlo těmito kraji císařské vojsko ze Slezska do Uher proti Turkovi. Rozkládalo se po městech a dědinách na odpočinek v pochodech a velmi sužovalo poddané. Při sv. Janě Křt. vedl tudy 4000 rejtarů pan z Oppersdorfu; pod ním sloužil vojensky též vladyka Bartoloměj Ron z Rotvic na Leskovci, jenž tu neděli po sv. Anně zastřelil prý bez příčiny fojta v Lukovci. Probošt Bohuš žaloval o

¹²⁴⁾ Nesvázaná složka vložená do kopiáře čl. 31, fol. 7v. Roku 1598 zemřel na klášteře Hradišti opat Jan Poniatowski a zvolen byl Jiří Pavorinus z Pavorina, jenž převzal klášter vysoce zadlužený a za svého panování zaplatil přes 40.000 zl. dluhů a opatství kromě toho velmi povznesl. Zemřel r. 1608.

to Rona, který se po delších průtazích uvolil zaplatiti vdově a sirotkům fojtovým 200 zl.¹²⁵⁾

Hned v začátcích dostalo se mu však i radosti: Jan Skrbenský z Hříště byl donucen vrátiti klášteru zabrané kostely. Na čas byl v nekatolických rukou i kostel Panny Marie ve Fulneku.¹²⁶⁾ Dne 6. října 1594 oznámil probošt Pavlovskému, že kostel i se vším příslušenstvím vrátil na věčné časy ke klášteru. Jelikož však byl v držení protivníků katolické víry, byl profanován. Probošt žádá o radu. Pavlovský poslal mu 8. prosince „Agendam Gregorianam“, podle níž má některými žalmy a modlitbami kostel a krchov rekonciliovati. Má také dohlédnouti, je-li oltář posvěcený a není-li violovaný, aneb má-li konsekrované portatile, aby se mohla na něm sloužiti mše sv. „Pán Bůh rač dáti, aby to připojení ku potěšení a užitku všech věrných a pravých věřících zuostávalo a se spravovalo.“¹²⁷⁾

Pan Skrbenský však nestal se přítelem kláštera. Ve městě podpořoval České bratry, na probošta nehleděl milostivým okem. Když v létě 1595 nějaký měštčín „vojanským spusobem“ přitáhl na klášterní louku a trávu sesekl, chtěl jej proboštův ouředník trestati. Skrbenský žádal probošta, aby se tím úředníkem ujistil, jako by on byl na vině. Probošt nevěda si rady, obrátil se na biskupa, který jej 22. srpna poučil, že sám měl žádati po Skrbenském ujistění nezbedným měštčínem. Pomoci má hledati u pánů Tvorkovských jakožto fundátorův, kteří jistě budou věděti, jak klášter zastati a chrániti. Císaři netřeba věci předkládati, neboť klášter není komorní a císař by byl zbytečně zaneprazdňován. Páni z Kravař nemohou proboštu jeho žádosti vykládati za všetečnost. Kdyby však nepomohli, biskup, až přijede na Kelč, by to porovnal sám.¹²⁸⁾

Dědinští poddaní, kteří zaměstnávali Bohušovy předchůdce, ani jemu nedali pokoje. Roku 1595 obrátili se někteří na držitele panství Jana Skrbenského, který se chtěl hned pokládati za pána oprávněného. Odpíral tomu i probošt i biskup, neboť uznávali za oprávněné a fundátory pány Tvorkovské. Poddaní z kteréš klášterské dě-

¹²⁵⁾ Zukal o. c. pg. 312.

¹²⁶⁾ Klášterní kostel, vzpomínaný listinně roku 1293 jako farní, byl zasvěcen sv. Filipu a Jakubu. Na hřbitově vybudovali Antonín Skrbenský z Hříště a jeho manželka Markéta z Kravař r. 1588 kostelík zasvěcený zvěstování Panny Marie. O tento jde, jak vysvitne z dalšího líčení.

¹²⁷⁾ Kop. 31 fol. 234. — ¹²⁸⁾ Kop. 32 fol. 127.

diny totiž seděli ve vězení, ale tam je vsadil Mikuláš Tvorkovský, nikoli probošt. Biskup napsal nikoli bez zahrocení Skrbenskému, že by byl povděčen, „aby mezi vámi a proboštem láska, dobré srozumění a sousedství zachováno bylo“.¹²⁹⁾

Také s Pustějovskými měl co činiti. Probošt Jan z Weitersfeldu vypůjčil si kdysi od měšťanů fulneckých 100 zl. a rukojemstvím zavadil dědinu Pustějov. Roku 1595 měšťané nechtěli déle na zaplacení čekati, ale upomínali nového probošta nezbedně. Ten však pro množství daněk a zemských sbírek nemohl tím časem takových peněz shledati. Proto vyzdvihl od práva pustějovského 100 zl. počtu opavského (za 1 zl. 30 gr., za groš 6 den. bílých počítáno), sirotčích to peněz náležitých sirotkům nebožtíka Jíry Sroubka. Těchto 100 zl. položil měšťanům fulneckým, aby dostal do rukou zápis svého předchůdce a aby na poddanskou dědinu neuvedl těžkostí a vyvadil ji z takového nebezpečného rukojemství. Pustějovským vydal o tom zápis dne 25. ledna 1596 takový, že splatí jim při nejbližším posudku, co jen bude moci, a z toho úroku dávatí nebude. Ale ze zbytku sirotčích peněz, které ještě zůstanou za ním, uvoluje se platiti ročního ouroku 4 zl., které si úřad té obce má zadržovati každého roku z platů pustějovských zahradníků, kterými tito jsou klášteru povinni a které bude úřad vybíratí a zbytek na klášter odvozovati. Kdyby však který z těch sirotků došel let přirozených a podílu svého pohledával, zaplatí mu probošt u přítomnosti celé obce pustějovské, starší dědiny zápíší splátku do dlužního listu, a ze splátek ubudou úroky. Když pak budou spokojeni všichni sirotci, starší té dědiny vydají proboštovi dlužný zápis.¹³⁰⁾

Srovnal se také s Pustějovskými o 500 zl., o kterých výše jsme vzpomenuli. Peníze ty vypůjčil si hotově probošt Petr Litman. Klášter byl tím velmi zaveden. Litman dal dědinčanům v zástavu všechny rolní roboty, koňské i pěší, chození na hon a na hlásku, braní sirotků do panské služby, povoz k stavbám, ale i všechny jiné jakékoliv roboty. Vyhradil si toliko stálý plat, ale z celé dědiny se ho scházelo jen 15 zl. 18 gr. Klášter neměl z Pustějova skoro důchodů. Probošt Bohuš, převor Stanislav a konvent obrátili se na biskupa Pavlovského s prosbou, aby jim dovolil tuto neužitečnou dědinu

¹²⁹⁾ Kop. 32 fol. 94.

¹³⁰⁾ Diplom. klášt. Ms 12, pg. 74—77.

odprodati a za trhové peníze koupiti jinou užitečnější, která se jim tenkrát nabízela. Žádali o to také fundátorův, pánů Tvorkovských z Kravař, tenkrát pana Mikuláše na Štítině, nejvyššího komorníka knížetství opavského, Pertolda na Raduni, Jana Konstantina na Pusté Polomi a Janáka Karla na Malých Hoštičkách. Biskup i Kravařové o věci uvažovali a došli na ten výsledek, že vlastně poddaní z Pustějova mají půjčku již trojnásobně zaplacenou. Dluh byl kontrahován před šestnácti lety, plných šestnácte let nerobotovali. Nalehli na ně i pan visitátor i páni fundátorové, aby ten dluh odpustili, k tomu také platu ročního z luk uvolili se přivětšiti a v nějakou robotu při témž platu se podvoliti. Zajisté, že poddaným přednesli, že probošt zamýšlí je prodati. Poddaní, kteří zakusili již dobrodiní světské vlády v době, kdy byla dědina pronajata nejmenovanému zemanu, nepřáli si zažítí jí znova. „Všecka obec skrze svého tlumače hlasně promluvití dali, že dotčených 500 zl. odpouštějí a od té chvíle probošta ani potomkův jeho upomínati nechtějí. K tomu také z týchž luk 40 zl. každého roku spravovati, nad to vejše sena i votavy všecky z luk konventských, když by je zahradníci a hořeři posekli a usušili, do dvora děrenského přivážeti svým nákladem se uvolili.“ Za to rádi by se byli vyprosili, aby na hon a na hlásku nechodili, ale aby za to dávali ke klášteru určitý roční plat. Aby jim klášter učinil list na časy budoucí a věčné, že té dědiny ani neprodá, ani nezastaví, ani za jinou nasmění. Aby jim klášter dal nadání listovní, k věčnému a svobodnému užívání na luka, kluče a paseky. Za to slíbili a připověděli, že budou vykonávati všecky roboty, jak byly nálezem opavského zemského soudu r. 1571 stanoveny. Biskup i fundátoři prosbu poddaných schválili a uznali za věc slušnou a klášter vyhověl. Tím se rozmnožily poddanské pozemky v Pustějově, neboť sedláci měli míti od nyní právo louky držeti ke svým gruntům a s nimi je s vědomím proboštovým prodávati, zastavovati, odkazovati, měniti neb i darmo dáti. Pochůzky na hony a hlásky proměnily se poddaným na roční plat 20 zl. splatných na sv. Martina. Stalo se v klášteře Fulneku v den památný sv. Jana Křtitele, božího léta 1597.¹³¹⁾

¹³¹⁾ Diplomatař fulnecký MS. 12 pg. 87—93. Zukal o. c. pg. 311 se domníval, že těchto 500 zl. byly peníze trhové za grunty, ježto probošt Litman na zřízení panského dvora v Pustějově zakoupil, ale nezaplatil. Zahradníci, místem tak zvaní i na Moravě, častěji však podsedníci, byli drobní sedláci, jejichž pozemková výměra nebyla nijakou poměrnou částí

Zdá se skutečně, že probošt na pustějovské sedláky působil vyhrůžkou, že dědinu prodá, neustanou-li upomínati. Když v srpnu r. 1597 byl Pavlovský na Hukvaldech, přišli k němu poddaní z Pustějova a přednesli mu již, co všechno chtějí nabídnouti a več se podvoliti, jen aby na budoucí časy byli při klášteře zůstaveni a odtud aby nebyli jinam odprodáni a odcizeni. Biskup 24. srpna se za nimi u probošta přimlouvá.¹³²⁾ Z toho též plyne, že listina datovaná r. 1597 na sv. Jana, byla vydána nikoli v červnu, kdy dne 24. slaví církev narození sv. Jana Křtitele, ale až 29. srpna, v památný den stětí sv. Jana.

Probošt měl pro prodej, či už vážně myšlený anebo jen předstíraný, dobrou zástěrku. Klášter nedávno utrpěl průtahy císařského vojska, byl zatížen vysokými daněmi, stavení klášterská byla velmi sešlá, užitky na výživu konventu byly skrovnické.

Chvíli měl probošt s poddanými pokoj, ale jen chvíli. Mezitím zemřel r. 1598 biskup Pavlovský a na biskupství olomoucké zasedl kardinál František z Dietrichštejna. Ten už r. 1602 byl nabíhán poddanými z Bílova, aby dělal pořádek mezi nimi a vrchností. Šlo o nějaký les při hranicích vsí Bílova a Bravin (ve slezském okrese bíloveckém). Probošt obvinil několik bílovských sedláků, že mu tam rúbají, nemajíce k tomu práva. Když se o tom mělo jednati před zemským hejtmanem opavským, nebylo tam ani probošta ani poddaných. Poddaní utekli se ke kardinálovi, a ten 5. května 1602 nařídil komisi, která vyjela na sporná místa a rozhodla tam dne 17. května. Probošt se nespokojil rozhodnutím, nýbrž poddané prý trestal ukrutným bitím a vězením, až jej kardinál 24. června musil poučiti, že takové bití nenáleží a nemůže se schvalovati ani světské vrchnosti, tím méně osobě duchovní. Nechtě proto zachází s poddanými tak, aby neměli příčiny rozhlašovati jej mezi lidmi.¹³³⁾

Již administrátoři biskupští za sedisvakance po smrti biskupa

v obci obvyklého měření na lány. Někde mívali více, někde méně než čtvrtlánik. Viz též Brandl, Glossarium pg. 240 sq. Hofer, z něm. Hofer česky podruh, místem v Čechách nádvorník, obyvatel sluhovského bytu v selském statku, za který na gruntě vykonával pomocné selské práce. V této listině a na mnohých místech na Moravě a ve Slezsku do dneška: chalupník, domkář, majitel chalupy bez pozemků.

¹³²⁾ Kop. 34 fol. 190.

¹³³⁾ Kop. 36 fol. 70, 99v, 128.

Stanislava Pavlovského jmenují probošta „Jan Velvarský“.¹³⁴⁾ Snad on nebo jeho předkové byli původem z Velvar v Čechách. Dne 20. září 1608 jej Rudolf II. nobilitoval a dal mu přídomek „de Velvarecchio“, aby se tak mohl psáti on i jeho pokrevní příbuzní.¹³⁵⁾ Psal se potom „z Velvárek“.

Za jeho vlády skončeny byly dlouholeté spory, které otrásaly dobrým poměrem mezi klášteřem a vrchností fulneckou. Šlo o pivo, o várky i o výstav pív do klášterských poddanských dědin. Klášter míval kdysi pivovar v Lukavci, který však neznámo kdy zanikl, snad za nepořádných proboštů. Sotva se přestalo vařit v klášterském pivovaře, začali se usilovati majitelé zámku Fulneka, aby poddaní proboštovi brali pivo z jejich varů. Ale probošti tomu bránili, což obyčejně zle odnášeli jejich poddaní. Roku 1563 Balcar ze Švejnic jal pro tento odpor pustějovského fojta Jiříka, vsadil jej do městské šerhovny, a když ho na poručení zemského hejtmána propustil, zas mu strhl vodu z potoka Životského, která hnala fojtův mlýn. O to žaloval jej r. 1566 probošt Řehoř Slominský, ježto však zemřel před rozeznáním, byl púhon umrlý a tak osvobozen i pan Balcar. Teprve r. 1607 učinil pivné vojné konec Rudolf II., který povolil, aby klášter znova vařil v Lukavci.¹³⁶⁾

Jan Bohuš z Velvárek zemřel r. 1610. Po něm zvolen byl proboštem kanovník Tomáš Šiller (Schiller), rodák z Nového Jičína. I Bohuš i jeho nástupce byli dobrými kněžími. Nebylo proti nim stížností v mravním ohledu. S poddanými měl však Šiller těžkosti právě tak, jako jeho předchůdce. Už r. 1610 začali zase lidé z Pustějova. Žalovali u zemského hejtmána opavského Pertolta Tvorovského na Raduni, že jsou robotami přetěžováni. Stížnosti podepsal i fojt Tobiáš, proto se hněv proboštův obrátil proti němu. Fojt však zašel do Opavy k Janovi Hlouškovi, měšťenínu a ležáckému hospodáři, který měl pero i jazyk stejně ostré a rád se propůjčoval za advokáta při městském soudě konšelském. Ten sformoval fojtovi různou žalobu, českou, protože tenkrát u zemského úřadu nepřijímali německých spisů. V žalobě položeno, kterak probošt Tobiáše několikrát již vězením a pokutami až do 300 zl. trestal bez náležité příčiny. U hejtmanství sháněli se po písáři žaloby: chtěli ho vsaditi do „kabátu“, že užil o vrchnosti slov smělých a

¹³⁴⁾ Kop. 35 fol. 44. — ¹³⁵⁾ v. Doerr, Saalbücher, pg. 77.

¹³⁶⁾ Zukal, o. c. 308.

všetečných. Našli ho, ale že byl měšťan, nemohli na něho sáhnouti. Zato žaloba zůstala nevyřízena, až fojt Tobiáš zemřel.¹³⁷⁾

Ale tím nebyl konec. Probošt koupil r. 1613 dvůr v Pustějově, který však byl všelijak sešlý a na stavení velmi zpustlý. Poddaní měli robotovati při stavbách, totiž voziti dříví, kamení, cihly, vápno, kopati grunty a jinak pracovati. Toho za mnoho let nedělali, když klášter ani nestavěl, ani neopravoval. Proto když r. 1614 probošt Šiller nařídil poddaným z Pustějova a ze Staré Vsi, aby vozili na stavbu dřevo z klášterního lesa Kukavce, neposlechli. Probošt vzkazoval a poroučel jim znova a znova, ale dostalo se mu po každé stejné odpovědi, že nejsou povinni a nebudou voziti stavebního materiálu. Probošt poukazoval na staré smlouvy, na nálezy soudní a na porovnání mezi klášterem a poddanými, ale házel hrách na zeď. Starovesští nejen že neposlechli, nejen že vzkazovali proboštovi posměšná slova, ale strojili zjevnou vzpouru. k níž popuzovali i poddané z Pustějova. Úřad těch dědin byl podle přísah povinen takové věci ohlásiti vrchnosti, ale neučinil tak, nýbrž s tím souhlasil. Sedláci z Pustějova posílali do okolních dědin, klášteru poddanských, posly, „aby je utvrzovali v odporu proti vrchnosti a odvozovali od takových povinných povozů, užívajíce při tom i všelijakých falešných praktik a fortelů. Jsouce sami neposlušni. jiné nepovážlivé uvozovali v neposlušenství proti pánu svému dědičnému a proti konventu. Sami mezi sebou se vzbouřivše, jiných vzbouřiti směli“.

Když se Šillerovi podařilo vzpouru utišiti, vzal poddané do trestání, a to nebylo mírné. Pustějovští odnesli to takto: Probošt nejen že vězením potrestal všecky, nýbrž to dříví, kteréž bylo tenkrát již srubáno a které i jiné dědiny měly voziti, Pustějovští sami do Pustějova musili odvézti a mimo to i jiné pokuty s koňmi svými museli podstoupiti. Na Staroveské měl probošt pokutu v porovnání z r. 1582, totiž průpadek 200 zl. červených. Na jich prosbu ušetřil jich peněžité pokuty, ale potrestal všecky sedláky vězením a nařídil jim, vyjímaje toliko zahradníky a chalupníky, aby postavili v Lukavském lese 100 kop šejtův k pivovaru klášterskému a v lese, aby zdělali 100 kop sáhův dříví (tedy 6000 sáhů) k pekárně, a to dříví aby všecko svými potahy odvezli do kláštera. Také jim uložil, aby v Bílově, když jim poručeno bude, orali čtyři dni. Po-

¹³⁷⁾ Zukal, o. c. pg. 313.

kudž by se toho nejmenšího na potomní čas dopustili a se na odpor postavili, aneb též této vyměřené pokutě dosti neučinili, věděti mají, že ne 200 červenými zlatými, ale dvojnásobně trestáni býti mají.¹³⁸⁾

Roku 1617 měl již zase co činiti o vlastní klášterské grunty s Janem st. Skrbenským z Hříště a na Fulneku a s Řeborem Pražmou z Bílkova. Nějaké grunty mu upírali vkládajíce se v ně. Nevíme sice, o které grunty šlo, ale věc vznesl probošt na kardinála, který žádal o pomoc moravského zemského hejtmana, pana Ladislava z Lobkovic na Rybnicích a Holešově, který 13. listopadu 1617 nařídil oběma klášterním odporníkům, aby se v ustanovený den dali najíti před pány komisaři nařízenými sněmovním snesením k srovnání té věci.¹³⁹⁾

Probošt Šiller dožil se třicetileté války. Bylo mu souzeno přihlížeti, jak trpěl klášter, poddanské vesnice, obě sousední země, Morava i Slezsko. Od r. 1621 projížděli krajem polští rejtaři, chasa nezbedná a nekázaná, která byla poslána císaři na pomoc. ale s poddanými jeho nakládala hůře, než kterýkoli nepřítel. Když roku 1621 dostavili se ponejprv, zabili staříckého rektora a několik jiných lidí v Butovicích. Roku 1624 při sv. Jakubě rozložili se i v Pustějově, Studénce a na Bílovecku, vydrancovali celé okolí, všecko obilí posekli a ztrávili. Lidé s dobytkem rozutíkali se po lesích, mnozí našli ochrany v Bílovci. Teprve při sv. Michalu, když jim císař vyplatil žold, vraceli se Poláci domů.¹⁴⁰⁾

Toho r. 1624 probošt zemřel. Kolik měl tenkrát v klášteře lateránských kanovníků, nevíme, ale asi nemnoho, kdyžtž již r. 1623 vypomáhal v kostele farním kapucín P. Bonaventura. O něm zachoval se zápis, že na Veliký pátek vystoupil na kazatelnu s železným kruhem a řetězem a s rukama uvázanýma provazem ke krku. Při večerním výkladě o bičování Pána Krista sešel s kazatelnice, vykasal sukni, pod níž měl na sobě pytel, a bičoval se před posluchači. To vše na zesílenou dojmu.¹⁴¹⁾

Smrti Šillerovou prozatím končíme.

¹³⁸⁾ Podle paměti o tom zapsané v často citovaném diplomatáři vylíčil jsem vzpuru v XI. ročníku Selského Archivu pg. 47 sq.

¹³⁹⁾ Zemský archiv v Praze 13. XI. 1617.

¹⁴⁰⁾ Zeitschrift des Vereines für Gesch. Mährens, 1904, pg. 222. Zukal, o. c. pg. 313.

¹⁴¹⁾ Hynek Kollmann ve Sborníku hist. kroužku 1893, pg. 96.

Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského.

(Pokračování.)

Zakládací listina 14. června 1572. Krise brněnského
založení po smrti J. Grodeckého.

V červnu pak téhož roku přijel do Brna provinciál Maggio a schválil dosavadní ujednání, takže bratři Grodečtí za jeho přítomnosti vydali 14. června 1572 listinu zakládací, kterou darují jesuitům v Brně nový dům na Petrově, dokud se jim nedostane jiné, vhodnější budovy pro probační dům a na udržování jeho věnují více nemovitostí a důchodů z nich, především mlýn v Komárově.¹¹⁵⁾ Napodobovali při tom zcela politiku biskupovu v rozmnožování důchodů kapitulních a jeho postup při fundaci olomoucké; jenže velmi pochybili tím, že vydali zakládací listinu jen jménem svým a nepřihlíželi více k souhlasu kapituly. Neuvedli také jesuitů ve skutečné držení realit listinou jim připsaných a neoddělili tyto od jiných statků kapitulních. To stalo se novému založení velmi osudným. Papež Řehoř XIII. sice novou fundaci již 21. prosince 1572 potvrdil a v říjnu 1573 přibýlo do Brna již prvních šest noviců, když Jan Grodecký, tehdy již biskup olomoucký, předtím donaci svou ještě rozmnožil; avšak naprosto nepřekonatelný odpor Maxmiliána II. k novému jesuitskému založení na Moravě¹¹⁶⁾ a

¹¹⁵⁾ Navrátil, Jesuité str. 132¹⁵, Schmidl I. 331. Vedle jmenovaného mlýna uvádějí se ve fundaci: poddaní vsí proboštských a kapitulních v Komárově, Heršpicích, Bohonicích, Nebovidech, půl lánu a dům se zahradou v Brně na Cejlu, třílánová usedlost ve St. Rousinově a jiná v Ořechově, platy z nemovitostí ve Zvonovicích a na Cejlu. Originál této fundační listiny Grodeckých nalézá se v zem. archivu v Brně. Fundace Grodeckých z r. 1570 pro kazatele jesuitské splynuly asi s touto donací probačního domu. Navrátil, Jesuité str. 102².

¹¹⁶⁾ Grodecký totiž od počátku zamýšlel získati pro jesuity budovu tak zvaného Herburgského kláštera, nalézající se za branou městskou blíže kostela svatého Jakuba, zvaného také „Cella Mariae — Marienzelle“ (Conventus dominarum de cella S. Mariae), v němž žilo nijak zvláště příkladně asi 6 dominikánek, které snadno mohly býti ubytovány jinde. Maxmilián II. však odmítl žádost biskupa Grodeckého o darování tohoto kláštera jesuitům, namítaje, že jedna kolej pro Moravu zcela postačí. Kroess I. 364, 366, Schmidl I. 311. Teprve za Rudolfa II. přece přeměněn byl onen klášter v jesuitskou kolej. Kroess 401 n.

potom smrt Jana Grodeckého a po ní spor s brněnskou kapitulou, která neuznala jesuity za své věřitele, jimž Grodecký postoupil své pohledávky vůči ní, ani platnost jeho fundačních ustanovení, bezmála byl by přivodil záhubu a naprostý zmar všech snah — usaditi jesuity v Brně.¹¹⁷⁾

Kapitula olomoucká proti jesuitům po smrti Prusinovského.

Od vyjednávání o založení probačního domu v Brně a první jeho zakládající listinu byli provinciál Maggio a probošt Jan Grodecký přímo odvoláni z Brna do Kroměříže k loži umírajícího biskupa. Brzká smrt Prusinovského 16. června 1572 byla pro kolej olomouckou těžkou ranou.¹¹⁸⁾ Ačkoliv kapitula olomoucká formálně dala svůj souhlas k založení zemřelého biskupa a výslovně převzala zcela nepochybné závazky k němu, zaujala — jako později kapitula brněnská po smrti Grodeckého — k jesuitům stanovisko krajně nepřátelské. Poněvadž ovšem situace byla zde poněkud jiná než v Brně, bylo uplatňováno poněkud jinak; netoliko mocí, jež smrtí biskupovou na kapitolu přešla, ale také cestou právní. Pokud se týče prvé, projevila se nejzřejměji tím, že ihned byla přerušena na dlouho stavba koleje a hojné zásoby nashromážděného staviva bez dlouhého rozmýšlení byly od členů kapituly rozchváceny nebo rozprodány.¹¹⁹⁾ Jinak nesložila kapitula od volební kapitulace ze dne 14. července 1572 závazku k zachovávání fundačních ustanovení Prusinovského, ačkoliv jí rektor Pérez memorandem ze dne 3. července povinnost její v tom ohledu připomenul. Zato uložila novému biskupovi v téže kapitulaci zřídit seminář podle předpisu koncilu a obnoviti kathedrální školu biskupa Marka. Požadavky tyto byly zřejmě namířeny proti školám jesuitským a semináři jimi

¹¹⁷⁾ Schmidl I. 331—332, Kroess I. 363—368, 388—397. Datum papežského potvrzení u Kroessa (21. listopadu 1572) dlužno na základě Navrátila (Jesuité str. 132¹⁵⁾), jenž cituje z originálu papežské listiny v zemském archivu v Brně, opraviti na 21. prosince 1572. Na Moravu došla a vešla zde ve známost až později, neboť ještě 25. ledna 1573 biskup Grodecký prosí papeže za potvrzení brněnské fundace. Navrátil, Jesuité str. 145.

¹¹⁸⁾ Kroess I. 347—351.

¹¹⁹⁾ Byly rozchváceny velké zásoby cihel, tesaných kamenů pro okna a a dvěře, sloupových dřiků a několik beden skla pro kolej, které byly složeny v paláci biskupském. Navrátil, Jesuité str. 451¹³⁾, Schmidl I. 325, Kroess I. 312, 373.

zřízenému, jenž tímto kapitulou nebyl uznán za diecéšní.¹²⁰⁾ 16. července 1572 došlo k zvolení Jana Grodeckého menšinou kapituly, kdežto většina postulovala za biskupa Antonína Prusa z Mohelnice, arcibiskupa pražského. Třebaže arcibiskup v srpnu na nátlak císaře i papežského nuncia na své právo resignoval, nastaly přece jen průtahy s konfirmací Grodeckého v Římě, takže až do konce roku 1572 správu biskupství a jeho statků vedla kapitula, která v den sv. Václava odepřela vyplatiti rektorovi 1000 zl., jež koleji podle fundační listiny náležely.¹²¹⁾ Mimo to obrátila se kapitula i právní cestou do Říma k papeži, aby ji vyvázal ze závazků, jež na sebe vzala přijetím a stvrzením zakládací listiny, odůvodňujíc žádost svou hlavně tím, že založení spočívá na nepravdivém předpokladu rozmnožení biskupských důchodů a že naopak zemřelý biskup zatížil biskupství pro kolej velikými dluhy. Žádost kapituly zastával v Římě proti jesuitům Jan Philopon Dambrowski a snad i člen její Jan Vyškovský pomocí svých římských známých. — Ovšem i jesuité nelenili, aby tyto vlivy v Římě jim nemilé učinili neškodnými. Obrátili se o pomoc na své příznivce ve sboru kardinálském, tentokrát zvláště na kardinála Hosia a protektora řádu. Vyvracejíce důvody kapituly, poukazovali hlavně na listinu ze dne 12. října 1570, kterou kapitula sama dosvědčila vzrůst důchodů biskupských,¹²²⁾ potom na její souhlas a stvrzení fundace a odmítali tvrzení, že by kolej byla jedinou příčinou biskupových dluhů, jejichž přeháněnou výši ostatně popírali. Usilovali o rychlé potvrzení fundace papežem i císařem, aby tak předešli opačné žádosti kapituly na týchž místech.¹²³⁾

¹²⁰⁾ Navrátil str. 129—130, 129/9². — Kroess 375. Originál kapitulace v olomouckém kapitulním archivu. — Seminář i za Grodeckého zůstal spojen s konviktem a v rukou jesuitů. K znovuzřízení dómské školy však skutečně I. II. 1573 došlo a jesuité museli do ní poslati všechny své chudé žáky. — Kroess I. 379. Na obnovení školy trval zejména Dambrowski, jenž v září r. 1572 se objevuje v Olomouci a vystupuje jako děkan kapituly. — Schmidl I. 326, Navrátil, Biskupství str. 64³. — Breitenbacher v Č. Mat. Mor. r. XXXI. str. 173².

¹²¹⁾ Navrátil, Jesuité 129—130/0², Navrátil, Biskupství str. 102—103.

¹²²⁾ Viz pozn. 110 shora. — Bylo ovšem pravda, že Bludov, jehož koupě byla uváděna zakládací listinou, nemohl dosud přinášeti užitku, ježto již v dubnu 1570 byl na dobu 5 let dán v užívání Petru Horeckému z Horky. — Pokud se týče kapitulních vesnic vyměněných za Tršice, kapitula ve zmíněné volební kapitulaci přinutila příštího biskupa k jejich navrácení, aniž by však sama vrátila Tršice. Navrátil, Jesuité str. 130³. Viz poznámku další.

¹²³⁾ Dopis provinciála Maggio generálovi do Říma dne 7. VII. 1572 v této

Fundace Prusinovského Řehořem XIII. stvrzena a zachráněna.

Když Grodecký — ne v poslední řadě vlivem rovněž jesuitským — 19. listopadu 1572 byl v papežské konsistoři potvrzen biskupem, neváhal připojit se ihned k žádosti za papežské stvrzení fundace olomoucké i brněnské.¹²⁴⁾ Mezitím však již 22. ledna 1573 vydal Řehoř XIII. breve, jímž do písmene stvrdil založení biskupa Prusinovského, zapověděl jakékoliv změny v jeho neprospěch a nařídil výslovně pojetí závazků fundačních do volebních kapitulací biskupů olomouckých.¹²⁵⁾ Později ještě zvláštními listy doporučil kolej olomouckou i probační dům brněnský zvláštní přízni a péči biskupa Grodeckého.¹²⁶⁾ Žádost kapituly za zproštění fundačního závazku byla tedy odmítnuta na celé čáře. Když ještě i Maxmilián II. vyhověl žádosti rektora Péreze, biskupa Grodeckého i vlivné přímluvě kancléře Pernštejna a 22. prosince 1573 rovněž potvrdil fundaci olomouckou z r. 1570 a udělil zároveň koleji právo promovati své posluchače k hodnostem akademickým s touže platností

věci. (Kroess 373—4.) List Pérezův generálnímu vikáři řádu Nadalovi 29. IX. t. r. (Navrátil, Jesuité 129—133, č. 69, str. 131/18, b.) Co se týče biskupových dluhů, kapitula udávala jejich výši na 100.000 zl., Pérez asi na 70.000 zl. Dluh v každém případě tak značný byl však způsoben právě jen smrtí biskupovou. Neboť jednak hotovost, kterou měl po ruce, byla bez kontroly rozchvácena příbuznými (Peřinka, Dějiny Kroměříže str. 181, pozn. 56), především však všechna jednání a pře o různé statky, které vedl, byly smrtí jeho přerušeny, jeho neuzavřené hospodářské záležitosti po ní vyřízeny v jeho neprospěch, pohledávky promlčeny, kupní smlouvy uzavřené zrušeny a zálohy dané na koupě ztraceny. (Na příklad koupě Chropyně!) Tím se stalo, že smrtí jeho vzniklo tolik dluhů, pro něž nebylo úhrady. Tím konečně i odhad z 12. X. 1570 pozbyl významu a praktické ceny, ježto kalkuloval s investicemi a amortisací dluhů, které po smrti biskupově se staly veličinami naprosto bezcennými. — Navrátil, Jesuité str. 132. Kroess I. 349—350, 374. Peřinka, Dějiny Kroměříže I. 180 až 181.

¹²⁴⁾ Grodecký Řehoři XIII. 25. I. 1573. — Navrátil l. c. 144—145, č. 71.

¹²⁵⁾ Breve stanoví mimo to, že statky vyškovské ihned mají připadnouti koleji, kdyby někdo fundaci chtěl zhoršiti. Kdyby bylo odepřeno platiti fundační důchody, za trest musí býti koleji samé dány 3.000 zl. místo 2000 zl. a mimo to složena pokuta 2000 zl., která podle znění fundace připadá na jiné církevní účely. Kapitula nesmí přikročiti k volbě nového biskupa, dokud nebudou přítomnému rektoru koleje dány záruky v kapitulaci pro plnění fundace. Za ochránce její ustanovují se arcibiskup pražský, biskup vídeňský a opat velehradský. Navrátil, Jesuité 133—143, č. 70. Originál v zemském archivu v Brně.

¹²⁶⁾ Řehoř XIII. Grodeckému 3. a 4. července 1573. Navrátil l. c. 145—147, č. 72, 73.

jako na universitách evropských,¹²⁷⁾ byl tím již položen základ k universitě olomoucké a krise, jež nastala smrtí zakladatele, byla úspěšně překonána. Roku 1573 zajištěna byla papežem i císařem budoucnost životnímu dílu biskupa Prusinovského, jenž podle názoru Maggiova byl sám více jesuitou než mnozí členové tovaryšstva Ježíšova.¹²⁸⁾ *(Pokračování v příštím ročníku.)*

Prof. Ant. Novák:

Víra Táborů.

(Pokračování.)

Biskupec proti trestu smrti.

Scotus píše: „Zákony králů v mnohém se podobají zákonům Mojžíšovým.“ Není divu, že Bůh dal národu židovskému nadobytčej tuhé zákony a stanovil přísné tresty, kterých netřeba v Novém zákoně dbáti. Přece však mnohé tresty byly na ten čas vhodné. A proto, je-li nařízeno od někoho, aby rouhání, cizoložství a modlářství bylo trestáno smrtí, jest to mnohem spravedlnější, než když zloděj byl věšen. Na zlodějství se nevztahovalo přikázání: nezabiješ! Cizoložství jest zajisté větším hříchem než zlodějství.

Éra Kristova je dobou milosti. Kristus pravil: Nechte obé růsti až do žní... Leč ve Starém zákoně směl soudce odsouditi k smrti toho, koho odsoudil Bůh. Nyní však objevila se dobrota Spasitele našeho, který všem kajícím vrací život, neboť nepřišel hubit duše, ale spasit, co kde zahynulo. Proto znamenití mužové určují pro tento čas milosti lehčí tresty na hříšníky, a je si přátí, aby soud-

¹²⁷⁾ Navrátil, I. c. 150—155, čís. 75. — Již o velkonocích 1572 nemocný biskup Vilém jednal s Pernštejnem o císařské potvrzení. Kroess I. 347. Na naléhavou žádost biskupa Grodeckého byl již koncem r. 1573 zahájen v Olomouci jesuity kurs filosofie. — Kroess I. 382.

¹²⁸⁾ Provinciál Maggio generálovi do Říma 14. února 1571, Kroess I. 317. Tamže Kroess uvádí na základě Boëmiaë foundationes II. 5 a 6, že Řehoř XIII. potvrdil fundaci Prusinovského ještě za jeho života, totiž 22. dubna 1572. — U Navrátila o tomto papežském potvrzení žádné zmínky není. Než i když je připustíme, je jisto, že nestačilo k tomu zameziti boj kapituly proti fundaci, která teprve brevem ze dne 22. ledna 1573 byla církevně zajištěna.

cové počínali si při odsuzování jako otcové a ne jako tyrani, ří-
díce se při rozsudcích zákonem evangelickým, příkladem Kristo-
vým a praxí prvotní církve, ne Starým zákonem a zákony lid-
skými, evangeliu protivnými. Biskupec nerad vidí vraždy, pro-
tože utracený život nikdy se nevrátí a ne snadno dá souhlas k po-
pravě někoho. Přesto ale důkladně požaduje, aby všechny veřejné
hříchy smrtelné byly trestány k nápravě lidí a to bez rozdílu osob.⁴¹⁾

Co se týče zabíjení kacířů, z něhož podle Chrysostoma povstává
schisma neb vzbouření v církvi, doporučuje Biskupec, aby se s exe-
kucí nechvátało podle rady evangelické: *Herreticum hominem post*
trinam monitionem devite.

Rozeznávají se dva způsoby trestání: bratrské napomenutí a ná-
silí. Staví-li se Carlier proti veřejnosti trestání kněží a odůvod-
ňuje to tím, že by lid odňal špatnému knězi hmotnou podporu,
odpovídá Biskupec, že to je zcela správné, neboť takový hříšný
kněz bral desátky rovněž veřejně.

Co se týče trestání pomocí světského ramena, původně žili kleri-
kové pod světskou iurisdikcí, ale jen do dob Konstantina. Dnes
dostali kněží s velkými světskými statky i právo stavěti se pouze
před soud královský. To nebylo správné, neboť kněží co poplat-
níci měli býti poddáni své vrchnosti a přidrženi při povinnostech
z poměru toho plynoucích. Císař Konstantin udělil však klerikům
immunitu.⁴²⁾ Zato si ale vyhradil právo působiti na volbu papeže.
Tak Ota I. sesadil Jana XII. To vše bylo pro statky časné, které
Kristus vylučoval. Římský biskup Tibrutinus zakázal klerikům při-
jímati investituru od laika a Pelagius ustanovil, aby kacíř byl
trestán světským ramenem. Adrianus III. stanovil konečně, aby
žádný světský panovník se nemíchal do volby papeže.⁴³⁾ To vše
bere Biskupec z Occama. (Okam.)

Světské rameno má tedy trestati smrtelné hříchy prelátů a kněží,
když nadřízené duchovní úřady to opomíjejí, ať mají od nich do-
volení čili nic. Kristus také uznal moc Pilátovu. Nelze také ná-
sledovati rady Kristovy a zavolati si hříšníka do ústraní, a napo-

⁴¹⁾ Chelčický v „Sieti víry“ (str. 169 vyd. Smetánkovo) zmiňuje se
o turnaji Biskupce s Carlierem dosti podrobně. Zdá se, že tuto stať má
z dnes ztraceného referátu Biskupcova, kterého zove biskupem písec-
kým. Chelčický dokonce sám polemizuje s Carlierem.

⁴²⁾ Biskupec tu cituje spisy Isiodora (Hispolského) a Occama.

⁴³⁾ Biskupec nejví smyslu pro samostatnost a neodvislost církve.

menouti ho mezi čtyřma očima, pak před bratrem a staršími, než ho nepolepšeného odmítnouti jako pohana a publikána, neboť nejvyšší instance t. j. koncil schází se sotva jednou za 10 let.

Hřeší-li samy duchovní vrchnosti, mohou je věřící kárat bez ohledu na to, že je káraný větší pán než karatel. Carlierier připouští oprávněnost tohoto kroku jen v jednotlivých případech, ale dopouští se tím bezpráví, neboť do časů Konstantinových byla hierarchie podrobena světské moci. Isidorus ve své trojdílné historii ve 3. knize praví, že Konstantin přiznal kněžím právo souditi všecky světské pány a Biskupec⁴⁴⁾ opakuje jeho slova: „Vos estis nobis dati dii et inconueniens est, ut homo iudicet deos“⁴⁵⁾ etc.

Biskupec byl v tomto bodě neústupný. Přes protest Carlieriův dokazoval opět, že kterýkoli křesťan může duchovního ve slušné formě a bratrsky pokárat třeba i před shromážděním laiků. Doporučil to hlavně pro přestupování šestého přikázání, upozorňuje na sentenci: *Bonum est homini mulieri non tangere, cum mulier sit tamquam pix diaboli*. Kristus a apoštolové žili též pod světskou pravomocí a nemají se tedy z ní vylučovat ani kněží. Když je vrchnost liknavá, tvoří soudce celek věřících, neboť Bůh ukládá národu, aby kněze ze skutků jejich soudil, neboť je má poslouchati. Biskupec konceduje jen, že se nesmí kárat nerozumně a pošetile, pokud preláti zastávají řádně svůj úřad. Také nedovoluje, aby mravně výše stojící viník byl trestán od karatele mravně zpustlého. Ostatně jsou i římstí biskupové podrobeni iurisdikci společného tribunálu, jemuž své pře musí předkládati. Jinak by byli vlastními soudci. Z námitek Carlieriových nejspíše Biskupec cituje: *Per tria movetur terra, quartum non potest sustinere. Primum per servum, cum regnare coeperit*. Biskupec však nezamýšlí svými návrhy, aby vláda a moc dostala se do rukou takových otroků, kteří by povstali proti svým pánům. Ti by byli rovněž tyrany. Biskupec si přeje, aby každý plnil svoji povinnost. Pak je na svém místě, kdežto kdo nevyhovuje, má býti souzen, protože poškozují jiné.

Pak polemizuje s Carlieriem o bullách odpustkových. Vykládá, co jsou odpustky, kdo má moc je udělovati. Odpouští jen Duch

⁴⁴⁾ Martenne et Duran: *Collectio veterum scriptorum* Tom. VIII. str. 395.

⁴⁵⁾ Isidorus in suo *defensario* dist. 2. C. 2 praví, že to byl dík Konstantinův za uzdravení z horečky. Šířeji to vypravuje Martin Polonus v kronice římské, z které Biskupec čerpal svoje znalosti.

svatý, kněz jest jen prostředníkem. Odpustků je hoden jen ten, kdo jest v milosti boží. Kdo se nekaje, tomu nepomohou odpustky žádného biskupa ani papeže. Kněží a preláti nemají moci kdykoli udíleti odpustky. Mají býti teologicky vzdělaní, aby jimi neklamali laiky. Odpustky na války, vybírané za plat, jsou neplatné a to platí i o odpustcích proti Ladislavovi, králi neapolskému. Slibovati za určitou taxu peněžitou odpuštění hříchů jest zjevná simonie. Papež dával často odpustky těm lidem, kterým Bůh neodpustil. Odpustky se mají udíleti s rozvahou a individuálně a ne paušálně. Vždyť by jinak mohl papež zničiti očistec, kdyby všem dal odpustky.

Biskupec se rovněž staví proti vydávání modlitbiček a žebrání mnichů. Nechválí také poutě a uctívání ostatků, poněvadž se při tom provádějí podvody, ano i cizoložství. Na poutích se vystavují obrazy svatých a sochy a lid se klaní, čemu nemá, protože je náchylný k modlářství. Podobně kultem mariánským a uctíváním jiných svatých svádí ďábel k modloslužbě. Tak chtějí se lidé ospravedlnit, když vedli před tím život špatný a tak Krista znovu křížují ti, kteří zapřeli ho svými skutky. K Bohu máme se modlit v duchu a v pravdě a ne chodit líbat obrazy moderních svatých. Na poutě táhne lidi pověra a ne pravý úmysl a mniši je úmyslně podvádějí a klamou. Také ostatky svatých nemají sloužiti k uctívání, nýbrž k následování jejich dobrého života. Lidé však jim věnují více pozornosti než kříži Kristovu.⁴⁶⁾

Ke konci shrnuje Biskupec difference s Carleriem v 5 bodů.

1. Všecky hříchy smrtelné mají býti veřejně trestány podle zákonů lidských, podřízených právu božskému.

2. Takové hříchy buď z části neb v celku mají býti trestány (s výjimkou trestu smrti) od soudce laika.

3. Hříchy kněží mají býti kárány veřejně a lidu v kázání odkrývány.

4. Trestati kněze může vrchnost světská a laici bez zvláštního dovolení, neboť až do časů Konstantina císaře žili klerikové pod iurisdikcí státu.

5. Nehodným kněžím může lid odepríti desátky.

Po důkladné replice nabídl Carlerier Biskupcovi kompromisní

⁴⁶⁾ Biskupec cituje tu druhou odpustkovou bullu. Byl asi toho roku v Praze.

řešení. Míru se nedocílí extrémními požadavky obou stran. Nutno jest, aby si obě strany vyšly vstříc a brzo se shodnou. Chce-li Biskupec dosíci reformy mravů, chce jí dosíci i Carlierier.

Řeč Biskupcova kreslí ideální obraz lidské společnosti, jak by vypadala, kdyby nebylo hříchu. Požaduje stejné právo pro všechny a odnětí privilegií zvláště klerikům. Přiznává světským úřadům právo trestati i duchovní a nemá smysl pro emancipační boj církve z područí státu. Duchovní úřady zneužívaly podle něho svého privilegovaného postavení k pardonování a zatajování zlořádů. Biskupec opakuje tu některé věty ze spisu „Defensor pacis“ od Marsilia z Padovy, ač ho nejmenuje. Dovolává se zato jeho přítele Viléma Occama, tohoto nejobávanějšího minority-nominalisty, který byl s Marsiliem donucen opustiti Paříž a uchýliti se na dvůr Ludvíka Bavora. Tento muž měl svými spisy na Biskupce značný vliv. Později zcela přilnul k Viklefovi.

František Teplý, archivář:

Sedlčanská kniha Jana Procházky.

(Dokončení.)

3. 9. 1686 zemřel pan Jan Nayhauser, barvíř, pochován u sv. Martina.
28. 9. právě na sv. Václava Patrona a dědice Českého zemřel Matěj Filípek, soused zdejší a přední starší obecní. Pán Bůh...

27. 12. kmotrovství Václava Růžka, krejčího synáčku Josefu Ignatiusovi. — 1687 3. 4. umřel ten synáček.

1687 7. 1. kmotrovství Pavla Petržilka, řemesla zednického, zetě pana Václava Čekanského, synáčkovi Janu.

7. 1. zemřela starožitná matrona paní Lidmila vdova Eliáška...

3. 1. zemřela Kateřina, manželka Jiříka Čedíka.

15. 1. zemřel Jan Kadeřávek, soused starožitný.

17. 1. zemřela poctivá a šlechetná matrona paní Alžběta, manželka pana Petra Harala, souseda a švagra mého, jejížto tělo s pěkným průvodem pochováno... u sv. Martina.

20. 2. kmotrovství Jana Kratochvíle, perníkáře synáčku Matějčíkovi. —

Dne 27. 2. Martin Šejvera (Ševěra)²²⁾ někdy soused zdejší, byl toho dne z vězení šatlavního propuštěn, kterýžto mnohá léta pro svůj nevážný a na cti utrhančlivý jazyk, jak na zámku Chlumci, tak zdet v šatlavě zůstával, a z milostivého J. V. O. K. M. pána, pána a vrchnosti naší milostivé poručení, d a r o v á n jest v poddanost nejvyššímu panu wachtmistru od Zuzovského Regimentu panu Jirzymu Albertovi, toho času zdet v městě ložirujícimu.

²²⁾ Potomkům Českých bratří na Prácheňsku říkali vševěrkové, vševěrové a XVII. století je psalo Ševěra i Severa (Sebera).

Právě na hod Boží Vzkříšení Krysta Pána ušel ten Šejvera s svým starším synem přeč z města: to se neví kam! Neb vrátili se zpátkem.

I byl jesti v Rakousích v městě Vídni, tam podával memorialu JMti Cské, odtud přišel zpátkem do Prahy k Jich Milostem, co sobě objednal při JMti Cské, to jim přednes. Zatím nadepsaný pan wachtmistr nadešel Šejveru v Praze i se synem, dal ho sem do Sedlčan v řetězích spjatého přivésti a do wachstuby vsaditi... Potomně, když odsad pan Nejvyšší marširovati měl, vyplatil se Šejvera s svým synem, dal za sebe hotových 90 zl. r. Nyní zůstává u švagra mlynáře lhotského. Žena jeho před tím s vojáky v poutech byla až do Vídně dodána, odtad měla sem zase zpátkem přijíti, ale posavad se nenavracuje — jeli živa to se neví, anebo vrátí-li se.

Potom bylo slyšet, že jest ta Šejverka (Ševěrka) měla umříti u Budína v Uhřích.

2./4. zemřela paní Kateřina Svorníčková, starožitná žena věku přes 90 let.

16./4. zemřel starožitný souseď, který almužnou svatou živ byl, Prokop Prčický.

9./6. zemřel pan Jakub Sykora, spoluradní, člověk starožitný.

18./8. zemřela vdova Abrhamka.

8./9. kmotrovství pana kmotra Bouslava Zlouže dvým děvčátkům Mařence (druhé jméno neuvádí...). Třetím kmotrem byl sem já, Jan Procházka, mydlář — —

5/10. kmotrovství Františku, synu Jakuba Šipky, souseďa novoměstského — —

24./12. zemřel Václav Růžek, kterýžto za živobyti svého odkázal mnoho k záduší sv. Martina.

29./12. zemřela Kateřina Vyhlídkova, starožitná žena.

18./12. kmotrovství pana Martina Trutnovského, kováře, Dorotce.

1689 10./5. zemřel poctivý muž pan Bohuslav Zlouže, souseď mladý města Sedlčan. Pochován u sv. Martina. Pán Bůh rač...

1691 v sobotu před smrtelnou nedělí zemřel slovutný muž pan Matěj Zatvorský z Jistebnice, toho času pisař obroční panství Chlumčanského, můj kmotr milý: v pondělí od zámku bylo tělo jeho vezeno do Jistebnice. —

dto zemřela Anna, dcera Lydmily Felčarovy a souseďy města Sedlčan. Pán Bůh...

L. P. 1684 23./X. na den sv. Theodora J. O. K. Mti pan hejtman toho času urozený a statečný rytíř pan Tobiáš Formánek z Formánku, panství trojích Chlumeckého, Jistebnického a Želečského, ráčil jesti sem do města Sedlčan přijeti a v domě pana Jakuba Benedikta Puchovského Primatora, osobu mou k té povinnosti nehodného člověka za J. M. K. rychtáře s milostivým povolením vrchnosti mé milostivé zvoliti a dosaditi. Čehož sem se takové veliké a vysoce vzácné povinnosti chudý a v tom zarmoucený člověk nenadál. Pán Bůh rač mně rozumem a darem Ducha svatého obdařiti, abych té veliké a vysoce vzácné povinnosti J. O. K. M. zadosti učiniti mohl. Pomoziž mně Pán Bůh Syn a Duch sv., Blahoslavená Panenka Maria i všickni boží svatí.

1686 6./4.²³⁾ narodil se syn můj milý Jan Karel. Kmotři: pan Johannes Stella, varhaník a spolukantor zdejší, pan Jakub Přeloučský, paní Markéta Procházková — — Pán Bůh rač...

1688 21./9.²⁴⁾ narodil se syn můj milý Václav: kmotři ut supra — †, byl živ 27 let a 6 měsíců a v panictví umřel. Leta Páně 1716 dne 28./3.²⁵⁾ Pán Bůh povolati ráčil... svrchu psaného Václava, kterýž v doxanském klášteře až do smrti za varhaníka dosloužil. Tělo jeho odpočívá u sv. Petra v Doxanech. Dej mu Pán Bůh věčnou slávu...

Dne 8. augustu 1693 zůstal sem dluhu Janovi Hrádkovi, zeti mému,

²³⁾ ²⁴⁾ ²⁵⁾ Psáno rukou jinou — Filípkovou.

za loje vybrané peněz hotových 25 zl. 4 kr. Nemaje čím toho dluhu zaplatiti, bude moci předně toho sobě dluhu na domě pohledávati. Pamět učiněna: Já zůstávám panu Janovi Čedíkovi sousedu dluhu spravedlivého podle jemu učiněného ssulprýfu (! sic) totiž 6 zl. r. Naproti tomu vyplaceno jest ode mně témuž panu Čedíkovi co tak svíček a mejdla rozdílne probráno, jenž vedle Quitanti najíti se má a nachází 37 zl. 47 kr. a tak dodati ještě přichází 22 zl. 13 kr.

Léta Páně 1693 právě ten outerý po na nebe vzetí Panny Marie přiletěly kobyly, padly po polích, po lesích, po vobilí i po lukách i po stromích a lesích, až se nima všechno shýbalo, tak že by je mohl lopatou hrnout a kdekoliv padly buď na lukách neb na polích, všecko pojedly, jak trávu, tak obilí a trvaly až do druhého dne, totiž od pondělka až do outerka a když na ně zvonili, zvedly se tak jako když nejhustší sníh prší, chřestěly, pískaly, až z nich strach šel a letěly pryč k řekám a tam se rozložily až okolo Knína: všudy byly kolikery žlutý, černý, strakatý, zelený, křídla měly dvojí, na vrchu strakatý, jako by na nich psáno bylo, některý menší, druhý větší. To Pán Bůh ráčí vědět, kde sou svůj konec vzaly (anebo k jaké věci sou se ukázaly) ještě i v pátek se jiný ukazovaly — co z toho následovat bude, to Pánu Bohu povědomo. (Pán Bůh rač sám opatrovati.)

K této zprávě je připojen lístek psaný rukou Procházky, po němž modlitbička (z litaní) doslovně takto: Bože, genž skrze hrzých rozhněvan a skrze Pokanj ukogen býwass, na prosby lydu pokorně vzhledni prosyczýho a trestánj hněvu swého milostiwě odwrať. —

L. P. 1696 30. 8. Pán Bůh povolati ráčil Jana Hrádka, zefa mého milého, průvod jeho byl do chrámu Páně Počepického dne 1. Septembris. Pán Bůh rač... Requiescat in pace.

Anno 1697 dne 5. Aprilis Pán Bůh všemohoucí ráčil z tohoto světa bídneho povolati pana Jana Rafaela Procházku nahoře psaného dne právě v 6 hodin před polednem. Průvod jeho byl do chrámu Páně sv. Martina dne 6. nahoře psaného měsíce. Jehožto tělu Pán Bůh rač dáti lehké odpočívání v prachu země a duši slávu života věčného Amen. — Requiem Etaernam Dona ei Domina et Lux Paerpetua luceat ei Amen. (K tomu připojena tehdejší zkratka slova Amen.)

Potom (Filípek) napsal:

L. P. 1705 v den právě outerý křižný sme šli okolo polí nešťastně zůstal v kostele a schvalně se dal zavřít u sv. Martina velmi dobře meritirovaný soused Václav Pech, valchař starý, a tam se loupeže dopustil, totiž s Panny Marie vzal dukát s řetízkem a hned toho dne pryč odešel, nechal své manželky a jedné dcery i s domkem a tak podnes se o něm neví, aniž slyšet co je —

L. P. 1704 dne 9. maje jenž bylo ten pátek před sv. Duchem, přistěhoval se sem důstojně velebný, urozený a vysoce učený milostivý a dvojíctihodný pan děkan pan František Ferdinand Čedík z Praskoles. Pán Bůh rač mu dáti zdraví, štěstí a dlouhý panování k prospěchu a naším dušem k spasení, aby nás jakožto své ovčičky dobrý pastýř pás a spravoval a potom přived k slávě života věčného. Amen. †

L. P. 1706, 15. ledna v pátek právě v poledne zemřel (tituly ut supra) pan František Ferdinand Čedík z Praskoles, děkan. Tělo jeho pochováno jest v chrámě sv. Martina. Pán Bůh rač... Však dosti po jeho smrti bylo tahání skrze statek a peníze po něm (rukou novou: až dosavad 1747 roku konce nejní).

L. Páně 1709 23./2. zemřel slovutný muž Mikuláš Hron; pochován u sv. Martina. Pán Bůh rač...

1709 dne 15./3. zemřela Alžběta Hrabenská.

1709 16./3. zemřela Kateřina Hostomská, kterážto byla zřízena v městě Sedlčanech bába i také mnoha lidem v té věci sloužila. Pán Bůh rač...

Léta Páně 1716 právě na den Panny Marie hromničné v nebytí doma otce

ani matky, vzal pistoli chlapec, která v setnici visela ve mlejně Jakuba Mrskoše zdejšího a nešťastně jest se z ní do krku střelil z všetečnosti a nebyl živ ani 4 hodiny — asi 12letej.

Téhož léta (1716) dne 23. Martii knížeti panu našemu Filipu v Nedrahovicích držel se slibuňk s podáním vlastní ruky jednoho každého, kterýžto při tom jak v Roudnici tak zde poddaným piva mnoho sudů dáno bylo, též chudým almužny hojně uděloval. Dej jemu Pán Bůh dlouhý a šťastný panování.

Item téhož roku 28./3. Pán Bůh povolal na věčnost mého bratra Filipka, kterýžto sloužil za varhaníka při velebném conventu v Doxanech u jeptišek, míli za Roudnicí, ku kterémuž pohřbu těla sem šel tam. Průvod byl dne 31. ditto ku chrámu Páně sv. Petra v Doxanech... Pán Bůh rač...

Polyxena z Lobkovic 1609 propouští Jana Kantúrka ze Sedlčan z člověčenství a z poddanosti.

Poznamenání, co jest sklizeno obilí z polí v l. 1708:

z vlčího hrdla žita	11	mandel	5	snopů.
s Rozýnou Hronkou polovici žita	12	„	2	„
na témž poli pšenice	4	„	2	„
od louže za Cerkvičkou pšenice	51	„	—	„
od palouku žita	16	„	12	„
z literáckého pole za Cerkvičkou žita	21	„	—	„
ječmena všeho	26	„	14	„
jarý pšenice	5	„	8	„
vovsa všeho	30	„	—	„

IV. Domácí lékařství.

Lékařství o klokočce. Lans Deo et Gloria. —

Letha Panie 1560 Já Joachim Rosyno Pražský, pokudž sem ještě od Pána Boha povolán nebyl — byl jsem téhož leta u vysoce urozeného pána, pana Hanuše, hraběte z Hrádku na Korytanech a Letovicích v Markrabství Moravském u téhož pána mladého syna za praeceptora. Svrchupsaný hrabě měl u sebe jednoho ovčáka, kterejž u něho byl od 20. let až i k starosti umřel, kterýžto měl znamenité knihy lékařské zkušené předně lidem potom také i dobytku užitečné, kteréžto knihy ten ovčák na smrtelné posteli tomu panu hraběti odkázal a pověděl, aby sobě jich nemálo ale mnoho vážil, že těm podobných nenajde dokud živ. Potom to hrabě na smrtelné posteli takové knížky mi odkázal — na památku tento nejhlavnější kus chci tuto poznamenati.

Nejprve tato klokočka. Z toho dřeva jádro má v sobě tuto moc: Když jest velký mor, aby těch jader usušice je prachu sobě z nich nadělal a kus topeničky vinným octem polil a tím práškem posypal a ráno snědl a voctem dobrým zapil i na noc když budeš míti lehnouti to vykonal. Připovídám byt v sobě měl 50 hlíz vnitřně, rozplynou se a jestližeby se buď hlíza neb pryskýř vyvrhla zevnitř, tehdy udělajíc sobě topeničku a voctem polyvajíc tím práškem posypajíc přivázajíc až do třetího dne toho nechat, tehdy bolesti se seberou a prodějí a vytekou a zhojíš se s pomocí Boží!

Potom s těmi měsíčky — v kterejch bejvá klokočový semeno aneb zrno. Suš je, nadělej z nich prachu a ráno i večer kouřiti můžeš světnici, kdež líháš, v kterém pokoji, od zlého povětrí s boží pomocí nakažen nebudeš. Potom můžeš každě den místo těch jader klokočkových kolik chceš — a jsou lepší nežli vořechy lískové neb vlaské — jísti a zdravější a zvláště v morném nakažení, povětrí. Probatum et est verissimum!

Tu to již o dobytku: Proč jest prospěšná a užitečná klokočka všelijakému domácímu dobytku.

Nejprv klokočkový jádra i také z těch měsíčkův nadělati, z nich prášků co můžeš nejvíc, potomně dubového popela, hruškového, jalovcového, lipového napáliti. Potom natrhej žihavek i s kořením těch kopřiv drobně usuš a zdelej na prach. Potom vezmi soli, jak budeš rozuměti, jeden každý Recepti vezmi 4 (a kdybys měl houf veliký, musíš mít receptů víc!) loty zmíchej vše v hromadu ať jest jeden prach a dávej ovčím do koryt, jak budeš moci rozuměti. Cokolivěc budeš mít buď málo neb mnoho ovčí byť jich bylo 50 ani jedna se nenakazí aniž zdechne, leč starostí, ale od nakažení se žádné nic nestane. Tuto raddu dávám: kdybys měl tak staré ovce, odbud je a prodej a raději mladší chovej, neb jest mi to vědomé a v mé paměti složeno, že jsem na to hleděl, když sem jim tímto práškem recepti nezameškal dáti: tak jak svrchu povědino jest — jiným sousedům ovce mřely a nakažené byly. Mezi nimi mé ovce chodily a se pásly, jejich pomřely a mé žádné nic neuškodilo. Probatum... Nežli pamatuj na to, když jest z jara mokro aneb pršky, aby nedal ovčí ven hnáti neb stoní a nejvíce se nakazí. Též kravám, volům a všemu skotu hovězímu i svínskému, když jim potravu dáváš — buď v létě nebo v zimě, aby tím prachem a těmi recepti svrchupsanými posypal: chceš-li můžeš to smíchat, ať jedí. Slibujiť a připovídám, žeť se ti bude dařiti dobytek a žádná čarodějnice nebo kouzelnice žádné moci nebude míti tobě uškoditi, aniž mleka odníti, ale hojnost velikou vždy dávati.

Potom vezmi kořen klokočkový, vážiž vody tekoucí s potoka, vosolic, dávejž nápoj dobytku někdy časem že by se mohly jednou napít. Užitečná věc jest.

Potom když čeládka ráno anebo kdykoliv vyhání ze dvora — tou hůlkou klokočkovou jej vyháněj. By pak dobytek s ní udeřila nic mu neuškodí ale prospěje.

Item klokočkovou hůlku vzíti a do dne před sluncem vejchodem v bílou sobotu a při sv. Filipu a Jakubu vyjítí ráno: vzíti tu hůlku do rukou a druhou vložití na hlavu, každou čarodějnici uhlídáš. V bílou sobotu musíš žíti na Krchově hned ráno před sluncem na svatého Filipa a Jakuba a přede dnem státi, na dvoře uhlídáš ji nahou a budeš ji moci popadnouti. Jakož se mně to trefilo na Moravě v bílou sobotu, že sem ji viděl nahou a já ji popadl a že mi se vyprosila — 6 kop mi dala, prosíc mne pro Pána Boha, abych na ni toho nepravil aneb nevyjevoval žádnému až do smrti, kdež sem tak učinil, v tom ji zachoval a neproněs až do smrti. Po smrti pak pověděl sem na ni. (Amen.)

Recept jistý a pravdivý skúšený proti dobytku nemocnému hovězímu.

Předně a nejprve ma vyčkatí (asi vyřati) neb ulomiti dřevo i s ovocem řeřábkové a k tomu zrní černého jalovce též svínského koření a satoryce natrhati a to vše v hromadě začastý dobytku vařiti čím to častěji se vařiti bude tím účinnější jest a k tomu, aby si hlavu u těch pomočil aneb v tom koření vařeném vždyckny měl a to dobytku za nápoj dával.

Recept proti kašli a dušnosti.

Kmín a fíky s vínem vařené a pité ukládají kaše a vyprázdňice prsy — item kmín s octem vodě vařený a pitý zahání dýchavičnost.

Proti bolení očí.

Vezmi ředkev mouřenínku, udělej z ní flaštičku, dej do ní medu tekutého a nechej do třetího dne ve hnoji (v kterou hodinu to tam vendáš (!), v tu hodinu zase v třetí den z něho vyndáš) potom slij to do skleničky tu vodu a čistotným šátkem vytíráti oči a po třikrát naproti proudu vodu vzíti a zastríknouti sobě voči.

Proti kolice.

Vezmi kopřivový semeno, něco rakových očí stloucti a petrželný semeno to spolu u víně ve dvách (!) neb ve třech žejdlících svařiti a vypíti s boží pomocí hned kolika přestane i kamen: jest jistá sprubírovaná věc.

Pro nemocný krávy neb dobytek hovězí, aby nemřel.

Vezmi jalovec samosetý, spal jej na popel, potom vem na proudě vody, zvař ji dobře, vlij na ten popel, nech ji tak do třetího dne státi a potom nakopej čekanky, stluč na prach v stoupě drobně a zmíchej ten prach s votrubama ječnejma a vytri dobře koryto a když krávy přijdou domů místo jiného jídla, dej jim to do žlabu, zmíchej mezi to drobet soli a když to snědí, asi po dvouch hodinách, dej jim ten louh jalovcový vypít, pak je žeň na vítr, bude jim dobře, nepomrou, který toho koliv zakusí.

Když dobytek stůně — dávej ředkev s solí pro sprostění vnitřních bolestí, vezmi kalkan (!sic) ocet kyselý a pepř stluka to a pouštěj po lžici kravám do hrdla, ten pak louh jalovcovej svrchu dotčený dávej jim začastý píti.

Proti odnímání mlíka kravám: — vezmi živou rtuť (psáno Tuť), zvrtej krávé, kde je celý rok; vyvrtej na konci, dej tuť do rohu, zamaž voskem peluňkovým (!): nikdy čarodějnice kravám na dojivu nic ublížiti mocti nebude.

Proti kamenu — vezmi kvítí z starého trnu a 9 součků (!) žitný slámy: z toho květu nadělej prášku, když tě kámen trápiti bude, vezmi třikrát na špic nože toho prášku a těch 9 součků (?) na jedno přijímání vypij v kyselým octě.

Proti psotníku — vezmi konopu samosetou, když na ni trefíš, podkuř ní a hned pomine.

Proti žloutenici — vezmi nákou střepinu, pusť moč do ní a dej do toho moče jahel, uvař kaši, vomasť ji dobře, dej psu snísti, je-li ženská osoba, dej tistě, a budeť spomoženo. Může se to po kolikrát udělati.

Když se něco dítěti přitrefí neb stane, podkuř koulí voštinovou.

Pro oči — vezmi hrstku krup ječných, usuš je a sluč na prach v moždíři a vytlač zoft z czoly do nie (? nečitelně), zmíchej, na noc sobě na oči přikládej a vytáhneť hnůj s krví a všecken neřád a nečistotu z očí.

Z francouzských relací o českém povstání. (1618—1622.)

Z francouzských archivů podává P. Augustin Neumann, O. S. A.
(Dokončení.)

92.

Odpověď císaře Ferdinanda II. na nabídku vévody würtemberského.

Bere s povděkem na vědomí oddanost vévody, za niž mu bude jednou vděčen. Doufá, že vévoda zůstane věren dynastii. Až dostojí svým slibům, bude ušetřen od vojen. zákroku císařských.

Září. 9. 1620, Vídeň.

(Bibliothèque Nationale, Ms. français, 3972, fol. 148n.)

[Copie de la responce donnée par l'empereur aux propositions du duc de Wirtemberg, le 10. Septembre, 1620.]

Sacratissima, caesarea et Hungariae Bohemiaeque regia Maiestas etc., dominus noster clementissimus benigno animi sensu intellexit

et matura deliberatione discussit, quas apud eandem Serenissimi regis Franciae christianissimi. et domini legati pro duce Wirtenbergensi officia interposuerant, et

Inprimis quidem Maiestas Sua caesarea oblatam ex parte dicti ducis fidem, observantiam, animique devotionem et promptitudinem quam erga Majestatem Suam reipsa constetari (sic) et continuare desideret. benigne clementerque acceptat. ipsumque vicissim per dominos legatos securum reddi cupit, Maiestatem suam quidquid hoc presertim rerum et temporum statu turbulento fidelibus servitiis et suis praestiterit grato memoreque animo recognituram.

Postquam vero constat, ligas. uniones statuum foedera et functiones quascunque publicis sacri Romani imperii sanctionibus magnopere improbari, quippe quae perniciosas (sic) reipublica (sic) factiones generent ordinumque viribus atque consiliis in diversa distractis. solidissimum imperii corpus hactenus sub uno capite feliciter sustentatum penitus enervent atque dissolvant, eo magis Maiestas Sua caesarea sibi persuasum habuisse, ducem Wirtenbergensem omnem penitus istius modi unionem devicturum vel saltem. si quam ad tempus necessariam iudicasset, tali se federi conionctivum (sic) fuisse, quod ad conservandas sacri imperii constitutiones et supremam Maiestatis imperialis auctoritatem vindicandam coaluisse. nequaquam vero cuius antesignanum (sic) atque directorem ageret Palatinus Maiestatis Suae caesareae, inclyteque eiusdem domus Austriacae. cui non exiguis beneficiis devinctum se dux Wirtenbergensis agnoscit publicus atque declaratus hostis.

Cum itaque inter coeteros fideles imperii principes et prae reliquis omnibus saepe memorato duci Wirtenbergensi incumbat tum ex obedientia et fidelitate Romanorum imperatori debita, tum etiam vigore pactorum tunc temporis initorum, cum Serenissima domus Austriaca ducatus Wirtenbergensis subfeudationem raro exemplo remisit et vicissim lacescitam supremam Maiestatis Suae caesareae regiaeque auctoritatem, eiusdemque regna et provincias malis artibus et iniusta vi occupatas quantacunque queat potentia tueatur atque defendat. haud satis assequitur Maiestas Sua caesarea, quomodo obligationi Suae naturali et pactis anterioribus cum inclyta domo Austriaca stabilitis, memoratus dux talem unionem salva existimatione sua anteferre potuerit.

93.

Vídeňská legace francouzská k panu z Puysieux.
B. Gabor a Španělsko. Obležení Nitry. Bukvoj proti Maximiliánovi bavorskému. B. Gabor čeká pomoc z Čech a Moravy. Anglický vyslanec Ivoton v Klosterneuburku.

Září. 11, 1620, Vídeň.

(Bibliothèque Nationale, Ms. français, 3972, fol. 137a—139a.)
[Copie de la lettre écrite a Monsieur de Puysieux par mesdicts
Sieurs, le deux septembre, 1620, envoyée par l'ordre de Bruxelles.]
Monsieur.

Depuis les vostres du trentiesme du mois passé nous sommes
tousjours demeurez en attente de la continuation de l'heureux suc-
cez des affaires du roy . . . cela nous console en ce lieu ou loysineté
commence a nous estre ennuyeuse, ioinct que par les apparances il
est a craindre et a croire que ne se servant pas a tepms des forces
qui sont assemblées, elles demeureront du tout inutiles, et au con-
traire Bethleem (sic) Gabor usant et de sa vigilance et se tournant
seulement a son avantage de l'animosité que tous ses peuples portent
non a la maison d'Autriche, mais au commandement d'Espagne il s'est
faict eslire roy de Hongrye deux iours apres qu'il nous eust escript
les lettres dont nous vous avons envoyé coppie, et quoy qu'il nous
eust assuré que dans peu de temps il nous feroit scavoir choses
nouvelles, en nous assignant le lieu de la conference; toutesfois
iusques icy nous n'en n'avons rien appris, mais bien qu'il doit estre
le cinquiesme de ce mois a Presbourg pour s'y faire couronner
roy, accompagné, a ce que les advis portent, de XVIII a XX mil
hommes, ayant desja bloqué Nitria chasteau, lequel fort d'assiét
ne peut toutesfois se deffendre tant a faute de munition de guerre
que de vivres, dont il a manqué, et l'avenglement est tel que quoy
que ses affaires pressent, et qu'il soit tres certain que ledict Beth-
leem apres son couronnement sera pour venir fondre iusques dans
les portes de ceste ville. Toutesfois personne ne se remue, il ne s'y
faict aulcun preparatif pour s'y opposer, mesme la resolutions s'est
changée de donner le commandement au comte de Dampierre pour
la Hongrie, et ce par ialouze de l'ambassadeur d'Espagne chez
lequel il a esté tenu concert pour trois poincts: [L'un pour ce chan-
gement de commandement lequel il a faict transferer au lieu de
Dampierre au Sr Preiner qui commande a Javarin, et lequel quoy
qu'ilz le tiennent icy pour judicieux capitaine, toutes fois il ne
reussira pas, par ce que les Hongrois le cognoissent sans le craindre,
et que son principal soin estant de conserver Javarrin, le reste
luy sera comme indifferent.

Le second poinct est que sur ce que l'on disoit que le comte de
Buquoy ne vouloit obeir au duc de Bavieres, l'empereur a esté con-
seillé d'envoyer vers le duc pour le prier de se vouloir retirer et
de laisser ses forces entre les mains du comte de Buquoy, ce qui
sans doute l'offencera de telle facon, que s'il prend le parti de se
retirer, il ramenera avec luy toutes ses forces lesquelles vont tres a
regret a ceste guerre tant par la necessité qu'ilz y apprehendent et
avec raison, que par les grandes maladies, desquelles elles sont desja
assaillies.

Le troixiesme, que sy le duc ne veut consentir a ceste demande,

et qu'il veuille demeurer l'armée se doit separer en deux sans celle de Hongrie, l'une prenant luy des costez, de celle du prince d'Anhalt, et l'autre faisant de mesme pour par ce moyen leur oster les vivres et les contraindre a desloger. Mais iusques icy nous ne voyons pas que ces propositions puissent reussir, car ledict prince se fortiffie tous les iours dans ces quartiers luy estant avrivé quinze cens Hongrois, esperant encore que de Moravie ou de Boheme il luy viendra deux regiments composez de six mil hommes et douze a quinze cens chevaux de Silesie avec la noblesse volontaire de Boheme.

Toutes ces choses peuvent vous donner lumiere quelle[s] deviendront les affaires de deca, car Bethелеem s'estant faict couronner, il est hors de nostre pouvoir de traicter avec luy par les mesmes raisons qui nous empeschent de veoir l'electeur palatin ioinct que nostre entremisse y seroit inutile puis qu'il a trop hardiment franchy le pas pour sy tost s'en retirer, et que nous savons pour tres certain que le Turc a participé a ceste resolution laquelle voullant soustenir par effect, il s'est desja avancé XXV mil. Turcs du costé de Canise (sic) et tient on icy que c'est pour donner a grace et dans la Stirie. Ce que faisant il faudra que l'empereur y face tourner partie de ses forces sur peine perdre la seule province qui iusques icy luy est demeurée fidele non qu'elle soit sans soubçon y ayant quantité de Lutheriens qui ont desja demandé l'exercice de leur religion et lieux pour le faire, ce que leur ayant esté refusé, ilz en sont devenuez mal satisfaits.

Tout ce que dessus nous faict croire que vous aurez soin comme nous. Vous en supplyons de nous donner avec diligence les commandements du roy affin que son auctorité ne paroisse icy languissant et nous inutiles. L'ambassadeur d'Angleterre, Monsr. Woton, arriva hier icy ou l'empereur l'a logé et faict estat de le traicter. Nous l'envoyasmes visiter a Costerneubourg ce qu'il a tesmoigné avoir a grandissime honneur et contentement.

Nous continuerons a nous bien entretenir avec luy poursuivant ce que vous nous en avez mandé pouvoir (les) penetrer les occasions de la legation dequelles il ne s'est encore des couvert...

Vos tres humbles serviteurs.

[N. B.] Monsieur, comme nous faisons ceste lettre. le marquis de Colligny est arrivé de l'armée du comte de Buquoy lequell nous a dict qu'elle devoit desloger demain pour joindre celle de Baviere n'ayant esté donnée au duc aulcune patente de generalissime, mais que tant qu'il y demeurera, ledict comte de Buquoy par honneur prendra le mot de luy et luy deferera les commandements, d'ou il s'ensuict que les armées ioinctes elles iront droict au prince d'Anhalt lequel ne faisant aulcime apparence de desloger, ilz sont pour se battre: ce qu'arrivant vous en aurez advis tout aussy tost.

A Vienne, ce 11. Septembre, 1620. (V „Ambassadé“ chybí.)

Dumaurier k p. z Puissieux.

Dánská půjčka Fridrichovi falckému. Nevídané přípravy k uvítání benátského vyslance.

Září, 13, 1620, Haag.

(Bibliothèque Nationale, Ms. français, 15958, fol. 419a.)

On m'asseuré que ledict roy¹⁾ faict quelque assistance d'argent a l'electeur palatin, mais on n'a peu dire au vray la somme que pour la reputation de ses affaires on dict icy communement aller jusques a deux milliors de livres, mais ceux qui approchent plus prez de la verité la reduisent a six cens mil livres.

L'ambassadeur extraordinaire qui leur vient de Venize²⁾ estoit le Ve de ce moys a Ausbourg prenant son chemin par Francfort, on luy prepare a l'armée des estatz et icy une magnifique reception, et telle que l'on n'eu a pinct faict de pareille a queleconque ambassadeur venir de la part d'aucun roy...

Drobné zprávy.

Referuje Fr. H. Žundálek.

Mons. Václav Kubiček pětadesátníkem. Monsignore Václav Kubiček, docent katechetiky a pedagogiky na bohoslovecké fakultě v Olomouci, katecheta měšťanské školy v Lošticích, dožil se dne 21. května 1931 65 let svého věku v čilosti duševní a ve svěžesti tělesné. Narodil se 21. května 1866 v Zeranovicích u Holešova na Moravě, studoval s vyznamenáním na arcibiskupském gymnasiu v Kroměříži, kde se podrobil též zkoušce dospělosti. Bohoslovecká studia konal v Olomouci a byl vysvěcen r. 1889. Byl kaplanem a katechetou v Lošticích, kde ztrávil celý svůj kněžský život. Arcibiskup dr. Antonín Cyril Stojan jmenoval jej r. 1920 docentem katechetiky na Cyrilometodějské fakultě bohoslovecké v Olomouci. Vedle homiletiky a katechetiky obíral se též dějinami. Uveřejnil r. 1909 v „Časopise Matice moravské“ pěknou práci „K rodokmenu Drahanovských z Pěnčína“ a v letech 1910 až 1913 podal veřejnosti zajímavou studii „Z dějin města Loštic“. I nyní pracuje o historických věcech a sbírá v archívech doklady k dalším pracím toho druhu.

Katedrální chrám sv. Václava v Olomouci. Po svém vysvěcení na biskupa olomouckého ve Vormsu 3. října 1126 odebral se Jindřich Zdík do svého sídla Olomouce. Zastihl tam rozestavěnou budovu kostela sv. Václava v základech. R. 1107 věnoval rytíř Mstěj na stavbu tohoto chrámu Páně poplužní dvůr v Topolanech. Začali s ní na hradě olomouckém první naši knížata. Biskup Zdík ujal se rázně vedení stavby a dokončil ji v šesti letech. Dne 30. června 1131 posvětil nový chrám za okázalých slavností v přítomnosti vévody Soběslava I. a jeho manželky Adléty Uherské, přemnohých velmožů a četného duchovenstva. Biskup Zdík usadil při něm 12

¹⁾ Myslí se král dánský Kristián II.

²⁾ Girolamo Trevisano (podle sdělení stát. archivu v Haagu).

kanovníků a přenesl do něho biskupské sídlo z kostela sv. Petra v Olomouci. Na popud biskupa Zdíka byla basilika sv. Václava náležitě vyzdobena mosaikovými malbami a plastickou květenou tympanů, konsol a sloupových hlavic. Kříž s řezbou Spasitele umučeného na hlavním oltáři byl doplněn částkou sv. Kříže. Také roucha a nádoby posvátné biskupem pořízené byly rázu uměleckého. Biskup Zdík přinesl z Prahy do nového katedrálního kostela ostatky sv. Václava, jehož počtě byla nová basilika zasvěcena. Zdíkovou zásluhou vykvětla na Moravě úcta k sv. Václavu jako národnímu světcí a to přispělo též nemálo k vytvoření jednotné národní myšlenky mezi Moravany a Čechy. R. 1931 ve dnech 21., 26. a 29. června bylo oslaveno 800. výročí památky trvání tohoto kostela za velkolepých slavností. Papež Pius XI. zaslal olomouckému biskupu dr. Leopoldu Prečanovi list, jímž uděluje u příležitosti oslav 800. výročí založení olomouckého dómu všem účastníkům slavnosti plnomocné odpustky za předepsaných podmínek.

Olomoucký biskup Jindřich Zdík. Vilém Bitnar napsal do „Lidových listů“ dne 28. června 1931 přiléhavou jubilejní stať o staviteli olomoucké basiliky sv. Václava biskupu Jindřichu Zdíkovi u příležitosti osmistého výročí jejího posvěcení. Biskup Jindřich Zdík byl osobou vynikající; sám Palacký označuje jej jako nejvýtečnějšího preláta 12. století co do ducha, vzdělanosti a pobožnosti. Zdík byl českým člověkem světového rozhledu. Žil ve veliké době a byl jí hoden, neboť dorostl vysoké její úrovně. Nebylo snadno vyniknouti v době křížových výprav, světců Bernarda, Norberta a Hildegardy, v době Abélardově a znamenitých papežů. Zdík byl zbožným biskupem, moudrým reformátorem katolické církve, věrným politikem a diplomatem vévodského domu přemyslovského. Dopisoval si pilně se sv. Bernardem, abatyší Hildegardou a papeži. Podporoval literární hnutí svými podněty. V jeho společnosti díval spisovatel „Annálů hradištských“, anonymní to benediktin se svým opatem Bohumilem z kláštera Hradištká u Olomouce, kronikář Vincenc Pražský, jemuž vnukl myšlenku, aby psal pokračování kroniky Kosmovy. Vybízěl kněží své diecése k vytrvalé činnosti církevní i literární a volal do Olomouce i cizí pracovníky, jako francouzského benediktina Roberta, který na jeho podnět před jeho cestou do Palestiny napsal místopis Svaté země. Biskup Zdík dal postaviti také kostel sv. Martina v Blansku a kapli sv. Kateřiny ve Znojmě. Nádherná roucha kostelní objednával u benediktinek u sv. Jiří v Praze na Hradčanech, a to nejen pro své kostely, nýbrž i pro papeže Eugena III., pro patriarchu jerusalemského a pro palestinské kláštery, jichž pohostinství kdysi požíval. Putoval dvakrát do Říma, dvakrát do Jerusalema, konal cesty ke dvoru biskupskému do Pasova, do měst v Německu, vykonal i misionářskou cestu do Prus podle vzoru sv. Vojtěcha a do Pomořan. Jindřich Zdík byl dobrým vlastencem. Byl v družině vévody Soběslava I. u Chlumce, když král Lothar s velkým vojskem vkročil horními úžinami do Čech. Zdík byl svědkem velkého vítězství Čechů nad zpupnou šlechtou saskou a radostného vidění. Stalo se ve chvíli, „když stálo dobře sto velmožů českých a proboštů a kaplanů okolo kopí svatého Václava, je hlídající“, a když jeden z nich, vévodský kaplan Vít, radostí pláče na ně volal: „Ó, tovaryši a bratří, stálí buďte, neb vidím sv. Václava, sedícího na bílém koni a majícího na sobě šat bílý nad hrotem kopí svatého, an bojuje za nás...“ V tom okamžiku zazpíval i Zdík s ostatními „Kyrie eleison“ a pocit národní hrdosti zalil i jeho mysl. Jindřich Zdík zvolen byl 22. března 1126 biskupem v Olomouci, když v únoru tohoto roku zemřel olomoucký biskup Jan. Svůj biskupský úřad zahájil Zdík prosbou za obnovu starobylé kaple na hoře Řípu, zasvěcené sv. Vojtěchu a sv. Jiří. Vévoda Soběslav dal na jeho přímluvu chátrající kostelík na Řípu nově vystavěti, obnovil prastaré jeho nadání a Zdík posvětil kapli tuto před svou cestou do Vormsu, kde byl 3. října 1126 vysvěcen na biskupa. Zemřel

po dlouhé nemoci v premonstrátském klášteře v Zelivě. Mrtvé tělo jeho bylo dopraveno do Olomouce, odkudž po pohřebních obřadech bylo vezeno přes Litomyšl do Prahy, kdež byl slavný biskup pochován.

Pamětní deska Václavu Břežanovi, českému historiku a archiváři, byla zasazena 28. září 1931 v Březně u Postoloprte na místě, kde stával jeho rodný domek. O postavení desky se zasloužil Český musejní spolek pro kraj žatecký v Žatči, Český okresní sbor osvětový a okrsek Národní jednoty severočeské v Postoloprtech.

Poustevník v Horšicích. Jak „Farní věstník duchovních správ nepomuckého vikariátu“ v č. 4, r. 1931 oznamuje, žil na osadě horšické u Nepomuku jako poustevník frater Onufrius Hájek, rodilý z Heřmanova Městce, který 21. června 1753 zemřel ve věku 42 let a byl pohřben v Horšicích.

Nástropní malba v zámku ve Štěnovicích u Plzně. Při opravě tohoto roztomilého záměčku, která se právě provádí, objeveno bylo v těchto dnech na stropě hlavního pokoje pěkné dílo plzeňského malíře Julia Františka Luxe. Obsahuje alegorického a ověřeno zřetelnou signaturou. Julius Lux vynikl jako dobrý malíř freskový a zachována jest řada jeho prací v okolních chrámech. K vymalování záměčku ve Štěnovicích došlo patrně po r. 1747, kdy panství získala hraběnka Terezie Pöttingová, roz. Michnová, a zřídila tam též kapli sv. Prokopa.

Dr. Flajšhans dokazuje Husovu závislost i na jeho listech. V „Českém časopise historickém“, 1. čís, z roku 1931, zpečetuje známý filolog dr. Flajšhans nápadnou závislost Husovu na Viklefovi i v listech Husových. Flajšhans tedy popravuje svéráz Husův ještě důkladněji než Loserth a Sedlák.

Pamětní deska dr. Tomáši Čapkoví. Dr. Tomáš Čapek, president „Bank of Europe“, pilný dějepisec Čechoslováků, dožil se 70 let věku. Dne 21. června 1931 byla mu odhalena pamětní deska na rodném domě v Chrástovicích u Strakonice za velké účasti obyvatelstva. Řídící učitel Honzák poukázal na štedrost slavného rodáka k rodné obci. Poté promluvili o životě a zásluhách dr. Čapka posl. R. Beran a ředitel Národní rady čsl. Aug. Seifert. Při odhalení desky byla zahrána americká a československá hymna.

Průmyslníci, pomozte našemu musejnictví. „Pestrý týden“, přináší obrazy skvostných předmětů z vršovického musea šatních spinadel továrníka Jindřicha Waldesa, zmiňuje se o zárodku musea obuvi u Bati ve Zlíně, nabádá náš průmysl, aby zakládal regionální, speciální musea svého oboru v místech svého působiště.

Pozemková reforma přispěla k vylidňování venkova. „Pražský večerník“ ze dne 26. června 1931 napsal: Je to něco překvapujícího, s čím přišel min. rada Boháč ze Statistického úřadu. Zjišťuje, že pozemková reforma zvyšuje depopulaci českého jihu. Otiskujeme jeho úvahu z „Hosp. obzoru jihočeského“: „Bylo rozšířeno všeobecné mínění, že vylidňování souvisí úzce s rozšířením velkostatků. Mnoho se proto čekalo od pozemkové reformy. Splnila očekávané předpoklady? Nejenom nesplnila, ale poměry reformy jsou na českém jihu horší. Jest fakt, že vylidňování po provedení pozemkové reformy jest větší nežli bylo kdykoliv před tím. Druhý zarážející fakt jest ten, že také vzrůst jihočeských měst jest slabší, než byl dříve. Útěk z jihočeských měst jest něčím, nad čím se musíme rovněž pozastaviti. O pozemkové reformě s populačního hlediska dovolil bych si říci názor přímo kacířský. Pozemková reforma stala se jedním z činitelů depopulačních. Bude potřebí celý problém vlivu pozemkové reformy na populaci řádně prostudovati. Upozorňuji, že mnoho půdy se dostalo drobným majitelům, kteří mohli sami práci na ní obstarati, tím se zmenšila možnost obživy pro zemědělské dělnictvo, zaměstnané dříve na velkostatkách — toto dělnictvo zbavené práce muslo někam jíti. Doporu-

čoval bych, aby se celá tato otázka vědecky prostudovala a objasnila, zejména se zřetelem na nynější agrární krizi. Jest to důležité znáti pravý stav věci, abychom mohli vhodnými prostředky čeliti a abychom za deset let na tom nebyli ještě hůře.“

Literatura.

Katedrální kostel sv. Petra a Pavla v Brně. Příspěvek k dějinám stavby a vnitřní úpravy. 1930. Sepsal Jan Tenora. Vlastním nákladem. 115 stran kvartového formátu. Cena 25 Kč. (Brno, Petrov 1.)

První začátky tohoto nejstaršího kostela brněnského, jsou zahaleny temnotou. Ze starého denáru soudíme, že jej postavil údělný kníže brněnský Konrád (1061—1092). Ani o pozdějších dějinách nám není nic známo, neboť archiv i s kostelem shořel za vpádu Švédů na Moravu r. 1643. Pilný historik upravil dějiny katedrálního kostela toho, pokud bylo možno tak učiniti, až do odchodu biskupa brněnského dr. Františka Bauera do Olomouce, kde se stal arcibiskupem a kardinálem.

Spis obsahuje deset kapitol, z nichž se dovídáme, s jakými potížemi byly sbírány peníze na stavbu po odchodu Švédů z Moravy, jsou vy-psány příspěvky na novostavbu, jak se pořizovaly nové zvony, vyličen zevnějšek obnovené katedrály, vysvětlen postup prací při nové důkladné opravě v letech 1740—1748, kterak byl projektován zevnějšek její při poslední přestavbě za biskupa dr. Bauera a jak ve skutečnosti vypadá. Popsány jsou také dějiny vnitřního zařízení a jednotlivých oltářů. Všecky údaje jsou podány podle archivních dokladů. Kniha je vyzdobena 44 světlostisky.

Slavnostní spis o Stříbře. Roku 1931 byla oslavena památka 800. výročí založení města Stříbra. K tomu konci byl vydán příhodný spis s názvem „Festschrift Mies 1931“ o 192 a 32 stranách osmerky a se 70 obrazy. Je v něm uveřejněno 31 příspěvků o dějinách města, o lidovědě a vlastivědě, hospodářství. Také jsou tam příspěvky všeobecného zájmu, jako o Jakoubku ze Stříbra, Ilowovi, Valdštýnovi, o skladateli W. Hauschovi, o popisovateli města K. A. Watzkovi, o nářečí a kroji lidovém. Spisek stojí 15 Kč u Jiřího Schmidta ve Stříbře.

Dějiny hradu Sigetu. Literární katolické družstvo sv. Jeronyma v Záhřebu vydalo důležitý dějepisný doklad, chorvatsky psaný zápis z r. 1566 od očitého svědka Franje Crnka, který svými očima hleděl na poslední dni a slavnou záhubu Mikuláše Zrinského v hradu Sigetu. Úvod a vysvětlivky napsal Ante Simčik. Jako dodatek jsou připojeny ještě některé chorvatské národní básně, které líčí pád hradu Sigeta.

Croatia sacra. Archiv pro církevní dějiny Chorvatů. Druhý svazek na rok 1931. Z obsahu vyjímáme delší studii „Episcopus Hrvatensis“ od dr. Mihy Barady, monografii „Fara Prozorje“ od dr. Rudolfa Horvata, „Fary arcijáhenství Since v 18. století“ od dr. Josipa Buturce. Ředitel hospodářsko-obchodní vysoké školy v Záhřebu, dr. Josip Nagy, uveřejnil přehled historické práce r. 1930, pokud jest ve spojení s náboženskou a kulturní minulostí Chorvatů. Redaktor podal pěknou studii o 8svazkovém velkolepém díle „Illyricum sacrum“. Vjekoslav Noršič vyličil dějiny „Chorvatské koleje ve Vídni“, které absolutista císař Josef II. zrušil roku 1783.